

**SAKİN KENT (CITTASLOW) ÜYELİĞİNİN KAMUSAL MEKÂN LARA
ETKİSİ:
TÜRKİYE'DEKİ SAKİN KENTLER ÜZERİNE BİR İNCELEME**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı**

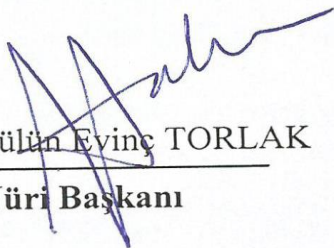
Onur DONAT

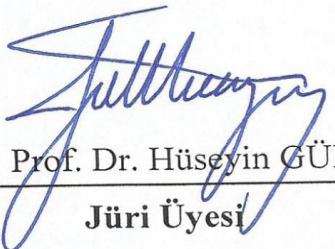
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE

**Ocak 2016
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Bilim Dalı öğrencisi Onur DONAT tarafından Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE yönetiminde hazırlanan “**Sakin Kent (Cittaslow) Üyeliğinin Kamusal Mekanlara Etkisi: Türkiye'deki Sakin Kentler Üzerine Bir İnceleme**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 21.01.2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

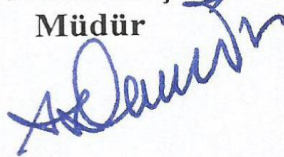

Prof. Dr. Sülün Evinç TORLAK
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Hüseyin GÜL
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 10/02/2016 tarih ve ...05/12... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Kenan ÇOYAN
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

:

Öğrenci Adı Soyadı : Onur Donat

SUNUŞ VE TEŞEKKÜR

Görünmez Kentler romanında Italo Calvino, Venedik'ten çıkıp Asya'nın bir ucuna giden Marco Polo'nun meşhur hükümdar Kubilay Han ile kentler üzerine geçen sohbetlerini hikaye eder. Marco Polo ona her sohbette yolculuğunda gördüğü farklı bir kenti resmederken bir gün Kubilay Han; "Bundan böyle kentleri ben anlatacağım sana ve sen, gerçekten var mı bu kentler ve düşündüğüm gibi mi onu söyleyeceksin bana" der. Benim için de anlatılan kentlerin varlığını ve nasıl olduklarını ifade etme çabası giderek ilginç bir yolculuğa dönüştü. Tez konum olan Sakin Kentler somut bir yolculuğun yanında biraz da düşsel bir yolculuk oldu. Nihayetinde bu kentler elbette vardı ve gerçektir. Sonuçta kentleri ve mekânları oluşturan evler, yollar, meydanlar, bahçeler, türlü türlü yapılar hülasa söylenebilecek pek çok unsur vardır. Peki bunlar olmasaydı kentler ve pek tabii bu çalışmaya konu olan kentler var olur muydu? Olurdu belki de, fakat eksik olurlardı. Ancak ya bu kentleri ve mekânı oluşturan insanlar olmasaydı..? Sorunun kendimce sarıh yanıtı nedeniyle ilk teşekkürümü, bu çalışmanın öznesini oluşturan Sakin Kentlerin insanlarına borçluyum.

Bu çalışmanın gerek hazırlık aşamasında gerekse de yüksek lisans eğitimime başladığım zamandan itibaren rehberliği ile her türlü konuda desteğini ve yardımını esirgemeyen, Kent Çalışmaları alanına adım atmamda beni fikirleri ve önerileriyle cesaretlendirip aydınlatan değerli hocam, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre'ye çok teşekkür ederim. Ayrıca bölümdeki eğitim sürem boyunca bana çok şey katan üzerimde emekleri olan değerli hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Trakya'nın güzel kenti Vize'nin Sakin Kent üyelik sürecinde; birlikte emek harcadığımız sevgili arkadaşlarım Semiha Ahmet Uğurlu, Sibel Üstündağ Pürten ve Erman Trak'a bu keyifli süreçteki yol arkadaşlıkları için teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte örnek bir yerel yönetici nasıl olmalı düşüncesinin canlı tanıkları olmamızı sağlayan değerli yönetici Selçuk Yılmaz'a da teşekkür ederim.

Saha çalışmalarında beni evlerinde misafir edip yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Fatih Çam ve Önder Demirkan'a; yüksek lisans eğitimim süresince benden anlayış ve desteklerini eksik etmeyen kurumumdaki değerli çalışma arkadaşlarıma ayrıca teşekkür borçluyum.

En önemlisi, hayatımın her döneminde benden maddi ve manevi desteklerini asla eksik etmeyen, benim ilk hocalarım çok kıymetli annem ve babama; kendisi de bir akademisyen olarak (iki küçük yakışıklı kızan ile beraber) beni her daim lisansüstü eğitime motive eden sevgili ablama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Onur DONAT

ÖZET

SAKİN KENT (CITTASLOW) ÜYELİĞİNİN KAMUSAL MEKÂN LARA ETKİSİ: TÜRKİYE'DEKİ SAKİN KENTLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Donat, Onur
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi ve Kent Çalışmaları Programı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre

Ocak 2016, 160 Sayfa

Küreselleşme olgusu ve hızlı yaşam tarzının kent toplumlarında meydana getirdiği olumsuz etkilere karşı çeşitli tepkisel hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerden biri de İtalya'da ortaya çıkan Sakin Kentler (Cittaslow)'dir. Alternatif bir kentsel gelişim düşüncesi ile kent sakinlerinin yaşam kalitesini arttırmayı ve sürdürülebilir bir yerel kalkınma sağlamayı amaçlayan Sakin Kentler, 2009 yılından itibaren Türkiye'de giderek yaygınlaşmıştır. Öte Yandan Sanayi Devrimi sonucu kentlerin geleneksel yapılarında görülen değişimler de küreselleşmenin etkisiyle giderek hızlanmıştır. Bu noktada kentlerin değişime uğrayan yapısından; toplumun farklı kesimlerinin bir araya geldiği, etkileşim ve ortak paylaşımında bulunduğu kamusal mekânlar da önemli ölçüde etkilenmiştir. Günümüzde kamusal mekânların işlevleri ve kullanımı sıkça tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Kentsel yapıdaki önemli unsurların başında gelen kamusal mekânlaraya yönelik düzenlemelerin arka planında ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel etkenler yer almaktadır. Dolayısıyla Sakin Kent anlayışının ilkeleri ve üyelik kriterleri de kamusal mekânlaraya yönelik kendine özgü bir yaklaşım içermektedir. Bu yaklaşımın somut tezahürü ise Sakin Kentlerde kamusal mekânlarada uygulanan pratiklerdir. Bu çalışmanın odağında Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânların durumu ve belediyelerin kamusal mekânlar üzerinde gerçekleştirdiği uygulamalar yer almaktadır. Kamusal mekâna yönelik çalışmalar, Sakin Kent anlayışı ve kriterleri çerçevesinde değerlendirilmektedir. Öncelikle Türkiye'deki Sakin Kentlerde yer alan kamusal mekânlar üzerindeki etkili faktörler ve kamusal mekânların durumu açıklanmaktadır. Çalışmanın devamında ise saha araştırması yer almaktadır. Bu kapsamda 2015 yılından önce Türkiye'de Sakin Kent unvanı almış kentler ziyaret edilmiş ve kentlerin kamusal mekânları gözlem metoduyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sakin Kent (Cittaslow), Kamusal Mekân, Sakin Kentlerde Kamusal Mekân, Türkiye'deki Sakin Kentler, Kamusal Mekânda Değişim, Belediye

ABSTRACT**THE EFFECT OF THE SLOW CITY (CITTASLOW) MEMBERSHIP ON
PUBLIC SPACES:
AN ANALYZE ON SLOW CITIES IN TURKEY**

Donat, Onur
Master Thesis

Department of Political Science and Public Administration
Public Administration and Urban Studies Programme
Adviser of Thesis: Asst. Prof. Dr. Pınar Savaş Yavuzçehre

January 2016, 160 Pages

There have emerged various protest movements against the negative effects of globalization and the fast lifestyle in urban societies. Cittaslow, born in Italy, also one of these protest movements. Cittaslow, which have been spreading progressively in Turkey since 2009, aims to achieve a sustainable local development and increase the citizens' quality of life with an alternative urban development idea. On the other hand; the transformation on the traditional urban structure that already began by the Industrial Revolution, has been rising rapidly by the effect of globalization. At this point the public spaces, where the citizens from different segments of society come together and make social interaction and common share, affected by the transformed urban structure on a large scale. Today the utilization and functions of the public spaces are still an important issue.

There are economic, political and socio-cultural factors in the background of the spatial organization of the public spaces that are one of the most significant elements in the urban structure. Accordingly, the principals of the Cittaslow idea and also the membership criterion include own unique understanding in terms of public spaces. The concrete manifestation of this understanding is the practical actions that carried out on public spaces. The current situation of the public spaces and works on public spaces by the municipalities of the Turkish Slow Cities are the focus point of the thesis. In this context, works on public spaces are evaluated in accordance with the Cittaslow idea and its membership criterion. Primarily it is explained the factors that affect the public spaces and their main situation in the Turkish Slow Cities. And afterwards, there are analyses concerning the field research. In this context; the cities that obtain the title of Cittaslow before the year of 2015, were visited and analyzed separately by the method of observation.

Keywords: Slow City (Cittaslow), Public Space, Public Spaces in Slow Cities, Slow Cities in Turkey, Transformation in Public Space, Municipality

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	6
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	7
1.3.1. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	10

İKİNCİ BÖLÜM SAKİN KENT (CITTASLOW)

2.1. Yavaş Hareketi.....	12
2.1.1. Küreselleşme ve Yavaşlık.....	14
2.2. Yavaş Yemek (Slow Food).....	15
2.3. Sakin Kentler.....	17
2.3.1. Sakin Kent Kavramı.....	19
2.3.2. Sakin Kentlerin Ortaya Çıkışı.....	21
2.3.2.1. Kentsel Sorunlara Yönelik Dünyadaki Gelişmeler.....	22
2.3.2.2. Uluslararası Sakin Kentler Birliğinin Kurulması.....	23
2.3.3. Sakin Kentler Birliği ve Organizasyon Yapısı.....	24
2.3.4. Sakin Kent Üyelik Süreci ve Üyelik Kriterleri.....	26
2.3.5. Dünya’da Sakin Kentler.....	29
2.4. Türkiye’de Sakin Kent Hareketi.....	31
2.4.1. Türkiye’de Yavaş Yemek Hareketi.....	35
2.4.2. Türkiye’de Sakin Kentin Başlangıcı: İlk Üye Seferihisar.....	36
2.4.3. Sakin Kentlerin Türkiye’de Yaygınlaşması 2009-2014.....	37
2.4.4. 2014 Sonrası Durum ve Sakin Kentlerin Geleceği.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KAMUSAL MEKÂN

3.1. Kamu ve Kamusal Alan.....	42
3.1.1. Kamusal Alan Kavramı.....	43
3.1.2. Alan-Mekân Ayrımı ve Kamusal Mekânın Kapsamı.....	47
3.2. Tarihsel Süreçte Kamusal Mekân.....	49
3.3. Kamusal Mekânlar.....	54
3.3.1. Üretilen ve Tüketilen ‘Kamusal’ Mekân.....	56
3.3.2. Kentlerde Kitlesele Eylemler.....	59
3.4. Türkiye Tarihinde Kamusalılık.....	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAKİN KENTLERDE KAMUSAL MEKÂN

4.1. Geçmişteki ‘Sakin’ Kentler ve Kamusal Mekân.....	68
4.1.1. Orta Çağ Avrupa’sında Komün Kentleri.....	70
4.2. Sakin Kentin Kamusal Mekân Anlayışı.....	73
4.3. Sakin Kent Kriterlerinde Kamusal Mekân.....	80
4.3.1. Enerji ve Çevresel Politika.....	83
4.3.2. Altyapı Politikaları.....	84
4.3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları.....	84
4.3.4. Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkârlara Yönelik Politikalar.....	86
4.3.5. Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim için Politikalar.....	86
4.3.6. Sosyal Uyum.....	87
4.4. Dünyadaki Sakin Kentlerden Örnekler.....	88

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ SAKİN KENTLERDE KAMUSAL MEKÂNLAR

5.1. Türkiye’de Geçmişteki ‘Sakin’ Kentler ve Belediye Kurumu.....	95
5.1.1. Sakin Kentlerde Belediye Kurumu.....	97
5.2. Türkiye’deki Sakin Kentlerde Kamusal Mekân ve Üzerindeki Etkenler.....	99
5.3. Türkiye’deki Sakin Kentlerin İncelenmesi.....	105
5.3.1. Seferihisar.....	107
5.3.2. Akyaka (Ula).....	112
5.3.3. Gökçeada.....	115
5.3.4. Taraklı.....	118
5.3.5. Yenipazar.....	121
5.3.6. Perşembe.....	124
5.3.7. Vize.....	127
5.3.8. Yalvaç.....	129
5.3.9. Halfeti.....	132
5.4. Sakin Kentlerdeki Kamusal Mekânlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	135
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
KAYNAKLAR.....	147
EKLER.....	155
ÖZGEÇMİŞ.....	160

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Ana Akım ve Alternatif Kentsel Gelişim Karşılaştırması	18
Tablo 2.2. Sakin Kentlerin Ülkelere göre Dağılımı (Aralık, 2015)	30
Tablo 2.3. İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması	34
Tablo 5.1. Sakin Kentlerde Belediyelerin Kuruluş Tarihleri	98
Tablo 5.2. Türkiye'deki Sakin Kentlerde Nüfus Değişimi	100
Tablo 5.3. Sakin Kentlerde Kamusal Mekanların Değerlendirilmesi	138

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Cittaslow Resmi Logosu	20
Şekil 2.2. Almanya ve Polonya'da Sakin Kentlerin Dağılımı (Temmuz, 2015)	31
Şekil 2.3. Türkiye'deki Sakin Kentler	33
Şekil 3.1. Paris'in 1550 ve 1892 Yıllarındaki Haritaları.....	53
Şekil 3.2. 1859 Cerda Planı Çerçevesinde Barselona Kenti	54
Şekil 3.3. Kent Sürecinin Eksenini.....	55
Şekil 3.4. Haliç'te Bir Kahvehane, Auguste Mayer (1856)	63
Şekil 4.1. 16. Yüzyılda ve Günümüzde Orvieto	71
Şekil 4.2. İskoçya Perth'de Kablosuz İnternet Noktaları ve E-belediye Hizmeti	94
Şekil 5.1. Köy Pazarı'na Dönüştürülen Eski Belediye Binası ve Bahçesi.....	109
Şekil 5.2. Seferihisar'da Atatürk Caddesi Düzenlemesi Eskiz Çalışması	110

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 2.1. Türkiye’deki Sakin Kentlerde Resmi Logo Görünürlüğü.....	39
Fotoğraf 3.1. Pripyat’tan Bir ‘Mekân’	49
Fotoğraf 3.2. Hierapolis Agorası, Denizli.....	50
Fotoğraf 3.3. Roma Forumu.....	51
Fotoğraf 3.4. Orvieto Kent Meydanı, ‘kilise-kule-belediye binası’	52
Fotoğraf 3.5. II. Abdülhamit Dönemi’nde Yaptırılan Saat Kuleleri (İzmit, Balıkesir, İstanbul, Muğla)	65
Fotoğraf 3.6. Semt Bizim Ev Kira... ..	67
Fotoğraf 4.1. Kızıl Ev, Waldkirch.....	91
Fotoğraf 4.2. Aylsham Kültür Merkezi.....	92
Fotoğraf 4.3. Mold Kentindeki Pazaryeri	93
Fotoğraf 5.1. Seferihisar’da Pazarlar ve Tohum Takas Şenliği	109
Fotoğraf 5.2. Sığacık Mahallesi’nde Evlerin Cephe ve Sokak Düzenlemeleri.....	111
Fotoğraf 5.3. Sığacık Meydan Parkı, Eğitsel Okul Bahçesi, Kadın Emeği Evi.....	111
Fotoğraf 5.4. Teos Antik Kenti, Doğa Okulu, Sığacık Kalesi	111
Fotoğraf 5.5. Akyaka’nın Yerel Mimaride Evleri ve Eski Belediye Binası	113
Fotoğraf 5.6. Akyaka Nail Çakırhan Evi	114
Fotoğraf 5.7. Akyaka Halk Plajı ve Plaja Çıkan Araç Trafikine Kapalı Yol.....	114
Fotoğraf 5.8. Ula Kent Merkezi, Günlük Yaşamda Bisiklet Bir Ulaşım Aracı	115
Fotoğraf 5.9. Ada’nın Rum Nüfustan Kalan Geleneksel Evleri	116
Fotoğraf 5.10. Gökçeada Kent Merkezindeki Pazar ve Balık Hali.....	117
Fotoğraf 5.11. Kamusal Mekânlardan Örnekler, Menekşe Sokak, Sosyal Market, Gökçeada Kaymakamlığı	117
Fotoğraf 5.12. Ada’nın Rum Köylerinde Bulunan Kafe, Okul, Kilise, Çamaşırhane gibi Kamusal Mekânlar	118
Fotoğraf 5.13. Restore Edilen Taraklı Evleri	119
Fotoğraf 5.14. Taraklı’daki Geleneksel Kamusal Mekânlar.....	120
Fotoğraf 5.15. Merkezdeki Pazar ve Trafik Kapalı Alanlar.....	120
Fotoğraf 5.16. Taraklı Kültür Evi ve İç Mekânı	121
Fotoğraf 5.17. ‘Yenipazar’ın Üretici ‘Pazarı’	122
Fotoğraf 5.18. Yenipazar’ın Kent Merkezinde Bulunan Yörük Ali Efe Evi	123
Fotoğraf 5.19. Yenipazar Belediye Meydanı ve Çamlık’a Çıkan Merdivenler	123

Fotoğraf 5.20. Perşembe'nin Kültürel Değerleri Efirli Camii ve Yason Kilisesi	125
Fotoğraf 5.21. 'Kamusallığı' Yazın Artan Plajlar ve Hoynat Adası.....	125
Fotoğraf 5.22. Perşembe Kıyı Şeridi ve Sahil Yolu.....	126
Fotoğraf 5.23. Perşembe Belediye Binası ve Yeni Yapılan Kent Meydanı.....	126
Fotoğraf 5.24. Vize İlçesindeki Istranca Ormanları ve Karadeniz Kıyıları	127
Fotoğraf 5.25. Vize Ayasofyası/ Gazi Süleyman Paşa Camii.....	128
Fotoğraf 5.26. Mimar Sinan Mahallesi Sokak Sağlıklaştırması ve Vize Kalesi Çevre Düzenlemesi	128
Fotoğraf 5.27. Belediye Çocuk Parkı, Kooperatif Satış Yeri, Vize Antik Tiyatrosu....	129
Fotoğraf 5.28. Yalvaç Müzesi.....	130
Fotoğraf 5.29. Yalvaç Anlatan Meydanı, Çınaraltı ve Yayalaştırılmış Miryokefalon Meydanı ile Arka Planda Hamidiye Camii	131
Fotoğraf 5.30. Yalvaç Belediyesi Geleneksel Yemek Evi ve Kültür Evi	131
Fotoğraf 5.31. Kaş Hacı Bey Mahallesi'nde Mekânsal Düzenlemeler.....	132
Fotoğraf 5.32. Halfeti'nin Görünümü ve Suların Yükselmesi Sonucu Terk Edilmiş Yerleşimler	133
Fotoğraf 5.33. Eski Halfeti'ye Gelen Günübürlük Ziyaretçiler.....	133
Fotoğraf 5.34. Eski Halfeti'de Kıyıda Yoğunlaşan Kamusal Mekânlar	135
Fotoğraf 5.35. Halfeti'de Lüks Otel İnşaatı ve Artık Kullanılmayan Ulu Cami.....	135

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AVM	Alışveriş Merkezi
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BŞB	Büyükşehir Belediyesi
ÇEKÜL	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	Güney Anadolu Projesi
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizma
GEKA	Güney Ege Kalkınma Ajansı
GMKA	Güney Marmara Kalkınma Ajansı
IMF	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
km	Kilometre
MYO	Meslek Yüksek Okulu
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
OWS	Wall Street'i İşgal Et (Occupy Wall Street)
RTS	Sokakları Geri Al (Reclaim the Street)
s.	Sayfa
SE	Sitüasyonist Enternasyonal
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	Türk Dil Kurumu
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TRAKYAKA	Trakya Kalkınma Ajansı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
yy	yüzyıl

GİRİŞ

Sakin Kent (Cittaslow) hareketi, İtalya’da kurulduğu 1999 yılından itibaren devamlı bir yayılma süreci göstermiş ve 2009 yılında Seferihisar Belediyesi’nin üyeliği ile ülkemiz topraklarına adım atmıştır. 6 yıllık dönemde ülkemizdeki Sakin Kentlerin sayısı 10’a yükselmiştir. Gelecek süreçte bu rakamın artması beklenmektedir. Sakin Kent kavramı; yerel kimliğin ön plana alınarak, toplumun yaşam kalitesini yükseltmeyi hedefleyen, sürdürülebilir çevre ve kalkınma anlayışına sahip olan kenti tanımlar. Bununla birlikte ortaya koyduğu ilkeler ve uygulamaya yönelik kriterler ile üyesi olan ve olmayı amaçlayan kentlere belli yükümlülükler getirmektedir.

Tarih boyunca değişim geçiren kentler özellikle, Sanayi Devrimi ile başlayan ve küreselleşme süreci ile giderek daha hızlı yayılan bir değişimin içine girmişlerdir. İnsanların bir araya geldiği, ortak paylaşımlarda bulunduğu ve toplumların tarihindeki önemli olayların, kırılma noktalarının gerçekleştiği zemin olan kamusal mekânlar da bu değişim sürecinden ciddi biçimde etkilenmiştir/etkilenmektedir. Bu noktada Sakin Kentler de kamusal alanın ve kentsel mekânların geçmişten günümüze geçirdiği dönüşümün etkisinden ayrı düşünülemez.

Kentlerin yapısında ve kent sakinlerinin günlük yaşantısında büyük bir öneme haiz olan kamusal mekânlar; Sakin Kent anlayışı için de üzerinde sıklıkla durulan bir başlık olmuştur. Sakin Kent kriterlerinde doğrudan veya dolaylı olarak pek çok kez atıf yapılan kamusal mekânlarda uygulamaya yönelik düzenlemeler; ülkemizde ve dünyada sıklıkla tartışılan kamusal alan ve mekânların kullanımı konusundaki yaklaşımlar kapsamında değerlendirilebilir.

Sakin Kentin mekâna yönelik anlayışının temelinde, küreselleşme sürecinin kentlerde meydana getirdiği olumsuz etkilere karşı yerelliği öne çıkaran bir yaklaşım yer almaktadır. Yerellik anlayışını merkeze alan Sakin Kentler her şeyden önce baş aktör olarak yerel yönetimleri bir diğer ifadeyle belediye kurumunu kabul etmiştir. Kentlerin, Sakin Kent üyeliği tamamen belediye kurumu üzerinden gerçekleşirken, üye kenti Sakin Kent anlayışına uyumlu bir perspektifte düzenlemek ve geliştirmek konusunda birincil sorumlu ve muhatap kurum belediyelerdir.

Sakin Kentlerdeki kamusal mekânlara yönelik gerçekleştirilen düzenlemelerin

incelenmesi, Sakin Kent ve kamusal mekân kavramlarının bütünsel bir değerlendirmeye ele alınmasını sağlamaktadır. Bu noktada, kamusal mekânlar ve Sakin Kentler üzerinde süregelen tartışmaların ışığında bir tanımlama ve kavramlaştırma çabası da gerekli olmaktadır. Bununla birlikte dünyadaki ve Türkiye’deki kamusal mekân ve Sakin Kentlere özgü nitelikleri ve varsa ayrımları da ortaya koymak gerekmektedir. Bu nedenle çalışmanın içeriğinde konunun temelini oluşturması bakımından Sakin Kentlerin ve kamusal mekânların nitelikleri ve yapıları üzerinde önemle durulmaktadır.

Bu çalışmada, Türkçede köy dışındaki her türlü yerleşim yerini ifade etmekte kullanılabilen kent sözcüğü tercih edilmiştir. Sakin Kentler, Birlik şeklinde İtalya’da kurulduğunda kendisine isim olarak Cittaslow sözcüğünü seçmiştir. Bu sözcük İtalyanca *citta* (kent) ile İngilizce *slow* (yavaş) sözcüklerinin birleşmesinden türetilmiştir. *Slow* sözcüğünün Türkçedeki doğrudan karşılığı yavaş sözcüğü olduğu için Cittaslow ülkemizde genellikle Yavaş Şehir, Yavaş Kent biçiminde kullanılmıştır. 2011 yılı Aralık ayında İzmir’de toplanmış Türkiye Cittaslow Bilim Komitesi’ndeki konuşmasında Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer yavaş sözcüğünün yaptığı çağrışımın olumsuz algılanması nedeniyle sakin sözcüğünün kullanımının daha yerinde olduğunu ifade etmiştir. Sakin sözcüğünün Cittaslow kavramının içerdiği ideallere anlam bakımında da daha uyumlu olduğu düşünülerek bu çalışmada Cittaslow yerine Sakin Kent tanımı tercih edilmiştir. Ayrıca bazı bölümlerde *Cittaslow International Association* için Birlik (Uluslararası Sakin Kentler Birliği) ve *Cittaslow International Charter* içinse Tüzük (Uluslararası Sakin Kentler Tüzüğü) sözcükleri kullanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve araştırma yöntemlerine yönelik genel bilgiler sunularak ayrıca araştırmanın sınırlılıkları belirtilmektedir. İkinci bölümde Sakin Kentlerin ortaya çıkışı, bu harekete esin kaynağı olan Yavaş Hareketi (Slow Movement) ve Yavaş Yemek (Slow Food) akımlarından itibaren Sakin Kent oluşumunun kurumsal bir yapıda kuruluşuna kadar uzanan süreç aktarılmaktadır. Sakin Kentlerin Birlik yapısı ve Birlik Tüzüğü’nün incelenmesiyle birlikte dünyadaki Sakin Kentlerin durumu belirtilmektedir. Türkiye’de Seferihisar’ın Sakin Kent üyeliği ile 2009-2014 yılları arasında üye olan diğer Sakin Kentlere değinilerek, 2014 yılı sonrası Sakin Kentlerin geldiği süreç belirtilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde kamusal mekân kavramı incelenmektedir. Bu

kapsamda öncelikle kamusal alan kavramı açıklanarak alan ve mekân ayrımı tartışılmaktadır. Kamusal mekânın tarihsel süreçteki dönüşümünün aktarılması ile günümüzde kamusal mekânların değişiminde gelinen nokta toplumsal olayların da örneğinde irdelenmektedir. Dünyadaki gelişim sürecinin yanında Türkiye’de kamusal alan ve mekânın tarihsel süreçte nasıl şekillendiği belirtilerek kamusal mekân üzerinde son dönemde görülen gelişmeler de aktarılmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Sakin Kentlerin geçmişteki kökenleri, kent kavramının oluşumu ve Orta Çağ’daki komün kentlerinin yapısı ile açıklanmaktadır. Devamında Sakin Kentlerin kamusal mekân anlayışı ve bunu belirleyen faktörler tartışılmaktadır. Sakin Kent kriterlerinde kamusal mekâna yönelik düzenlemeleri içeren maddeler ortaya konarak dünyadaki Sakin Kentlerden kamusal mekâna yönelik yapılan uygulama örneklerine yer verilmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümünde saha çalışmasıyla desteklenen, Türkiye’deki Sakin Kentlerde kamusal mekânda görülen dönüşümler belirtilmektedir. Bunun öncesinde Türkiye’deki Sakin Kentlerin kökenleri ve yanında Sakin Kentin baş aktörü belediye kurumunun Türkiye’deki durumu hakkında kısa bir girizgâh yapılmaktadır. Devamında, Türkiye’deki Sakin Kentlerde mekâna etki eden unsurlar ortaya konmaktadır. Saha araştırmasının yer aldığı kısımda, kentlerin üye olduğu yıllara göre sıralanarak kamusal mekânların incelemesi yapılmaktadır. Son kısımda ise araştırmanın genel bir değerlendirmesi ortaya konmaktadır. Sonuç bölümüne gelindiğinde, çalışma kısaca özetlenerek sunulan önerilere yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Araştırmanın temel konusu, Türkiye'de Sakin Kent unvanına sahip 9 kentteki üyelik sürecinde ve sonrasında Sakin Kent anlayışı ve Uluslararası Sakin Kentler Tüzüğünde belirtilen üyelik kriterleri kapsamında kamusal mekânlarda yapılan düzenlemelerdir.

Araştırmanın konusu arka planda hem Sakin Kentler hem de kamusal mekânlar üzerinde ele alınan bir çalışma alanı sunmaktadır. Sakin Kentler ve kamusal mekânlar, üzerinde güncel olarak tartışılan ve tanıma dönük sınırları keskin olmayan kavramlardır. Bu durumun, iki kavramın somut olmakla birlikte aynı zamanda soyut nitelikler içermesiyle ilgili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte araştırmanın konusu daha sınırlı bir kavramsallaştırmayı içermektedir.

Sakin Kent konusunda araştırma kapsamı; çalışmanın başladığı 2015 yılından önce Türkiye'deki Sakin Kent olmuş 9 kentin (Akyaka, Gökçeada, Halfeti, Perşembe, Seferihisar, Taraklı, Vize, Yalvaç, Yenipazar) hem genel hem de kentler özelinde incelenmesi ve henüz 2015 yılı Haziran ayında Sakin Kent olan Şavşat'ın genel değerlendirmede ele alınmasından oluşmaktadır.

Türkiye'deki idari yapılanmanın bir sonucu olarak tamamı ilçe belediyesi¹ olan Sakin Kentler; ilçe sınırları içindeki mahalle, köy ve beldeleri de kapsamaktadır. Ancak bu araştırmanın inceleme konusu yalnızca kentin yahut ilçe merkezinin kentsel alandaki mekânlarını içermektedir. Ayrıca Sakin Kent hareketinin kent temelinde bir oluşum olması nedeniyle mevcut ilke ve kriterler kentsel alanları kapsamaktadır. Bu bakımdan köyler, beldeler ve 6360 sayılı Kanun ile mahalle statüsü verilen eski köyler araştırma dışı tutulmuş yalnızca gerekli yerlerde destekleyici bilgi sunmak amacıyla değinilmiştir.

Gerek dünya genelindeki gerekse ülkemizdeki Sakin Kentlerin bu hareketin getirdiği felsefe ve kentsel yaşam idealini ne derecede kavradıkları, ona ne tür anlamlar

---

¹ Bu kapsamda tek istisna olan belde statüsündeki Akyaka, 6030 sayılı Kanun ile belediyesi kapatılarak Ula İlçesine bağlı bir mahalle statüsüne alınmış, unvanını resmi olarak bağlı bulunduğu Ula Belediyesi'ne devretmiştir.

yükledikleri hatta ne kadar içselleştirip benimsedikleri oldukça tartışmalı ve tespiti kolay olmayan bir durumdur. Çalışmada Sakin Kentlerin özellikle de Türkiye'deki Sakin Kentlerin ne ölçüde 'Cittaslow' hareketini özümstedikleri ne derece 'sakin' oldukları gibi soyut düzlemdeki tartışma konularının üzerinde durulmamaktadır. Bunun yerine doğrudan üyelik kriterleri ve incelemesi yapılan Sakin Kentin kamusal mekân tasavvuru üzerinden, kamusal mekânlara yönelik gerçekleştirilen somut, gözlemlenebilir çalışmalar ve projeler temel alınmıştır.

Kamusal mekân konusunda araştırmanın kapsamı; nüfus ve kentsel alan bakımından küçük ölçekli ve/veya geleneksel kent dokusu olan kentlerde yer alabilecek kamusal mekânları içermektedir. Bu noktada kamusal mekânlar kentli yurttaşların kullandığı, bir araya geldiği, paylaşım ve etkileşimde bulunduğu; meydanlar, sokaklar, parklar, çay bahçeleri, restoranlar, kafeler, kültürel etkinlik mekânları, spor alanları, kamu hizmeti veren kurumlara ait yapılar, pazaryerleri gibi kamusal kent mekânları kapsamında incelenmiştir. Sakin Kent üyelik kriterlerinin genel anlamda üzerinde durduğu, üye veya üye olmak isteyen kentlerden talep ettiği düzenlemeler de çoğunlukla bu mekânlara yöneliktir. Bununla beraber, bir kamusal alan olarak kentli yurttaşlarla iletişim aracı olan internet de çalışmada yer almaktadır. Ancak; konut alanları, sanayi alanları (sakin kentlerin bir bölümünde küçük sanayi siteleri mevcuttur), askeri alanlar gibi kentsel mekânlar bu çalışmanın konusu kapsamında yer almamaktadır.

Uluslararası Sakin Kentler Birliği, üye kentlerin yalnızca belediyeler nezdinde temsil edildiği bir yapıdadır ve Sakin Kent anlayışının ortaya koyduğu tüm ilke ve çalışmaların temelinde belediye kurumu bulunmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'deki Sakin Kentlerin kamusal mekânlardaki mevcut durumunun incelenmesinde ve gerçekleştirilen çalışmalarda yalnızca belediyeler tarafından ortaya konan veya en azından onların katılımcısı olduğu çalışmalar dikkate alınmıştır. Sakin Kentlerdeki diğer kurumlarca gerçekleştirilen çalışmalar konunun kapsamında bulunmamaktadır. Ancak bazı kısımlarda bilgi ve karşılaştırma amacıyla bu çalışmalara da yer verilmiştir.

Bu kapsamda çalışmanın ana araştırma ve alt araştırma soruları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Ana araştırma sorusu: Türkiye'de Sakin Kent üyeliğinin kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerde etkisi ne şekilde olmuştur ve bu kapsamda ne tür düzenlemeler yapılmıştır?

Alt araştırma sorusu: Sakin Kent anlayışı ve kriterlerinin kamusal mekâna yönelik içerdiği yaklaşım ile Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik düzenlemeler örtüşmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı Sakin Kent üyeliğinin, bu üyeliğin getirdiği anlayışın ve üyelik kriterlerine uyum konusunda yapılan çalışmaların kamusal mekânlardaki dönüşüm üzerinde etkileri bulunup bulunmadığının ortaya konması ve varsa ne tür etkileri olduğunu incelemektir.

Toplumun farklı kesimlerinin bir araya geldiği ve ortak paylaşımda bulunduğu kamusal mekânlar üzerinde gerçekleşen dönüşümleri incelemek, kent toplumunun yaşantısı ve kentin geleceği açısından oldukça önemlidir. Bu noktada kamusal alan ve mekân kavramları üzerindeki tartışmayı değerlendirmek de çalışmanın amaçları arasındadır. Özellikle, geleneksel yapısını kısmen korumuş belirli bir nüfus ölçeğindeki kentler üzerinden kamusal mekânların dönüşümündeki etkili olan unsurları tartışmak bu değerlendirmeye katkı sunabilecektir. Bu kapsamda Sakin Kent kriterleri ve anlayışı doğrultusunda kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerin incelenmesi; kamusal mekânların kamunun/toplumun daha etkin, şeffaf kullanımına ve katılımına yönelik yaklaşımlar sunmayı amaçlamaktadır.

Dünya genelinde giderek artan kentli nüfus, ortaya çıkan kentsel sorunlar ve küreselleşmenin etkileri kentlerin ve toplumların yapısını ciddi biçimde etkilemiştir. Bu eğilime tepki olarak süreç içinde teorik ve/veya pratik temelde çeşitli yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda kent özelinde ortaya çıkan oluşumlardan birisi de Sakin Kentlerdir. Alternatif bir kentsel gelişim modeli olarak çağın getirdiği hız olgusunun taşıdığı olumsuzluklara karşı kentsel kimliğini koruyan, yerel değerler üzerinde bir kalkınma anlayışı benimseyen Sakin Kent anlayışı, ülkemizde de karşılık bulmuş ve giderek yayılan bir hareket olmuştur. Bu nedenle çalışma Türkiye'deki Sakin Kentlerin kentsel kamusal mekânlarda yürüttüğü çalışmalarını incelerken Sakin Kentlerin mevcut durumuna ve Türkiye'deki geleceğine yönelik tartışmaya da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sakin Kentlerin hedeflediği ilkeleri hayata geçirmek ve örnek alınan başarılı bir

model olmak için kamusal mekânlar üzerinde yürüttüğü çalışmaların irdelenmesi önemlidir. Düşünce ve pratiğin bir tezahürü olarak şekillenen kamusal mekânlar bu kapsamda yalnızca uygulamaya dönük kriterlerden oluşmayan aynı zamanda bir ideale yaslanan Sakin Kent anlayışın da mekân üzerindeki pratiğini ortaya çıkarması açısından önemlidir. Ülkemizdeki Sakin Kentlerin kamusal mekânlar üzerinde yürüttüğü çalışmaları Sakin Kentlerin ortaya koyduğu ilke ve kriterler üzerinden incelemek; yalnızca ileride Sakin Kent olmayı hedefleyen kentler için değil Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli nüfusa sahip kentler için de nasıl bir örnek oluşturabileceğini tartışmak için önemlidir.

Çalışma; Sakin Kent ve diğer bir takım uluslararası oluşumlara (UNESCO Kültür Mirası Kentler Birliği, Tarihi Kentler Birliği, Avrupa Kaleli Kentler Birliği vb.) üye olan veya olmak isteyen Türkiye'deki yerel yönetimlerin, bunun getirdiği motivasyonla üyelik için kamusal mekânlar üzerinde ne tür tasarruf ve düzenlemelerde bulunabileceğine de ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Ayrıca çalışma; kendisinden sonra Sakin Kentler ve kamusal mekânların kullanımı/dönüşümü üzerindeki güncel tartışmalara ve araştırma yapmak isteyenlere bu alanda ortaya koyduğu karşılaştırma ve incelemelerle katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında Sakin Kent anlayışının ve kriterlerinin kamusal mekânların düzenlenmesine yönelik kendine özgü bir yaklaşım sunarak doğrudan veya dolaylı biçimde kamusal mekânlarda belirli uygulamalar talep ettiği varsayılmıştır. Bu noktada çalışmada ortaya konan hipotezler şöyledir:

Varsayım 1: Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik gerçekleştirilen düzenlemelerde Sakin Kent üyelik kriterleri etkili olmuştur.

Varsayım 2: Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik ortaya konan çalışmaların nitelik ve oranında, Sakin Kentler arasında ciddi farklar bulunmaktadır.

Varsayım 3: Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik ortaya konan düzenlemeler, yeni mekânların üretilmesi biçiminde gerçekleşmemiştir.

Araştırmanın teorik kapsamında ele alınan iki temel kavram Sakin Kent ve kamusal mekândır. Bu noktada Sakin Kentler ve kamusal mekân üzerine tanım ve değerlendirmelerden oluşan bir kavramsal çerçeve sunulmaktadır. Çalışmanın başlangıç aşamasında Sakin Kentler ve kamusal mekân konularında literatür çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda yazılı bilimsel kaynaklardan, güncel gelişmeleri sunmak için internetten ve ilgili konuyu betimleyen görsellerden yararlanılmıştır. Ayrıca anlatımda tanımlamaların yanında anekdotal bilgilerden ve örneklerden sıklıkla yararlanılmıştır.

Sakin Kentlerle ilgili kısımda öncelikle Sakin Kentlerin etkilendiği Yavaş Hareketi ve Yavaş Yemek ile çıkış noktası tanımlanmıştır. Sakin Kentlerin kuruluşuna uzanan tarihsel sürece ve gelişmelerin arka planına yer verilerek Sakin Kentlerin günümüzde dünyadaki ve Türkiye’deki geldiği nokta belirtilmiştir. Ayrıca Sakin Kentler Birliği ve Uluslararası Sakin Kentler Tüzüğü hakkında teknik bilgiler verilmiştir.

Kamusal mekân kavramının üzerinde durulurken öncelikle Kamusal alana yönelik geliştirilen teorilerde literatürde ön plana çıkan Arendt, Habermas ile Negt ve Kluge’nin geliştirdiği kamusal alan modelleri açıklanmıştır. Sonrasında kamusal alan ve mekân ayrımı üzerinde durulmuş ve kamusal mekândan ne anlaşılabilceği tartışılmıştır. Kamusal mekânın tarihsel süreçte ele alınması ile günümüze kadar mekânın geçirdiği dönüşümler dönemlere göre irdelenmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde mekânın dönüşümüne yönelik okumada özellikle Lefebvre ve takipçileri Castells (ilk zamanlarında) ile Harvey’in çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşımın temel nedeni yalnızca bu düşünürlerin kent çalışmalarında öne çıkan çalışmaları olmasından değil aynı zamanda küreselleşme olgusuyla hız kazanan ana akım kent sorunu ve sürecine alternatif bir açıdan incelemeleri ve katkıda bulunmalarıdır. Bu durum alternatif bir kentsel gelişme ideali taşıyan Sakin Kent hareketinin ortaya çıkışında ve uygulamaya dönük ilkelerinde ele alınan değerlerle örtüşmektedir. Ayrıca başta kent hakkı olmak üzere çeşitli etkenlerle dünyada ve Türkiye’de gelişen kent merkezli tepkilere değinilerek kamusal mekân üzerinde gelinen noktada günümüzle bağlantı kurulmak ve Sakin Kentlerin kente, yerele sahip çıkma anlayışına büyük kentler özelinde örnek sunulmak istenmiştir.

Sakin Kentlerde kamusal mekâna yönelik düzenlemeleri kriterlerdeki yapısıyla incelemeden önce kent kavramı üzerinde durulmuştur. Sonrasında Sakin Kent anlayışında ne tür bir kamusal mekân algısının var olduğu incelenmiş ve bu kapsamda

geleneksel ticaret kentlerinin geliştiği dönem olarak Avrupa'daki Sakin Kentlerin kökenlerinin yer aldığı Orta Çağ Avrupa'sı incelenmiştir. Sakin Kentlerdeki kamusal mekân anlayışında etkili olan faktörlerin üzerinde durularak Sakin Kent kriterlerinde kamusal mekâna yönelik atıflar ortaya konmuştur. Kamusal mekâna yönelik anlayışa ve kriterlere somut örnek sunması bakımından; Sakin Kentlerin en yaygın olduğu yer olan Avrupa'daki bazı üye kentlerden örneklere yer verilmiştir.

Çalışmada gerek kamusal alanlara/mekânlara gerekse Sakin Kente yönelik incelemeler Türkiye örneği ile dünyadaki durum arasında karşılaştırmalı bir yöntemle ele alınmıştır. Bu kapsamda yalnızca dünyadaki genel eğilim üzerinden bir değerlendirme yapmak yerine Türkiye'ye özgü durumların da ortaya konmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde alan araştırması üzerinde durulmuştur. Ancak bunun öncesinde, kısaca Türkiye'deki Sakin Kentler gibi geleneksel kentlerin kökenlerinin yer aldığı Osmanlı kent yapısı ve Sakin Kentlerdeki belediye kurumu özetlenmiştir. Çalışmada kamusal mekânı incelerken ülkemizdeki kentsel mekânın ve Sakin Kentin yasal temsilcisi olması nedeniyle belediye kurumunun geçmişten gelen değişim süreci özet biçimde incelenmiştir. Son kısımda Sakin Kentlerdeki kamusal mekânda etkili olan çeşitli faktörler ve mekân üzerinde sınırlı tasarruf etkisine sahip belediye dışındaki paydaşlar belirtilmiştir. Araştırma kapsamındaki gözlemler ışığında elde edilen bilgi ve veriler son kısımda değerlendirilmiştir.

Alan araştırması için örneklem seçimi yapılmamış, çalışmanın başladığı 2015 yılının Şubat'ı itibariyle araştırmanın konusunu içeren Türkiye'deki Sakin Kentlerin tamamı çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir. Alan araştırmasında kullanılan temel yöntem, gözlem metodu olmuştur. Saha çalışması için ilgili kentlerin Vize ve Seferihisar hariç tamamına mevsimsel şartlar da göz önüne alınarak Mayıs-Ağustos ayları arası dönemde günöbirlik ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Vize ve Seferihisar kentlerine ise çalışmanın yapıldığı yıldan önce 2011-2013 yılları arasında Vize kentinin Sakin Kent üyelik süreci kapsamında yürütölen çalışmalar amacıyla farklı zamanlarda gidilmiştir. Çalışma kapsamında ziyaret edilen kentlerde özellikle üyelik süreci öncesi ve sonrasında değişen kamusal mekânlar incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Ziyaret edilen yerlerle ilgili ön çalışma yapılmış kimi mekânlar doğrudan seçilerek incelenmiş kimi mekânlar ise yapılan ziyaret esnasında öğrenilmek suretiyle gözlenmiştir. Gözlemlenen

mekânlar ve kent ile ilgili imkân dâhilinde kent sakinlerinden ve kamu görevlilerinden informal bilgiler de alınmıştır. Ayrıca yazılı akademik kaynaklar ve internet kanalıyla, en başta ilgili kentlerin belediyelerinin resmi siteleri olmak üzere, mekânlarla ilgili bilgi, veri, görsel toplanmıştır. Ayrıca araştırmanın yapılmasından önceki dönemlerde Vize kentinin Sakin Kent üyelik sürecinde yürütülen çalışmalara katılım, Seferihisar Belediyesi'nin ziyareti edilmesi, Cittaslow Türkiye Bilim Kurulu'na katılım gibi deneyimler araştırmanın Sakin Kentler kısmına altyapı oluşturmuştur.

1.3.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada görülen sınırlılıkların temelinde Sakin Kent konusunda ve Türkiye'deki Sakin Kentlere yönelik bilgi edinilmesinde görülen güçlükler bulunmaktadır. Bu güçlüklerin başında Sakin Kentlerin geçmişinin ve bilinirlik düzeyinin sınırlı olması nedeniyle literatürde fazlaca yer almaması gelir. Sakin Kent hakkında literatür halen kısıtlıdır, bu anlayışı inceleyen temalar kentsel tasarım, sürdürülebilirlik örneği, yerel kalkınma, farklı bir turizm anlayışı gibi konular çerçevesinde gruplanmaktadır (Servon ve Pink, 2015: 329). Sakin Kentler ile ilgili literatür azlığı özellikle Türkiye'deki Sakin Kentler için araştırmalarda önemli bir eksikliklerdir. İlk Sakin Kent ve Türkiye'nin bu alandaki öncü kenti olan Seferihisar hakkında yapılan araştırmaların görece fazlalığına rağmen diğer Sakin Kentlerle ilgili ortaya konmuş akademik çalışmalar oldukça kısıtlı durumdadır. Bununla birlikte bilgi kaynaklarının başında gelen internet üzerinde, Sakin Kentlerin başta belediyelerin resmi sitesi olmak üzere sosyal medya kanallarında görünürlüğü kısıtlıdır. Gökçeada, Taraklı, Yenipazar gibi kentlerin belediye siteleri araştırma süresi boyunca kapalı veya güncel durumda değilken Seferihisar haricindeki belediyelerin resmi sitelerinin ise sıkça güncellenmediği görülmüştür.

Belediyelerin çalışmalarının aktarıldığı ve aynı zamanda kamusal bir iletişim aracı olarak düşünülebilecek yıllık faaliyet raporlarını internet üzerinde yalnızca Seferihisar Belediyesi düzenli biçimde yayımlarken; kısmen bazı yıllar için haber veya duyuru biçiminde Halfeti, Ula, Vize ve Yalvaç Belediyeleri resmi sitelerinden yayımlamıştır. Örneğin İngiltere'deki belediyelerin belediye meclislerindeki görüşme tutanaklarını periyodik şekilde resmi internet sitelerinde yayımladığı görülürken Türkiye'deki Sakin Kentler arasında Seferihisar, Vize ve Yalvaç Belediyeleri dışında

düzenli biçimde belediye meclis kararlarını internet sitesinde yayımlayan belediye bulunmamaktadır. Bu ve benzeri durumlar sürekli bir bilgi akışı sağlamayı güçleştirmektedir. Ayrıca araştırma sürecinde ziyaret edilen kentlerin Sakin Kent Koordinatörlerinden e-posta yoluyla kamusal mekânlarla ilgili informal bilgiler istenmiş yalnızca Halfeti Sakin Kent Koordinatöründen yanıt gelmiştir.

Araştırma sürecinde dünya genelinde olduğu gibi Türkiye genelinde de Sakin Kentlerin sayıları değişmiştir. 2015 yılı Haziran'ında Şavşat'ın Sakin Kent olması ile Türkiye'deki Sakin Kentlerin sayısı 10'a yükselmiştir. Ancak Şavşat araştırmaya sadece genel verilerde dâhil edilmiş saha ziyareti yapılamadığı için kent özelindeki alan araştırmasına dâhil edilememiştir. Ayrıca ziyaret edilen kentlere zaman kısıtlılığı ve erişim güçlükleri nedeniyle saha çalışmalarına ancak resmi tatil günlerinde gidilebilmesi mümkün olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

SAKİN KENT (CITTASLOW)

Geçmiş Yavaş Hareketine ve Yavaş Yemek akımına değin uzanan Sakin Kentler; küreselleşmenin kentlerin yapısında ve kültürel dokusunda yol açtığı olumsuz etkilere karşı sürdürülebilir bir yerel kalkınma hedefiyle ortaya çıkmış ve dünya genelinde giderek yayılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde Sakin Kent kavramının tarihsel süreçte ortaya çıkışı ve geldiği konum ile Sakin Kent kavramının kapsamı ve Uluslararası Sakin Kentler Birliğinin yapısı ele alınmaktadır. Devamında ise Türkiye’de Sakin Kentlerin gelişimi ve bu kapsamda gelinen nokta belirtilmektedir.

2.1. Yavaş Hareketi

Teknoloji devriminin insana armağan ettiği bir esrime biçimidir hız.

Milan Kundera

Yavaş Hareketi, Yavaş Yemek ve Sakin Kent akımlarının fikri çıkış noktası olmuştur. Özünde küreselleşmenin dayattığı hayat tarzına karşı gelişen ve bu olgunun aşındırdığı değerlerin merkezine yerleştirilen bir ifade biçimidir. Yavaş Hareketi kurumsal bir hareket değildir, herhangi bir idari kurulu, ofisi, lideri vb. bulunmamaktadır (Honore², 2008: 18). Yavaş moda, yavaş turizm, yavaş mimari, yavaş sanat, yavaş kahve, yavaş balık, yavaş okullar, yavaş eğitim, yavaş para, yavaş fotoğrafçılık, yavaş medya (Güven, 2011: 116) gibi pek çok alanda yavaş kavramının lafzı geçmektedir. Bu noktada Yavaş Hareketinin sınır ve mekân tanımayan ve yaşamın her alanına yayılma anlayışında olan bir girişim olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

Sakin Kentlerin oluşumuna düşünsel anlamda ilham kaynağı olan Yavaş Hareketi; hızlı yaşam tarzının ve baş döndürücü bir hızla dönen dünya tasavvurunun zıttı olarak ifade edilmektedir. Bu ayrımında hız; meşgul, aceleci, yüzeysel, saldırgan, sabırsız gibi sözcükleri temsil ederken yavaş; sakin, dikkatli, düşünceli, sabırlı gibi

---

² 2004 yılında Carl Honore tarafından yazılan ve Türkçeye de çevrilen Yavaş (*In Praise of Slowness*) isimli kitap; yavaş felsefesinin yaşamın birçok unsuruna nasıl uygulanabileceği ve hızlı yaşam dayatmasının getirdiği olumsuzluklar gibi konulara dikkat çekerek oldukça ses getirmiştir. Hatta Financial Times tarafından Carl Honore’nin yazdığı *Yavaş*’ın Yavaş Hareketinin içindeki anlamı *Kapital*’in komünizm için taşıdığı anlam ile eş tutulmuştur. <http://www.carlhonore.com/about/> (erişim 26.05.2015).

sözcüklere karşılık gelmektedir (Honore, 2008: 15). Milan Kundera da Yavaşlık (2014: 36) adlı eserinde hız ve yavaşlık arasındaki karşıtlığı belirtir: “*Yavaşlık ile anımsama, hız ile unutma arasında gizli bir ilişki vardır... Bir adam sokakta yürüyor. Birden bir şey anımsamak istiyor, ama anı uzaklaşıyor. O anda kendiliğinden yürüyüşünü yavaşlatıyor. Buna karşılık, az önce yaşadığı kötü bir olayı unutmaya çalışan insan, hala çok yakında olan zamanda, sanki bulunduğu yerden hemen uzaklaşmak istiyormuş gibi elinde olmadan yürüyüşünü hızlandırır*”. Yavaşlama isteğinin nedeni olan ‘hız’ın ortaya çıkışı ve sonuçları, Yavaş Hareketinin durduğu noktayı incelemek için gereklidir.

Hızın doğuşuna inilirse karşımıza 18. yüzyılda İngiltere’de doğup tüm insanlık tarihini kökünden değiştiren Sanayi Devrimi çıkacaktır. Vaktin nakde dönüştüğü dünyada üretim-tüketim döngüsü giderek hızlanmış, bu durum insan yaşamını ciddi bir şekilde etkilemiştir. Dünyayı yüzyılların tarımsal üretim merkezli yapısından çıkararak Sanayi Devrimi giderek artan ulaşım, haberleşme ve üretim tekniklerini beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler sonucunda kentler büyük sanayi kentlerine dönüşmüş, kırdan kente doğru artan göç olgusuyla beraber hızlı bir kentleşme süreciyle metropoller ortaya çıkmıştır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 25). Hız olgusu artık giderek övülen ve kutsanan bir duruma yükselmiştir. Marinetti (1909) tarafından kaleme alınan Fütürist Manifesto; dünyanın muhteşemliğinin yeni bir güzellik tarafından zenginleştirildiğini, bu güzelliğin de hız olduğunu belirtir.

Ancak, sanayileşmenin getirdiği korkunç hız arttıkça, buna karşı olan tepkiler de giderek çoğalmıştır; hatta daha 19. yüzyılda sanayileşen ülkelerde Sanayi Devrimi’nin getirdiği sürekli hız ve durmaksızın üretim anlayışına karşı ciddi tepkiler meydana gelmiştir (Honore, 2008: 46). 20. yüzyılda hız olgusuna karşı giderek artan tepkisel yaklaşımlara Yavaş Hareketi de dâhil olmuştur. Yavaş Hareketinin en temel ve örgütlü unsurlarından biri olan Yavaş Yemek (Slow Food) hareketinin manifestosunda sanayileşmenin getirdiği hız olgusundan şöyle bahsedilir:

“*Yüzyulumuz endüstrileşme çağının izinde başladı ve gelişti, bu çağda önce makine icat edildi sonra da bizlerin yaşam tarzı oldu. Hız tarafından ele geçirildik ve aynı sinsi virüse boyun eğdik: alışkanlıklarımızı bozan, özel hayatımıza müdahalede bulunan ve bizleri fast food tüketmeye zorlayan ‘hızlı hayat’ (Slow Food Manifesto, 1989)*”.

Sanayi Devrimi’nin 20. yüzyıla taşıdığı hız olgusu; özellikle 80’li yıllardan

itibaren giderek tartışılan ve etkileri artan küreselleşme kavramı ile daha belirgin ve hissedilir bir evreye taşınmıştır.

2.1.1. Küreselleşme ve Yavaşlık

Küreselleşme karmaşık ve çok yönlü bir kavramdır (Semmens ve Freeman, 2012: 354). Siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda ortaya çıkan bu çok boyutlu ve karmaşık yapısından dolayı da küreselleşmenin net bir tanımını belirtmek güçtür. (Ökmen, 2005: 540). Tanım konusundaki farklılık küreselleşmenin olumlu veya olumsuz bir olgu olduğu yaklaşımlarında da kendini gösterir. Örneğin Uluslararası Para Fonu (IMF) bu kavramı karşılıklı bağımlılığı artıran ve mal, hizmet, teknoloji akışını hızlandıran pozitif bir süreç olarak ifade ederken; Uluslararası Küreselleşme Forumu, küreselleşmeyi demokrasiyi zayıflatan, ulus devletin gözetiminden uzak şirketlerin ve finans kurumlarının yönlendirdiği negatif bir kavram olarak belirtir (Toksöz vd., 2009: 9).

Küreselleşmenin başlangıcını coğrafi keşiflere veya Sanayi Devrimi ile başlayan sürece götüren yaklaşımlar var olmakla birlikte; küreselleşmenin artan teknolojik gelişmelere bağlı olarak iletişim ve ulaşım ağındaki hızlı ilerleme sonucu etkisini arttırdığı ifade edilebilir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde giderek yayılan küreselleşme olgusu, Soğuk Savaşın bitmesi ile adından çokça söz edilen bir konuma gelmiştir. Sanayi sonrası topluma doğru evirilen dünyada siyasal ve yönetsel yapılanmaların çoğunlukla küreselleşme olgusuna yönelik yapılan tartışmalar üzerine temellendiği görülür (Ökmen, 2005: 541). Benzer biçimde, küreselleşme olgusu literatürde karşımıza daha çok ekonomik unsurlar ve ekonomik liberalizasyon süreci ile birlikte çıkmaktadır (Toksöz vd., 2009: 8).

Küreselleşme bugün de halen içinde yaşadığımız bir süreçtir ve zamanla etkisi yeryüzünün tamamında hissedilen daha kuşatıcı bir konuma gelmiştir. Bu noktada küreselleşme kavramı; ülkeler, sistemler ve rejimler arası farklılıkları yok sayan bir ideali savunmaktadır (Ökmen, 2005: 542). Bununla birlikte küreselleşmenin toplumlara en fazla etkilediği unsurların başında toplumların geçmişten gelen değerlerinin ve kimliklerinin ifadesi olması nedeniyle kültür kavramı gelmektedir. Küreselleşmenin kültür üzerindeki etkisi iki kısımda ifade edilebilir; birincisi kültürleri dönüştürerek ortak bir küresel kültür çıkmasına neden olmaktadır, ikincisi ise yerel kültürel

farklılıkların tanınırlık ve gücünün artmasını sağlamaktadır (Toksöz vd., 2009: 13).

Yavaşlık kavramının küreselleşmeye farklı açıdan yaklaşan bir anlayış olduğu düşünülmektedir, Yavaş Yemek ve Sakin Kent akımlarının öncüsü Carlo Petrini bu olguyu erdemli küreselleşme olarak ifade eder (Honore, 2008: 17). Bu kapsamda Yavaş Hareketi; içinde bulunduğumuz sosyal ve ekonomik sisteme radikal bir karşı çıkış hareketi değildir fakat bu sistemin getirdiği çeşitli olumsuzluklara yönelik revizyonist bir tutum sergilemektir. Bu yaklaşım, Yavaş Hareketi ile uyumlu biçimde Sakin Kent hareketinin de bakış açısını oluşturmaktadır. Sonuçta küreselleşmenin salt iyi ya da salt kötü olduğu anlayışı doğru değildir ancak bir realite ve işleyen bir süreç olduğu ifade edilebilir (Ökmen, 2005: 544). Dolayısıyla, Sakin Kent anlayışı küreselleşme olgusunun reddine veya onun karşıtlığına değil, onun yol açtığı olumsuzluklara karşı bir duruş felsefesini temel almaktadır. Bu noktada “*think global act local*” olarak ortaya konan küresel düşünüp yerel davranma anlayışının ifade ettiği global ve globalleşme kavramları Sakin Kentlerin izlediği yol için ifade edilebilir (Servon ve Pink, 2015: 330).

2.2. Yavaş Yemek (Slow Food)

Önce ekmekler bozuldu, sonra her şey...

Oktay Akbal

Yavaş Yemek³ hareketinin dünyada yayılan Yavaş Hareketi anlayışından çıkan en örgütlü ve yaygın sivil hareket olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Sakin Kent düşüncesinin dayandığı temelleri anlamak için Yavaş Yemek hareketinin üzerinde durulması gerekmektedir (Mayer ve Knox, 2006: 325).

Bugün, dünyanın 120’den fazla ülkesinde sayısı 1500’e varan sofraya meclisleri (convivium) bulunan, 100.000’in üzerinde üyeye sahip ve 160’tan fazla ülkede bağlantısı bulunan Yavaş Yemek⁴, Yavaş Hareketinin en görünür bildirgesi konumuna gelmiştir (Radstrom, 2011: 95). Kuruluşundan bu yana geçen 30 yılda; ‘iyi, temiz, adil gıda’ ilkesiyle herhangi bir devlet ya da devletlerarası bir organizasyona bağlı olmadan ciddi bir örgütlenme ve yayılma sağlayabilmiştir. Kuruluşundan bu yana hareketin merkezi İtalya’da yer alan Bra kenti (aynı zamanda kurucu 4 sakin kentten biridir) ve

³ Türkçe yazımda *food* sözcüğü üzerinde mutabakat yoktur beslenme ve gıda olarak da telaffuz edildiği görülür.

⁴ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.slowfood.com/international/3/our-structure> (erişim 28.06.2015).

başkanı ise Sakin Kent hareketinin kuruluşuna da öncü olan İtalyan yazar ve aktivist Carlo Petrini'dir (slowfood.org, 2015). Yavaş Yemek hareketinin İtalya'da yılda iki defa Salone del Gusto adıyla düzenlenen toplantıları, dünyanın pek çok bölgesinden üreticiyi bir araya getirip tanışma fırsatı ve bilgi alışverişinde bulunma olanağı sunmaktadır (Honore, 2008: 64). Salone del Gusto, İtalya'daki Piyemonte Bölgesel Yönetimince (Bra kentinin yer aldığı merkezi Torino olan yönetim bölgesi) de desteklenmektedir (Mayer ve Knox, 2006: 326).

Farklı ülkelerde ulusal ofisleri bulunan Yavaş Yemek hareketinin kurumsal yapısı Uluslararası Yavaş Yemek ile Biyoçeşitlilik için Yavaş Yemek Vakfı şeklinde örgütlenmiştir. Dünya geneline yayılan ağda yer alan diğer kısımlar ise: Toprak Ana (Terra Madre), Yavaş Yemek logolu restoranlar, Lezzet Gemisi (Ark of Taste), Yavaş Yemek Gençlik Ağı, Yavaş Yemek Convivium⁵, Yöresel Gıda Üretici Birlikleri, Yeryüzü Pazarları (Mercati della Terra)'dır. Akademik alanda Yavaş Yemek hareketinin en önemli kurumu Bra kentinde 2004 yılında kurulan Gastronomi Bilimleri Üniversitesi'dir⁶.

Yavaş Yemek anlayışında en önemli unsur belirli bir yere-toprak parçasına olan bağlıdır. Bu konuyu Yavaş Yemek hareketinin kurucusu Carlo Petrini: “*doğal faktörler (rakım, toprak, su vb.) ve insan faktörü (geleneği, yapım tarzı) tarımsal ürüne, onun kendine has olan karakterini verir; bu ürün orada yetişir, kullanılır ve yemeği yapılır*” şeklinde tanımlar (Mayer ve Knox, 2006: 326). Benzer bir biçimde gıdaya kendine özgü faktörleri kazandıran doğa ve insan etkisi kentlere de kendine özgü unsurları kazandırır.

Küresel pazar yerel pazarların yerini aldığından beri kendi kendine yetebilen topluluklar giderek kimliklerine olan bağı yitirmektedirler (Radstrom, 2011: 106). Petrini'ye göre ise yemek, insanın kimliğini belirleyen birincil faktörlerdendir (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 118). Bu nedenle Yavaş Yemek, kaybolmaya yüz tutmuş ve hızlı dünyaya yenik düşen tatları ve yemekleri yeniden keşfedip bunları ekonomik açıdan piyasaya kazandırmayı hedeflemektedir (Honore, 2008: 62). Bu lezzet, yeri geldiğinde bir bal çeşidi veya peynir türü olabildiği gibi belli bir yörede yapılan az bilinen bir yemek olarak da düşünülebilir.

⁵ Yavaş Yemek Convivium; hareketin yereldeki pratik çalışmalarını sağlamaktadır, bir diğer deyişle sahadadır. Yavaş Yemek hareketinin ilkelerinin günlük yaşama geçirmesi ve bu değerlerin yaygınlaşması için faaliyet gösterirler (Pink, 2008a: 98).

⁶ Bilgi için Üniversite'nin internet adresi: <http://www.unisg.it/en/storia-e-missione/> (erişim 02.07.2015).

Yavaş Yemek hareketi yerel restoranlar ve çiftlikler gibi yerel halk tarafından işletilen mekânların yaşatılmasını ve etkinliğini sürdürebilmesini hedeflemektedir. (Öztürk, 2012: 63). Yavaş Yemek hareketinin yaygınlaşması ve dünya genelinde insanların tükettikleri besinlere yönelik gösterdikleri özenin artması sonucu hızlı yemek kültürü daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır. 1986'da Carlo Petrini'nin başını çektiği grubun Roma'daki eyleminin üzerinden geçen yıllarda hızlı yemek kültürüne olan karşıtlık giderek güçlenmiştir. Örneğin, dünyada hızlı yemek kültürünün sembolü haline gelen McDonalds 2002'de ilk maddi kayıplarını yaşamıştır (Honore, 2008: 66).

2.3. Sakin Kentler

Amerikan şehir modeli şehirlerimizi adeta istilâ etti ve İtalyan şehirleri tek tip bir görünüme büründü. Biz böyle bir küreselleşmenin önüne geçmek istedik.

Paolo Saturnini

Dünya nüfusunun kentler ve kırsal kesim arasındaki dağılımı Sanayi Devrimi'nden günümüze kentler lehine dramatik bir biçimde değişim göstermiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren dünya nüfusunun kentlere göçü giderek daha çok hızlanmıştır. 1950 yılında dünya nüfusunun yaklaşık %30'u kentsel nüfustan oluşurken 2014 yılında bu oran %54'e ulaşmıştır ve artış eğilimi devam etmektedir (BM, 2014). Benzer bir durum Türkiye'de de yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası ülkemiz nüfusunun hızla artması ile 1950 yılında %25'i geçen kentsel nüfus günümüzde %75 oranına ulaşmıştır. 2050 yılında bu oranın %85 düzeyine yaklaşacağı öngörülmektedir (BM, 2014). Oranlara rakamlarla ışık tutulmak istenirse, 1950 yılında dünyada kentlerde yaşayan insan sayısı 750 bine yaklaşırken 2014 yılında bu rakam 4 milyara yakındır. Dünya genelindeki 5 katı geçen bu artış, Türkiye'de ise 10 kat olarak gerçekleşmiştir; 1950'de 5 milyon civarındaki kentsel nüfus 2014 yılında 55 milyonu aşmıştır (BM, 2014). Giderek büyüyen ve zamanla metropol, megapol, ekümenopolis, megakent gibi adlarla anılan dev kentler; dünyadaki sosyal, ekonomik ve siyasi sorunların merkezinde yer almaya başlamıştır. Küçük Kentler ise küreselleşme ve nüfusun seyrekleşmesi ile gelen ekonomik, demografik sorunlarla karşılaşmış; bu durum da yaşam kalitesi ve yaşanabilirlik için sorun oluşturmuştur (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 39).

Küreselleşen dünyada, Sanayi Devrimi'nin mirası hız olgusu sayesinde dünya

değiştikçe hızla gelişen kentler de bu değişim ve benzeşim sürecinden ciddi biçimde etkilenmektedir. Küreselleşmenin mekâna yansması, farklı coğrafyalardaki kentlerin giderek birbirlerine benzemesi sürecinde kendini göstermekte ve kentler giderek birörnek hale gelmektedir (Yavuzçehre, 2010: 126). Bu durumun sonucu olarak Sakin Kentler Birliği'nin kurucu başkanı Paolo Saturnini'nin belirttiği gibi kentler giderek tek tip hale gelirken, kimliğini ve ruhunu kaybetmektedirler (Radstrom, 2011: 91).

Küreselleşmenin yarattığı olumsuz etkiler zamanla daha hissedilir bir konuma geldikçe buna karşı gelişen tepkiler de farklı arayış çabalarını beraberinde getirmiştir. Bu arayışların içinde 'kent' zemininde ortaya çıkan oluşumlardan biri olan Sakin Kentlerin, en azından fikir açısından küreselleşmenin dayattığı tektipleş(tiril)en kent ve insan anlayışına karşı bir alternatif arayışı olduğu söylenebilir. Mayer ve Knox (2006: 324-325) Sakin Kent hareketini alternatif bir kentsel gelişme anlayışı olarak tanımlayıp ana akım kentsel gelişim anlayışının karşısına konumlandırmıştır. Bu kapsamda Mayer ve Knox, D. Imbroscio tarafından ortaya konan alternatif kentsel gelişimin niteliklerini şu şekilde belirtmektedir:

Tablo 2.1. Ana Akım ve Alternatif Kentsel Gelişim Karşılaştırması

Yaklaşımlar	Uygulanan-Ana Akım Model	Alternatif Model
Özellikler	Homojen Tek zorunluk Eşitsiz Endüstriyel Standart Kurumsal Sürdürülemez Kopyalanmış Düşük kalite Çoğaltılabilir Yerel tarih ve kültüre duyarlı	Kişiyeye özgü Çoklu zorunluluk Eşit El işi Özel Taban örgütlü Sürdürülebilir Gerçek Yüksek kalite Kişiyeye özgü Yerel tarih ve kültüre duyarlı
Örnekler	Kent mega projeleri Hava kirliliği Endüstriyel gıda sistemi	Toplumsal ekonomik gelişim Sakin kent Yavaş gıda

Kaynak: Mayer ve Knox, (2006: 325)

Yavaş Yemek hareketinin dünyadaki yayılma başarısı, bu felsefeyi kent hayatının tüm alanlarına yaymaya çalışan Sakin Kent kavramının doğuşu için teşvik edici olmuştur (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 120). 1999 yılında İtalya'nın Greve in Chianti kenti Belediye Başkanı Paolo Saturnini'nin girişimleriyle Yavaş Yemek hareketinin öncüsü

Carlo Petrini ve İtalya'daki dört kentin (Bra, Greve in Chianti, Orvieto, Positano) belediye başkanları bir araya gelerek Sakin Kentler Birliğinin temelini atmışlardır (cittaslow.org, 2015a). Sakin Kentlerin felsefesi, üyelik kriterleri ve örgütlenme biçimi kısa zamanda İtalya'nın dışına çıkarak başta Avrupa olmak üzere giderek farklı ülkelerdeki kentlere yayılmıştır.

2.3.1. Sakin Kent Kavramı

Uluslararası kullanımda olan resmi adıyla cittaslow İtalyanca 'citta' (kent) ve İngilizce 'slow' (yavaş) sözcüklerinin birleşiminden oluşturulmuş bir sözcüktür ve resmi olarak 2001 yılında yürürlüğe giren Uluslararası Sakin Kentler Tüzüğü'nün ilk sayfasında Sakin Kent hareketi bu adla yer almaktadır. İtalyancadaki 'citta' sözcüğü bu dilde şehir, kasaba ve köy sözcükleri yerine kullanılmaktadır; İngilizcedeki tam anlamsal karşılığı ise *city* yerine *town* olarak geçmektedir (Servon ve Pink, 2015: 338). Yavaş (sakin) fenomeninin anlamı ise Latince'deki *festina lente* –yavaşça acele etmeyi ile ifade edilmektedir (cittaslow.org, 2015b).

Sakin Kent hareketi tıpkı kendisinden önce ortaya çıkan Yavaş Yemek hareketi gibi 'salyangoz'u kendine sembol olarak seçer. Salyangoz yavaş giden fakat uzun mesafeler kat ederek sonunda gideceği yere varan bir canlıdır. Yaşadığı yeri kendi sırtında taşır ve antenleriyle çevresine karşı algıları her daim açıktır. Kendisi gibi yavaş bir canlı olan kaplumbağadan en büyük farkı ise geçtiği yerde izini bırakmasıdır. Aynı zamanda Yavaş Yemek ve Yavaş Hareketinin de sembolü kabul edilen salyangoz, Sakin Kentlerin bu hareketler ile doğrudan ortaklığına da vurgu yapar. Sakin Kent hareketinin Yavaş Yemek hareketindeki salyangoz logosundan farkı ise eski ve yeni yapılardan oluşan bir kasabayı sırtında taşımasıdır⁷.

⁷ Orijinal ifade için bkz. Tüzük, s.29.

Şekil 2.1. Cittaslow Resmi Logosu

Kaynak: *cittaslowturkiye.org*

Sakin Kentlere, Yavaş Hareketinden geçen yavaşlık kavramı daha iyi bir yaşam kalitesine karşılık gelmektedir (Radstrom, 2011: 94). Sakin Kentin içerdiği yavaşlama özlemi uyuşukluk ya da geri kafalılık değil aksine geleneği koruyup modern dünyanın iyi yanlarını sonuna kadar benimsemektir; örneğin ilk Sakin Kentlerden Orvieto'nun eski Orta Çağ meydanından sessizce geçen elektrikli otobüsler gibi yeniliği olumlu yönde kullanabilmektir (Honore, 2008: 89). Teknolojik gelişmeleri yermek yerine geleneksel alışkanlıkların olumlu yanlarına vurgu yapılır. Sözelimi kentte araç kullanmak yerine yürüyüşü tercih etmek sağlık ve çevrenin korunması açısından daha faydalı bir eylemdir. Hatta sosyal etkileşimi artırma olanağı verir ve yaşanılan kente daha fazla aidiyet duygusu kazandırır, bu sayede insana yaşadığı kente farklı açıdan bakma fırsatı sunar (Radstrom, 2011: 94).

Hızlı hayat insanların yaşadığı kente/mekâna yabancılaşmasını da beraberinde getirmektedir. Kentler bilinçsizce hızlı bir şekilde tüketilip yine aynı şekilde yeniden üretilen ve tüketilen metalar haline dönüşmüştür. Bu durumun önüne geçmek için Sakin Kent hareketi hem sakinliği muhafaza eder hem de onun yaygınlaşmasına çalışır (Miele, 2008: 149). Sakin Kentlerden bazıları zaten sakin olup bunu muhafaza etmek için çabalarırken bazı kentler de sakinliğe ulaşmak için çaba harcamaktadır. Ancak çoğu küçük ölçekli kentlerden oluşan Sakin Kentler, kaçınılmaz olarak bir ikilemi de içinde barındırmaktadır; sakin hayat turistleri ve etraftaki insanları çekerken beraberinde hızlanma ve acele etme riskini de getirmektedir (Honore, 2008: 92).

Hızlanmanın sakıncalarına karşılık sakinliğin sağlanması ve sürdürülmesi her

Sakin Kent için ayrı bir sorun teşkil eder. Ancak sürdürülebilir bir gelişim modeli, iyi yaşam kalitesi, yerel kalkınma, kent kimliğinin korunması gibi amaçlar farklı coğrafyalardaki Sakin Kentlerin ortak paydaları olarak öne çıkmaktadır. Sakin Kentler çoğunlukla az bilinen sıradan kentlerdir, fakat onların kendi kimliklerini koruma bilinci ve kentte yaşayan insanlar için hayatı kolay ve keyifli hale getirme hedefleri vardır (Knox, 2005: 7). Uluslararası Sakin Kentler Tüzüğünde (Md. 2) Sakin Kentlerin hedefleri arasında kentte iyi/kolay yaşam kültürünün; araştırma, deneme ve çözüm uygulamaları vasıtasıyla desteklenmesi ve yaygınlaştırılmasının yer aldığı belirtilir.

Dünyada özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren farklı kentsel gelişim akımları ve anlayışları ortaya çıkmıştır. Dünya genelinde, Eko-kentler (Eco-cities), Yeşil (Çevreci) Şehircilik (Green Urbanism), ABD’de ortaya çıkan Yeni Şehircilik (New Urbanism) gibi akımlar bulunmaktadır. İngiltere’de ortaya çıkan Geçiş Kentleri (Transition Towns), Adil Ticaret Kentleri (Fairtrade Towns), İsveç’te ortaya çıkan Çevreci Belediyeler (Eco-municipality/Ecomuna), İrlanda’da gelişen Temiz Kentler (Tidy Towns) gibi çeşitli hareketler bulunmaktadır⁸. Tüm bu hareketlerin ortak noktaları ise genelde Avrupa merkezli olup gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmalarıdır. Sakin Kent hareketinin diğer kentsel gelişim akımlarından ayrılan en temel özelliği ise salt kavram/akım olmanın ötesinde Birlik haline gelen kurumsal yapısıdır.

2.3.2. Sakin Kentlerin Ortaya Çıkışı

İtalya’nın Orvieto kentinde 1999 yılında Birlik yapısına kavuşan Sakin Kentleri ortaya çıkararak sürecin arka planda daha geçmişe gittiği görülmektedir. Sakin Kentlerin ortaya çıkışına uzanan süreç ile (Yavaş Yemek ve Yavaş Hareketinde olduğu gibi); dünyada 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma, çevresel ve kentsel sorunlar üzerine oluşan farkındalık arasında yakın bir bağ vardır. 1972 Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı ile başlayan kentsel ve çevresel sürdürülebilirlik üzerine dünya ölçeğindeki gelişmeler ile Sakin Kentlerin prensipleri, hedefleri ve uygulamaları arasında benzerlikler olduğu görülecektir.

⁸ Detaylı bilgi için internet siteleri: <http://www.ecocitybuilders.org/> (erişim 06.07.2015)
https://en.wikipedia.org/wiki/Green_urbanism (erişim 06.07.2015)
<http://www.newurbanism.org/newurbanism/principles.html> (erişim 27.08.2015)
<https://www.transitionnetwork.org/> (erişim 06.07.2015)
<http://www.fairtradetowns.org/> (erişim 06.07.2015)
<http://www.sekom.se/index.php/in-english> (erişim 27.08.2015)
<http://www.tidytowns.ie/> (erişim 29.11.2015).

2.3.2.1. Kentsel Sorunlara Yönelik Dünyadaki Gelişmeler

II. Dünya Savaşı sonrası süreçte kentsel ve çevresel konularda gelişen uluslararası düzeydeki hassasiyet, süreç içerisinde belirli aşamalardan geçmiştir. İlk olarak 1933 Atina Şartı, 1961 BM Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi gibi uluslararası belgelerde telaffuz edilmeye başlanan kentsel haklar, konut hakkı gibi kavramlar (Mutlu ve Batmaz, 2013: 132), 1972 yılında Stockholm’de toplanan BM Çevre Konferansı ise daha somut bir çerçeveye evrilmiştir.

Devam eden süreçte kentsel sorunların ele alındığı 1976 Vancouver BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat I) düzenlenmiştir. 1987 yılında ‘Ortak Geleceğimiz’ (Brundtland) Raporu yayınlanmış; Adını Norveç’in eski Başbakanından alan Rapor, sürdürülebilirlik kavramını uluslararası bir gündem başlığı olarak ortaya çıkarmış ve ekonomik, siyasal ve bilimsel alanlarda önemli bir çalışma başlığı olagelmıştır⁹.

1992 yılında Rio de Janeiro’da toplanan BM Çevre ve Kalkınma Zirvesinde, yerel yönetimlerde katılımı teşvik eden Gündem 21 ilan edilmiştir. 21. yüzyılın gündemine atıfta bulunarak Rio Konferansı sonucunda ortaya çıkan Gündem 21, 179 ülkenin kabul ettiği bir belgedir (Torlak ve Önez, 2005: 650). Aynı Sakin Kentler gibi Yerel Gündem 21 de uluslararası bir harekettir ve her ikisi de sürdürülebilirliği ilke edinmiştir (Servon ve Pink, 2015: 328). Bunun yanında Yerel Gündem 21 uzun erimli bir süreç olup kentin geleceğine yönelik bir vizyon ve bunu gerçekleştirmeye yönelik eylem stratejisini içerir (Torlak ve Önez, 2005: 656). Sakin Kent hareketi de bu bakımdan benzer doğrultuda hareket etmektedir.

Uluslararası alanda devam eden çalışmalar; 1996 İstanbul BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II), 2000 yılında New York’ta toplanan BM Binyıl Zirvesi, 2002 yılında Johannesburg’da düzenlenen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 2001 ve 2005 yıllarında düzenlenen Porto Alegre Dünya Sosyal Forumu¹⁰, 2012 yılında Rio’da düzenlenen BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı gibi dünyadaki çok taraflı oluşumların katıldığı ve görev aldığı toplantılar ile ileri boyutlara taşınmıştır.

⁹ İngilizce versiyonu için: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (erişim 06.11.2015).

¹⁰ 1989 yılındaki Brezilya’nın Porto Alegre kentindeki belediye seçimlerini İşçi Parti’sinin kazanması ise kentte yeni bir yerel yönetim anlayışı başlar. 1996’da Habitat II’de en iyi uygulama örneği seçilen Porto Alegre modeli katılımcı bütçe deneyimini ortaya çıkarmıştır. Geniş çaplı halka açık toplantılar ve farklı bileşenlerin katılımı öngören anlayış 2001’de Dünya Sosyal Forumu’nun merkezini bu kentte olmasını sağlamıştır (Arıkanlı, 2015: 502-503).

Dünyadaki gelişmelerin yanında, Avrupa'da 1985 yılında kabul edilen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve sonrasında 1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ile 2008'de yayınlanan Avrupa Kentsel Şartı-II, kentsel gelişim ve kentli hakları için önemli kilometre taşları olmuştur. Avrupa Kentsel Şartı, kentte yaşayan herkesin istisnasız biçimde sahip olduğu hakları ve yerel yönetimlerin (Türkiye'de belediyeler sorumlu olmak üzere) bu hakları temin konusundaki yükümlülüklerine ilişkin ilkeleri ortaya koymuştur (Torlak ve Yavuzçehre, 2007: 762).

1992 yılında Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, Sakin Kent'in ortaya koyduğu kriterler ve ilkelerle benzer yükümlülükler sağlamaktadır. Şart'ın kapsamındaki Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda yer alan; Kirletilmemiş Sağlıklı Bir Çevre, Sağlık, Spor ve Dinlenme, Kültürler Arası Kaynaşma, Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre, İşlevlerin Uyumu, Dolaşım, Katılım, Ekonomik Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma, Mal ve Hizmetler, Kişisel Bütünlük, Belediyeler Arası İşbirliği gibi maddelerin Sakin Kent ilkelerinin içerdiği uygulamalar ile doğrudan benzerlikleri ve yakınlıkları bulunmaktadır¹¹.

2.3.2.2. Uluslararası Sakin Kentler Birliğinin Kurulması

1986 yılında ortaya çıkan ve hızla yayılan Yavaş Yemek hareketi Sakin Kent fikrine de örnek teşkil etmiştir. Yavaş Yemek hareketinin yerel üreticiyi ve yerelin geleneksel ürünlerini destekleyici anlayışı Sakin Kentlerin bu anlayışı kentsel perspektifte ele almasına ilham kaynağı olmuştur (Radstrom, 2011: 93-96). Ancak kurumsal yapılanma beklendiği gibi farklı biçimlerde gelişmiştir. Sakin Kentler belediyelerin oluşturduğu, dolayısıyla kamu kurumlarının içinde yer aldığı bir yapı iken; Yavaş Yemek hareketi tam anlamıyla bir sivil toplum hareketidir. Ancak her iki harekette, benzer hedef ve duruşu paylaşan birbirine bağlı yapılardır (Radstrom, 2011: 94). Sakin Kentlerin Yavaş Yemek hareketi ile olan somut bağı ve işbirliği Tüzükte (Md. 21) ifade edilmiştir.

Sakin Kentler Birliğine giden süreç 90'lı yılların sonunda somut bir aşamaya gelmiştir. Greve in Chianti kentinin eski belediye başkanı Paolo Saturnini 1997'de Slow Food merkezine bir mektup yollamış ve bu oluşumun kurucusu olan Carlo Petrini'ye;

¹¹ Avrupa Kentsel Şartı için bkz. Ek-1, ayrıca metnin İngilizce orijinal versiyonu için <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=887405> (erişim 06.11.2015).

kendine has bir yaşam şekli ve korumaya muhtaç özel ürünleri bulunan küçük kentleri de içine alacak şekilde Yavaş Yemek hareketini geliştirmeyi önermiştir (Öztürk, 2012: 67). Sonrasında Carlo Petrini, şimdiki Sakin Kentler Birliği'nin yer aldığı Orvieto'da 1997'de toplanan Dünya Yavaş Yemek Kongresinde sakinlik felsefesini benimseyen kentlerin ortak bir çatı altında toplanması fikrini dile getirmiştir (Miele, 2008: 136). Petrini'nin bu fikri konuşmasından iki yıl sonra Sakin Kentler Birliği somut biçimde hayata geçirilmiştir. Orta İtalya'da yer alan eski bir Orta Çağ kenti olan Orvieto'da 1999 Ekiminde bir araya gelen dört belediye başkanı; çevrenin kirlenmesini önlemek, yerel kültür ve geleneklerin korunması, yerel üretimin teşviki ve yöresel mutfağın yaşatılması gibi konuları içeren bir dizi prensip üzerinde uzlaşmaya vardılar (Knox, 2005: 6). Sonrasında kriterler halinde belli başlıklarda düzenlenen Sakin Kent ilkelerini ve felsefesini önce İtalya ardından Avrupa geneline yaymaya çalıştılar.

Sakin Kentlerin İtalya'da doğması, hareketin merkezinin bu ülkede olup en fazla da burada yayılmasını sağlamıştır. Sakin Kentlerin niçin İtalya'da doğup geliştiği sorusunun kesin bir yanıtı olmamakla birlikte bu ülkenin tarihten gelen kendine özgü yapısının etkili olduğu söylenebilir. Yavaş Yemek gibi Sakin Kentinde İtalya'da ortaya çıkışında bu ülkenin 'tatlı hayat (*la dolce vita*)'ın ülkesi olarak anılması ve özellikle (yerel) yemek geleneklerine oldukça bağlı olmasının payı vardır (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 132). İtalya geleneksel olarak bölgesel ve yerele dayalı kimliğin güçlü olduğu bir ülkedir, tarihsel arka planda İtalyan kent devletleri bugünkü modern İtalya'yı vücuda getirmişlerdir. Bu oluşum bölgesel kimlik ve yönetim anlayışının da temelini oluşturmuştur. Ayrıca bugün de İtalya'da geçmişten gelen bölgesel kimlikler varlığını sürdürmekte olup Sakin Kentin İtalya'da doğup gelişmesinin nedenlerinden birisi de bu durum olabilir (Radstrom, 2011: 110). Sakin Kentler Birliği kentlerin katılımına ve işbirliğine ihtiyaç duyan bir oluşumdur. İtalyan kent devletleri Orta Çağ'da aralarında ilk konsoloslukları kuran kent devletleridir, bu bakımdan kentler arasındaki etkileşim ve işbirliği kültürünün oldukça eskiye dayandığı söylenebilir.

2.3.3. Sakin Kentler Birliği ve Organizasyon Yapısı

Dünya genelinde Sakin Kentler Birliği gibi uluslararası nitelikte çeşitli birlikler de mevcuttur. Avrupa Kaleli Kentler Birliği, UNESCO Dünya Mirası Kentler Birliği,

Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği gibi oluşumlar¹² bu birliklere örnektir. Bu noktada “Sakin Kentlerin oluşturduğu Birliği diğer oluşumlardan ayıran özellik nedir?” sorusunun öncelikli yanıtı ise ortak bir niteliğe sahip olmaktan çok (örneğin tarihi olmak, aynı bölgede yer almak, kale surlarına sahip olmak vb.) Sakin Kentlerin ortak bir ideale yaslanmasıdır.

Sakin Kentlerin oluşturduğu kurumsal yapının resmi adı ‘Yaşamın Kolay Olduğu Kentlerin Uluslararası Ağı’ olarak geçmektedir¹³ ancak ‘birlik’ (*association*) statüsündedir ve kısaca Sakin Kentler (Cittaslow) Birliği olarak ifade edilmektedir. Birlik, kuruluşundan bu yana merkezini İtalya’nın Orvieto kenti olarak belirlemiştir. Uluslararası Sakin Kentler Tüzüğü’nün 2. maddesinde; Birliğin kar amacı gütmeyen bir yapıda olduğu belirtilir. Birliğin resmi dili ise İngilizce ve/veya İtalyanca olarak kabul edilmiştir (Md. 6).

Tüzüğe göre Birlik, organizasyon yapısı olarak 7 birimden oluşmaktadır: i) Uluslararası Kurul, ii) Uluslararası Koordinasyon Komitesi, iii) Başkanlık, iv) Başkanlık Konseyi, v) Garantörler Kurulu, vi) Uluslararası Bilimsel Komite ve vii) Muhasebe Denetçisi (Md. 15). Uluslararası Kurul, üye kentlerin temsilcilerinin katılımı ile her yıl Birlik üyesi kentlerin birinde toplanır. Yıllık olarak gerçekleştirilen genel toplantılarda yaşam kalitesinin geliştirilmesine dair genel, teknik ve bilimsel tartışmalar yapılmakta ve sonucunda yıllık rapor düzenlenmektedir (Miele, 2008: 141). Uluslararası Koordinasyon Komitesi ise yılda en az bir kez toplanır ve üyeleri ilk Sakin Kent üyesi olan dört kentin (Bra, Greve in Chianti, Orvieto, Positano) ve Ulusal Ağların her on üyeye bir temsilci atanacak şekilde meydana gelen üyelerinden oluşmaktadır. Bu Komite; Başkanlık Konseyi, Garantörler Kurulu ve Uluslararası Bilimsel Komite üyelerini atar ve ayrıca üyelik şartları, üyelik kabulü ve üyelikten atılmak gibi konuları karara bağlar (Tüzük, Md. 18). Başkan, Sakin Kentlerin belediye başkanları arasından seçilir ve üç yıl süreyle bu göreve atanır, ancak bir kereye mahsus görev süresi uzatılabilir (Tüzük, Md. 18). Başkanlık Konseyi ise Başkan, Başkan Yardımcıları ve Delegationlardan meydana gelir. Teknik işlemleri yürütmek için Orvieto Belediye Başkanlığı binasında yer alan Genel Sekreterlik bu Konseyce atanır (Tüzük, Md. 19). Diğer birimlerden Garantörler Kurulu hukuksal işleri yürütürken Muhasebe Denetçisi

¹² Bilgi için www.europeanwalledtowns.org, www.ovpm.org ve www.historic-towns.org (erişim 07.07.2015).

¹³ Tüzük, s.4 belirtilen İngilizce metinden Sakin Kent Türkiye Ağı’nın kullandığı Türkçe çevirisidir.

ise mali işleri yürütmektedir. Uluslararası Bilimsel Komite, Sakin Kentlerin ilke ve kriterlerinin geliştirilmesi doğrultusunda Uluslararası Koordinasyon Komitesine tavsiyelerde bulunan farklı ülkelerden akademisyenlerin yer aldığı bir yapıdır. Ayrıca İtalya'daki Urbino Üniversitesi Sakin Kent hareketinin resmi danışmanlığını yürütmektedir (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 134).

Uluslararası yapının yanında en az üç Sakin Kentin bulunduğu ülkelerde kurulabilen Ulusal Ağ yer almaktadır. Bu yapılar; yönetici seçilmesi, ilgili ülkede Sakin Kent hareketine yönelik çalışmaların tartışılması ve üye kentler arası işbirliğinin artması gibi çalışmalar yürütür. Ulusal Ağ yılda en az bir kere toplanır ve üye kentler arasından Ulusal Koordinatör seçilir (Tüzük, Md. 26 ve 27). Bugün on ülkede Ulusal Ağ bulunur ayrıca İskandinavya'dan beş ülkenin bir araya gelmesi ile de Nordik Ağ kurulmuştur (cittaslow.com, 2015).

2.3.4. Sakin Kent Üyelik Süreci ve Üyelik Kriterleri

Sakin Kentler için Birliğe üyelikte öncelikle yer alan iki temel şart; üye olacak kentin nüfusunun 50.000'in altında (Birliğin istisnai kararları hariç) olması ve il/eyalet merkezi durumunda olmaması şartıdır. Sonrasında Sakin Kent üyelik kriterleri olarak kabul edilen kriterlere¹⁴ belirli bir uyum gerekmektedir. Birliğin olağan üyeleri belediye başkanlığına sahip Sakin Kent unvanı almış kentlerdir. Bununla birlikte Birliğe üyelik yerine destek olma amaçlı katılım olanağı da sunulmuştur ve Tüzükte iki grup altında ifade edilmiştir. Cittaslow Destekçileri; Birliğe destek veren bölgeler, iller, büyük kentler, belediye birlikleri vb. gibi yapılardan oluşur. Cittaslow Dostları ise Birliğe destek veren dernekler, odalar, kamu kuruluşları, özel şirketler vb. gibi unsurlardan meydana gelir. Birliğe üye kabul edilen kentler Uluslararası Cittaslow Tüzüğündeki tüm maddeleri istisnasız olarak kabul etmiş sayılırlar (Md. 9, 10, 11).

Birlik üyeliği aday kentin belediye yönetiminin inisiyatifinde yürüyen bir süreçtir. Hatta Birliğe üye olmuş bir kent, belediyesinin aldığı karar sonucu Birlikten dilediği zaman ayrılabilir. Örneğin Birleşik Krallıkta ilk Sakin Kent unvanı alan Ludlow kenti, 2011 tarihinde belediye meclisinin aldığı kararla¹⁵ Birlikten ayrılmıştır, benzer bir

¹⁴ Bkz. Ek-2 Cittaslow Üyelik Kriterleri

¹⁵ Karar metni için bkz. www.ludlow.gov.uk/Uploads/Site817/Files/fc18apr11minutes.pdf (erişim 06.09.2015)

durum Diss¹⁶ kentinde de olmuştur¹⁷.

Nüfus şartı; bazı kentleri Sakin Kent hareketini benimseyip bu yönde bir gelecek çizebilecek durumdayken üyelikten alıkoymaktadır (Ekinci, 2014: 55). Bununla birlikte bu kuralın yere ve şartlara göre istisnai olarak esnetilebildiği de olmuştur; örneğin Japonya'nın ilk ve tek Sakin Kenti Kesennuma¹⁸ nüfus limitini aşmaktadır. Her ne kadar 50.000'in altında nüfusa sahip olmak şartı bazı kentleri Sakin Kent unvanına sahip olmaktan men etse de, dünyadaki kentlerin birçoğu bu nüfusun altında yer alır. Örneğin İspanya'da kentlerin %98'i 50.000 nüfusun hatta %90'ı 10.000 nüfusun altındadır ve Sakin Kent üyesi kentlerin de ortalama nüfusları 14.000 dolayındadır (Servon ve Pink, 2015: 328).

Sakin Kentler Birliği üyeliği kentlerin tamamen gönüllü bir şekilde katıldığı bir yapıdadır, bu noktada esas olan üye olmak isteyen kentlerin Sakin Kent fikrini, uygulamalarını, kriterlerini ve amaçlarını benimsemesidir (Radstrom, 2011: 94). Sakin Kentin ortaya koyduğu hedeflere ulaşılmasında ilk aşamada kentin belediye başkanının bu harekete olan güçlü inancı, ileri vadede ise kent yönetimindeki birlik ile yerel üreticilerin ve kent sakinlerinin bu ideale olan desteği önemlidir (Knox, 2005: 7). Dolayısıyla Sakin Kent olabilmek için başlangıçta kent yönetiminin başında bulunan icracı kişinin göstereceği irade olmazsa olmaz bir durumdur.

Birlik üyeliği için kent yönetiminin ve başkanının açık iradesi olsa bile bu durum tek başına yeterli olamayabilir. Ekinci (2014: 53) Sakin Kent adaylık sürecinde karşılaşılabilen farklı engelleri; finansal sorunlar, insan kaynağındaki eksiklik ve çabaların sürekliliğinde görülebilecek sorunlar başlıklarında özetlemiştir. Ayrıca Sakin Kent olmanın üyelik hedefleyen kentin sakinlerine aktarılması ve benimsetilmesi de başlıca sorunlar arasındadır. Örneğin Semmens ve Freeman (2012: 366) Yeni Zelanda'daki Matakana (bu ülkedeki ilk ve tek Sakin Kent) kentinde halkın katılımındaki sorunları ifade etmektedir ve Sakin Kent olma sürecinde bu kavrama karşı duyulan kuşkulardan bahseder. Üyelik konusuyla ilgili görüştükleri kişilerin, Sakin Kent anlayışını benimsetmenin önündeki üç engelden söz ettiğini belirtir ve bunların: *"i) tepeden inmeci gereksiz bir marka ii) zorlayıcı ve gereksiz düzenlemeler içeren bir*

¹⁶ Karar metni için bkz. www.disscouncil.com/files/meetings/minutes_585.pdf (erişim 06.09.2015)

¹⁷ 2015 itibarıyla İngiltere, İskoçya ve Galler'den toplamda 5 Sakin Kentin bulunduğu Birleşik Krallıkta, Ulusal Koordinatörlüğü ikinci Sakin Kent unvanı almış olan Aylsham kenti üstlenmiş durumdadır.

¹⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Kesennuma,_Miyagi (erişim 04.07.2015)

yaklaşım ve iii) genel bir toplumsal desteğin eksik oluşu” şeklinde gruplandığını belirtir (Semmens ve Freeman, 2012: 370). Bununla birlikte Pink (2008b: 186)’in belirttiği üzere Sakin Kent hareketinde yer alan öncü kişiler, bu kentlerde yaşayan birçok kişinin Sakin Kent hakkında oldukça az bilgiye sahip olduklarını hatta hiç olmadıklarını zaten bilmektedirler. Bu noktada kentteki yerel yönetim, sivil toplum, farklı iş kolları gibi bileşenlerle iletişim ve uyum, üyelik sürecinin sürdürülmesi için oldukça önemlidir.

Temel şartları sağlayan ve Sakin Kent olmak için iradesini Birliğe (bulunduğu ülkede Ulusal Ağ kurulmuş ise oraya başvurulur) resmi başvuru yaparak beyan eden kentin/belediyenin önüne Birliğe üyelik kriterleri çıkar. 7 farklı kategori halinde gruplandırılan üyelik kriterlerinin, 1999 yılından beri bazı değişiklikler geçirse de temel başlıkları değişmemiştir. 2015 yılı itibarıyla sayısı 72 olan üyelik kriterleri farklı başlıklar altında gruplandırılmıştır:

- Enerji ve Çevre Politikaları (12)
- Altyapı Politikaları (9)
- Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları (17)
- Tarımsal, Turistik ve Sanatkârlara Yönelik Politikalar (10)
- Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim için Politikalar (10)
- Sosyal Uyum (11)
- Ortaklıklar -Yavaş Yemek ile ilgili bölüm- (3)

Kriterler, Sakin Kent anlayışının somut biçimde ifadesi ve Sakin Kent olmanın anahtarıdır. Üyelik kriterlerinin bazıları uyulması zorunlu kriterlerdir, bunun yanında kriterlerin toplamına en az %50 oranında bir uyum beklenir. 1’den 5’e kadar derecelerde her bir kriterin puanlaması sonucu yeterli bulunan kentler Sakin Kent unvanını kazanırlar ve takip eden ilk uluslararası toplantıda ilan edilirler¹⁹.

Üyelik süreci tamamlandıktan sonra bir diğer önemli nokta, Tüzükte belirtildiği üzere üye kentlerin 5 yılda bir denetlenmesi hususudur. Zira değişen belediye yönetimleri ve farklı gelişmeler Sakin Kent olmuş bir kenti bu çizginin dışına çekebilir. Ancak Uluslararası Bilim Komitesi üyesi Ezio Manzini’nin dile getirdiği üzere denetleme mekanizmasının işlerliği sorundur ; *“Cittaslow Birliği, Sakin Kent unvanı almış bir kenti sonraki süreçte ilkeler doğrultusunda hareket edip etmediğini*

¹⁹ Tüzük, s.23,24 ve 25’inci sayfalardan derlenmiştir.

denetleyebilecek bir güce sahip değildir” (Servon ve Pink, 2015: 332). Burada işaret edilen unsurların insan kaynağı ve maddi güçlükler olduğu söylenebilir. Birlik; İtalya’daki Orvieto gibi küçük bir kentte faaliyet göstermekte, üyeleri genelde belediye başkanları ve bilim insanlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla bu kimselerin devamlı biçimde bir araya gelip dünyanın farklı bölgelerindeki Sakin Kentleri periyodik biçimde denetleyebilmeleri (ekonomik kısıtlar da eklenirse) neredeyse olanaksızdır.

2.3.5. Dünya’da Sakin Kentler

Sakin Kentlerin 1999 yılında 4 İtalyan kenti ile başlayan kuruluş süreci, 16 yıl sonra 30 ülkede sayısı 208 kente ulaşan uluslararası bir yapıya dönüşmüştür (cittaslow.org, 2015c). Sakin Kentler Birliği günümüzde Yeni Zelanda’dan Kanada’ya, Japonya’dan Portekiz’e uzanan geniş bir coğrafyaya yayılan bir oluşumdur. Dünyada Sakin Kentlerin en fazla olduğu ülke beklendiği gibi hareketin doğduğu İtalya’dır. Polonya, Almanya ve Güney Kore’den sonra Türkiye, dünyada en fazla Sakin Kentin bulunduğu ülkedir. Ancak dünyada dengeli bir dağılımdan söz etmek mümkün değildir. Yavaş Yemek akımı dünya çapında geniş bir kitleye ve birliğe ulaşırken, Sakin Kent akımı ise çoğunlukla Avrupa’da kalmış bir konumdadır (Sezgin ve Ünüvar, 2011: 116). Türkiye’nin de Avrupa dışı değerlendirildiği bir durumda zaten %38 kadarı İtalya’da olan Sakin Kentlerin %72’si Avrupa’da yer almaktadır.

Tablo 2.2. Sakin Kentlerin Ülkelere göre Dağılımı (Aralık, 2015)

İTALYA	80	ABD	2
POLONYA	23	KANADA	2
ALMANYA	13	DANİMARKA	2
GÜNEY KORE	11	KKTC	2
TÜRKİYE	10	TAYVAN	1
FRANSA	8	FİNLANDİYA	1
HOLLANDA	8	MACARİSTAN	1
PORTEKİZ	6	İZLANDA	1
BELÇİKA	6	İRLANDA	1
İSPANYA	5	JAPONYA	1
BİRLEŞİK KRALLIK	5	YENİ ZELANDA	1
NORVEÇ	4	GÜNEY AFRİKA	1
ÇİN	4	İSVEÇ	1
AVUSTRALYA	3	İSVİÇRE	1
AVUSTURYA	3	KOLOMBİYA	1

Kaynak: *cittaslow.org* sitesinden alınan bilgilerden derlenmiştir.

Sakin Kentlerin dağılımında ortaya çıkan bir başka gerçek de; çoğunlukla gelişmiş/kalkınmış ülkeler kategorisinde yer alan ülkelerde bulunmalarıdır. Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksine (2014) bakıldığında Sakin Kentlerin bulunduğu ülkelerden Türkiye, Güney Afrika, Çin ve Kolombiya dışındaki ülkelerin tamamı yüksek gelişmişlik düzeyindeki ülkelerdir. Ancak bu durum beklenmedik bir sonuç değildir. Honore (2008: 278), gelişmişlik düzeyindeki artışı yavaşlamanın lehine değerlendirerek gelişmiş ülkelerde nüfusun giderek yaşlandığını ve bunun da yavaşlamayı desteklediğini belirtir. Ülkeler arası Sakin Kentlerdeki dağılım farklılığı ülke içinde bile görülebilir ki Almanya, Polonya gibi bazı ülkelerde Sakin Kentler belli bölgelerde yoğunlaşmıştır.

Şekil 2.2. Almanya ve Polonya'da Sakin Kentlerin Dağılımı (Temmuz, 2015)

Kaynak: cittaslow.org sitesinden alınan bilgilerle derlenmiştir

Dünyanın değişik coğrafyalarında Sakin Kentlerin sayısı giderek artarken, kentleri Sakin Kent olmaya iten etkenlerin neler olduğu sorusu, birebir kentler özelinde yanıt aranabilecek bir konudur. Kentlerin Sakin Kent unvanını kazanmakta farklı nedenleri olmaktadır, örneğin Hollanda'da büyük kentlerin arasında kalmış Midden-Defland kentinde Sakin Kent; giderek yok olan yeşil alanların korunup çoğaltılması, kentin tarımsal karakterinin yaşatılması ve turizmin geliştirilmesi için benimsenmiştir (Doğrusoy ve Dalgakıran, 2011: 134). Dünyadaki tüm Sakin Kentler kendilerine has nedenlerle Sakin Kent olma yoluna giderek üyelik kriterlerinin ışığında çeşitli projeler ve uygulamalarda bulunurlar.

2.4. Türkiye'de Sakin Kent Hareketi

Bu, yaşam kalitesi ile ilgili bir yolculuk.

Tunç Soyer

Sakin Kentler Birliği'nin 1999 yılında İtalya'da kurulmasından on yıl sonra Seferihisar, Türkiye'den ilk kez salyangoz logosunu alan kent olarak Cittaslow kavramını Türkiye'ye taşımıştır. 2009 yılı öncesinde Türkiye'de kısıtlı düzeyde bir

bilinirliğe sahip olan Sakin Kent hareketi zamanla gerek akademik çevrelerde gerekse de medya vasıtasıyla ülke genelinde nispeten daha bilinir bir konuma gelmiştir. Ancak dünya genelinde hakkında daha yoğun çalışmalar yapılan Sakin Kentler Türkiye’de halen taze bir konu olma özelliğindedir (Üstündağlı vd., 2015: 130). İlk Sakin Kent Seferihisar haricinde diğer Sakin Kentlere ait çalışma, haber ve araştırmalar daha sınırlı bir durumdadır.

İtalyancada *citta lente*, İngilizcede *slow city*, Almandada *langsame stadt* şeklinde kullanılan Cittaslow sözcüğü; ilk zamanlar Türkiye’de yavaş şehir/kent olarak doğrudan diğer ülkelerdeki örnekleri gibi telaffuz edilmiştir. Ancak 2009 yılından sonra Seferihisar’ın ilk Sakin Kent ve Ulusal Koordinatör olması ile Cittaslow sözcüğünün karşılığı olarak Yavaş Kent telaffuzunun toplumda ataleti çağrıştırmasını önlemek amacı ile değiştirilmesi düşünülmüştür²⁰. Bu konuda ‘yavaş’ kavramının felsefesi ile daha uyumlu olacağı düşünülen ‘sakin’ sözcüğünde karar kılınmıştır. Sakin Kentler Birliği’nin resmi ve uzun adı olan “*Rete Internazionale delle città del buon vivere*” ise “Yaşamın Kolay Olduğu Kentlerin Uluslararası Ağı” şeklinde kullanılmaktadır²¹.

Seferihisar’ın Sakin Kent olması bu kavramın Türkiye’deki yerel yönetimler kapsamında bilinirliğinin artmasına katkıda bulunmuştur. Artık Sakin Kent unvanını almak isteyen kentler somut girişimlerde bulunarak doğrudan Seferihisar Belediyesi’ne müracaat etmeye başlamışlar ve karşılarında en azından kendi ülkelerinden bir muhatap bulabilmişlerdir. 2011 yılında Akyaka (Muğla), Gökçeada (Çanakkale), Taraklı (Sakarya) ve Yenipazar (Aydın) kentlerinin katılımıyla Sakin Kentlerin sayısı 5’e yükselmiş ve Türkiye Ulusal Ağının kuruluşu mümkün olmuştur. 2012 yılına gelindiğinde ikinci genişleme dalgası ile Perşembe (Ordu), Vize (Kırklareli) ve Yalvaç (Isparta) kentleri Sakin Kent unvanı almıştır. 2013 yılında Halfeti (Şanlıurfa) ve 2015 yılında Şavşat (Artvin) kentlerinin de Birliğe katılması ile Türkiye’deki Sakin Kentlerin sayısı 10’a ulaşmıştır.

²⁰ 22.02.2011 tarihinde Vize Cittaslow Komisyonu olarak Seferihisar Belediyesi’nde Tunç Soyer ile yapılan görüşmede ifade edilmiştir.

²¹ “Yaşamın Kolay Olduğu Kentlerin Uluslararası Ağı” sloganını kullanarak Cittaslow Türkiye, yazarın görüşüne göre pazarlama ve tanıtım açısından isabetli olmayan bir seçim yapmıştır. Cittaslow – yavaş şehir yerine sakin şehir olarak – tercümesinde gösterilen başarı ve hassasiyet burada gösterilememiştir. Slogan, İngilizcesinden – “International Network of Cities where living Easy” - kelimesi kelimesine tercüme edilmiştir. Almanya’ya baktığımızda ise bu “Internationale Vereinigung der lebenswerten Städte” (Yaşamaya Değer Kentlerin Uluslar arası Birliği) şeklinde kullanılmaktadırlar. Böyle bir slogan Cittaslowun hareket noktası olan “yerli halkın yaşam kalitesini” artırma prensibiyle daha çok örtüşmektedir. Burada dildeki anlam özgünlüğü korunmuştur (Ergüven, 2011: 205).

Türkiye’de yaşanan bu süreçte Sakin Kent hareketine dâhil olmuş hiçbir kent Birliğin merkezi tarafından denetlenmiş değildir. Bir ülkeden ilk defa üye bir kent çıkmış ise bu kent çoğunlukla ziyaret edilir. Fakat Tüzüğe (Md. 27) göre Ulusal Ağın kurulmuş olduğu ülkelerde ise; üye olmak isteyen kentler doğrudan Ulusal Koordinatörlükler tarafından izlenir.

Şekil 2.3. Türkiye'deki Sakin Kentler

Kaynak: *cittaslowturkiye.org* sitesinden alınan bilgilerle derlenmiştir

Türkiye'deki Sakin Kentlerin tamamı ilçe belediyesi olup nispeten küçük ölçekli kentlerdir. 2012 yılına ait ADNKS temelindeki TÜİK verilerine göre Türkiye’deki Sakin Kentlerin merkez nüfusları ortalama 10.000 dolayındadır. Nüfusça en büyük kentler Yalvaç ve Seferihisar iken en küçük kentler Taraklı ve Ula’dır. Yine 2012 verilerine göre Türkiye'deki Sakin Kentlerin toplam ilçe nüfusları (köy ve beldeler dâhil) ortalaması ise 25.000 kadardır. Sırasıyla Yalvaç ve Halfeti nüfusça en büyük ilçeler olurken Taraklı ve Gökçeada en küçük ilçeler olarak yer almaktadır. TÜİK’in sağladığı nüfus verilerine göre Türkiye’deki Sakin Kentlerin geçmişteki durumlarına bakıldığında Seferihisar ve Halfeti hariç tüm ilçelerin 1970 yılından günümüze nüfuslarının azaldığı ortaya çıkar. Ancak bu durumun temel nedeni Türkiye'deki kırdan kente göç olgusu sonucu kırsal nüfusta görülen düşüştür. Zira Kent merkezlerinin tamamında yıllar içinde belirli bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3. İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması

	872 İlçe Arasındaki Yeri	Gelişmişlik Grubu
Seferihisar	61	2
Gökçeada	118	2
Ula	212	3
Vize	219	3
Yenipazar	298	3
Yalvaç	391	3
Perşembe	427	3
Taraklı	505	4
Şavşat	555	4
Halfeti	809	6

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 2004 yılında yayımladığı ilçelerin sosyo-ekonomik gelişmişliğine ilişkin raporda; Seferihisar, Gökçeada, Perşembe buldukları illerde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinde üst sıralarda yer almaktadır. Bununla birlikte Yalvaç, Ula, Şavşat, Halfeti ise buldukları illerde son sıralarda yer alırken Taraklı ise Sakarya İlinde sonuncu sırada gelmektedir. Türkiye'deki Sakin Kentler arasında sosyo-ekonomik açıdan en gelişmiş kentlerin Türkiye'nin Batısında yer aldığı görülür. Bu durumun Türkiye'nin ülke içi kalkınmışlık durumu ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Türkiye'nin sosyo-ekonomik gerçekliklerinden biri de bölgeler arasındaki eşitsizliktir. Bu noktada Sakin Kentlerin farklı coğrafi bölgelere yayılması olumlu bir durumdur ve etraflarına model olan bir yerel kalkınma örneği oluşturması önemlidir. Ayrıca Sakin Kentlerin farklı sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerinden oluşması, Sakin Kent hareketinin Türkiye'de gelişimine katkı yaparak ve hareketin kısıtlı bir çevrede uygulanan elitist bir model olmasına engel olabilecektir.

Sakin Kentler Türkiye'de belediye başkanlığınca temsil olunurlar, bu nedenle her 5 yılda bir gerçekleşen belediye seçimleri sonucu yönetimdeki belediye başkanı ve/veya siyasi parti değişebilmektedir. 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Seferihisar ve Taraklı hariç o dönemdeki tüm Sakin Kentlerin belediye başkanları değişmiştir. Aynı zamanda 6360 sayılı Kanun ile 2014 yılında belediye özelliğini kaybeden Akyaka, Sakin Kent unvanını bağlı olduğu Ula Belediyesi'ne devretmiştir²².

²² Haber tarihi için bkz. <http://www.haberler.com/ula-belediyesine-sakin-kent-belgesi-teslim-edildi-5641444-haberi/> (erişim 27.05.2015).

Genel bir yaklaşımla Türkiye'deki Sakin Kentlerin kısa geçmişi; Türkiye'deki Yavaş Yemek hareketinin gelişimi, 2009'da Seferihisar'ın ilk Sakin Kent olması, 2009-2014 yılları arasındaki yaygınlaşma süreci ve 2014'teki yerel seçimler sonrası devam eden süreç halinde dönemlere ayrılarak ele alınabilir.

2.4.1. Türkiye’de Yavaş Yemek Hareketi

Sakin Kent hareketine ilham kaynağı olan Yavaş Yemek hareketinin Türkiye’deki durumu, Sakin Kentler için devam eden süreci ve gelinen noktayı incelemek açısından önemlidir. 1986 yılında Roma’daki İspanyol Merdivenleri yanına açılan McDonalds’ın tabaklar dolusu makarna atılarak protesto edilmesi, hem fastfood/ayaküstü yemek kültürüne bir tepki hem de tarihi meydanın estetiğine yapılan müdahaleye karşı çıkıştır. İlginç şekilde aynı yıl İstanbul’da Taksim’e Türkiye’nin ilk McDonalds Restoranı²³ açılmış ve Türkiye toplumu da fastfood kültürü ile tanışmaya başlamıştır. Zamanla Türkiye’de de tıpkı dünyanın farklı ülkelerinde olduğu gibi hızlı yemek anlayışına karşı tepkiler doğmuştur. Sanatçı Cem Karaca 1992’de piyasaya sürülen ‘Nerede Kalmıştık?’ albümünde Niyazi Köfteler parçasında “*Hamburger go home, yaşasın köfteler...bütün köftecileri Türkiye’nin birleşin!*” şeklindeki şarkıda McDonaldslaşmaya göndermede bulunmuş ve fastfood hamburgerin karşısında yerli yemek örneği olarak köftelerin yaşadığı sıkıntıya dikkat çekmiştir.

Yavaş Yemek hareketinin Türkiye’deki benzeri olarak 1999’da kurulan Sefertası Hareketi geleneksel lezzetlerin korunup yaşatılması için faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda fastfood/ayaküstü tarzı tüketime karşı çıkmayı, evde yemek pişirmeyi, aile sofralarını, sağlıklı beslenmeyi ve israfı önlemeyi benimsemiştir. Bu oluşuma adını veren sefertası da korumayı, taşımayı sembolize etmektedir (Özkan, 2011: 19). Gelişen süreçte Slow Food Anadolu’nun kurulması ile Yavaş Yemek hareketinin Türkiye’deki etkinlikleri daha örgütlü bir yapıya dönüşmüştür. Günümüzde Yavaş Yemek hareketi farklı proje ve girişimler altında giderek yaygınlaşmış durumdadır. Türkiye’nin farklı yörelerinde 23 adet Slow Food Convivium’u ve Toprak Ana (Terra Madre) ağında yer alan 36 adet yerel üretici birliği ve eğitsel birlik bulunmaktadır. Ayrıca Foça ve Gökçeada pazarları dünya genelinde belli üyelik kriterleri gerektiren Yeryüzü Pazarları ağına katılmıştır. Türkiye’den 49 adet ürün izlenmesi ve korunması suretiyle Lezzet

²³ Bilgi için: <https://www.mcdonalds.com.tr/Kurumsal/Turkiyede-McDonalds/KilometreTaslari> (erişim 10.07.2015).

Gemisi (Ark of Taste - Nuh'un Gemisine göndermede bulunur) projesi kapsamına alınmış ve 2 adet ürün de yok olma tehlikesinde olan ürünlerin canlandırılmasını teşvik eden Slow Food Presidia kapsamına alınmıştır. Ayrıca Türkiye'de kurulan İstanbul Slow Food Gençlik Ağı da uluslararası Yavaş Yemek hareketinin bünyesindeki Yavaş Yemek Gençlik Ağının bir parçası olarak faaliyet göstermektedir²⁴.

Türkiye'de Yavaş Yemek hareketi için katkı sunan bir durum geleneksel pazarların (semt, mahalle veya köy) varlığını sürdürmesidir. Yavaş Yemek ile Sakin Kent'in en önemli buluşma noktalarından biri geleneksel biçimdeki yerel üretici pazarlarıdır. Yalnızca Sakin Kentlerde değil giderek birçok kentte yaygınlaşan yerel üretici pazarları (ekolojik pazar, organik pazar gibi adlarla da anılmaktadır) hem yöresel gıdaların korunmasına hem de yerel üretimin güçlenmesine olanak tanır. Yavaş Yemek hareketinin büyümesinin somut kanıtlarından biri de geleneksel pazarların yeniden canlandırılmasıdır (Honore, 2008: 68).

2.4.2. Türkiye'de Sakin Kentin Başlangıcı: İlk Üye Seferihisar

29.03.2009 tarihindeki yerel seçimlerde Seferihisar Belediye Başkanı seçilen Tunç Soyer, Seferihisar'ı Türkiye'nin ilk Sakin Kenti yapmak için harekete geçmiştir. 6 ay gibi kısa bir sürede Seferihisar'ın merkezinde ve özellikle deniz kıyısındaki Sığacık Mahallesiinde çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Sakin Kent üyelik kriterlerinin en az %50 karşılandığının ve uygunluğunun incelenmesi için aday kent, Birliğin görevlileri tarafından ziyaret edilir ve yerinde incelenir (Pink, 2008a: 97). Ancak bu durum 2009 Kasımında Seferihisar için geçerli olmamış, İtalya'ya başvuru dosyasını gönderen Seferihisar, Başkan Tunç Soyer'in ara toplantıda yaptığı sunum sonrası Türkiye'nin ilk Sakin Kenti olarak tescil edildi ve salyangoz logosuna sahip oldu (Gazete Seferihisar, 2010: 5).

Seferihisar, Sakin Kent olduktan sonra bu anlayışı misyonu haline getirmiştir: *“Cittaslow (Sakin Şehir) kriterleri ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda; Seferihisar'ın tarih, kültür ve değerlerine sahip çıkarak; demokratik, katılımcı, şeffaf bir yönetim anlayışı ile kentsel gelişim seviyesini artırmak ve Seferihisar'da yaşanabilir bir çevre oluşturmak”* (Seferihisar Belediyesi, 2010).

²⁴ Bilgi için bkz. www.slowfood.com (erişim 10.07.2015).

Üyelik sürecinde ve sonrasında Seferihisar Belediyesi Sakin Kent kriterleri doğrultusunda çeşitli uygulamaları hayata geçirmiştir: eski belediye binasının tahsis edildiği Köy Pazarı, bisiklet ve fayton kullanımının yaygınlaştırılması, güneş ve rüzgâr enerjisi kullanımının artırılması, ev pansiyonculuğu ile butik otellerin desteklenmesi, çevre seferberliği, Kadınlar Kahvesi, Teos Doğa Parkı, yerel ürünlerde başı çeken mandalina için işletme tesisi kurulması, Seferipazar uygulaması, Kadın Emeği Evleri, Tohum Takas Şenliği, Sığacık Peyzaj Projesi, e-kasaba uygulaması, Seferihisar Organik Pazarı gibi daha pek çok oluşum Sakin Kent üyeliği kapsamında ortaya konan hedefler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir (Onaran, 2013: 59; Yalçın ve Yalçın, 2013: 39). Özetle sıfırdan bir yol haritası çıkarmak yerine Sakin Kent kriterlerinin mümkün mertebe gerçek yaşama geçirilmesini sağlamak, bir tarım ve turizm kenti olan Seferihisar'ı harekete geçirmekte önemli bir araç olmuştur. Yerel kalkınma içinde atılacak adımlarda Tunç Soyer de Sakin Kent kriterlerini işaret etmektedir:

“Sakin şehir kriterleri yerine getirildiğinde, ortaya bir yerel kalkınma modeli çıkıyor. 'Sakin Şehir', sadece Seferihisar için önemli değil, aynı zamanda yerel bir kalkınma modelidir. Yerli üretimin korunması, küçük işletmeler ile köy ürünleri kullanımını öngören koşullar var” (Radikal, 2010).

Seferihisar; Türkiye'deki ilk Sakin Kent olarak önemli bir sorumluluğu da üstlenmiştir, zira artık Türkiye'nin Sakin Kent başkenti olarak hareketin ülkemizdeki referans noktası olmuştur (Üstündağlı vd., 2015: 133). Seferihisar ve ona Sakin Kent unvanını getiren Belediye Başkanı Tunç Soyer, Sakin Kent anlayışının Türkiye'de yayılması ve yeni kentlerin bu akıma dâhil olmasında Ulusal Koordinatörlüğün de merkezi olarak halen kilit bir rol oynamaktadır.

2.4.3. Sakin Kentlerin Türkiye'de Yaygınlaşması 2009-2014

Seferihisar'ın Birliğe katılımını takiben Türkiye'de pek çok kent Sakin Kent olmak istemiş hatta resmi girişimlerde bulunmuştur. 2014 yılındaki yerel seçimlere uzanan süreçte Sakin Kentlerin sayısı 9'a çıkmış ve Sakin Kent Ulusal Ağı kurulmuştur. Sakin Kent hareketinde üye kentlere sahip ülkedeki Ulusal Ağın başında yer alan kent yönetiminin vizyonu oldukça önemlidir. Bu kentler buldukları ülkedeki Sakin Kent hareketini yönlendiren kentlerdir ve ön eleme yapmak onların uhdesinde olması nedeniyle tarafsızlıkları da ayrıca önemlidir (Ergüven, 2011: 208). Türkiye'deki Sakin

Kent anlayışının Tunç Soyer'in de ifade ettiği gibi yerel kalkınma modeli olarak sunulması önemli bir başlangıç noktasıdır. Bununla birlikte Sakin Kent unvanının getirdiği tanıtım fırsatı ve turizmin gelişmesi, Sakin Kentlerin Türkiye'deki kısa geçmişinde öne çıkan unsurlar olmuştur.

Gelişmiş ülkelerdeki küçük kentlerin birçoğu geleneksel pazar kentleri olarak kurulmuştur ancak tarih, yerel kültür ve ekonomik açıdan farklılıkları bulunmaktadır. Bu kentlerin küçük olarak kalmaları sanayi çağının belli yerlere yığılan ekonomik gelişimi ve ulaşım sistemlerinin dışında kalmaları sonucu olmuştur (Mayer ve Knox, 2010: 1546; Sezgin ve Ünüvar, 2011: 35). Nüfusu 50.000'in altında kalan ve çoğunlukla ana ticaret ile ulaşım akslarının dışında yer alan Sakin Kentlerde ulaşabilecek artı değer tabii olarak kısıtlı kalacaktır, bu durum bir bakıma kentlerin sakin kalabilmelerine olanak tanır. Örneğin Perşembe üzerine çalışmasında Karadeniz'in (2014: 92) aktardığı üzere Timms; önceleri kent merkezinden geçen Karadeniz sahil yolunun taşınması sonucu kentin, bu durumdan başta olumsuz etkilendiğini ancak bu değişimin zamanla turizme imkân sağlayıp Sakin Kente varan süreci getirdiğini belirtmiştir. Çoğunlukla Türkiye'deki Sakin Kentlerde yerel ekonominin tarım-hayvancılık ve turizm ağırlıklı olduğu görülmektedir. Özellikle Gökçeada, Seferihisar, Perşembe ve Akyaka (Ula) kıyı şeridinde olmanın sağladığı konumla turizmin ön planda olduğu kentlerdir. Taraklı ve Halfeti kültür, Şavşat ise doğa turizminin olduğu kentlerdir. Ayrıca balıkçılık, hayvancılık ve tarım da bu kentlerde yürütülen faaliyetler arasındadır. Özellikle Vize, Yalvaç ve Yenipazar öncelikle tarım ardından turizm kentleri olarak değerlendirilebilirler.

Her ne kadar yerel bir kalkınma anlayışı da olsa Sakin Kentin sağladığı tanınırlık da Sakin Kent üyesi olmak için itici bir etken olmaktadır. Sonuçta Sakin Kent, Türkiye'de bir tanıtım ve pazarlama anlayışı olarak öne çıkmaktadır (Ergüven, 2011: 208). Bu noktada Sakin Kent unvanının kentin tanınırlığına hem turizm açısından hem de kente özgü ürünlerin pazarlanması açısından fırsat sağladığı düşünülebilir. Örneğin Yıldırım ve Karaahmet (2013: 18-19) Perşembe kentinin, Sakin Kent olmadan önceki ve sonraki üç ayda yerel basında çıkan haberlerini incelemiş; üyelik sonrası Perşembe'ye dair haberlerin 2 kat arttığını ve rutin konular yerine giderek turizm, kalkınma, girişimcilik gibi konularda haber olmaya başladığını belirtmiştir.

Sakin Kent hareketi doğrudan turizmi hedefleyen ya da kentin turizm destinasyonu olmasını amaçlayan bir anlayışta değildir (Yurtseven ve Kaya, 2011: 93). Ancak dolaylı olarak, Sakin Kent anlayışı kentlerin turizmde rekabet gücünü arttıran ve sürdürülebilirliği destekleyen bir yol haritası sunmaktadır (Yıldırım ve Karaahmet, 2013: 15). Bu nedenle Türkiye’de Sakin Kentlerin yaygınlaşmasında turizm olgusunun oldukça önemli olduğu söylenebilir. Zira turizm olgusuna yönelik olarak tanıtım kısmının Türkiye’deki Sakin Kentlerde oldukça ön planda olduğu görülmektedir. Bu durum üye kentlerde salyangoz logosunun ve Sakin Kent vurgusunun sıkça yapılmasından da kendini belli etmektedir. Dünyadaki Sakin Kentlerde ise durum biraz daha farklıdır. Örneğin Broadway (2015: 222) İrlanda’nın ilk ve tek Sakin Kenti olan Clonakilty ziyaretinde turist bilgilendirme bürosunda Sakin Kent hakkında bilgi alamadığını ve kentte Sakin Kente dair bir işaret veya bilgi bulamadığını ifade etmiştir. Benzer biçimde Servon ve Pink (2015: 335), İspanya’daki Sakin Kentlerde yaptıkları saha çalışmasında ilginç bir şekilde dikkatlerini çektiği üzere sadece bir kentte –o da yalnızca kent girişinde- salyangoz logosuna rastladıklarını belirtmiştir.

Fotoğraf 2.1. Türkiye’deki Sakin Kentlerde Resmi Logo Görünürlüğü

Kaynak: O. Donat Arşivi (2015)

2.4.4. 2014 Sonrası Durum ve Sakin Kentlerin Geleceği

Genç bir hareket olan Sakin Kentin dünyada 16 yıllık Türkiye’de ise henüz 6 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır, hatta Türkiye’nin yakın çevresi olan Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkaslarda salyangoz logosu taşıyan kent henüz bulunmamaktadır. Ancak başta Tunç Soyer’in de desteği ile Sakin Kent hareketi KKTC’ye de taşınmış ve adanın kuzeyindeki Yeniboğaziçi ve Lefke kentleri Sakin Kent Birliği gibi uluslararası bir yapıya doğrudan KKTC temsilcileri olarak dâhil olmuşlardır. Ortaya çıktıklarından kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen Sakin Kentler giderek daha bilinen ve tartışılan bir konu haline gelmiştir. Sakin Kent hareketinin gelişimi onun başarılı olduğunun kanıtıdır

(Radstrom, 2011: 100). Ancak gelecek vadede Sakin Kentler için kent halkının çalışmaları ciddiye almaması, dışarıdan bakıldığında yavaş veya elit olarak algılanmak, ziyaretçilerin taleplerini karşılayamamak gibi sorunlar olabilecektir (Ergüven, 2011: 208). Yalnızca kent özelinde sorunlar olmakla birlikte Türkiye'deki Sakin Kentlerin genel nitelikli sorunları da olmuştur ve zamanla farklı sorunların ortaya çıkması da beklenmedik bir durum olmayacaktır.

Türkiye'de Sakin Kent hareketinin karşılaştığı en büyük sorunlardan birinin 'yavaş' algısı üzerine oluştuğu söylenebilir. Nihayetinde Türkiye, Sakin Kentlere sahip pek çok ülkenin aksine gelişmekte olan bir ülkedir ve 'yavaşlık' fenomeni ilk başta ataleti çağrıştırabilir. Yavaş kavramını tanımlarken sözcüğün ataleti çağrıştırması sorunu farklı yerlerde de ortaya çıkmıştır, örneğin İspanya'daki Sakin Kentlerden olan Begur'da belediye başkanı çok kişinin Sakin Kentleri ölü kentlerle karıştırdığına değinmiştir (Servon ve Pink, 2015: 333). Türkiye'de de 'yavaş' kavramının 'sakin' sözcüğü biçiminde ifadesine rağmen bu kavram üzerindeki tartışmaların gelecek süreçte de devam edeceği ifade edilebilir.

Sakin Kentlerin üye kentteki yurttaşlar arasındaki bilinirliği de hareketin geleceğindeki bir diğer sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Polonya'da Birliğe ilk üye olan 4 Sakin Kent üzerinde yapılan bir araştırmada; kent sakinlerinin %46'sının Sakin Kent ile kendilerini özdeşleştirdikleri, %15 kadarının Sakin Kent fikrini kabul ettiği fakat kendilerini bu fikirle özdeşleştirmedikleri, %30 kadarının ise tarafsız bir konumda olduğu ve genelde bilgi sahibi olmadığı, yaklaşık %10 kadarının ise Sakin Kente karşı çıktığı görülmüştür. Araştırmada gençlerin ve eğitim düzeyi yüksek kişilerin Sakin Kent kavramını desteklemeye daha yatkın oldukları görülmüştür (Grzelak-Kostulska vd., 2011: 191). Benzer şekilde Seferihisar'da yapılan bir araştırmada ise kent sakinlerinin %26'sının Sakin Kent hakkında bilgi sahibi olmadığı, %34'ünün ise kısmen bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Aynı araştırmada eğitim seviyesindeki artışın Sakin Kentin bilinirliği ile doğru orantılı olduğu görülmüştür (Öztürk, 2012: 145-146).

Türkiye'deki kentleşme olgusunda 1980 sonrası dönem yeni bir evreye işaret etmektedir, bu noktada kentleşme dinamiklerindeki değişim de '80' öncesi ve sonrası olarak ayrılabilir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 98). İncelediğimiz Sakin Kent hareketinin de dünyada ortaya çıkışı da '80' sonrası döneme tekabül eder. Bu noktada

küreselleşmenin getirdiği hızlı kentleşme ve göç sürecinin (özellikle gelişmekte olan ülkelerde) yaygınlaştığı bir dönemden bahsedilebilir. Türkiye'deki Sakin Kentler hem göç alan hem de göç veren kentlerdir. Etrafindaki kırsal kesimden göç almaları söz konusuysen daha büyük kentlere göç vermektedirler. Göç olgusu Sakin Kentlerin Türkiye'deki geleceği için belirleyici bir konudur. Zira Sakin Kent hareketinin bir başarısı da bu anlayışı benimseyen kentlerin demografik yapısını sürdürülebilir biçimde koruyabilmesi ile değerlendirilebilir.

Sakin Kentlerin en büyük sorunlarının başında uygulamaların ve bu kavramın sürdürülmesinde kilit konumda belediyelerin (hatta belediye başkanlarının) bulunmasıdır (Üstündağlı vd., 2015: 140). Bu durum süreklilik bağlamında problemlere neden olabilir. Türkiye'de Mart 2014'teki yerel seçimler önemli bir geçiş süreci olmuştur. Bu seçimlerde 9 Sakin Kentin (kapatılan Akyaka Belediyesi ayrı tutulursa) belediye başkanlarının 6'sı değişmiştir, bu değişimlerin 3'ü mevcut belediye başkanların aday ol(a)mayışı, 3'ü ise mevcut başkanların seçimleri kaybetmesi sonucu gerçekleşmiştir. Türkiye'deki 9 kent 2009-2014 arası dönemde Sakin Kent unvanı almışlardır bu nedenle mevcut belediye yönetimindeki değişimler sürecin devamı açısından belirsizlik oluşturmuştur. Belediye yönetiminin değişmesinin sakıncaları bir sonraki belediye yönetiminin Sakin Kent sürecini bitirmek istemesine kadar varabilir ki dünyada (Ludlow gibi) örnekleri bulunmaktadır.

Sakin Kent anlayışı bulunduğu kentte toplumun farklı kesimlerini bir araya getirerek onların sürecin içinde yer almalarını ve yerel yönetimle doğrudan ilişki kurmalarını sağlar (Pink, 2008b: 170). Genel olarak Sakin Kentlerin pek çoğunda Yavaş Yemek hareketi ve buna bağlı Yavaş Yemek örgütleri ile Sakin Kent Derneği yer almaktadır. Ayrıca çeşitli sivil toplum örgütleri ve platformlar da bu süreçinde içinde yer alırlar. Sakin Kent anlayışını siyasi iradenin tekelinde bırakmamak ve proje ile etkinliklerin mevcut siyasi iradeye mal edilip buna karşı antipati oluşumunu önlemek için derneklerin etkin biçimde çalışması ve rol alması gerekmektedir (Karadeniz, 2014: 105). Sakin Kent hareketini tamamen belediye eksenli bir görünümünden kurtarmak zaman alacak bir süreç olabilecektir fakat Sakin Kent kültürünün yerleşmesi ve gelişmesi açısından önemli olduğu ortadadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMUSAL MEKÂN

Kamusal mekânlar, tarih boyunca farklı dönüşümler geçirmekle birlikte kentli yurttaşların bir araya geldiği karşılıklı iletişim ve ortak kullanım alanları olmuştur. Bu bölümde öncelikle kamusal alan ve kamusal mekân hakkında kavramsal bir çerçevenin üzerinde durulmaktadır. Bu noktadan hareketle, kamusal mekânların tarihsel süreçteki evrimi incelenirken dünyada ve Türkiye’de kamusal mekânların geçirdiği süreçler ve günümüzdeki durumu ortaya konmaktadır.

3.1. Kamu ve Kamusal Alan

Biz kimseye kin tutmayız / Kamu âlem birdir bize

Yunus Emre

Kamu; kamuğ, kamag sözcüklerinden evrilmiş geçmişi Orta Asya'ya uzanan Türkçe kökenli bir sözcüktür. Eski dönemlerde kamu sözcüğünün anlamı; Yunus Emre'nin ‘kamu alem’ ifadesinde kullanıldığı gibi toplum, herkes, bütün sözcüklerine karşılık gelmektedir (Gürallar, 2009). Benzer biçimde, 13. yüzyılda yaşamış Yunus Emre gibi Fuzuli de 16. yüzyılda “*Kamu bîmârına (bütün hastalar) cânân devâ-yi derd îder ihsân*” derken kamuyu bütün, herkes anlamında kullanmaktaydı. Ancak günümüzde kamu sözcüğünün; bütünü, halkı ifade etmesinin yanında kamu hizmeti gören devleti de içeren bir anlamı bulunmaktadır (TDK, 2015). Bununla birlikte, Türkiye toplumunda ‘kamu’ sözcüğünün anlam karşılığı çoğunlukla devlet ve devlet işleri olarak algılanmaktadır (Onat, 2013: 11).

Türkiye’de ‘devlet’ olanın devlet yerine ‘kamu’ olarak adlandırılmasına tekabül eden geçiş süreci muğlak gözükmemektedir. Buna karşılık Güney’in (2007) belirttiği üzere Tanyeli bu durumu açıklarken, 19. yüzyılda Batı dillerinden Osmanlı literatürüne giren *public* sözcüğünün Batıdaki manasından farklı biçimde devletle ilişkili alanı ifade eden bir kavram olarak benimsendiğini belirtir. Kamu (public) sözcüğü hukuki bir kavram olup herkese açık/aleni anlamındadır. Latince *privare* (bir şeyi kendine mal etmek) kökenine ait ‘özel’in karşısında bir şeyi herkese mal etmek anlamıyla ‘kamu’nun sınırları ortaya çıkar (Sarıbay, 200: 3). Ancak Batı literatürüne yansıyan bu nispeten

berrak ayırım, Türkiye’de kamu sözcüğündeki ikili anlam yapısı sonucu bulanık vaziyete gelir. Bu nedenle de aleniyet tabirinin kamusal ilkesi olarak dilimizde ve politik kültürümüzde yer ettiğini ve toplumsal bir geçerlilik kazandığını belirtmek zordur, zira kamu dendiğinde akla ilk olarak devlet gelmektedir (Özbek, 2015: 33).

Dünyada kamusal alan üzerine tartışmaların ortaya çıkışında totaliter rejimlerin kanlı bir savaşa götürdüğü Avrupa’nın, savaş sonrası atmosferi önemli bir etken olmuştur. Kamusal alan demokrasinin doğup gelişmesi ile doğrudan ilgilidir, totaliter rejimlerin özelliklerinden biri kamusal alanın bulunmayışıdır (Dacheux, 2012: 14). Bu nedenle demokrasi ve özgürlüğün savunulmasında ve varlığını sürdürmesinde kamusal alan kilit bir konumdur. Demokratik bir ilke olarak, yurttaşların meselelerini eşit ve özgür bir katılımı tartıştığı ve çözmeye çalıştığı yer olan kamusal alan, ceberut devletin ve baskıcı siyasal iktidarların hasmıdır” (Özbek, 2015: 34).

3.1.1. Kamusal Alan Kavramı

II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da, ideal bir kamusal alanın varlığına yönelik tartışmalar ortaya çıkmıştır. Ancak kamusal alana yönelik literatürde görüş birliğine varılmış bir sınıflandırma ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla kamusal alan modelleri için de farklı sınıflandırmalar görülmektedir²⁵. Bununla birlikte Batıdaki politik düşünce sürecinde oluşan yaklaşımların temelinde Benhabib tarafından geliştirilen üç farklı kamusal alan modeli öne çıkmaktadır: Arendt’in geliştirdiği Yarışmacı (Agnostik) Model, Liberal yaklaşımları kapsayan Yasalcı Model ve Habermas’ın geliştirdiği Söylemsel Model (Yükselbaba, 2008: 228, Özbek, 2015: 48). Liberal yaklaşım üzerine inşa edilen kamusal alan modeli -arasında farklılıklar olmakla birlikte- klasik liberal düşünürler Locke ve Mill ile çağdaş liberal düşünürler Hayek ve Rawls’ın kamusal alan üzerine yaklaşımlarıyla şekillenir (Karadağ, 2003: 179-185, Yükselbaba: 2008: 234-249). Arendt’in Antik Yunan’da kamusal alanın yapısı ve Habermas’ın 18. yy sonlarında çıkan burjuva kamusal alanı üzerine ortaya koyduğu çalışmalar Arendtci ve Habermasçı yaklaşımlar olarak adlandırılarak literatürde çokça tartışılmıştır. Özellikle Habermas’ın 1962’de yayınladığı ‘Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü’ isimli çalışması yıllar içinde kamusal alana yönelik tartışmaları ileri boyutlara taşımıştır. Bu kapsamda,

²⁵ Kamusal alanı farklı kamusal alan modelleri başlığında kategorize eden yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Weintraub; Liberal Ekonomist, Cumhuriyetçi Erdem modelleri ile Sosyallik ve Feminist yaklaşımlı olmak üzere dört farklı kamusal alan modelini belirtir (Özbek, 2015: 46-47).

“acaba burjuva kamusal alanının karşısında etkili olabilecek karşıt kamusal alan biçimleri olabilir mi?” sorusu Negt ve Kluge’yi (2015: 133) proleter kamusal alan kavramına götürecektir.

Sivil ve cumhuriyetçi yaşam için erdemi temel alan yasalıcı (agnostik) ve birleşimsel kamusal alan anlayışının önde gelen temsilcisi Arendt’tir (Karadağ, 2003: 174). Arendt, kamusal mekânın Habermas’ın belirttiğinin aksine ilk defa 18. yüzyılda değil, çok önceleri Antik Yunan’da tarih sahnesine çıkmış olduğunu vurgular (Dacheux, 2012: 20). Arendt’in kamusal alan anlayışında iki fenomen yer alır; bunlar, kamusal alanın bir görünme alanı olması ve herkes için ortak olan insan ürünü şeylerle ilgili olmasıdır (Karadağ, 2006: 12). Kamusalın herkese açık anlamı en çok Arendt’in kavramsallaştırmasında görülmektedir (Sarıbay, 2000: 5). Kısaca herkesin “görülür ve duyulur” olabildiği “ortak” (ya da ortak kullanıma izin verilen) alanlar kamusal alanlardır (Gürallar, 2009). Bununla birlikte Arendt’in kamusal alan modelinin temelinde özgürlük yer alır, özgürlük olmadan eylem ve siyaset mümkün değildir. Özgürlük de ancak kamusal alanda ortaya çıkmaktadır (Onat, 2013: 52-53).

Arendt’e göre kamusal alan, farklılıkların ortaya çıktığı, tartışma ve eylemin olduğu siyasetin alanıdır; özel alan ise insanların doğal alanı olarak siyaset öncesi alana karşılık gelir (Onat, 2013: 28-29-106). Arendt, kamusal ile özel arasında ayrıma Antik Yunan sitesi özelinde sıkça vurgu yapmaktadır zira kamusal alanların özel alanlardan ayrımı bu dönemin belirgin özelliğidir. Antik Yunan’da ev/özel olan (idion) ile kamusal olan (koinon) arasındaki fark keskindir; özgür yurttaş ancak evinden (idion olumsuz bir mana içerir ki idiot sözcüğü politikayla uğraşmayan anlamında buradan gelmektedir²⁶) çıkarak siyaset ile eylemin yapıldığı kamusalığa adım atmaktadır.

Geç Orta Çağ Avrupa’sının feodal toplumuna geldiğinde ise özel alandan ayrı biçimde kendi başına bir alan olarak kamudan bahsedilemez (Habermas, 2014: 64). Ancak tarihsel süreçte 17. yüzyıla geldiğinde kamusal ve özel alan ayrımı (yeniden) belirginleşmeye başlamıştır. Kamusal alan herkesin denetimine açık olan alan; özel alan ise insanın kendisi, ailesi ve yakınları ile ilişkilerini sınırlayan bir yaşam alanı olarak değerlendirilmiştir (Onat, 2013: 10). Sonuçta burjuva toplumu, kamuoyu üretme hazırlığı içinde geçen yüzyılların ardından 17. ve 18. yüzyıllarda kendi tecrübe ve ideolojisinin görünür olduğu kamusal alanı meydana getirmiştir (Negt ve Kluge, 2015:

²⁶ Bilgi için bkz. <https://www.quora.com/What-is-the-origin-of-the-word-idiot> (erişim 16.11.2015).

91). Dacheux (2012: 16) da Kant'a atıfta bulunarak Aydınlanma Çağında doğmuş olan modern kamusal alanın devlet ile yurttaşların siyasi sorunları müzakere edebildikleri bir aracılık mekânı olduğunu belirtmiştir. Ancak bu müzakerenin tıpkı Fransız İhtilalinde görüldüğü gibi burjuvazi ile devlet arasında gerçekleştiğini söylemek daha yerinde olacaktır.

Habermas'ın liberal burjuva kamusal alanı olarak ifade ettiği kamusal alan kavramı 18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Öncesinde saraylara, bunların bahçelerine hapsolan kamusal iletişim; burjuva kamusal alanı olarak salonlara, müzelere, kahvehanelere, tiyatrolara yayılan bir akıl yürütme, tartışma ve iletişim kurma alanı olarak dönüşmüştür (Onat, 2013: 73-76-109). Bu noktada aleniyet vurgusu önemlidir:

“Şayet kapalı topluluklarınkinden farklı olarak herkese açık iseler toplantıları kamusal olarak adlandırıyoruz” (Habermas, 2014: 58).

Mekânlardaki iletişim ve etkileşimin yanında Habermas; burjuva kamusal alanının oluşumunda, bu çağda bilhassa etkin olan roman ile edebi gazeteciliği örnekler ve okuma topluluklarının yaygınlaşmasını birbirleri ile bağlantı kurarak aktarır (McCarthy, 2015: 91). Okuma etkinliklerinin artması ve basın giderek yaygınlaşması kamusal alanın gelişimini beraberinde getirmiştir. Bu noktada Habermas (2015: 96) kamusal alan ve kamuoyu kavramlarının ilk defa 18. yüzyılda ortaya çıkmasının rastlantı olmadığını vurgular. Aynı şekilde kanaat (opinion) ve kamuoyu (public opinion) sözcüklerinin ayrışması da bu zamana denk düşmektedir.

Güney'in (2007) belirttiği üzere Habermas kamusal alanı her türlü çıkardan arınmış, devlet baskısı ile sermaye egemenliğinden bağımsız bir alan olarak tanımlar. Bu noktada kamuoyunun da her türlü etkiden bağımsız olması gerekmektedir. Ancak toplumun gittikçe devletleştirilmesi ve buna karşılık devletin de toplumsallaştırılması şeklinde gelişen diyalektik süreç devlet ile toplum arasındaki ayrışmayı (ki burjuva kamusunun temelidir) zamanla ortadan kaldırmıştır (Habermas, 2014: 252). Burjuva kamusal alanının ideal olduğu evre oldukça kısa bir dönemdir. Kitleli basının ilk dönemlerine denk düşen burjuva kamusal alanının doğuşu, basının bizzat piyasanın çıkarına göre hareket eden bir yapıya dönmesi sonucu değişime uğramıştır (Çetin, 2006: 19). Sonuçta basın ve yayın organları da giderek kamusal bilgi ve tartışma için değil

daha ziyade toplumsal konsensüsü idare eden, tüketim kültürünü destekleyen bir yapıya dönüşmüştür (McCarthy, 2015: 92).

Negt ve Kluge (2015: 138) kamusal alan tartışmasının etrafında dönen kavramların (kamuoyu, kitle iletişim araçları, yasaların uygulanması, haber alma özgürlüğü vb.) kaynağına ve bunları kimin kendi yararına kullandığına yönelik bir sorgulamanın; kavramların içeriği hakkında filoloji ve düşünce tarihine yapılacak gezintilerden fazlasını söyleyeceğini belirtir. Bu noktada Negt ve Kluge'nin²⁷ Habermas'ın çalışmalarına gönderme yaptıkları söylenebilir. Kamusal alana yönelik önceki modeller liberal perspektiften yükselirken, Negt ve Kluge'nin geliştirdiği proleter kamusal alan kavramı bunun karşıtlığı üzerine şekillenir ve nihayetinde kapitalist düzenin tasfiyesini amaçlamaktadır (Yükselbaba, 2008: 267).

Çetin (2006: 27); Negt ve Kluge'nin çalışmalarında kamusal alanı, işçi sınıfı için kullanım değeri ile egemen sınıfların bu alandan elde ettikleri kazancı değerlendirme üzerine ele aldıklarını belirtir. Bu kapsamda Negt ve Kluge'nin kamusal alan yaklaşımı; burjuva kamusal alanının içermediği ve kapitalist sistemce sömürülüp parçalanmış toplumsal emek gücünün, yeniden güçlendirilmesiyle ortaya çıkaracağı devrimci bir potansiyel olduğu görüşüne dayanır (Coşkun, 2006: 147). Dolayısıyla proleter kamusal alanın doğrudan emek-sermaye çelişkisi üzerinde yükselen ve sınıf mücadelesini ön plana alan, antikapitalist, kurucu nitelikli politik eylem durumunun olduğu bir alan olduğu söylenebilir (Coşkun, 2006: 149).

20. yüzyılda Arendt, Habermas, Negt ve Kluge'nin kamusal alan ve modellerine yönelik çalışmaları; üzerinde çokça durulan ve farklı konulardaki tartışmalarla giderek çeşitlenen kamusal alan kavramına kuramsal altyapı oluşturmuştur. Günümüze değin güncelliğini sürdüren kamusal alana yönelik tartışmalar; özellikle 80'li yılların sonundan itibaren hem eski Doğu Bloğu ülkelerinde hem de Batılı kapitalist ülkelerde görülen toplumsal dönüşümler, mücadeleler ve politik meşruiyet tartışmalarıyla da bağlantılı olarak gittikçe önem kazanan bir konu haline gelmiştir (Özbek, 2015: 26).

---

²⁷ Oskar Negt, Jürgen Habermas'ın asistanlığını yapmıştır.

3.1.2. Alan-Mekân Ayrımı ve Kamusal Mekânın Kapsamı

Kamusal alan kavramını özümsemeyi güçleştiren unsur onun iki farklı anlam boyutunu bir biri ile ilişkili şekilde kapsamasından ileri gelmektedir. Bu kavram; bir yönüyle ifadelerin, fikirlerin ve tecrübelerin üretildiği mekânsal bir kavram olarak konumlanırken diğer yönüyle aleni, açık, ortak anlamında normatif bir ilkeyi ve ideali ifade eden bir kavramdır (Özbek, 2015: 42). Gürallar (2009) bu durumu şöyle tanımlamaktadır:

“Sözgelimi politik etkinliklerin sahnesi olan bir kent meydanı, aynı zamanda kentsel günlük yaşama ait rutinlerin de ayrılmaz bir parçası olarak bir aleniyet mekânıdır, hepimize ait, ortak olandır. Kısaca herkesin ‘görülür ve duyulur’ olabildiği ‘ortak’ (ya da ortak kullanıma izin verilen alanlar) kamusal alanlardır”. Dolayısıyla kamuların ve bireylerin bir araya gelip etkileşim ve iletişim kurduğu mekânlar, kamusal alan olabilmektedir (Çetin, 2006: 35).

Kamusal alan kavramı disiplinlere göre de değişkenlik göstermektedir, bir filozofun, mimarın ya da tarihçinin üzerinde durduğu kamusal alan kavramı öteki için aynı anlamı ifade etmeyebilir (Dacheux, 2012: 15). Çoğunlukla şehir plancıları, mimarlar, çevre mühendisleri gibi meslek gruplarının kamusal alana ilişkin yaptıkları tanım; meydan, sokak, park, kahvehane, salon, ortak merkezler gibi insanların bir araya geldikleri ortak mekânlardır (Onat, 2013: 13).

Mekânın kamusallaşması onu kamusal alan yaparken aynı zamanda tabiatıyla kamusal mekân niteliğine de haiz kılmaktadır. Ancak tam da bu nitelik, üzerinde tartışmalı bir evreye kapı açmaktadır. Hatta bu durum yalnızca Türkiye literatürüne ve Türk diline özgü de değildir. Evvelce bahsedilen ‘kamu’nun Batı literatüründeki göreceli net konumu, kamusal alan ve kamusal mekân ayrımında çetrefilli bir hal almaktadır. Dilimize yapılan çevirilerde kamusal mekân için *public realm*, *public domain* gibi kavramlar kullanılırken; kamusal alan içinse *public sphere*, *public space* gibi kavramlar kullanılmaktadır (Bıyık, 2011: 30).

Mekân sözcüğü Türkçeye Arapçadan geçmiş olup yer, yurt, ev, uzay anlamındadır (TDK, 2015). Bununla birlikte Arapçadaki *kwn* kökünden gelen mekânın bu dildeki anlamı da yer, konumdur. Aynı kökten türeyen *kawn* sözcüğünün anlamı var olma iken ondan türeyen *kâinat* ise uzay, varoluş manasındadır (etimolojiturkce.com, 2015). Bu noktada kamusal mekân kavramını somut biçimde tanımlamak ‘var olan yer’

anlamında değerlendirmek mümkündür. Öte yandan, 20. yüzyılda ortaya çıkan başta televizyon gibi çeşitli medya araçları kamusal alanın iletişim boyutunu ciddi biçimde etkilemiştir. Daha sonra ortaya çıkan ve giderek dünyanın en yaygın kamusal alanı olan internet ortamı ve sosyal medyanın²⁸ gelişimi ise kamusal alanın iletişim boyutunu küresel anlamda geniş bir mecraaya taşımıştır. Bu noktadan itibaren tarihsel olarak iletişimden çok mekân boyutu öne çıkmış olan kamusal alanın, mekâna yakın olan anlamı da değişime uğrayabilecektir. Bu süreç kamusal mekânın daha somut bir kavramsal çerçevede; iletişim olanağı genişleyen kamusal alana göre, kapsamının nispeten daha görünür biçimde tanımlanmasını sağlayabilir. Kamusal alan ‘mekân’da tecessüm ettiğinde ortaya kamusal mekân çıkacaktır. Tabiatıyla her kamusal mekân aynı zamanda bir kamusal alandır. Sonuçta bu çoklu katmanda mekândan kamusal mekâna oradan da kamusal alana uzanan bir kavramlaştırma daha tutarlı bir yaklaşım sunabilir.

Bu noktada genel bir yaklaşımla kamusal alan; daha soyut bir içermeye karşılık gelerek internetten medyaya, kentsel alanlardan sanat dallarına geniş bir kapsayıcılığa sahiptir denilebilir. Kamusal mekân ise genel olarak açık veya kapalı, insanların bir araya geldiği ve iletişim kurduğu; pazar, okul, park, hastane, sokak, meydan, devlet daireleri gibi sahibi devlet kurum ve kuruluşları olan mekânlar olarak anlaşılmaktadır. Bu noktada kamusal alanın kamusal mekân kavramını kapsadığı ifade edilebilir (Arslan, 2014: 17).

Kamusal alan ve kamusal mekân kavramlarının kullanımında yapılan ayırım; son derece ‘girift’ olan bu kavramların, birbirlerinden tamamen ayrılan bir yapıda olduğunu belirtmek değil, ancak kapsamlarını ortaya koymaktır. Çünkü kamusal mekân ve kamusal alan arasında çift yönlü bir etkileşim söz konusudur. Kamusal mekândaki tüm eylemlerin kamusal alanda fikirsel bir altyapısı bulunurken, kamusal mekânda yapılan eylemler de kamusal alandaki söylem ve ideolojileri etkiler (Bıyık, 2011: 30).

Kentsel kamusal mekânlar bütün kent sakinlerinin hatta kente dışarıdan gelenlerin erişim sağlayıp kullanabileceği ve paylaşım da bulunabileceği mekânlardır. Bu noktada mekânı ‘kamusal’ yapan onun kamuya açık olan ve insanlarca kamusal

²⁸ İnternetin ve sosyal medyanın kamusal alan olup olmadığı halen tartışılrsa da kamusal alanın temel nitelikleri olan açıklık ve erişilebilirlik olanağı açısından kendi ölçülerinde bir kamusal alan iddiasında olduğu söylenebilir. Sansür vb. gibi uygulamalara karşı kısıtlanabilse de teknolojik olanaklarla bu kısıtlamaları aşabilmek kısıtlanmış kamusal mekânlara göre kimi zaman daha bile zahmetsizdir. Geline süreçte internet ortamı kendi kamusal alanını meydana getirmiştir bununla birlikte onun ne tür bir kamusal alan olduğu tartışılmayı sürdürülecektir. Bilgi için bkz. <http://www.birgun.net/haber-detay/abd-de-internet-artik-kamusal-alan-85099.html> (erişim 19.11.2015).

etkinliğe konu edilen yapısıdır. Bu şekilde donuk bir kavram olan ‘mekân’ da kamusal mekân olarak dinamik bir konuma gelecektir. Örneğin günümüzde Ukrayna’da Çernobil Nükleer Faciası sonucu insanlarca terk edilmiş ve girişi yasaklanmış, Pripyat kentindeki hangi sokak kamusal mekândır, ya da sıkıyönetim ilanı sonucu yasaklanan bir sokak kamusallığını (geçici de olsa) yitirmiş bir mekân olmaz mı? Sonuçta kentin içindeki bir sokak salt bu niteliği ile bir kamusal mekân olmadığı gibi dolayısıyla bir kamusal alan da değildir. İstisnai örneklerin ötesinde, bu durumun hatırlattığı bir diğer husus da mekânın kullanım şeklinin zamanla farklılaşabileceğidir. Dolayısıyla mekânın kamusalılığı da değiş(tiril)en ve dönüş(türüle)ebilen bir yapıdadır. Berman’a göre burada belirleyici olan da mekânı düzenleyenlerin nasıl bir kamusal alan istedikleridir (Çetin, 2006: 35). Bu durum tarihte ve günümüzde kamusal alan üzerine olan yaklaşımları mekân üzerinden okumayı ve sorgulamayı gerekli kılmaktadır.

Fotoğraf 3.1. Pripyat’tan Bir ‘Mekân’

Kaynak: [wikipedia.org](https://en.wikipedia.org)²⁹

3.2. Tarihsel Süreçte Kamusal Mekân

Saatin kendisi mekân, yürüyüşü zaman, ayarı da insandır.

Ahmet Hamdi Tanpınar

Kamusal alan ve kamusal mekân kavramları 20. yüzyılda önce akademik ardından günlük yazında giderek çokça tartışılan kavramlar haline gelmiştir. Tartışma konusu geçmiş yüzyılda başlamış olsa da kamusal (-lık taşıyan) mekânların geçmişi eski

²⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Pripyat#/media/File:Pripjat_Panorama.jpg (erişim 20.11.2015).

medeniyetlerin kurdukları kentlerin meydanlarında, pazaryerlerinde ve sokaklarında var olmuştur. Kamusal mekânın tarihsel süreci günümüzdeki tartışmaları ve gelinen noktayı irdeleme açısından önemlidir.

Antik Yunan'da kamusal mekân için öne çıkan nitelik politikaya katılım ile yurttaşların özgürleşmesidir. Eylemde bulunma ve konuşmanın esas olduğu bir ortamda, halka açık agoralar ve tiyatrolar dönemin belirleyici kamusal mekânları olmuştur (özel mekân olan eve kapalı kadınlar ve köleler bu durumun dışında bırakılmıştır). En belirgin özellikleri ise açık alan biçiminde olmalarıdır.

Kamusal mekânların bir diğer belirgin özelliği ise tarihten günümüze kentlerden geriye kalan ender mekânlardan olmalarıdır. Benzer şekilde Antik Yunan kentlerinden de günümüze en sağlam ulaşabilmiş yapılar genelde agora ve tiyatrolardır.

Fotoğraf 3.2. Hierapolis Agorası, Denizli

Kaynak: *O. Donat Arşivi (2012)*

Eski Roma'ya gelindiğinde agoranın yerini kent merkezinde yer alan forumlar almıştır. Forumun agoradan farkı, açık olmayan genellikle kapalı veya yarı açık kamusal mekânlar olmasıdır. Yurttaşların (artık kadınlar da dahildir) arena ve hipodromlarda toplandıkları görülmektedir. Sennett, siyasal ve yönetsel işlevi olan agoraların aksine forumların genelde eğlence, ticaret, din amaçlı kullanılan ve prestij göstergesi olan mekânlara döndüğünü belirtir (Acaralp, 2009: 9). Eski Roma'da ayırt edici özellik ise imparatorluğun azametinin mekânı kullananlarca hissedilmesini sağlamak üzeredir.

Fotoğraf 3.3. Roma Forumu

Kaynak: *rome.net*³⁰

Gökgür'e göre Orta Çağ Avrupa'sında kamusal mekânlar ticaret ve eğlence gibi etkinliklerle sınırlı kalmıştır (Acaralp, 2009: 9). Dinsel ve yönetsel konular da kamusal alanın dışında yer almış ve aleni olmamıştır. Orta Çağ Avrupa'sında Antik Yunan'daki agoranın yerini şatosolar ve saraylar almıştır, bu süreçte artık kamusal alan özele (derebeyin şatosuna) çekilmiştir (Onat, 2013: 72).

Orta Çağ Avrupa'sında kentlerin, ticaretin ön planda olacak şekilde gelişen yapısında kent merkezlerinde yer alan pazaryerleri kamusal mekânın en belirgin örneği olarak ortaya çıkmıştır. Lefebvre (2014: 15) pazarların önemi hakkında; Orta Çağ'ın sonlarında pazarın sınıf mücadelesinde merkezi bir konuma gelerek agora, forum gibi eskinin toplanma yerlerini değiştirdiğini belirtir. Önemi giderek artan pazarın etrafında kilise, oligarşinin oturduğu belediye sarayı ve gözetleme kulesi bulunmaktadır. Eski bir Orta Çağ kenti olan Sakin Kentler Birliği'nin merkezi Orvieto'nun kent meydanı da (Fotoğraf 3.4.) Lefebvre'in tarif ettiği gibidir.

³⁰ <http://www.rome.net/roman-forum> (erişim 20.11.2015).

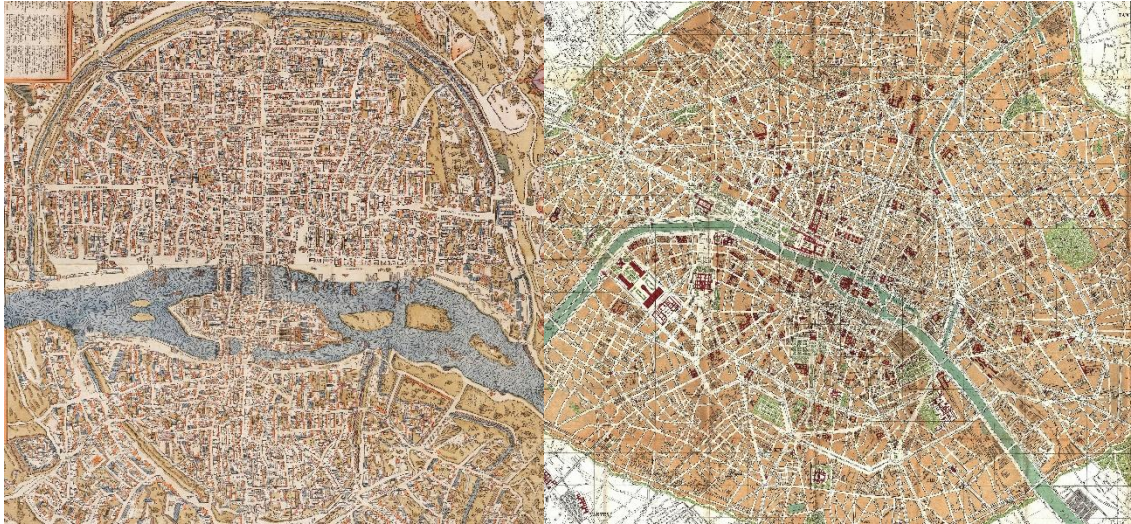
Fotoğraf 3.4. Orvieto Kent Meydanı, ‘kilise-kule-belediye binası’

Kaynak: *wikipedia.org*³¹

18. yüzyıla değin toplumların elit denebilecek hâkim kesimlerinin tahakkümünde kalan kamusal mekânlar bu tarihten sonra Avrupa’da burjuvazinin hâkimiyetine girmeye başlayacaktır. Geline süreçte aristokrasinin yerini artık burjuvazi almış ve günümüze uzanan farklı bir tarihsel süreç başlatmıştır (Vural ve Yücel, 2006: 99). Sanayi Devrimi sonrası tarihteki gücünün doruk noktasına erişen burjuvazi, kentlerin ve kamusal mekânların görünümünü de korkunç bir hızla değiştirmeye ve dönüştürmeye başlamıştır. 18. yüzyılın sonunda başlayan kapitalist üretimin yaygınlaşması ile bu yeni üretim sürecine eklenen kentler nüfus olarak giderek büyümüş ve devasa dönüşümler geçirmiştir. Mekânsal mobilitiyi arttırmak ve kitleleri kontrol altında tutmak üzere tasarlanan geniş bulvarlar, parklar ve çoğu tepeden inmece yaklaşımla kentlere yönelik düzenlemeler bu dönemin belirgin özellikleri haline gelmiştir. Bu anlayışın en çarpıcı ve sembolize edilmiş örneklerinden biri de Paris kentidir (Harvey, 2013: 47-54). Fakat bu süreç Batıdaki pek çok kentin belli ölçüde yaşadığı bir olgu olmuştur.

³¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Orvieto#/media/File:Orvieto_3.JPG (20.11.2015).

Şekil 3.1. Paris'in 1550 ve 1892 Yıllarındaki Haritaları

Kaynak: *oldmapsofparis.com*³²

Eşitsizlikleri sürdürmeye dayalı burjuva kamusal mekânının parçalanmış yapısında, kamusal mekânlar da belirli sınırlamalarla biçimlendirilmiş ve bu anlayışa uydurulmuştur (Çetin, 2006: 36). Örneğin Engels 19. yy ortalarında Manchester kentinden bahsederken, mahallelerin sınıfsal temellerde ayrılmış olduğunu belirtir; bunun en çarpıcı özelliği olarak belirttiği nokta ise, işçi sınıfı ve burjuvazinin kent mekânında birbirleri ile neredeyse hiç ilişkiye girmeden yaşamalarıdır (Şengül, 2001: 13).

Marx, *Kapital*'de sermaye birikimi ile kentleşme arasındaki bağlantıyı belirtirken sermaye birikimi ne kadar hızlı ve büyük olursa servet artışıyla görülen imar hareketlerinin (eski mahallelerin yıkılması, mağazalar için iş hanlarının yükselmesi, arabalar için caddelerin genişletilmesi) yoksulları daha kötü şartlardaki kenar mahallelere sürdüğünü ifade etmiştir (Merrifield, 2012: 64). Harvey, tarihsel açıdan en önemli kent temelli olaylardan olan Paris Komünü'ne uzanan süreci³³ incelediği çalışmasında, Paris'in sınıfsal açıdan bölgelere bölündüğünü belirterek, bu yapının yerel topluluk temelli bir aidiyeti getirdiği ve Paris Komünü'nün de bu yapı ile ortaya çıktığını belirtir (Şengül, 2001: 22). Lefebvre de Komünden bahsederken bu olayı; kenar mahalle ve taşraya itilen işçilerin kent merkezine güçlü bir dönüşü ve onlardan koparılan bu merkezi geri kazanmaları şeklinde ifade etmiştir (Merrifield, 2012:180).

³² <http://www.oldmapsofparis.com/map/1550> ve <http://www.oldmapsofparis.com/map/1892> (erişim 20.10.2015).

³³ 1850-1870 arası Haussmann tarafından Paris'in kentsel açıdan dönüştürüldüğü dönemdir.

Sanayi Devrimi kentlerde ve mekânın üzerinde kendinden önceki geleneksel yapıdan ciddi bir kopuşu beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda geleneksel sistemde yapılar ve yapıların tanımladığı açık alanların bulunduğu bir kamusal mekân oluşumu varken; modern sistemde devasa yapılar ve grid ulaşım yapısı kamusal mekânı parçalamış, birbirinden kopuk mekânlara dönüştürmüştür (Korkmaz, 2007: 21). Tarih boyunca kamusal mekânın yapısı dönemin koşullarına göre şekillenmiştir. Günümüze yaklaştıkça, modernizm ve küreselleşme sürecinin içindeki kentsel mekânlar da değişim ve dönüşüm süreçlerini sürdürmektedir.

Şekil 3.2. 1859 Cerda Planı Çerçevesinde Barselona Kenti

Kaynak: *contemporarycity.org*³⁴

3.3. Kamusal Mekânlar

Kent hakkı bireysel bir hak değil belli bir odağı olan kolektif bir haktır.

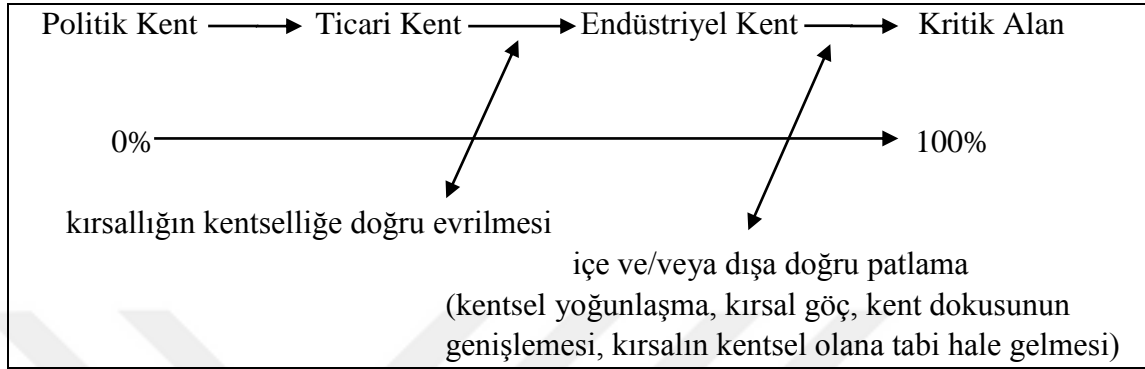
David Harvey

Kentleşme; mekânsallaştırmanın en önemli uzantısı olup, mekânın temsiliyle güçlendirilir; Lefebvre'e göre ideoloji, iktidar ve bilgi bu temsili mekânda gizlenir ve somut ifadesini ise anıtlar, kuleler, fabrikalar, iş hanları gibi yerlerde bulmaktadır (Merrifield, 2012: 189). Tarihsel süreçte egemen düşüncenin somut tezahürü mekân ve mekânsal yapılar üzerinden gelişmiştir. Örneğin Orta Çağ'da dini yapıların kent

³⁴ http://contemporarycity.org/wp-content/uploads/2014/04/Barcelona_plano.jpg (erişim 21.12.2015).

merkezlerinde olması hayatın da merkezinde dinin yer aldığını simgelemektedir. Toprağa bağlı olunan dönemlerde kırsaldaki artı değeri kentlere sunan pazaryerleri geleneksel³⁵ kentlerin vazgeçilmezidir. Antik Yunan'dan bu yana kent sürecinde geline konum, mekânın da geçirdiği evrime ışık tutmaktadır. Günümüzde de siyasal ve ekonomik sisteme hâkim yapı kendini mekân üzerinden tanımlamayı sürdürmektedir.

Şekil 3.3. Kent Sürecinin Eksenini

Kaynak: *Lefebvre (2014: 20)*

Farklı türden ve sınıflardan insanların bir araya gelerek ortak bir yaşantıyı meydana getirdiği kentlerde (Harvey, 2013: 117), ortak yaşamın en belirgin tezahürü kamusal mekânlarda görülmektedir. Kentsel boyutta kamusal mekân, özel mekândan arta kalanlar olarak ifade edilebilir (Bıyık, 2011: 26). Sanayi Devrimiyle gelişen süreç, iş hayatını özel mekânın dışında örgütlemiştir. Gökğür; sanayileşme sonucu kentsel mekânlarda sanayi ve ticaret bölgelerinin oluştuğunu, ulaşımın da gelişmesi ile konut ve iş yeri ilişkisinin kamusal alanlardan uzaklaştığını belirtmiştir (Çalışkan, 2011: 32). Zira sanayileşen bölgelerde yaşayan insanlar, çalışmak için üretim mekânlarına gitmek üzere, yaşadıkları muhiti çalışma süresi boyunca terk etmek zorunda kalmıştır. Kent mekânları modernlik, endüstriyel çalışma düzeni, bireycilik, yabancılaşma gibi unsurların bir sonucu olarak giderek önem kazanmış ve kitlesel yığılma mekânları olarak günlük kent yaşamının merkezinde yer almışlardır (Aytaç, 2007: 222). Bir bakıma bu durum Sanayi Çağı'nın; 20. yüzyıla devrettiği ve giderek Batı Avrupa, Kuzey Amerika gibi erken sanayileşmiş bölgelerden dünyanın geri kalanına yaydığı mirasıdır.

³⁵ Ortaylı (2012: 70) geleneksel kenti altyapının sınırlı olduğu, organik enerjiye dayanan bir üretim ve ulaşım tarzının olduğu, üretimde ihtisaslaşmanın az olduğu ve nüfusun da bu etkenler nedeniyle az olduğu yerler olarak tanımlar.

Madanipour, kentsel mekânı tanımlarken fiziksel ve herkes tarafından erişilebilir, insanların çok az kısıtlamalarla girebildikleri; kasabalar, şehirler ve kırsal yerleşimlerin içlerinde yer alan mekânlar olarak belirtir (Çalışkan, 2011: 26). Kent sakinlerinin gündelik yaşamlarını sürdürmelerine aracı olan, kent ve kentlilik inşasında rol üstlenen kent mekânları; her kesime açık olmaları, sınırlamanın olmaması veya az olması, toplumu temsile açık olmaları gibi nitelikleri nedeniyle kamusal mekân olarak nitelendirilir ve bu mekânın tam da merkezinde yer alırlar (Aytaç, 2007: 200; 206).

Kentsel kamusal mekânlar; dış kentsel kamusal mekânlar (yollar, meydanlar, parklar, kıyı alanları vb.) ile iç kentsel kamusal mekânlar (müzeler, kütüphaneler, kahvehaneler, otoparklar vb.) olmak üzere iki türde gruplandırılabilir (Korkmaz, 2007: 24). Buna karşılık Acaralp (2009: 17) kamusal mekânları fiziksel özelliğinden çok erişim ve kullanım serbestisine göre değerlendirmektedir. Bu kapsamda erişim ve kullanımı serbest/açık kamusal mekânlar, mülkiyeti kamuya ait olup erişim ve kullanım için herhangi bir şart veya engeli olmayan mekânlardır. Erişim ve kullanımı kontrollü/kapalı kamusal mekânlar ise erişimi kısıtlayan duvar, çit, turnike gibi fiziksel bariyerlerin veya erişimi engelleyen şartların ve kuralların olduğu mekânlardır (Acaralp, 2009: 13; 17). Ortak bir mekânın her zaman kısıtsız bir erişime açık olduğu söylenemez, ilke olarak herkesin kullanımına açık gözükse de denetlenebilir, polis gözetimine alınabilir ya da ticari amaçlı olarak özel bir idareye devredilebilir (Harvey, 2013: 123).

Kent yaşamında devletin yerinin özel sektöre doldurulmasının bir sonucu olarak kamuya açık özel mekânlar ortaya çıkmıştır. Dünya genelinde kentlerin giderek parçalanmış yapısı, devasa büyüklükte kentlerin ortaya çıkması ve küreselleşme süreciyle birlikte kamuya açık özel mekânlar da giderek çoğalmaktadır. Kamusal mekân olan ancak mülkiyeti özel bir gerçek ya da tüzel kişiye ait olan bu mekânlar geleneksel dönemlerde eğlence amaçlı (kahvehane gibi) kullanılırken günümüzde ticaret, sosyal ve kültürel etkinlikler için kullanılan sinema, tiyatro, AVM, okul, spor tesisi vb. yerleri kapsamaktadır.

3.3.1. Üretilen ve Tüketilen ‘Kamusal’ Mekân

Lefebvre (1976: 21), 19. yüzyıldan itibaren kapitalizmin ayakta kalarak 20. yüzyılı görmesinin ne pahasına gerçekleştiği bilinmese de araçlarının artık bilindiğini belirtir; “mekâna yerleşerek ve mekân üreterek”. Bu noktadan sonra mekân üretmenin

kapitalist sistemin sürdürülmesi için temel dayanak noktası olduğu görüşü giderek ön plana çıkmıştır. Lefebvre ve onun yeri geldiğinde eleştirisini de yapmak suretiyle ardılları denebilecek düşünürler Castells ile Harvey, mekânı üretim süreçleri ve ilişkileri üzerinden değerlendiren düşünürlerdir. Kentsel sorunu Castells emeğin yeniden üretimi olgusundan ele alırken, Harvey ise sermaye birikim süreci noktasından değerlendirmiştir (Şengül, 2001: 17).

Harvey'in, Lefebvre'in 'Kentsel Devrim' kitabından kendi tercümesiyle yaptığı alıntı şöyledir³⁶: "*Kentsel Devrim sözcüklerini kullandığımızda iktisadi büyüme ve sanayileşme sorunlarının egemen olduğu dönemden kentsel sorunun belirleyici olduğu, kentsel topluma özgü çözüm ve biçimlerin öncelikli olduğu döneme geçişi sağlayan, günümüz toplumundaki yaygın dönüşümlerin toplam birlikteliğini kastediyoruz*" (Merrifield, 2012: 177). 60'lı yıllarda Marksizm kentsel sorunlar konusunda neredeyse yüz yıla yakın süren uykusundan uyanmıştır. Bu geri dönüşün mimarlarından Lefebvre, Marksistlerin sanayileşme kadar kentleşmeye, fabrikalar kadar caddelere odaklanması gerektiğini vurgulamıştır (Merrifield, 2012: 24). Kentsel sorun sürecinde Lefebvre'in üzerinde durduğu nokta mekâna yönelik yaklaşımında ortaya çıkmaktadır. Lefebvre, kapitalizmin dayattığı soyut ve değişim değerini ön plana alan bir mekân anlayışı yerine günlük yaşamın geçtiği somut ve kullanım değerine göre konumlanan bir mekân anlayışını savunur. (Şengül, 2001: 15).

Althusser "*bir toplumsal formasyonun, üretimde bulunurken, aynı zamanda üretim koşullarını da yeniden üretmezse, hayatını bir yıl bile sürdüremeyeceğini bir çocuk bile bilir*" demektedir; Castells³⁷ de Althusserci bir yaklaşımla emeğin üretimini kent boyutunda ele almıştır (Merrifield, 2012: 246). Castells, Lefebvre'i eleştirirken sınıf mücadelesi yerine kent mücadelesini koymanın işçi sınıfının sona erdiğini söylemenin kibar yolu olduğunu ifade eder (Merrifield, 2012: 243). Ona göre kentsel mücadeleler sınıf merkezli mücadele ile bütünleştiği ölçüde kapitalist toplumsal ilişkilerin sorgulanmasını sağlar (Şengül, 2001: 19). Castells, mekânın biçimlenmesinin ve kentsel sorunların kapitalizm ve kentsellik arasındaki ilişkiler vasıtasıyla çözümlenebileceğini düşünmektedir. Kapitalist düzende nasıl ki üretimin kaynağı

³⁶ Harvey bu alıntıya *Social Justice and the City* isimli kitabında yer vermiştir (Merrifield, 2012: 177).

³⁷ Manuel Castells'in çalışmalarında onun 80'lerin sonundan önceki dönemde ele aldığı yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Zira Castells zamanla post Marksist bir çizgiye evrilmiş, kent sorununu teknolojik gelişmelerin etrafında değiştiği biçiminde değerlendirmiştir.

fabrika ise emeğin yeniden üretilmesini sağlayan sürecin kaynağı da kentlerdir (Keleş, 2006: 122).

Harvey gibi düşünürler Castells'i emeğin üretim sürecinin kentsel yapının yegâne amacı olmadığı noktasında eleştirerek bunun yanında toplu tüketiminde önemli olduğunu vurgulamıştır (Keleş, 2006: 125). Castells'in kent sorunu yaklaşımı emeğin yeniden üretimi olurken, Lefebvre'nin kapitalizmin mekânı kullanarak ayakta kalabildiği önermesini önemsememiştir; ancak bu önerme Harvey'in çalışmalarının çıkış noktası olmuştur (Şengül, 2001: 20).

Harvey'e göre kentsel çerçevede üretim ve tüketim arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Kapitalizm hiç durmadan kentleşmenin ihtiyacı olan artı ürünü üretirken ürettiği artı ürünün soğrulması için kentleşmeye ihtiyaç duyar (Harvey, 2013: 45; 88). Harvey artı sermayenin emilmesi konusunda başta 1850'lerdeki Paris örneği olmak üzere bugün dünya genelinde yaygınlaşan kentsel dönüşüm, soylulaştırma gibi uygulamaları örnek vermektedir. Geline nokta mülksüzleştirme ve yerinden etme uygulamaları kentsel süreçlerin merkezinde yer alır (Harvey, 2013: 60). Bununla birlikte Lefebvre, Castells gibi Harvey de kentsel süreçlerin nasıl bir strateji çerçevesinde kapitalizmi dönüştürmeyi sağlayacağına ilişkin somut öneriler belirtmemektedir (Şengül, 2001: 23).

Geçtiğimiz yüzyılda mekân giderek artı değer ürettiği yerden çok bu değer ürünü haline gelmiştir. Bu noktada mekânın üretimi olgusu yeni bir şey değildir, ancak yeni olan toplumsal mekânın toptan ve toplam üretimidir (Lefebvre, 2014: 146-147). Neo-liberal politikaların ve küreselleşmenin ortaya çıkmasıyla birlikte sermayenin yeniden üretildiği mekânlara dönüşen kentler; bu süreçte sermayenin cazibe merkezi olarak ön plana çıkmış ve kentler arası küresel ölçekte bir rekabet başlamıştır (Sert vd., 2005: 102). Bu durum halen devam eden bir süreci resmeder. Kentsel mekân, piyasa mantığı ve talepleri doğrultusunda rekabete dayalı bir büyümenin merkezinde gün geçtikçe daha da fazla metalaşmaktadır (Yavuzçehre, 2010: 69).

Küreselleşme olgusunun mekânı yeniden üretmesi, değiştirmesi ve dönüştürmesi yalnızca küresel boyutta değil; bölge, semt gibi daha mikro coğrafi ölçekleri de birbirine sararak çoklu bir yapıda gerçekleşmektedir (Yavuzçehre, 2010: 124). Küreselleşme süreci içinde kentlerin mekânsal ve sosyal açıdan yeniden düzenlenmesi sonucunda ise sadece kentler arası değil, kentlerin kendi içinde de mekânsal farklılaşma ve kutuplaşma

ortaya çıkmıştır. (Aydın ve Yarar, 2007: 34). Bu süreçte hızla yeniden üretilen ve tüketilen mekân olgusu, mekânsal açıdan ayrışan ve mekândan koparılan kitleler, kentlerin büyük kitlesel eylemelere sahne olmasına ortam hazırlanmıştır. Ancak bu eylemler mevcut iktisadi ve sosyal sistemin yapısından çok genellikle siyasi otoriteye yönelmektedir. Şengül'e (2001: 26) göre devletin kentsel alana yönelik artan müdahalesinin³⁸ de bir sonucu olarak, kapitalizmin bütününe yönelebilecek tepkilerin pek çoğu soyut ve bağımsız gibi algılanan devlete yöneltilip bu şekilde eritilmektedir.

Keith ve Pile, mekânsal pratiklerin asla tarafsız değil, aksine belirli bir ideolojinin taşıyıcısı olduğunu belirtir; mekân politiktir çünkü toplumdaki eşitsiz güç ilişkilerinin hem aracı hem de örtülü bir ifadesidir (Aytaç, 2007: 212). Geline nokta mekân her zamankinden daha fazla sömürülen, alınıp satılan, yapıp yıkılan, kullanılan, suiistimal edilen, üzerinde düşünülen ve uğruna kavga edilen bir yere dönüşmüştür (Merrifield, 2012: 187). Buna karşılık ortaya çıkan ve çıkacak olan tepkilerin başlangıç noktası da mekân olacaktır. Sonuçta yeniden şekillenen kapitalist sistemle ortaya çıkan toplumdaki eşitsiz gelişim süreçlerinin ve buna karşı mücadele politikalarının yeniden tanımlandığı mekân, yerel olacaktır ve bu mücadele politikalarının yerelden kavranışı ile yeni politik mücadele alanları doğacaktır (Sert vd., 2005: 102).

3.3.2. Kentlerde Kitlesel Eylemler

Tarihte kentsel mekânlar, yaşamsal etkinliklerin sürdürülmesi esnasında genellikle kendiliğinden ortaya çıkmış yerlerdir (Aytaç, 2007: 202). İnsanların bir araya gelip fikir alış verişinde bulunduğu mekânlar olmasıydı, insanlık genel manada demokrasiye evirilen süreci başlatamaz, yönetimde söz sahibi olamaz ve sosyal yaşamda varlığını sağlayan temel hakları kazanamazdı (Arslan, 2014: 15). Dolayısıyla insan hakları ile mekân arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur ve bu ilişki en yoğun haliyle kentlerde kurulmaktadır. Fransız Devrimi'nin temeli olan ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yerini alan özgürlük-eşitlik-kardeşlik kavramları kent merkezli ilkelere (Mutlu ve Batmaz, 2013: 127). Yakın zamanda sesini duyurmak isteyen kalabalıkların adresi Tiananmen, Syntagma, Maidan, Puerta del Sol, Tahrir meydanları gibi açık kamusal mekânlar olmuştur.

³⁸ Castells'e göre devlet, emeğin yeniden üretimi sürecine sermaye lehine müdahale ederek onun çıkarlarını korumayı ve emeğin yeniden üretim sürecini düzenlemeyi amaçlamaktadır (Keleş, 2006: 123).

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde kentsel mekândaki dönüşüm ve değişimler hızlandıkça kentlerde yaşayanlar; kentsel ve kamusal mekânlar üzerindeki siyasi otoritenin ve sermaye hareketlerinin artan baskısına karşı kitlesel tepkiler ortaya koymuştur.

Özellikle 60'lı yıllarda gelişen, kenti ve kamusal mekânları sahiplenme, onları hak olarak görme anlayışı, günümüzdeki kentsel kitle eylemlerinin temelini atmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan Lefebvre'nin kent hakkı kavramı Paris'te başlayan 1968 olaylarındaki birçok slogana ilham kaynağı olmuştur (Mutlu ve Batmaz, 2013: 71). 20. yüzyıldaki en geniş kitlesel eylemlerin başında gelen 68 Olayları'nda ortaya çıkan tepkilerin içinde; 50'li yılların ortasında çıkan ve 1972'de kurucularından Debord³⁹ tarafından feshedilen Sitüasyonist Enternasyonal (SE)'in yeri ayrıca önemlidir. SE'ye göre burjuva kültürü ve onun çevresinde şekillenen modernist anlayış kentlerin içini boşaltmış, toplumsal mekânı zayıflatmıştır (Merrifield, 2012: 200). SE üyeleri bu hakim anlayışa yönelik uygulamalara karşı tepki göstermek için 'tersine çevirme' (détournement) olarak adlandırılan el koyma/gasp etme yöntemini keşfedip kullanmıştır. Gecekondulaşma, binaların ve caddelerin işgali, grafiti ve dışa vurumcu sanat gibi somut tepkiler, ses getirmek ve kışkırtıcı olmak amacıyla Sitüasyonistlerin uyguladığı yöntemler arasındaydı. (Merrifield, 2012: 208). Günümüzde kent yaşamında dayanışma evleri, grafiti veya kent merkezli Sokağı Geri Al (Reclaim the Street, RTS)⁴⁰, *Adbusters*⁴¹ gibi tepkisel oluşumların içinde Sitüasyonistlerin keşfettiği tersine çevirme yönteminin mirasını bulmak mümkündür.

Dünya genelinde 2011 yılından itibaren özellikle metropollerde dikkat çekici çeşitli kitle eylemleri ortaya çıkmıştır. Bu eylemlerin içinde farklı bileşenler bulunmakla birlikte bir taraftan kentsel mekânın yeniden alınmasını da kapsamaktaydı. Öncelikle İspanya'nın başkenti Madrid'de 15M hareketi olarak anılacak olan geniş kitle eylemlerinde eyleme katılanlar kent merkezindeki Puerta del Sol meydanında haftalarca çadır kurdu (Arıkanlı, 2015: 502-503). Mayıs 2011'deki bu hareketi Atina izledi ve Sintagma Meydanı Yunanlı eylemciler tarafından işgal edildi. Ve dünyada en fazla ses

³⁹ Anti-otoriter Marksistlerden olan Guy Debord'un 1967 yılında kaleme aldığı Gösteri Toplumu 221 tezden oluşan bir yapıt olarak 20. yy kapitalizm eleştirisinde öne çıkmıştır. Debord, Marx'ın metanın değer biçimi anlayışını metanın gösteri biçimi şeklinde ele almıştır (Merrifield, 2012: 217). Birinci Tez'de gösteri kavramı şöyle açıklar: *Modern üretim koşullarının hâkim olduğu toplumların tüm yaşamı gösterilerin uçsuz bucaksız birikimi olarak görünür. Dolaysızca yaşanmış olan her şey yerini bir temsile bırakarak uzaklaşmıştır.*

⁴⁰ Bilgi için bkz. <http://rts.gn.apc.org/> (erişim 02.10.2015).

⁴¹ Bilgi için bkz. www.adbusters.org/ (erişim 02.10.2015).

getiren Wall Street'i İşgal Et (Occupy Wall Street, #OWS) eylemlerinde dünya ticaretinin merkezi konumundaki New York'ta yer alan Wall Street ve Zucotti Parkı gibi merkezler eylemciler "biz %99'uz" tarafından işgal edildi. Tüm bu hareketlerin özneleri, kentlerin açık alanlarını işgal ederek başka bir kamusal alan oluşturmayı amaçlamıştır (Arıkanlı, 2015: 505).

"Mekâna el koyan ya da kapitalist ekonominin toplumsal maliyetini yeniden tartışmaya açan kolektif girişimlere her yerde rastlamaktayız. Bu hareketlerin başarısız olması ve sınırlı başarı elde etmeleri, sınıf mücadelesini göz ardı ettiklerinden dolayı değildir; yalnızca amaç ve içerikleri açısından birbirlerinden ayrı olmalarıdır" (Gottdiener, 2015: 518). Bu amaçlar yerine göre çevresel bir sorun, yerine göre bir konut sorunu, getto-varoş isyanı ya da bambaşka farklı unsurlardan kaynaklanabilir. New York, Madrid, Atina, İstanbul, Sao Paolo gibi pek çok kentte görülen kitle eylemlerinin ortak noktaları bulunmaktadır ancak eylemlerin amaçları açısından farklı yanları görülür. Farklılığın temelinde Harvey'in belirttiği sınıf bilinci dışında oluşan farklı bilinç odakları bulunur. Bu odakları ise birey, topluluk, aile ve devlet olarak belirten Harvey, günümüzdeki kentsel kitle eylemlerinde bilinç odaklarında dağınıklığın mevcut olduğunu ve sonunun siyasal eylemsizlikle sonuçlandığını ifade eder⁴² (Şengül, 2001: 21-22).

3.4. Türkiye Tarihinde Kamusal Alan

*Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda
Ne sen bunun farkındasın, ne de polis farkında.*

Nazım Hikmet Ran

Kamu, kamusal alan ve kamusal alan kavramlarının tartışılması Türkiye toplumunda kamusal mekânın tarihsel gelişimi de hatları net çizilmiş bir olgu değildir. Gerek eldeki veri ve araştırmaların görece azlığı gerekse de kentleşme düzeyinin az olması nedeniyle Osmanlı Dönemi öncesi Türk toplumunda kamusal mekânın gelişimi hakkındaki literatür neredeyse yoktur. Bununla birlikte eldeki çalışmalar genellikle Osmanlı Devletinin klasik çağı denen 16. yüzyıldan günümüze uzanan bir süreçte Türk

⁴² Benzer şekilde Paris Komününü örnek göstermektedir. Nitekim Komünün de kısa süreli ömrünü (iki ay sürmüştür) farklı bilinç odakları arasındaki bocalayımlar ve bunun getirdiği tutarsızlık olduğunu belirtmektedir (Şengül, 2001: 28).

toplum yaşamı içinde ve günümüz Türkiye’inde yer alan kentlerdeki kamusal mekânlar hakkında bazı bilgiler sunmaktadır.

Osmanlı toplumunda burjuva sınıfının olmayışı ve 19. yüzyılın ortalarına kadar gazete/basın olmayışı kamuoyu ve kamusal alan gibi kavramların ortaya çıkmadığı yorumuna yol açabilir (Ercins, 2013, 305) ancak; kamuyu bir ortaklık ve siyasi varoluş alanı olarak tanımlarsak (Gürallar, 2009) bunların var olduğu alanların Osmanlı toplumunda tezahürleri olduğu görülebilir. Bu kapsamda Osmanlı toplumunda camiler ve avluları, kahvehaneler ve hatta hamamlar kamusal mekânlardır (Gürallar, 2009). Özellikle camiler her gün pek çok insanın bir araya geldiği kamusal mekânlar olmuşlardır. Herkese her zaman açık olan camiler ve avlularında bir araya gelen insanlar gündelik hayat ve siyaset hakkında sohbet etmiş ve tartışmışlardır (Papila, 2011: 73). Benzer biçimde kahvehaneler, hamamlar ise birer kamusal mekân ve siyasi arenadır. İnsanların toplandığı ve iktidara yönelik dedikoduların, tartışmaların döndüğü yerler olarak tarihsel açıdan önemli gelişmelerin çıkış noktası olmuşlardır. Örneğin Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile birlikte tekinsiz mekânlar olarak görülen yeniçerilerin toplandığı kahvehaneler ve berber dükkânları ortadan kaldırılmıştır (Gürallar, 2009). Benzer biçimde Habermas (2014: 137) 1700’lü yıllarda kahvehanelerin İngiliz otoritelerince de siyasal huzursuzluk kaynağı olarak görüldüklerini ve bunlara karşı çeşitli beyannamelerin çıkartıldığını belirtir. Kahvehaneler⁴³ sokağın dışında (kent meydanları da dâhil edilebilir) kalan dolaysız yüzleşme ve karşılaşma noktasıdır ve bu noktada hem bütünleşme hem de bir dışarıda bırakma yeridir (Paquot, 2012: 60). Günümüzde Türkiye toplumunda kahvehaneler (her ne kadar kadınları içermese de) büyük kentlerin geleneksel yaşam tarzının hâkim olduğu mahallelerinde ve küçük kentlerde önemli bir toplanma mekânıdır⁴⁴.

⁴³ Kahvehanelerin Avrupa'daki kamusal alandaki rolü için Habermas (2014: 100-101).

⁴⁴ Örneğin Seferihisar’ın ve Vize’nin Sakin Kent adaylık sürecinde kahvehane toplantıları Sakin Kent sürecini aktif olarak kent sakinlerine tanıtmada önemli bir rol oynamıştır.

Şekil 3.4. Halic'te Bir Kahvehane, Auguste Mayer (1856)

Kaynak: sosyalbilim.com⁴⁵

“Kent; burjuva toplumu için sadece ekonomik hayatın merkezi değildir, her şeyden önce ‘saray’ın kültürel-siyasal karşıtı olarak kahvehanelerde, salonlarda ve yemek davetlerinde kurumlaşan ilk edebi kamuyu da tanımlar” (Habermas, 2014: 96-97). Osmanlı toplumunda burjuva kesimi olmasa da kent hayatında insanların bir araya geldiği ortamlarda; yeri geldiğinde yöneticilerin de hicvedildiği karagöz, meddah, orta oyunu gibi sözlü ve yazılı edebiyat, şiir atışmaları gibi unsurlar saray karşıtı olmasa da kısıtlı bir edebi kamusal alan oluşturmuşlardır.

Avrupa’da 18. yy öncesi dönemde gerçekleşen ‘temsili kamuyu’ betimlerken Habermas (2014: 69) barok şölenlerini örnek verir; turnuva, dans ve tiyatro gibi etkinliklerin kamusal alanlardan dışarıya kapalı bahçelere caddelerden sarayların salonlarına çekildiğini ifade eder. Gürallar’a (2009) göre Topkapı Sarayı’nın avluları; siyasi ve askerî nitelikte bir takım törenlerin gerçekleştiği “temsili kamusal” alanlardı. Benzer biçimde camiler de, devletin temsil edildiği mekânlar olarak törensel cuma namazları ile temsili kamunun gerçekleştiği yerdir.

Avrupa’da burjuvazinin yaptığı devrime paralel biçimde modern kamusal alan kavramı ortaya çıkarken Osmanlı toplumu bu süreçten ayrı düşecektir. Bir bakıma kendiliğinden çıkmayan bu toplumsal dönüşüm süreci devlet eliyle Tanzimat

⁴⁵ <http://www.sosyalbilim.com/wp-content/uploads/2013/08/32.jpg> (erişim 22.11.2015).

Dönemi'nden itibaren tepeden tabana yayılmak istenmiş ve kamusal kavramı da bu yeni koşullara göre şekillenmiştir.

19. yüzyılda sanayileşen ve göçle büyüyen Avrupa kentlerinin aksine günümüz Türkiye kentleri bu süreci II. Dünya Savaşı sonrası dönemde tecrübe etmiştir. Ancak İstanbul'da ilk modern belediyenin kurulması ve mahalle ölçeğinde çeşitli mekânsal planlı düzenlemeler bir takım gelişmeler görülmüştür. 1864 yılında İstanbul'da Divan Yolu Caddesi Osmanlı başkentindeki Batılı tarzda ve merkezi otoritenin iradesiyle inşa edilen ilk kaldırımlı caddelerden biri olmuştur. Bizzat Sadrazam Keçecizade Fuat Paşa'nın takip ettiği bu genişletme çalışmasında yerli esnaf ve çeşitli gruplardan tepkiler gelmiştir. Yol tamamlandıktan sonra nüktedan sadrazam; *"bu yolu bize atılan taşlardan yaptık⁴⁶"* diyecektir. Ahmet Vefik Paşa⁴⁷ Bursa Valiliğinde bulunduğu 1879-1882 yıllarında Batı tarzında bir imar planı uygulamış, kentte geniş yollar ve meydanlar açtırarak kent yapısında düzenlemeler yaptırmıştır. Ayrıca ülkenin farklı bölgelerinde yangın sonucu kentsel tahribata uğrayan bazı yerler özellikle ızgara tarzlı planla yeniden düzenlenmiştir; Edirne'deki Kaleiçi, İstanbul'daki Aksaray bu yerlere örnektir (Özcan, 2006: 163-173). Bununla birlikte, 19. yy Osmanlı kentleri dünyadaki kapitalist üretim sürecine İstanbul ve bazı liman kentleri dışında eklenmiş değildi. Bu nedenle Avrupa'daki gibi büyük çapta kentsel tasarım ve imar faaliyetleri görülmemektedir. Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni kurulan devlet yeni başkent Ankara'yı merkezi idarenin inisiyatifi altında planlı bir şekilde imar etme yoluna gitmiş ve bu durum Türkiye tarihinde ilk planlı kent imarının doğmasını sağlamıştır. Ayrıca bu dönemde pek çok Anadolu kentinde kentsel planlama dâhilinde çeşitli mekânsal değişimler olmuştur.

Türkiye tarihinde devlet otoritesinin kamusal mekân üzerinden temsili yapı ve simgeler ile iktidarını gösterme çabası eskiye dayanan bir olgudur. Bu örneklerden biri de II. Abdülhamit döneminde yaptırılan saat kuleleridir. Tahta çıkışının 25. yıldönümünde (1901) II. Abdülhamit, vilayetlere ferman göndererek kent merkezlerine saat kulesi yapılmasını emretmiştir. (Halaç ve İlhan, 2014: 191). Bunun üzerine İstanbul başta olmak üzere ülkenin farklı yerlerinde bazıları günümüze de kalan saat kuleleri inşa edilmiştir. Saat kulelerinin; yangın gözetleme, yön tayini gibi pratik işlevlerinin yanında devlet dairelerinde ezani saatin yerine Batıda olduğu gibi güneş saati düzenine

⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.fuatpasa.com.tr/default.asp?bol=1&icerik=16> (erişim 17.11.2015).

⁴⁷ Paris'te Elçilik yaptığı sırada Haussmann tarafından uygulanan dönüşüme tanık olmuştur.

geçilmesine aracı olmak gibi işlevleri olmuştur (Halaç ve İlhan, 2014: 192). Devletin mekândaki görünürlüğü olan saat kuleleri; Güntan'a göre imparatorluk armaları, saltanat simgeleriyle iktidarın yerel düzeyde açığa vurulmasını ifade etmekteydi. (Halaç ve İlhan, 2014: 191).

Fotoğraf 3.5. II. Abdülhamit Dönemi'nde Yapıtılan Saat Kuleleri (İzmit, Balıkesir, İstanbul, Muğla)

Kaynak: *O. Donat Arşivi (2015)*

Cumhuriyetin kurulması ile Türkiye tarihinde başlayan yeni dönem kamusal alan üzerinden dönüşümünü hissettirmiştir. Bu dönemin en belirgin niteliği kamusal alanın; müzakere, iletişim ve mekân boyutları kapsamında bir iktidar alanına dönüşmüş olmasıdır (Karadağ, 2006: 3). Tanzimat ile başlayan modernleşme çalışmalarının bu dönemde devlet eliyle topyekun bir modernleşme projesine evrildiği görülmektedir. Bu noktada önceki dönemden kalan kamusal alanın içinde yer alan bir takım sosyal gruplar, kamusal alanın dışına alınarak bu alan devletin denetimine alınmıştır (Ercins, 2013, 307). Siyasi iktidarın kendi eliyle kurduğu kamusal alan, Göle'nin ifade ettiği gibi bireylerin rasyonel ve eleştiri tartışma yaptıkları bir alandan çok modernist pratiklerin hayata geçirildiği bir alan olmuştur (Ercins, 2013: 308).

Türkiye'de devletin kamusal alanın inşasında aktif şekilde yer alması sonucu kamusal alanda bir parselenmişlik söz konusu olmuştur. Toplumun devlete uzak ve yakın biçimde ayrışması güçlü bir cemaat kültürünü ve bunun kapsamadığı bir kamusal alan anlayışını beraberinde getirmiştir (Bayhan, 2006: 89). 1950'den sonra gelişen süreçte Türkiye dünya ekonomisine eklemlenmeye başlamış, kamusal mekânlar yalnız devlet eliyle değil giderek ekonomik ihtiyaçlar, siyasi ve sosyo-kültürel değişimler doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde kırsaldan kente göç olgusu

kentsel nüfusta artışlara neden olmuş ve kentsel mekân giderek parçalı bir yapıya bürünmüştür. Bu dönemde ortaya çıkan imar planları⁴⁸ kamusal mekân üzerinde önemli rol oynayan bir gelişme olmuştur.

80'li yıllardan itibaren hızla yükselen neo-liberal politikalar ve küreselleşme olgusu ile ulusal ve uluslararası sermayenin kentsel mekâna olan ilgisi giderek artmıştır. Özellikle büyük kentler rantıye mekânlarına dönüşmüş, konut ve ticaret mekânlarında ciddi dönüşümler ve büyük çaplı proje uygulamaları görülmüştür. Kentsel dönüşüm kavramı da bu dönemde planlama literatürüne girmiştir. Büyük kentler başta olmak üzere kentlerin gecekondulu alanları, tarihi kent merkezleri gibi mekânlarında kapsamlı kentsel dönüşüm projeleri görülmüştür (Yavuzçehre, 2010: 33). Geline süreçte dünyadaki gelişmelerle benzer biçimde, mekân üzerinde belirleyici temel etken sermaye hareketleri olmuştur. Tüm bu gelişmelere dünyada olduğu gibi Türkiye'de de çoğu yerel nitelikte olmak üzere çeşitli tepkiler görülmüştür. Bu kapsamda kamusal mekânı yeniden kazanmak için Türkiye'de son yıllarda yaşanmış en çarpıcı deneyim 2013 Haziran'ın da yaşanan Gezi Parkı eylemleridir. Bunun yanında, öncesinde Ankara Kızılay'daki TEKEL işçilerinin eylemleri sebebiyle 78 gün boyunca bir bölümü kapatılan Sakarya Caddesi (Kara, 2015: 556) gibi 'işgal et' (occupy) eylemleri ile benzerlik taşıyan kamusal mekânı kapsayan çeşitli eylemler olmuştur. Gezi Parkı eylemlerinin, zamanla çıkış nedenlerinin ötesinde Türkiye geneline yayılan hükümet karşıtı geniş protesto gösterilerine dönüşmesine karşın, başlangıcı olan Taksim'de yaşanan süreç kamusal mekân ve kent hakkı üzerine önemli bir gelişmedir. Eylemin çıkış noktası; erişim ve kullanımı herkese açık bir kamusal mekânın devlet otoritesince özel bir kamusal mekâna dönüştürülmek istenmesine yönelik tepki olmuştur. Önce Gezi Parkı sonra tüm Taksim Meydanı ve çevresine açılan caddelerin eylemciler tarafından devlet otoritesinin elinden alınması ile 15 gün kadar süren istisnai bir süreç yaşanmış, eylemciler tarafından el konulan Gezi Parkı ve çevresi Taksim Komünü olarak da adlandırılmıştır (Fırat, 2015: 570).

---

⁴⁸ Türkiye'nin önde gelen mimarlarından Cansever (2013: 89) bu isimleştirmeyi eleştirir: "Bütün dünyada şehir planlarına 'şehir planı' denirken Türkiye'de 'imar planı' deniyor. Sanki daha evvel mamur değilmiş de(?) sonra mamur olacaktı gibi".

Fotoğraf 3.6. Semt Bizim Ev Kira...

Kaynak: *uludağsozluk.com*⁴⁹

⁴⁹ http://galeri8.uludagsozluk.com/475/sem-t-bizim-ama-ev-kira_831314.jpg (erişim 19.10.2015).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAKİN KENTLERDE KAMUSAL MEKÂN

Kamusal mekânlar kentlerin ve kent toplumunun yapısında büyük bir öneme sahiptir bu nedenle, Sakin Kent anlayışında ve kriterlerinde kamusal mekânlara yönelik çeşitli yaklaşımlar yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle kent kavramı ele alınarak Sakin Kentlerdeki kamusal mekânların nitelikleri ve yapısı ile bu unsurları etkileyen faktörler irdelenmektedir. Bununla birlikte Sakin Kent anlayışında kamusal mekâna yaklaşımı şekillendiren unsurlar ortaya konmaktadır. Devamında ise Sakin Kent kriterlerinde kamusal mekân ile ilgili maddeler ve atıflara değinilerek dünyadaki Sakin Kentlerde bu doğrultuda ortaya konan örnek düzenlemelere yer verilmektedir.

4.1. Geçmişteki ‘Sakin’ Kentler ve Kamusal Mekân

İnsanın en büyük erdemi kent kurmaktır

Eflatun

Kent olgusu devasa konumu ile şaşırtıcıdır; karmaşık yapısı, bilgi araçlarının ve pratik eylem unsurlarının üzerine çıkmış bir durumdadır (Lefebvre, 2014: 47). Kentleri şekillendiren etkenlerin çeşitliliği, kentlerin karmaşık yapısını irdelemek için onu çok boyutlu biçimde ele almayı zorunlu kılar. Her ne kadar Sakin Kentler nispeten küçük ölçekli kentler olsalar da bu yaklaşımdan muaf değillerdir. Sakin Kentleri ve mekân olgusunu anlamlandırmak, öncelikle kent kavramından söz etmeyi gerekli kılar.

“Kent toplumuna farklı girişler, bu farklı başlangıç noktalarının içerdikleri ve sonuçları, kent olgusu veya ‘kent’ (urbaine) hakkındaki sorunsalın parçasını teşkil eder. ‘Şehir’ (ville) kelimesinden ziyade bu son kelimeleri kullanmak tercih edilmelidir, zira ‘şehir’ kelimesi tanımlı ve nihai bir nesneyi, bilimin sunduğu objektif bir nesneyi tanımlıyor gibidir, teorik çalışma ise öncelikle bu ‘nesne’ nin eleştirilmesini ve virtüel ya da mümkün nesneden çok daha karmaşık bir kavramın oluşturulmasını gerektirir. Bir başka deyişle, bu perspektifte bir şehir bilimi (kent sosyolojisi, kent ekonomisi vb.) değil, küresel sürecin ve onun sonunun (amaç ve anlam) oluşumunun bilinmesi söz konusudur. Bu nedenle, (‘kent toplumu’nun kısaltması olarak) kent, şimdiki zamanın gerisinde olan tamamlanmış bir gerçeklik olarak değil, aksine bir ufuk, aydınlık bir

virtüellik olarak tanımlanır. Bir yönle tanımlanan, kendisine doğru giden bir yolun sonunda olan, mümkün olan şeydir. Ona ulaşmak, yani onu gerçekleştirmek için, onu imkânsız kılan engelleri ortadan kaldırmak gerekir” (Lefebvre, 2014: 20-21).

Geleceğe yönelik bir tasavvuru ifade eden kent olgusu geçmişi ile de bütünlük taşımaktadır. Kentin⁵⁰ tarihi uygarlık tarihi kadar eskidir⁵¹ ve uygarlık kentlerde var olmuştur. Kuşkusuz Sakin Kentler de çoğunlukla geçmişi eskiye dayanan tarihi ve kültürel mirası olan kentlerdir. Kent sözcüğü akla öncelikle yer algısını getirirse de daha ziyade kültürel anlamı yoğun olan bir kavramdır bu nedenle uygarlık olgusunun geliştiği mekân olarak düşünülebilir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 13). Cansever’e (2013: 87) göre kentlerin kendisi de istisnai bir kültür ürünüdür. Kentleri var eden kültürü oluşturan unsurlar kentlerin kimliğini de doğrudan biçimlendirmektedir. Kent kimliğini oluşturan iki temel unsur ise toplumsal ve çevresel kimliktir. Toplumsal kimlik; inançlar, deneyimler, davranışlar gibi sosyo-kültürel yapıları içerirken çevresel kimlik ise doğal ve coğrafik etkilerden gelen yerin karakteri ile yapıların biçim, malzeme, simgesel etki gibi özelliklerle şekillendiği mekânın karakterinden oluşmaktadır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 62).

Mekân ve kültür arasında çift taraflı bir etkileşim söz konusudur. Kentsel mekândaki değişim, kentsel kimlik ve kültürde değişime yol açtığı gibi kültürel değişim de kentsel mekânda değişime yol açabilmektedir (Yavuzçehre, 2010: 142). Dünyanın hızla dönen ve dönüşüm geçiren yapısında özellikle son 30-40 yılda insanlar ve mekânlar hiç olmadığı kadar fazla ve istisnai bir değişim geçirmektedir (Knox, 2005: 3). Bu değişimin en önemli sonucu da özgün kimliğini kaybeden kentler ve mekânlardır. Knox (2005: 6) Sakin Kenti, insanları ‘mekân kültürünü’ yeniden keşfetmeye iten bir hareket tarzı olarak örneklendirir. Geleceğe uzanan bir mefhumu sahip bu keşfin başlangıç noktası ise mekânın geçmişiyle kurulan bağıdır. Sakin Kentler Birliği’nin eski başkanlarından ve aynı zamanda eski Orvieto Belediye Başkanı Stefano Cimicchi ideal kent için sosyal toplanma merkezi olarak işleve sahip kent meydanı ile Geç Orta Çağ ve Rönesans dönemlerinin bir model olduğunu belirtmiştir (Abbona ve

⁵⁰ Kent (=şehir Farsçadan gelen eş anlamlısı) sözcüğünün Türkçedeki tanımı; nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı anlamına gelmektedir (TDK, 2015).

⁵¹ Tekeli’nin belirttiği üzere, kentlerin ortaya çıkışı Milattan Önceleri 2500-3000’e kadar gitmektedir, zamanla Çin, Hindistan, Mısır ve Mezopotamya’da ilk büyük kentler ortaya çıkmıştır. Ancak sanayi öncesi döneme kadar imparatorluk başkentleri hariç yüksek nüfuslu kentlere rast gelmek güçtür, kentler genelde 5000-10000 nüfuslu yerleşmelerdir (Arslan, 2014: 8).

Nano, 2002). Bu konuya atıfta bulunan Cimicchi “*amacımız Komünler Çağına geri dönmek değil fakat hatırlamak önemli*” şeklinde görüşünü ifade etmiştir (Miele, 2008: 137). Sanayi Devrimi sonrası süreçte parçalı bir yapıya bürünen kentsel mekânlar ve ortaya çıkardığı değişen mekân anlayışı giderek modernitenin de bir unsuru haline getirilmiştir. Bu nedenle farklı bir kentleşme ve mekân anlayışı geliştirmek için modernizm öncesi dönemin dikkate alınmasının tutarlı bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Bu noktada Avrupa’nın kentleşme geçmişinde oldukça önemli bir aşama olan Orta Çağ Komün kentlerinin, kent sakinleri lehine sağladığı serbestlik ve kent kimliği oluşumundaki rolünün; günümüzdeki ana akım kentleşme anlayışına alternatif açıdan bakan Sakin Kentler ve taşıdığı mekân kültürü için bir tecrübe olduğu ortaya konabilir.

4.1.1. Orta Çağ Avrupa’sında Komün Kentleri

Sakin Kentler Tüzüğü’nün giriş kısmında, simgesinin modern ve tarihi binaları sırtında taşıyan bir salyangoz olduğu vurgulanır. Sakin Kentlerin eskinin geleneksel kent yapısını halen içinde barındıran kentler olması nedeniyle, modernliğin yanında tarihe de vurgu yapılması tabiidir. İtalya’da ortaya çıkmış ve çoğu Avrupa’da olan Sakin Kentlerin, kıtadaki kentleşme geçmişi günümüzdeki durumlarına ışık tutmaktadır. Cimicchi’ye göre özellikle Avrupa’da kentlerin şekillenmeye başladığı Geç Orta Çağ dönemindeki kentsel kültür de Sakin Kentlere kalan miras açısından önemlidir (Abbona ve Nano, 2002). Bu dönemde oluşmaya başlayan tarihi kent meydanları, bugün bir kısmı araç trafiğine kapalı sokaklar, meydanlarda yer alan pazaryeri ve kiliseler, çoğu modern öncesi dönemde kurulmuş geleneksel pazar kentleri olan Avrupa’daki Sakin Kentlere geçmişten kalan mirastır (Mayer ve Knox, 2010: 1546).

Şekil 4.1. 16. Yüzyılda ve Günümüzde Orvieto

Kaynak: *sanderusmaps.com* ve *wikipedia.org* sitelerinden derlenmiştir⁵².

Kentlerin tarihi yerleşim yeri olarak kendine özgüdür ve köylerden ayrılmış durumdadır. Kent ve köy arasındaki temel fark köyün kendi kendine yetebilir olması iken kentin çevresi bağımlı oluşudur; bir köy aylarca mahsur kalsa yaşamını sürdürürken aynı durum kent için olanaksızdır, kentler dış dünyaya bağımlıdır (Ortaylı, 2012: 70). Bu nedenle kentler kırsaldan gelen artı ürüne ihtiyaç duyan bir yapıdır. Geleneksel kent yapısında bu görevi yerine getiren pazaryerleri (*marcetus*); kırsaldan gelen tarım ürünlerinin kentlilerin ihtiyacını karşılamak üzere satıldığı mekânlardır (Pirenne, 2014: 33). Türkçede market anlamına gelen pazar sözcüğü Farsçadan dilimize geçmiştir, eski Avrupa kentlerindeki pazar veya market meydanı (*markt*-Almanca, *market*-İngilizce, *mercado*-İspanyolca) olarak adlandırılan yerler oldukça yaygındır. Bu meydanlar çoğunlukla günümüze değin ulaşan ve halen eski kent bölgelerinin merkezinde yer alan yerlerdir.

Tarihsel süreçte kentler ticaretle var olan ve gelişen bir yapıdır. Pirenne (2014: 100-101) Avrupa’da kentlerin büyüüp yayılmasında ticaretin önemi vurgular ve özellikle İtalya ve Hollanda başta olmak üzere ticaret yolları boyunca ilk kentlerin belirdiğini belirtir. Zamanla, Avrupa’da ticaret kentlerinin işbirliğine dayanan büyük

⁵² <https://www.sanderusmaps.com/detail.cfm?c=7411> ve https://it.wikipedia.org/wiki/Orvieto#/media/File:Orvieto_panorama.jpg (erişim 20.11.2015)

ticaret ligleri/birlikleri ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında en büyükleri Sakin Kentlerin doğduğu ülke olan İtalya'daki Venedik Birliği, Ceneviz Birliği, öteki ise Kuzey Avrupa'daki Hansa Birliği'dir. Zaman içerisinde ticaretle güçlenen kentler imparatorla bir komün antlaşması (carta comune) yaparak serbest kentler konumuna geçmişlerdir (Ortaylı, 2012: 87). Almanya'da buna bağlı ortaya çıkan serbest kentler (freistadt) meşhur olan “*kent havası insanı özgürleştirir*” deyişinin ortaya çıktığı yerlerdir zira kent hayatı yurttaşların özgür bir biçimde toplumda yerine almasına öncülük etmiştir (Pirenne, 2014: 142).

Komünler Avrupa tarihine ve Orta Çağ kent yapısına 10-13. yüzyıllarda hâkim olmuş özellikle İtalya, Almanya, Fransa ve Benelüks ülkelerinde oldukça yaygınlaşmışlardır. Avrupa'da Geç Orta Çağ döneminde ortaya çıkmış olan Komünler kentleşme tarihi ve yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi açısından önemli bir dönemdir. Belirli bir mekânda yaşayan topluluğun, ortak yaşamdan kaynaklı sorunlarını çözmek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturduğu birlik ya da örgütlere komün denmektedir. Geçmiş modern devletin tarihinden daha eski olan komünler yerel yönetim geleneğinin tarihidir (Ertan, 2004: 207). Sorunlarını kendi içinde çözen kent sisteminin inşasında kentte yaşayan insanların ihtiyaçlarına göre bir yapılanma mekân üzerinden de bir ortaklığa ve kamusalığa ortam sağlamıştır. Habermas (1997: 63) eski Cermen hukuk geleneğindeki özel-cemaate ilişkin, umumi-tekil ifadelerin karşılığını belirtirken, komüne ait olup da işlenen toprağın kamusal (publica); çeşme, pazaryeri gibi yerlerin ortak kullanıma açık kamusal (loci publici) olduğunu ifade etmektedir.

Komünler kendi dönemlerinde yerel özgürlüklerin temelini atıldığı birimlerdir, günümüzdeki belediye yönetim sisteminde de komün geleneğinin izlerini bulmak mümkündür (Ertan, 2004: 208-211). Ortaylı (2012: 504) idareye kitlelerin katılmasının ilk basamağının belediye demokrasisi olduğunu belirtirken Avrupa medeniyetinin belediye demokrasisi olduğundan bahsetmektedir. İtalya toprakları komün geleneğinin Avrupa'da ilk ortaya çıktığı yer olduğu gibi en güçlü olduğu yerlerden biridir (Pirenne, 2014: 130-132). Bugün bile tıpkı Fransa, İsveç, Norveç gibi ülkelerde olduğu gibi İtalya'daki belediye idaresinin adı *comune* olarak geçmektedir.

4.2. Sakin Kentin Kamusal Mekân Anlayışı

Birlik, kent sakinlerinin yaşam kalitesini arttırmak için çalışmaya söz vermiş yerel yönetimlerden oluşmaktadır.

Stefano Camicchi

Kentlerdeki kamusal mekânlar hâkim düşünce ve anlayışın tezahür ettiği yerlerdir, bu kapsama ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel unsurların tamamını ekleyebiliriz. “[...] kent mekânları üzerinden o kentin ortak yaşam kültürünün gizlerini yakalamak, kolektif deneyimlerinin izini sürmek, gündelik yaşamın imgesel boyutlarına dair veriler toplamak olası gözükür. Kentin kamusal mekânları bu açıdan zengin bir sosyolojik sondaj alanı durumundadır” (Aytaç, 2007: 223). Dolayısıyla Sakin Kent felsefinin mekânda karşılık bulduğu ifade, Sakin Kentin ne kadar benimsendiği ya da yüzeysel/eğreti kaldığı ile ilgili keskin ipuçları verebilir. Ancak değerlendirmenin öncesinde Sakin Kent anlayışının daha ötesi bu oluşumu organize edip ona öncülük edenlerin zihninde nasıl bir kamusal mekân ve ötesinde kent tasavvurunun olduğunu tartışmak gereklidir.

Sakin Kentlerin yayımlanan ilk manifestosunda biraz da şiirsel bir dille Sakin Kentler şöyle tanımlanır:

“Bunlar; eski zamanlara meraklı insanları, zengin tiyatroları, meydanları, kafeleri, atölyeleri, restoranları ve ruhani yerleri, bozulmamış manzaraları, sevimli zanaatkârları olan şehirler. İnsanların hâlâ mevsimlerin yavaş seyrini fark edebileceği, hakiki ürünlerin tadına varabildiği ve kendine özgü gelenekleri olan yerler” (cittaslow.org, 2015b).

Sakin Kentler Manifestosu muhtelif yerlerde mekân algısına yönelik ipuçları verse de Sakin Kentlerin kamusal mekânlara yönelik yaklaşımı daha belirgin şekliyle kriterlerde ifade etmektedir. Bununla birlikte resmi internet sitesi ve resmi yayınlar da mekân algısına yönelik çıkarsamalar yapmak için yardımcı olabilecektir. Tüm bunların yanında esas değerlendirme, kamusal mekâna yönelik Sakin Kentlerde uygulanmış pratik yaklaşımlar üzerinden irdelenebilecektir. Bu kapsamda mekâna yönelik sadece fiziksel bir takım düzenlemelerin değil aynı zamanda mekânın ekonomik ve sosyo-kültürel boyutta bir yaklaşımla ele alınması söz konusudur. Zira farklı başlıklar halinde gruplanmış Sakin Kent kriterleri de bu yaklaşımı destekler niteliktedir.

Sakin Kent hareketiyle gelen yavaş kentleşme anlayışı, ‘yık ve inşa et’ anlayışı yerine keşfet ve yeniden inşa et yaklaşımını alternatif bir kentleşme modeli olarak ortaya çıkarmaktadır (Doğrusoy ve Dalgakıran, 2011: 140-141). Sakin Kentler küreselleşmenin yol açtığı tek tipleşmeye ya da bir diğer deyişle ana akım kentleşme sürecine alternatif oluşturma amacındadır. Bu nedenle küreselleşmenin olumsuz atfedilen yönlerini dışarıda bırakan bir yerel kalkınma anlayışı üzerinde yükselir. Sakin Kent bu anlayışı düşünce olarak parçası olduğu Yavaş Hareketi ve Yavaş Yemek akımından almaktadır. Bu noktada Sakin Kent de Yavaş Yemek gibi küreselleşmenin dayattığı standart kültür ve lezzet anlayışına karşı çıkmaktadır, bunun yerine ikame ettiği kavram ise mekân algısıdır (sense of place). Mekân algısını geliştirmek yönünde politikalar uygulanması ile kent ve çevresinin oraya özgü –yerel- değerlerinin öne çıkarılması hedeflenmektedir (Broadway, 2015: 216-217; Mayer ve Knox, 2010: 1548). Bu kapsamda Sakin Kentlerde kamusal mekânların değerlendirilmesi ve mekân algısının artırılmasına yönelik sokak pazarları, üretici pazarları, el ürünleri sergileri, yemek ve sanat festivalleri gibi etkinliklere rastlanmaktadır (Knox, 2005: 8). Bununla birlikte Sakin Kent anlayışı yerel kimliği ve mekân algısını kentleri şekillendirmede temel alırken, küreselleşmeyi de kendi yararına kullanır (Radstrom, 2011: 105). Küreselleşmenin teknolojik gelişmelerinden (elektrikli araç, mobil hizmetler, açık alanlarda kablosuz internet hizmeti vb.) ve internet gibi iletişim unsurlarının sağladığı tanıtım fırsatlarından yararlanmak örnek olarak değerlendirilebilir.

Sakin Kentlerin İtalya’da ortaya çıkışındaki nitelikler, taşıdığı düşünce ve ilkeler hakkında fikir verebilecektir. İlk kurucu kentler Greve in Chianti (12.855), Orvieto (20.705), Bra (27.988) ve Positano’nun (3.882) 2001 yılındaki nüfuslarına⁵³ bakıldığında; az nüfuslu ‘comune’ler (Türkiye’deki ilçe belediyesi düzeyinde düşünülebilir) oldukları görülmektedir. 20 Bölge ve 101 İle ayrılmış olan İtalyan idari yapılanmasında 8.088 *comune* bulunmaktadır (Toksöz vd., 2009: 91), tabiatıyla söz konusu kurucu dört kentte bu rakamın içinde yer alırlar. Bu kentler ana ulaşım yolları dışında kalmış, tarihi ve eski dokusu olan kentlerdir hatta bu durum İtalya’daki diğer Sakin Kentler içinde geçerli görünmektedir (Mayer ve Knox, 2010: 1546). Bunun yanında II. Sakin Kentler Küresel Raporunda⁵⁴ İtalya’daki Sakin Kentlerin %91’inin ‘dikkate değer bir mimari özelliğe sahip tarihi kent merkezleri olduğu ortaya

⁵³ Nüfus verileri için <http://www.citypopulation.de/Italy.html> (erişim 17.09.2015).

⁵⁴ Haziran 2015’te yayımlanan Rapor, Birliğe üye olan 90 Sakin Kentin belediye başkanlarına yöneltilen çeşitli anket sorularından derlenmiştir.

konmaktadır, aynı oran Avrupa için %70, dünyanın kalanı için %47 gözükmektedir (cittaslow.org, 2015d). Bu durum turizmi önemli konuma getirmektedir zira dünyanın en fazla turist çeken 5. ülkesi⁵⁵ olarak İtalya'da turizmin Sakin Kentler için önemli bir gelir kaynağı olduğu ortadadır.

Sakin Kentlerde mekân kültüründe kimliğin ve yerellik olgusunun üzerinde durulmaktadır. Bu algının temelinde yine Sakin Kentlerin doğduğu İtalya'dan taşıdığı özelliklerin olduğu görülebilir. İtalya Anayasasında devletin tek ve bölünmezliği ifade edilmekle beraber yerel özerkliklerin kabul edildiği ve bu özerkliklerin gerçekleşmesinde devletin yardımcı olacağı ifade edilmektedir. Ayrıca kamu hizmetlerinin sağlanmasında yerinden yönetim ilkesinin en geniş şekliyle uygulanacağı belirtilmektedir (Toksöz vd., 2009: 92). Ayrıca yerelliğe yapılan vurgunun İtalya'nın tarihsel geçmişinden geldiği de söylenebilir. Bu noktada İtalya'nın gelenekleri, yerel yönetim birimlerini özelde ise belediyeleri ön plana çıkartmaktadır. Sakin Kent anlayışında da benzer şekilde öncü rol belediyelerin uhdesindedir. Bunun yanında güçlü yerellik anlayışı sadece yerel kurumlarda tezahür etmez aynı zamanda kentlerde yaşayanlar için kimliksel bir özelliğe de işaret etmektedir. Bu kimliksel yapı kendini mekânda göstermektedir. Çünkü kentli yaşam ile kentsel mekânlar arasında doğrudan bir bağ söz konusudur; kentsel mekânlar ile kent sakinleri buldukları yere aidiyet, bağlanma, kimlik ve özdeşlik ilişkisi kurmaktadır (Aytaç, 2007: 202-203). Yerel kimliğe vurgu yapan Sakin Kent anlayışının ise hem mekânla hem de kentsel bütünlükte bu ilişkiyi güçlendirdiği söylenebilir. Hatta Sakin Kent olmanın kendisinin de kentlilere aidiyet ve mekâna bağlılık kazandırdığı söylenebilir. Sakin Kentler bir prestij kaynağı ve nispeten tanınırlığı artmış bir kent olarak sakinlerine daha fazla aidiyet duygusu kazandırmaktadır, insanlar oralı olmak ve orada yaşamaktan övünür hale gelmektedirler (Üstündağlı vd., 2015: 137).

Sakin Kentlerin çoğunlukla kırsal bölgelerde yer alması nedeniyle de bu kentlerde yerellik geleneğinin güçlü olması beklenebilir, dolayısıyla mekânda yerellik ön planda gözükmektedir. Broadway (2015: 222-227) İrlanda'nın tek Sakin Kenti Clonakilty'de mekân algısındaki güçlü yapıya dikkat çeker ve yerel değerlere olan bağlı vurgular; örneğin kent nüfusunun %45'i -ülkede nadir konuşulan- İrlandaca

⁵⁵ Konuyla ilgili bilgi için https://en.wikipedia.org/wiki/World_Tourism_rankings (erişim 20.11.2015).

bilmektedir⁵⁶. Bu kapsamda Sakin Kentlerin yerel geleneklere bağlı yörelerde yaygınlaştığı söylenebilir. Örneğin Almanya’da geleneksel yapısıyla bilinen Bavyera Eyaletinde veya Polonya’da nispeten az sanayileşmiş kuzeydoğu bölgesinde Sakin Kentlerin çoğunlukta olduğu göze çarpmaktadır⁵⁷. Benzer biçimde İtalya’da en fazla Sakin Kent Orta İtalya’daki Toskana ve Umbria bölgelerinde görülür (Mayer ve Knox, 2010: 1555). Yerellik unsurunun azınlıkların yaşadığı yörelerde daha koyu olması da düşünülebilir. Birleşik Krallıktaki beş Sakin Kentten birisi İskoçya’da yer alırken, ikisi ise Galler’de yer alır; ayrıca İspanya’daki beş Sakin Kentin arasında da durum benzerdir, iki kent Bask Bölgesinde ve iki kent ise Katalan Bölgesinde yer alırlar (cittaslow.org.uk, 2015 ve cittaslow.es, 2015).

Knox (2005: 7), Sakin Kentlerin çoğunlukla az bilinen kentler olduğunu belirtmektedir. İtalya’da çoğunluğu küçük ölçekli ve nispeten az tanınırlığa sahip Sakin Kentlerin, bu yapılarının getirdiği çeşitli avantajlar olduğu öne sürülebilir. Küçük ölçekli kentlerden oluşmaları, daha homojen nüfusa ve yerel kültüre daha bağlı olabilecek (her ne kadar popüler kültür kavramı giderek yaygınlaşsa da) bir yapıya sahip olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca kentsel alanda üretilen artı değer sınırlı olacağından kentlerin özgün kimliğini korumak daha mümkün gözükür. Zira üretilen artı değer fazlalaştıkça rantın da giderek arttığı bir sistemde sermayenin baskısı sonucu Sakin Kent anlayışına yönelik politikalar uygulamak zor bir duruma gelebilecektir. Bununla birlikte Sakin Kentlerin salyangoz logosuna sahip olduktan sonra giderek tanınır hale gelip özellikle turizm açısından daha fazla ziyaret edilen kentler olmasının kendi içinde bir çelişki taşıdığı da söylenebilir. Honore (2008: 92) bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Bir noktaya kadar Cittaslow kendi başarısının kurbanı: Yavaş yaşam vaadi hem turistleri hem diğer yabancıları çekiyor; bu da hız, gürültü ve acele yaratıyor”.

Sakin Kentlerin mekânsal şekillenmesinde; coğrafi, tarihsel, sosyo-kültürel etkenlerin yanında ekonomik yapılanma gelmektedir. Gelişme ve yavaşlık esasen yan yana giden kavramlar olarak gözükmemektedir, ancak ekonomik kalkınma için başarı ölçütünün ne olduğunu yeniden tasarlırsak, yavaşlık ve gelişme pek çok yer için uygun bir ikili olabilir (Servon ve Pink, 2015: 337). Sakin Kentler ekonomik olarak gelişirken kimliklerini korumak durumdadır bu nedenle Sakin Kentlerde yaşayanların hayatlarını

⁵⁶ Bu oran İrlandaca’nın İngilizce ve Lehçeden sonra en fazla konuşulan üçüncü dil olduğu ülkede ortalamanın üstündendir <http://www.irishcentral.com/news/irish-now-the-third-most-spoken-language-in-ireland-after-english-and-polish-145200025-237438651.html> (erişim 28.11.2015).

⁵⁷ Bkz. Şekil 2.2.

idame ettirmesi için sürdürülebilir bir ekonomik gelişim zorunludur. Knox (2005: 7) Sakin Kentlerin yavaşlık kavramının çağrıştırdığı durağanlığı aşmak için festivaller, üretici pazarları, davetkâr kamusal mekânları ön plana çıkardıklarını belirtir. Bu kapsamda öne çıkan iki başlık tarım ve turizm olmakla beraber onları destekleyen zanaatkârları içeren yerel üretimler de önemli konumdadır.

Tarım (hayvancılık, balıkçılık gibi etkinlikler de dâhildir) konusunda diğer kentlere göre Sakin Kentlerde ön plana çıkan farklardan biri Yavaş Yemek Hareketi ile olan bağlantıdır. Pek çok kentte Yavaş Yemek Convivum'u (örneğin Türkiye'deki beş Sakin Kentte bulunmaktadır) gibi Yavaş Yemek Hareketinin çeşitli unsurları bulunmakta ve yine pek çoğunda yerel yemek ve tarımsal ürünler üzerine gastronomi etkinlikleri düzenlenmektedir (Miele, 2008: 140). II. Sakin Kentler Küresel Raporunda (cittaslow.org, 2015d) yapılan anket çalışmasında Sakin Kentlerin %60'ında kent halkı tarafından sürülmüş ve ekilmiş kamuya ait ortak bahçelerin olduğu belirtilmiştir. Sakin Kentler de tarımsal ürünlerde en önemli unsur ise yöreye özgü ürünlerin tanıtımı konusundaki gelişmedir. Aynı Raporda, Sakin Kentlerdeki belediye başkanlarının %55'i Sakin Kent ağına katılımın yerel ürünlerin tanıtılmasında etkili olduğunu ifade etmiştir, İtalya'daki Sakin Kentler için bu oran %71 olarak belirtilmiştir (cittaslow.org, 2015d). Yerel ürünlerin yanında yerel üreticinin korunması için ortaya çıkan üretici pazarları ya da geçmişten gelen bilinen adıyla geleneksel kent pazarları kamusal mekân açısından da oldukça önemlidir. Pirenne (2014: 103) eski kent pazarlarının yerel nitelikli olduğunu belirtmiştir; benzer biçimde Sakin Kentlerdeki pazarlar da mekânda yerelliğin varlığını temsil etmektedirler. Bu pazarlara kent merkezinde tahsis edilen kamusal mekânlar ve araç trafiğinin pazarın kurulduğu günlerde düzenlenmesi gibi uygulamalar Sakin Kentlerde sıkça rastlanmaktadır.

Turizm, Sakin Kentlerin geleceğinde ekonomik açıdan en önemli sektörlerden biridir zira üretim olgusunun çoğunlukla tarımsal etkinlikler, zanaatkârlık ve hizmet sektörü odaklı olduğu bu kentler de yerel kalkınmayı canlandıracak sektör turizm olarak belirlemektedir. Ancak turizm tamamı düşük nüfusa sahip olan Sakin Kentler için olumlu tarafların yanında olumsuz tarafları da beraberinde getirmektedir (Knox, 2005: 8). Özellikle erişilebilirliğin yüksek olduğu Sakin Kentlerde durum daha hassastır. Sakin Kentlerin özellikle büyük kentlere yakın olanları için, hafta sonu ve yaz dönemlerinde ciddi bir ziyaretçi kitlesini ağırlama ve kamu hizmeti verebilme noktasında sorunları olabilmektedir (Üstündağlı vd., 2015: 139). Sakinliğin yok olması anlamına gelen bu

durum diğ er bir tehdidi de içinde taşımaktadır. Böyle bir süreçte kent, tüm den bir tüketim metasına dönüşerek; kent sakinlerinin ihtiyaçlarından ve kullanımından çok tüketim ekonomisinin getirdiği ihtiyaçlara göre şekillenmektedir. Bunun sonucunda kent merkezleri sermayenin akış hızına ve tüketim arzusuna dayanan iş adamları, turistler, hafta sonu ziyaretçileri için yeniden inşa edilmektedir (Aydın ve Y arar, 2007: 36). Lefebvre'e göre ise kent merkezleri, turistler ve alt yöreden gelenler için ileri derecede bir tüketim metası haline gelmiş olup hem tüketim yeri hem de tüketilen bir yer olarak ikili bir role sahiptirler (Aytaç, 2007: 208). II. Sakin Kentler Küresel Raporunda (cittaslow.org, 2015d) Sakin Kentlerin belediye başkanlarının %56'sı (Avrupa dışında %68'i) Sakin Kent olmanın kentlerinin tanınırlığını arttırdığını, %35'i ise Sakin Kent olduktan sonra kente daha fazla fakat nitelikli turist geldiğini belirtmiştir. Aynı raporda, kent başına yıllık ortalama 65.000 konaklama sayısı ile tüm Sakin Kentlerin 12 milyondan fazla turist tarafından ziyaret edildiği belirtilmektedir. Turizmi Sakin Kentlerden çıkartmak mümkün gözükmezken bunu daha yararlı bir çizgiye taşımak mümkün gözükmektedir. Sakin Kentler günümüzde değişim geçiren turizm olgusuna hitap edebilecek yerlerdir. Doğayla barışık, geleneksel değerlerini yitirmemiş, tarihi ve kültürel değerleri olan yerlere yönelik ilgi ve dünyada bunu teşvik eden turizme olan eğilim (deniz-kum-güneş kavramından alternatif turizme yöneliş) Sakin Kentleri ö ne çıkaran bir turizm şeklidir (Grzelak-Kostulska vd., 2011: 190). Bu noktada Yavaş Turizm kavramı da ö ne çıkan bir diğ er seçenektir. Ziyaret edilen yerle daha çok ilişki kurulması, yerel kültür ve alışkanlıklar ile daha fazla bütünleşmeyi ve yerel lezzetleri yakalayabilmeyi ö ne çıkaran Yavaş Turizm; Yavaş Yemek ve Sakin Kentle de bağı olan bir yaşam tarzına uygun turizm yaklaşımını nitelemektedir (Yurtseven ve Kaya, 2011: 92). Yerelin turistlere göre şekillendiği değı l, turistlerin yerel kültüre göre uyum gösterdiği bir anlayışın ziyaretçiler ve mekânla arasında daha güçlü bir bağı kuracağı söylenebilir.

Kentsel mekânlar kentlilerin karşılaşmalarını ve bunun sonucu birlikte üretimler oluşturmalarını sağlayan, kentin ortak kamusal benliğini inşa edildiği mekânlardır (Aytaç, 2007: 200). Genel bir ifadeyle ev ve iş hayatı dışındaki yerler günlük kent hayatında insanların karşılaştığı ve kaynaştığı yerlerdir bu nedenle sadece caddelerin, meydanların ve açık alanların değı l dükkânların, yeme-içme yerlerinin ve insanların bir arada bulunacağı her türlü mekânın da niteliği etkileşimin etkinliği açısından önemlidir (Knox, 2005: 8). Sakin Kentlerin kamusal mekân anlayışında ortak paylaşımı sağlayan

mekânların çoğaltılması ve düzenlenmesi kriterler kapsamında da üzerinde durulan bir konu olmuştur. Örneğin II. Sakin Kentler Küresel Raporunda (cittaslow org, 2015), Avrupa'da daha yaygın olmakla beraber Sakin Kentlerde ortalama iki kitabevi ve üç sanat galerisi bulunduğu; Sakin Kentlerin %76'sında en az bir tiyatro ya da konser salonu yer aldığı ayrıca %81'inde bir müze veya arkeolojik/tarihi sit alanı bulunduğu belirtilmiştir.

Sakin Kentlerde kamusal mekânda sokağın ifade ettiği konum, onun modernleşme ve küreselleşme sürecinde işlevselliği yok edilen kamusal mekânların başında gelmesi nedeniyle oldukça önemsenmelidir.

“Modernizm sürecinde kentsel mekânda motorlu taşıtların bir anlamda kontrolü ele geçirmesi ile insanlar ve yapılar, yapılar ve boş alanlar arasındaki ilişkiler zamanla değişime uğramış, kentsel mekânda caddeler ve meydanlar kamusal açık alanlar olarak eski önemini yitirmeye ve kentsel strüktürde kaybolmaya başlamıştır” (Korkmaz, 2007: 18). Konuyla ilgili Honore (2008: 101) eski Fransa Başbakanı Pampidou'nun *“şehri arabalara uygun hale getirmeliyiz, tersi olmamalı”* sözünü belirtmektedir. Sakin Kentlerin mekâna bakışında sokağın başta arabalardan olmak üzere yayalar ve bisikletliler lehine geri kazanımının bir hedef olduğu düşünülebilir. Debord, Gösteri Toplumu (1967: Tez.172) adlı eserinde:

“Bütün yerleşik iktidarların sokaktaki düzeni sağlama araçlarını arttırma çabası, sonunda sokağın ortadan kaldırılmasıyla doruk noktasına ulaşır” demektedir. Lefebvre'e (2014: 24) göre sokak bir iletişim mekânı olarak geçişin zorunlu olduğu bir yerdir, ancak karşılaşma özelliğini yayalar (sıkıştırılmış) ve araçlar (ayrıcılık tanınmış) arasında bölünmüş olması sonucu yitirmiştir, artık geline sürece; *“sokak; zorunlu çalışma, programlı boş zaman etkinlikleri ve tüketim yeri olan ev arasında zorunlu bir geçiş noktasından başka bir şey değildir”*. Sokağın insanların bir araya gelip, sosyalleşmesi ve onların vakit geçirdiği yerler olarak yeniden düzenlenmesi Sakin Kent anlayışı için üzerinde durulan bir sorun olmuştur, bu noktada pek çok Sakin Kentte kent merkezlerinde belirli sokakların araç trafiğine kapatılması (süresiz veya günün belli saatlerinde) gibi uygulamalar sıklıkla yapılmaktadır. Dolayısıyla kriterlere uyum konusunda da bu gibi çalışmaların yapılması istenmektedir. Harvey (2012: 125) sokağı; arabaların ortaya çıkıp onu egemenliğine almasından önce, insanların kaynaştığı, çocukların oyun oynadığı birer ortak alan olarak tanımlar. Otomobillerin tekelden alınıp yayalara, bisiklet vb. unsurların kullanıma sunulan yollar Sakin Kentlerde

kamusal mekânda gözlenebilecek dönüşümlerden biridir. Taşıt trafiğine kapatılan yollar, yalnızca belirli zamanlarda (pazar kurulduğu günler vb.) ya da günün belli saatlerinde değil Sakin Kent anlayışında sürekli olarak bir yayalaştırma çalışması olarak düşünülmüştür.

4.3. Sakin Kent Kriterlerinde Kamusal Mekân

[...]Sonra Sakin Kent olmak için gerekli kriterler listesini tanımladık: 60 kriter vardı ve altı büyük aileye bölündü. Hareketi bunların üzerine inşa ettik ve geliştirdik. Bu kriterler ilhamını Orta İtalya'daki küçük ve orta ölçekli kentlerden aldı.

Paolo Saturnini

Sakin Kentlerin üyelik kriterleri⁵⁸ 1999 yılından beri çeşitli değişiklikler geçirse de temel uygulamalarda ciddi değişimler olmamıştır. İlk etapta sayısı 52 olan üyelik kriterlerinin bu sayısı zamanla arttırılmıştır. En son 2014 yılında yenilen Tüzükle birlikte üyelik kriterlerinde güncelleme yapılmıştır. Yenilenen şekliyle Sakin Kent üyelik kriterleri 7 başlık altında gruplanan 72 kriterden oluşmaktadır. Tüzüğe göre 31 kriter uyulması/uygulanması zorunlu kriterlerdir. Bunun yanında 5 kriter içinse uygulama yerine ileriye dönük somut bir perspektif/plan sunulması şarttır. Bu kriterler en başta nüfusu 50.000'in altında olan ve il/eyalet merkezi olmayan yerler için geçerlidir. Radstrom'a (2011: 101) göre Sakin Kent kriterleri ve hedefleri büyük kentlerde de uygulanabilir politikalar fakat küçük ölçekli kentlerde daha etkili uygulanabilir bir konumdadır. Küçük kentlerde mekâna dayalı rantın daha düşük olması, küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklardan nispeten az etkilenmek gibi avantajlar olabilmektedir. Bununla birlikte küçük kentler doğal olarak çevreleri ve buldukları yerel kültür ile daha sıkı bir etkileşim içindedirler.

Sakin Kent kriterleri ortaya çıktığı kentlerin sosyal, ekonomik ve politik niteliklerinden bağımsız değildir. Bununla birlikte yeniden türetilmiş uygulamalar olmadığı görülmektedir. Bu noktada dünyada yerel yönetimlere yönelik ortaya konan Gündem 21 çalışmaları ve Avrupa Kentsel Şartı, Sakin Kent hareketinin yalnızca hedeflerine değil aynı zamanda ortaya koyduğu kriterlere de etki etmiştir. Sakin Kentlerin ilke edindiği kavramlardan olan sürdürülebilirlik kavramı dünya genelinde 90'lı yıllarda giderek tartışılan ve Gündem 21 çalışmalarıyla yerele de indirgenen bir

⁵⁸ Sakin Kent Üyelik Kriterleri için bkz. Ek-2.

konuma gelmiştir. Yerel Gündem 21 çalışmaları 'sürdürülebilirlik' ekseninde Sakin Kent kriterlerine de yansımış ve üye olmak isteyen kentlerden bu yönde çalışmalar yürütmeleri istenmiştir (Pink, 2008a: 98-99). Ergüven (2011: 207) Sakin Kent hareketinin başlangıçta duygusal bir karşı koyma hareketi olarak ortaya çıkmasına karşın Gündem 21 ve sürdürülebilirlik kavramıyla temellendirilen yeni bir kentsel yaşam tarzı modeli ortaya çıkardığını belirtmiştir. Mayer ve Knox (2006: 327-328) ise sürdürülebilirliğin Çevre, Ekonomi, Eşitlik sözcükleriyle tanımlanan '3E' (*Environment, Economy, Equity*) kavramının Sakin Kent kriterleri ile doğrudan ilişkilendirilebileceğini belirtmişlerdir. Kriterlerde çevreye yönelik ve ekonomik kalkınma üzerine uygulamalar yer alırken eşitlik dolaylı biçimde yerel üretim korunması ve ekonomik fırsat eşitliği yaklaşımında yer almaktadır.

Sakin Kent anlayışında ve ortaya konan kriterlerde etkisi gözlemlenen bir diğer unsur Avrupa'da kent ve kentli sorunları üzerine yaşanan gelişmelerdir. Avrupa'da aşırı sanayileşmiş kentlerin dönüştürülerek sanayi öncesi kent modeline göre yeniden inşasına yönelik ortaya çıkan anlayış Avrupa Kentsel Rönesansı akımını doğurmuştur (Bilgi, 2013: 56). 1980'den sonra Kentsel Rönesans için Avrupa adı altında kurumsallaşan bu yapı ve kentlere yönelik giderek önem kazanan eğilim Avrupa Kentsel Şartının doğmasına yol açmıştır. Şart, 1992 yılında Avrupa Konseyince kabul edilmiştir (Palabıyık, 2004: 4-10). Avrupa Kentsel Şartında yer alan ilkeler ve içeriğindeki Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, Sakin Kentler açısından kriterlere benzer nitelikler de taşıması açısından önemlidir. Avrupa Kentsel Şartında ideal kentin tanımı şu şekildedir:

"İdeal kent: kentli haklarını koruyarak ve halkına iyi bir yaşam biçimi sunarak, değerini orada yaşayan, ziyaret eden, çalışan, ticaret yapan, eğlence, kültür, bilgiyi yine orada arayan ve eğitim görenlerden alarak, birçok sektör ve aktiviteyi (trafik, yaşam, çalışma, dinlenme gereksinimleri) bir arada uyum içinde barındıran kenttir" (Avrupa Kentsel Şartı, 1992).

Avrupa Kentsel Şartında ortaya konan ilkeler 13 başlık halinde yer alan prensipler oluşmaktadır. Bu başlıklar şu şekildedir: i) Ulaşım ve Dolaşım, ii) Kentlerde Çevre ve Doğa, iii) Kentlerin Fiziki Yapıları, iv) Tarihi Kentsel Yapı Mirası, v) Konut, vi) Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi, vii) Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engelliler, viii) Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme, ix) Yerleşimlerde Kültür, x) Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaşma,

xi) Kentlerde Sağlık, xii) Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması, xiii) Kentlerde Ekonomik Kalkınma (İçişleri Bakanlığı, 1996).

Sakin Kent kriterleri ile benzer pek çok prensibin bulunması tıpkı Gündem 21'in sürdürülebilir kalkınma anlayışı gibi Avrupa Kentsel Şartı ve Kentli Hakları Deklarasyonu'nun da Sakin Kent kriterlerini doğrudan etkilediğini ve referans olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı örnek olabilecek prensipler ise şunlardır: Özellikle özel araçlarla, seyahat hacminin azaltılması gerekliliği; dolaşım, yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik bir biçimde düzenlenmeli ve çeşitli ulaşım alternatiflerine izin vermeli; sokağın sosyal bir arena olarak algılanması; yerel yönetimlerin kirliliğe karşı politikalar uygulaması; yerel yönetimlerin doğayı ve yeşil alanları koruma yükümlülüğü; kent merkezlerinin Avrupa'nın kültür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınması; mimari yaratıcılık ve imarın, kentsel görünümün kalitesindeki önemli rolü; Bir kentin canlılığının, dengeli meskûn alanların oluşturulması ve merkezdeki konut dokusunun korunmasıyla sağlanması; eski el sanatları ve yapı tekniklerinin yaşatılması, canlandırılması gereği; ekonomik kalkınmanın, kentsel mirasın korunmasıyla canlandırılması; seyahat, iletişim ve kamu ulaşımının tüm insanlar için erişilebilir olması; tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden faydalanma hakkı vb. (Avrupa Kentsel Şartı, 1992). Bu örneklerin bir diğer önemli noktası da Sakin Kent hareketinin sıfırdan bir girişim değil aksine geçmişteki girişimlerin üzerinde inşa edilmiş bir yapı olduğuna işaret etmesidir.

Sakin Kent kriterlerinde kamusal mekânlara yönelik eylemleri içeren kriterleri keskin çizgilerle ayırt edebilmek, kamusal alan ve kamusal mekân kavramlarının tartışmalı doğasında kolay gözükmemektedir. Ancak kentlilerin bir araya geldiği ve ortak paylaşımda bulunduğu kentsel kamusal mekânları bazı kriterlerin doğrudan bazılarının ise dolaylı yoldan ilgilendirdiği söylemek mümkündür. Bunun yanında mekânı kullanan insan/kamu ve onun taşıdığı kültürel kimlik faktörünü de göz ardı etmemek gerekmektedir. Sakin Kentlerde mekânı, kamusallığın görünür olduğu bir konuma getirmek önemlidir. Sermayenin ve tamamen ekonomik ihtiyaçların tahakkümünde ticari metaya dönüşmüş olan kamusal mekânı yeniden kentin sakinleri lehine kazanmak ve onun kültürel kodlarını koruyabilmek, mekâna yönelik tüm genel kriterlerin hedefi olarak düşünülebilir.

Kriterleri kamusal mekânlara göre kategorize etmekteki bir diğer başlıca zorluk;

kriterler çerçevesinde yapılacak uygulama, proje ve çalışmaların bir şekilde kamusal mekânlarla ilişkilendirilebilir duruma getirilebilme durumudur. Bu durumda doğrudan mekân üzerindeki pratik eyleme bakmak gerekebilecektir. Kriterler net olmakla birlikte belirli bir uygulama çerçevesini tabiatıyla sunmazlar, bunu üye kentlerin bir bakıma içini doldurması önemlidir (tavsiye olunan da budur). Bu noktada Sakin Kentler tarafından özgün fikirler ve projeler uygulandığı görülmektedir.

Kriterlere yönelik uygulamalardaki bir diğer ayırt edici nokta da yapılan bir uygulamanın birden çok kriterin kapsamında değerlendirilebilmesidir. Örneğin elektrikli araç kullanımı kamusal mekânlarda alternatif ulaşımı desteklerken ayrıca enerji tasarrufu ve sürdürülebilir enerji alanında da katkı sunan bir proje olarak ele alınabilir. Yahut kentsel peyzajda yapılan bir renovasyon atıl alanların dönüştürülmesini sağlarken görüntü ve ışık kirliliğinin de azaltılmasını beraberinde getirebilir. Dolayısıyla kriterlere yönelik uygulamaların çok boyutlu bir kapsamda düşünülmesi mümkündür.

4.3.1. Enerji ve Çevresel Politika⁵⁹

Kriterlerde ilk sıraya yerleştirilen başlık Enerji ve Çevresel Politikalar başlığıdır. Çevresel sürdürülebilirlik ve çevre kalitesinin korunması bir kentin yüksek yaşam kalitesine sahip olması ile doğrudan ilgilidir (Radstrom, 2011: 96). Genel bir kapsamda hava, su ve katı atık kirliliğine karşı kontrol edici kriterler getiren bu başlıkta ulusal parametrelere göre somut veriler talep edilmektedir. Katı atık ve atık su arıtma tesisi gibi yapıların bulunması, içme suyu ve kanalizasyon sistemleri bu kapsamda değerlendirilmektedir. Devamında kentsel ışık, görüntü ve gürültü kirliliğine karşı önleyici tedbirlere yer verilmektedir. Kriterlerde yer alan bu nokta kamusal mekânları da ilgilendirmektedir; belirli bir parametre şart koşulmasa da kamusal alanın bulunduğu yerlerde düzenlemeler öngörülmüştür. Hatta 'kamusal ışık kirliliğinin azaltılması' zorunlu kriterler arasındadır. Enerji konusunda ise yerel yönetime yine görevler verilmiş ve hanelerde olduğu gibi kamu kullanım alanlarında da enerji tasarrufu öngörülmüştür. Ayrıca devlet kurumlarının yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi ve

⁵⁹ Kriterler, Uluslararası Sakin Kent Tüzüğündeki şekliyle başlık ve madde numaraları belirtilmek suretiyle ilgili başlıklar altında sunulmaktadır. Kriterlerin Türkçedeki kullanımları için Cittaslow Türkiye'nin resmi internet sitesindeki yayımlanmış biçimi dikkate alınmaktadır.

biyoçeşitliliği korunması bu başlık altındaki diğer kriterlerdir. Dolaylı biçimde de olsa kamusal mekanlarla ilgili Enerji ve Çevresel Politikalar başlığındaki kriterler şu şekildedir:

- (1.7.) Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu
- (1.9.) Görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması
- (1.10.) Kamusal ışık kirliliğinin azaltılması

4.3.2. Altyapı Politikaları

Kamusal mekânlara yönelik en fazla düzenlemenin içerildiği başlıklardan biri altyapı projelerini kapsayan Altyapı Politikalarıdır. Kamu binalarına bağlı bisiklet yolları ve bu yolların araç yollarına kıyasla uzunlukları, bisiklet park yerleri, özel araçların kullanımına karşılık çevreci ulaşım planlaması ve engellilere yönelik mimari kısıtlamaların kaldırılması gibi kriterler kamusal mekânlarda düzenlemeleri ele almaktadır. Genel olarak Altyapı Politikaları başlığı kentsel peyzaj tasarımını ele alırken alternatif taşımacılık, yaya öncelikli bir kent yapısı ve mekân algısını destekleyen bir anlayışa öncelik vermektedir (Radstrom, 2011: 97). Varılmak istenen nokta ise kamusal meydanları ve plazaları reklam tabelalarından, neonlardan ve arabalardan kurtarılmış hale getirmektir (Knox, 2005: 6). Sağlık hizmetlerine ulaşılabilirlik ve buna göre mekânsal düzenlemeleri içeren kriterler de yine bu başlıkta yer alırlar. Kent merkezlerinde malların çevreye duyarlı araçlarla dağıtımının teşviki ve doğrudan altyapı politikası olarak değerlendirilmesi zor gözükken Sakin Kentte yaşayanların kent dışında çalışma oranları da diğer kıstaslar arasından yer alır. Özetle, Altyapı Politikaları başlığında kamusal mekanlarla ilişkilendirilebilecek kriterler şöyledir:

- (2.1.) Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları
- (2.3.) Metro ve otobüs durakları gibi aktarma merkezlerinde bisiklet park yerleri
- (2.5.) Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması

4.3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları

17 kriteri içeren en geniş kapsamlı başlık kentsel yaşam kalitesi hakkındadır. Sakin Kent hareketinin sürdürülebilirlik gibi en fazla vurgu yaptığı kavramlardan biri de yaşam kalitesidir. Kamusal mekâna yönelik farklı düzenlemelerin bu başlık kapsamında

kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik yerine getirilmesi beklenmektedir.

Yeşil alanlar ve çevreye yönelik kriterler; verimli bitki ve meyve ağaçları ile sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi, sürdürülebilir/biyomimari için hizmet masası kurulması, yeşil alanlarda kullanılan beton miktarı, kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması olarak gruplandırılabilir. Teknolojik gelişmeleri kullanım açısından ise; evden çalışmanın ve vatandaşlara yönelik interaktif hizmetlerin yaygınlaştırılması, kentin (fiber, kablosuz ağ hizmeti gibi) internet ağına sahip olması gibi kriterler getirilmiştir. Ayrıca genel kentsel planlamaya yer verilerek kamusal ve kişisel (pasif ev vb.) sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki kriterlerine yer verilmiştir.

Kamusal mekânların kullanım ve dönüşümünü doğrudan etkileyebilecek kriterlerin başında kentin direncini planlama, kent merkezlerinin ve kamu binalarının değerinin arttırılması, marjinal alanların tekrar değerlendirilip kullanımı, sosyal altyapının desteklenmesi, kentsel yaşanabilirlik düzeyinin yükseltilmesi öne çıkmaktadır. Ayrıca yerel üreticilere dönük yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanlar, doğal ve yerel alışveriş merkezlerinin kurulması kriterleri bulunmaktadır. Bu kriterler arasında kentlerin direncini arttırmak, onları karşılaşılabileceği krizlere karşı güçlendirmek için yürütülen çalışmalardır (cittaslowturkiye.org, 2015). Ayrıca kentsel dokunun korunması için atılacak adımlar da yine bu başlık altında ele alınabilir. Koruma çalışmalarının geçmişi, geleceği ve günümüzü kapsar nitelikteki yapısı tarihsel ve kültürel sürekliliği sağlamaya katkı sunar (Bilgi, 2013: 47). Bu nedenle Sakin Kent kriterlerinde restorasyon vb. gibi tarihsel mirasın yaşatılmasını sağlayacak çalışmalar da ön plandadır.

Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları başlığında kamusal mekanları doğrudan ilgilendiren kriterler arasında öne çıkanları şu şekildedir:

- (3.2.) Kente ait değerlerin iyileştirilmesi, kent merkezlerinin ve kamu binalarının değerlerinin arttırılması için programlar
- (3.3.) Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması
- (3.4.) Kentsel yaşanabilirliğin arttırılması
- (3.5.) Marjinal alanların tekrar değerlendirilip kullanılması
- (3.6.) Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması

- (3.8.) Kentin internet ağına sahip olması
- (3.12.) Sosyal altyapıyı desteklemek
- (3.14.) Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi
- (3.15.) Yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanların yaratılması
- (3.16.) Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması

4.3.4. Tarımsal, Turistik, Esnaf ve Sanatkârlara Yönelik Politikalar

Sakin Kentlerin ekonomik gelişimi için temel sektörler olan tarım ve turizme yönelik kriterlerin yer aldığı başlıkta ayrıca yerel üretimin öncüsü konumundaki esnaf ve sanatkârlara yönelik uygulamalara da yer verilmiştir. Tarım ve gıdayı içeren kriterlerin; agroekolojinin geliştirilmesi, okul kantinleri gibi kamuya ait yerlerde organik gıdaları teşvik etmek, tat eğitimleri vermek ve yerel ürünleri öne çıkarmak, GDO kullanımını yasaklamak, kırsal kesimlere hizmeti daha etkin sağlamak şeklinde belirtildiği görülmektedir. Turizmle ilgili olarak esnaf ve sanatkârlar için el yapımı ve markalı yerel ürünlerin korunması, geleneksel iş tekniklerinin değerinin artırılması, yerel etkinliklerin yaşatılması, yerel ürünlerin sertifikalandırılması, kültür müzeleri kurulması gibi kriterler bulunmaktadır. Turizme dönük otel kapasitesinin de artırılması kriterlerde belirtilmiştir. Bu başlık altında yer alan kriterlerin pek çoğu kamusal mekanlarla doğrudan ilgili olmamakla birlikte kamusal mekanları içeren kriterler şu şekilde değerlendirilebilir:

- (4.2.) El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması (Yerel ürünlerin sertifikalandırılması, kültür müzeleri kurulması)
- (4.5.) Kamuya ait restoranlarda (okul kantinleri, aş evleri vb.) yerel, mümkünse organik ürünlerin kullanılması
- (4.8.) Otel kapasitelerin artırılması

4.3.5. Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim için Politikalar

Bu başlık altında yer alan kriterlerde genellikle iletişim üzerine kurulu faaliyetler açıklanmaktadır. Kamusal mekânla ilgili doğrudan düzenleme içeren kriterden

bahsedilemez ancak mekân algısına yönelik yaklaşımlar bulunabilir. Başlıkta yer alan misafirperverlik, kentte yaşayanları ve turistleri evinde hissettirme temelinde olup kolay yaşamı hedeflerken; farkındalık da kamusal eğitim ve tanıtım faaliyetlerini içerir (Radstrom, 2011: 99). Misafirperverlik çalışmaları için basılı ve görsel bilgilendirici unsurların olması, fiyat ve tarifelerin açık sergilenmesi için esnafın ve operatörlerin farkındalığını arttırmak gibi uygulamalar bulunmaktadır. Ayrıca zorunlu kriter olarak ‘iyi karşılama’ kriteri altında kente gelen ziyaretçilere yönelik tanıtım ofisleri, pano ve levhalar, rehberlik hizmetleri gibi çalışmalara yer verilmiştir (cittaslowturkiye.org, 2015). Sakin Kentin tanıtımını sağlamak üzere kentte yaşayanlar için sistematik ve kalıcı bilgilendirme etkinlikleri, yerel yönetim ile çalışan aktif derneklerin varlığı, tabandan tavana katılım sürecini sağlayan yaklaşımlar üretmek, sağlık eğitimleri, Sakin Kent logosunun görünürlüğü, eğitimci ve yöneticilere Sakin Kentin içeriği hakkında bilgilendirme sağlanması gibi kriterler farkındalık ve eğitim çalışmaları kapsamında yer almaktadır.

Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim için Planlar başlığında kamusal mekanlara yönelik doğrudan atıf yapan kriterler bulunmasa da dolaylı biçimde atıfta bulunan ve özellikle kamusal alanları içeren kriterlerden bahsetmek mümkündür:

- (5.4.) Önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılım sürecini sağlayacak aktif tekniklerin benimsenmesi
- (5.7.) Yöre halkına Cittaslow’un anlamı hakkında sistematik ve kalıcı eğitim vermek
- (5.8.) Cittaslow üzerine yerel yönetim ile çalışan derneklerin aktif varlığı

4.3.6. Sosyal Uyum

Sosyal Uyum başlığı Sakin Kent kriterlerine 2014 yılında yayımlanan yeni Tüzükle beraber eklenmiş bir başlıktır. Sakin Kentlerin göreceli de olsa homojen nüfuslara sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte özellikle göçmenlerin fazla olduğu Avrupa’da yer alan bazı Sakin Kentlerde, başta azınlıklar olmak üzere farklı kentlerden gelip yerleşen insanlar ve engelliler, gençler gibi dezavantajlı grupların varlığı mevcuttur. Sosyal uyum başlığında bir bölüm azınlıklara bir bölüm de dezavantajlı gruplara yönelik kriterleri içerir. Ayrımcılığa karşı çalışmalar, farklı kültürlerin entegrasyonu, farklı etnik kökenden insanların aynı mahallede yaşama oranı

gibi kriterlerin yanında engellilere ve gençlere yönelik çalışmalar içeren gençlik merkezi oluşturulması, çocuk bakımı, gençlerin istihdamı, engelli entegrasyonu gibi kriterler bulunmaktadır. Ayrıca yoksulluk, kamu konut yatırımı, politikaya katılım ve sivil toplumun varlığı gibi üst ölçekli politika gerektiren kriterler de bu başlık altında yer alıp yerel yönetimlere sorumluluk yüklenmiştir. Bu kısımdaki kriterler sosyal içerme ve ortak yaşam alanlarına vurgu yaptığı için kamusal mekân ölçeğinde öne çıkan uygulamalara zemin oluşturduğu söylenebilir. Bu kapsamda doğrudan veya dolaylı biçimde kamusal mekanlarla ilgili olarak değerlendirilebilecek kriterler şu şekildedir:

- (6.3.) Engelli kişilerin entegrasyonu
- (6.7.) Toplumsal ortaklıklar/sivil toplum kuruluşların mevcudiyeti
- (6.8.) Farklı kültürlerin entegrasyonu
- (6.9.) Politikaya katılım
- (6.11.) Gençlik Merkezi ve gençlik etkinlik alanlarının varlığı

Altı konu başlığına ek olarak 'Ortaklıklar' başlığına yedinci sırada yer verilmektedir. Yavaş Yemek oluşumuyla Sakin Kent arasındaki ilişkiye yönelik eklenen Ortaklıklar başlığında; Yavaş Yemek ile ilgili kampanya ve çalışmaları desteklemek, yerel yemek kültürü ve doğal gıdaları bu kapsamda öne çıkartmak ve çeşitli eşleştirme projeleri ile Yavaş Yemek Hareketini yaygınlaştırmak şeklinde üç kriter yer almaktadır.

4.4. Dünyadaki Sakin Kentlerden Örnekler

Yolunu değiştirmeden devam ettiğin sürece ne kadar yavaş gittiğinin önemi yoktur.

Konfüçyüs

Öncelikle belirtmek gerekir ki pek çok Sakin Kent aynı zamanda farklı ulusal ve uluslararası oluşumlara üye olmaktadır. Örneğin Clonakilty (İrlanda), Sakin Kent iken aynı zamanda Temiz Kentler (Tidy Towns) ve Adil Ticaret Kentleri (Fair Trade Cities) arasında yer alır (clonakilty.ie, 2015). San Vincenzo (İtalya) Şarap Üreten Kentler ve Zeytinyağı Üreten Kentler birlikleri arasındadır (Miele, 2008: 145). Yahut Berwick-upon-Tweed (İngiltere) hem Avrupa Kaleli Kentler Birliği üyesidir hem de Sakin Kenttir. Benzer şekilde Portekiz'deki Lagos kenti de her iki Birliğin üyesidir (europeanwalledtowns.org, 2015). Almanya'daki Hersbruck ise Sakin Kent olmasının yanında Adil Ticaret Kentleri üyesidir (hersbruck.de, 2015). Bu noktada Sakin Kentlerdeki uygulamaları değerlendirirken onların farklı oluşumlara karşı olan

yükümlülüklerini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Ancak Sakin Kentlerce üye olunan oluşumların da ortaya koyduğu hedef ve ilkelerin Sakin Kent anlayışından uzak olduğu söylenemez, bu bakımdan farklı oluşumlara üyelikte bir çelişki bulunduğu söylenemez.

Sakin Kent kriterleri kentlerin kendi şartlarına göre uyarlayıp uygulayabileceği projelere işaret etmektedir. Kentler tüm başlıklarda çalışmalar yapmasına karşılık belirli bir başlıkta daha ciddi ve kapsamlı çalışmalar yürüterek ön plana çıkabilir. Bu örneğin çevresel politikalar üzerine ya da yerel yemek ve üretimin ön plana çıkarılması şeklinde olabilir. Örneğin Duran (2015), ülkelerinin ilk Sakin Kentleri Seferihisar ve Hollanda'dan Midden Defland kentlerini karşılaştırırken kriterlerin başlıklarına göre nasıl uygulamalar yapıldığını incelemiştir. Buna göre Midden-Defland çevresel politikalarda önemli çalışmalar yürütmüş buna karşılık sosyal uyum konusunda homojen nüfus yapısı gereği Seferihisar'daki gibi öne çıkan projeler hayata geçirememiştir.

Sakin Kentler kriterleri uygulama noktasında, örneğin atık su arıtma tesisi yapımı veya sokakları yayalaştırma çalışması gibi evrensel ölçütte denebilecek uygulamalar hayata geçirmektedir. Bununla birlikte kentler arasındaki büyük farklılıklar onları kendi yapılarına uygun özgün projeler ile farklı kriterleri hayata geçirme çabasına sevk etmektedir. Hatta bu konuda ülkeler arası farklılıkları da değerlendirmek gerekmektedir. Bu noktada kriterle ilgili Sakin Kentlerde yapılan bazı uygulama örneklerini incelemek kriterlerin pratikte nasıl kent hayatına aktarıldığı ve mekâna yansıdığını tartışmak açısından önemlidir. Ayrıca kriterlerin evrensel ölçütler içermesi bakımından dünyadaki örnekler, Türkiye'deki Sakin Kentlerde uygulanan somut çalışmalar için karşılaştırmalı bir yaklaşım olanağı sunabilecektir. Sakin Kentler, dünya geneline yayılmış olsalar da halen Avrupa merkezli bir görünümde dir. Bu nedenle bu kısımda kısaca değinilen örneklerde, Türkiye'deki üye kentlerden daha önceki dönemlerde Sakin Kent olmuş Avrupa'daki kentlere yer verilmiştir.

Sokak ve caddeleri yayalar, bisikletliler lehine özgürleştirme çabasında olmak Sakin Kentlerin önemli ilkeleri arasında yer alarak üyelik kriterlerinin de içinde bulunmaktadır. Bunu yanında kent meydanlarında geleneksel pazarlara yer tahsisi ve trafiğin de en azından belirli günler de düzenlenmesi yaygın bir uygulamadır. Bu durum, hem yerel üreticiyi ayakta tutmaya hem de kamusal mekândan kentlilerin daha

fazla yararlanmasına olanak tanır. Cittaslow Almanya'nın merkezinin (Türkiye'deki Seferihisar gibi denebilir) yer aldığı Waldkirch'de arabalardan arındırılmış eski kent meydanında haftada iki kere geleneksel üretici pazarı kurulmaktadır (Mayer ve Knox, 2006: 330). Sakinlik anlayışını kentte yaymak ve farkındalık oluşturmak için Orvieto kentinde her yıl Mart ve Mayıs ayları arasında beş Pazar günü, Sakin Pazar (*Domeniche Slow*) olarak adlandırılıp tarihi kent merkezinin araç trafiğine kapatılması, tüm dükkânların açık olması ve merkezdeki Duomo Meydanında yerel üretici pazarı kurulması sağlanmaktadır (Miele, 2008: 144).

Kentteki atıl alanların dönüştürülmesi ve kamuya kazandırılması kriterlerde beklenen uygulamalar arasındadır. Sakin Kentleri alternatif kentsel gelişim örneği kapsamında inceleyen Mayer ve Knox (2006: 329-330), Almanya Waldkirch'de evsizlerin barındığı pejmürde ve etrafı araba çöplüğüne dönmüş bir evin belediye tarafından 900.000 Euro karşılığında satın alınarak restore edilip bulunduğu mahallenin sosyal merkezi ve aş evi konumuna dönüştürüldüğünü belirtir. Cephesindeki boyadan dolayı Kızıl Ev (*Rotes Haus*)⁶⁰ olarak adlandırılan bina, 2003'ten bu yana haftada bir kez önünde açılan yerel çiftçi pazarına ev sahipliği yapmaktadır, ayrıca mahallede farklı yaşta ve etnik gruplardan insanların kaynaşmasını sağlayıp suç oranlarının azalmasına katkı yapmıştır. Ev günümüzde de pek çok etkinlik için her yaş grubundan kent sakinine hizmet sunan adeta bir mahalle kültür evine dönüşmüş durumdadır. Kentlerdeki olumsuzluklara karşı örgütlü bilinç oluşturan toplumların yasal yollarla sorunları çözdükleri, kent mekânlarını ve yaşam tarzlarını sahiplendikleri söylenebilir, tersi durumda ise kırdan gelen birey kentli kimliğine kavuşamaz ve bu durum kentleri kimliksiz, güvensiz mekânlar haline getirir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 37). Sakin Kentlerde yaşadığı yeri sahiplenen ve onu koruma bilinci taşıyan bir kentlilik bilincinin inşası için kamusal mekânlar da önemli bir araç olarak düşünülebilir.

---

⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.mehrgenerationenhaeuser.de/rotes-haus>

Fotoğraf 4.1. Kızıl Ev, Waldkirch

Kaynak: *mehrgenerationenhaeuser.de* sitesinden alınmıştır.

Gündem 21 kapsamında yürütülen çalışmaların Sakin Kentlerde üyelik öncesi ve bu süreçteki dönemde önemli bir işlevi olduğuna değinmek gerekir (Mayer ve Knox, 2006: 331; Pink, 2008: 99). Yerel katılımın ve tabandan tavana bir idare anlayışının yerelde oluşturulması için önemli bir deneyim olan Gündem 21’ler kimi kentlerde başarı yakalayabilmiştir. Ancak zorunluluk olmaması kimi durumlarda işlevsizliğe de yol açmıştır. Bu noktada Sakin Kent kriterlerinde zorlayıcılık faktörü bulunması önemli bir özelliktir. Mayer ve Knox (2006: 331) Waldkirch kentinde yaptıkları görüşmelerde, kentin Sakin Kent olmadan önce Yerel Gündem 21 altında benzer çalışmalar yürüttüğünü fakat bunun Sakin Kent üyeliği kadar itici bir eylem programı oluşturulamadığını vurgulamıştır. Sakin Kent üyeliğinde olduğu gibi belirli somut kriterler, şartlı üyelik kavramı ve yaptırım mekanizması (üyelikten çıkarma gibi), hatta unvanın getirdiği imajın ve sorumluluğun hakkını verebilme çabası kent belediyelerini daha somut adımlar atmaya yöneltebilmektedir. Bu durum örneğin UNESCO Kültür Mirasına sahip kentler içinde bulunmaktadır. Mekânsal düzenlemelerdeki yetersiz ve hatalı politikalar bu statüyü kaybetmeye yol açabilmektedir.

Kentlerin kendine özgü yanları kriterlerin uygulanmasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Örneğin İrlanda’nın Clonakilty kentinde yaptığı araştırmada Broadway (2015: 223-224) oradaki güçlü mekân algısına dikkat çekmiş ve bunun çeşitli proje ve uygulamalarla desteklendiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda yavaş güzergahların oluşturması kriterinin altında kentin kültürünün ve bütün tarihinin mekânları da içererek anlatıldığı yavaş güzergahı da mekân algısında başarılı bir uygulama olarak aktarmıştır.

Ancak Sakin Kentlerin tamamı eski tarihi kentler değildir, ülkemizde de olduğu gibi kimi kentler deniz kıyısında yer alan kıyı turizmi ile geçinen ve yazın turistlerin yer yer istilasına uğrayan yerlerdir. Burada San Vincenzo (İtalya) örneğinden bahsedilebilir, kentte tarihi yerlerin pek az bir kısmı günümüze ulaşmış bir kıyı/deniz turizmi ile geçinen kent görünümü bulunmaktadır. 2002'den beri Sakin Kent olan San Vincenzo çevresel kriterlerde ciddi başarılar gösterip (Avrupa çapında ödül kazanmıştır) elindeki kısıtlı tarihi ve kültürel değerleri de koruyup sürdürülebilir bir model hayata geçirmiştir. Mavi Bayraklı Halk Plajı ile örnek bir altyapı oluşturmuş hatta bu uygulaması ile geçimini kıyı turizminden sağlayan ve Sakin Kent olmayı düşünen Portekiz'den üç kente örnek olmuştur (Miele, 2008: 145-146). Kıyılarda yer alan Sakin Kentler için halka açık Mavi Bayraklı plajının olması sık rastlanan bir durumdur zira kriterlere uyumlu bir gelişmedir.

İnsanların bir araya gelerek etkinlikler düzenleyebileceği kamusal mekânlara Sakin Kentlerde önem atfedilmektedir. Orvieto'da Lezzet Sarayı yerel gıda üreticilerin toplantı ve sergileri, okullardaki çocuklara yönelik tat ve beslenme eğitimleri olmak üzere farklı amaçlar için kullanılmaktadır (Miele, 2008: 143). Benzer biçimde İngiltere'nin Sakin Kent Ulusal Koordinatörü olan Aylsham kentindeki Kültür Merkezi çok amaçlı olarak kültürel etkinlikler için tüm kentlilerin ve kurumların kullanımına açıktır. Sergiler, toplantılar, öğrencilerin ziyaretleri, çocuklara yönelik eğitimler, atölye çalışmaları için kullanılan ve kent tarihi müzesi ile kent arşivini içeren bina 1890 tarihli atıl durumdaki bir yapıdan dönüştürülmüştür (aylshamheritage.com, 2015).

Fotoğraf 4.2. Aylsham Kültür Merkezi

Kaynak: *aylshamheritage.com* sitesinden alınmıştır.

Avrupa'da kentlerin merkezleri 14. yüzyıldan itibaren giderek ilgi çekici bir

duruma gelmiş, yüksek zümreye mensup kentliler, kilise, pazaryeri, kamu binaları burada bulunmaya başlamıştır (Onat, 2013: 67). Günümüzde kentlerin giderek parçalanmış yapısında merkezler önemini yitirse de Sakin Kentlerin yapısı gereği halen kent merkezleri kamusal kalbi olan yerlerdir. Kent merkezlerinin erişimi ve düzenlemesi bu nedenle üzerinde durulan bir konudur. Cimicchi'nin (Zelmanov, 2003) belediye başkanlığı döneminde Orvieto'da tarihi kent merkezinin otomobil trafiğine tamamen kapatılarak yerine kent merkezi girişine iki büyük araba parkı yapılmak suretiyle ziyaretçilerin tarihi merkeze girerken araçlarını bırakmaları sağlanmıştır. Bu sayede tarihi kent merkezi trafik, gürültü ve kirlilikten korunmuştur.

Çoğunlukla kent merkezlerinde kurulu bulunan, kentlilerin ve üreticilerin bir araya geldiği pazaryerleri hem doğal ürünlere erişim imkanı hem de doğrudan üreticiyi ve dolayısıyla yerel ekonomiyi kalkındırması bakımından oldukça önemlidir. İnsanların bir araya geldiği önemli kamusal mekânlardan olan pazaryerleri için gerekli sokak ve meydan tahsisinin sağlanması da doğrudan belediyelerin sorumluluğundadır. Pazaryerleri aynı zamanda toplu tüketim olgusu, süpermarketler ve dev firmalara karşı bir direnç noktasıdır. Örneğin Galler'in Mold kentinde 70'ten fazla üreticinin yer aldığı Sokak Pazarı haftanın beş günü tahsis edilen kentin merkezindeki meydan (Owen Square) ve sokak (High St.) üzerinde kurulmaktadır. Her ayın birinci ve üçüncü cumartesi kurulan Üretici (Çiftçi) Pazarı ile aynı yerde her Pazartesi ve Cuma sabahları, Birleşik Krallıkta günümüze ulaşan nadir örneklerden olduğu belirtilen Canlı Hayvan Pazarı yine Mold'un kent merkezinde yerini almaktadır. Ayrıca pazar günü hariç diğer günler açık olan ve 16 yerel nitelikte mağazanın bulunduğu Kapalı Pazar (Indoor Market) gıda dışında kalan diğer ürünlerin yer aldığı pazardır (moldtowncouncil.co.uk, 2015).

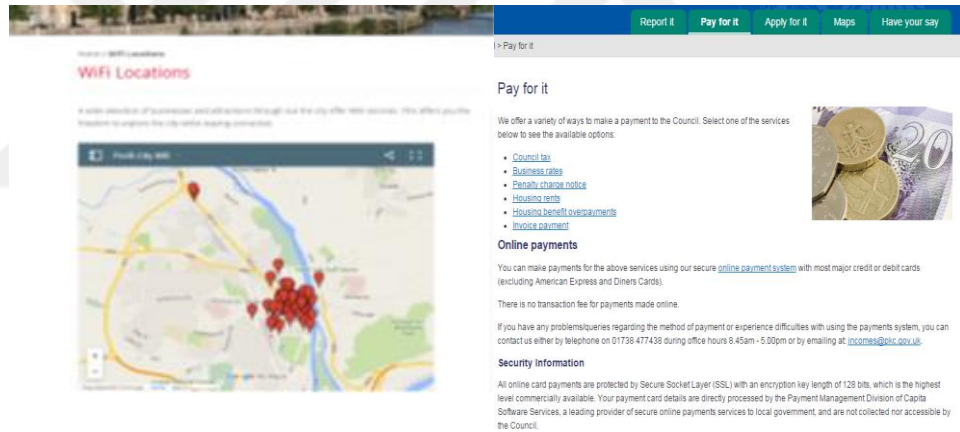

Fotoğraf 4.3. Mold Kentindeki Pazaryeri

Kaynak: *moldtowncouncil.co.uk* sitesinden alınmıştır.

Kamusal mekânlara yönelik düzenlemeler kapsamında kamu hizmeti veren

kuruluşların da hizmet şeklinin yapılandırılması üyelik kriterlerinde üzerinde durulan konulardandır. Bu noktada kamu hizmeti veren kuruluşların çalışma saatleri ve hizmet sunumu gibi yapılarının kriterlerce düzenlendiği görülür. Örneğin İtalya Bra'da olduğu gibi farklı Sakin Kentlerde belediye, kentlilerin bürokratik işlemlerini zamana yayabilmeleri için cumartesi günü de açık tutulmaktadır (Honore, 2008: 98). Kamusal mekânın dışında kamusal içerikli internet hizmetleri ile kentlilerin işlemlerinin yapılabilmesinin sağlanması da sıkça görülen uygulamalar arasındadır. Sakin Kentlerde kamunun erişimine açık internet hizmetleri kriterlerde teşvik edilmektedir. Kamusal alana yönelik bu uygulamalarda; kentin belirli bölgelerinde ücretsiz kablosuz internet hizmeti sağlamak ve kent sakinlerine internet üzerinden vergi, fatura ödemeleri gibi çeşitli bürokratik işlemleri yapmalarına olanak tanımak örnek gösterilebilir. Örneğin Galler'deki Sakin Kent Llangollen⁶¹ ve Almanya'daki Hersbruck⁶² internet üzerinden sosyal bir forum kurarak kentte yaşayanların sorunları ve fikir önerilerine dair katılımcı bir iletişim kanalı kurmak suretiyle bir anlamda kamusal alan oluşturmuştur.

Şekil 4.2. İskoçya Perth'de Kablosuz İnternet Noktaları ve E-belediye Hizmeti

Kaynak: *pkc.gov.uk* sitesinden alınmıştır.

Türkiye'deki Sakin Kentlerde, bu bölümde yer alan örneklere benzer ve kendine özgü çeşitli uygulamaları incelemeyen önce dünyadaki örneklere değinmek bir fikir oluşturması açısından önemlidir. Soyut düzlemde Sakin Kent anlayışındaki kamusal mekân yaklaşımı kendini belli ölçüde başta kriterler olmak üzere çeşitli mecralarda ifade ederken, sonuçta en belirgin ifadesini kentler ölçeğinde yapılan uygulamalarda göstermektedir.

⁶¹ <http://www.cittaslow.llangollentowncouncil.co.uk/cittaslow-forum/> (erişim 29.11.2015)

⁶² <http://www.wirtschaftsforumhersbruck.de/> (erişim 29.11.2015)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ SAKİN KENTLERDE KAMUSAL MEKÂNLAR

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Türkiye’deki Sakin Kentlerde kamusal mekânların durumuna giriş niteliği teşkil etmesi bakımından, kısaca Sakin Kentlerin geçmişten gelen özellikleri ve belediye kurumunun yapısı ele alınmaktadır. Bununla birlikte Sakin Kentlerdeki kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerde etkili olan diğer unsurlar/paydaşlar belirtilmektedir. Bu noktada ortaya konan genel değerlendirmenin ardından Sakin Kentlerin incelenmesi yapılmaktadır. Saha çalışmasının yer aldığı son kısımda ise; Türkiye’de 2015 yılından önce üyeliğe kabul edilen Sakin Kentlerde, çalışma kapsamında gözlemlenen kamusal mekânlardaki düzenlemeler incelenmektedir.

5.1. Türkiye’de Geçmişteki ‘Sakin’ Kentler ve Belediye Kurumu

Doğaya hayranlığımız, kentlerin yaşanmazlığından ileri gelmektedir.

Bertolt Brecht

Türkiye’deki Sakin Kentlerin pek çoğu geçmişi eskiye dayanan tarihi kentlerdir. Bununla birlikte geçmişten günümüze miras kalan kentsel görünüm, eski yapılar ve kamusal mekânlar büyük çoğunlukla Osmanlı egemenliği döneminden gelmektedir. Bu nedenle tıpkı başta İtalya olmak üzere ve Avrupa’daki Sakin Kentlerin Orta Çağ Avrupa’sındaki Komün geçmişleri gibi Türkiye’deki Sakin Kentlerin de Osmanlı Dönemi geçmişinin önemli izleri bulunduğu söylenebilir.

Osmanlı kentleri geleneksel kent yapısına sahip kentler olarak bulunduğu coğrafyaların kültürel özelliklerini de içererek var olmuştur. Geleneksel kent yapısında mabet daima merkezde bulunurken etrafında pazaryeri, idari binalar, saray ve çarşı gelmektedir; çarşının her sokağı ise ayrı ayrı zanaat dallarında faaliyet gösteren zümrelere ayrılmıştır (Ortaylı, 2012: 72). Bu durum Osmanlı kentlerinde olduğu gibi Orta Çağ Avrupa kentlerinde de benzer şekildedir. Cansever (2013: 105) Osmanlı kentini tanımlarken, kent alanının %15’lik bir kısmının kent merkezinden oluştuğunu ve burada yer alan ticari hayatın ürettiği artı değer kente vakıflar yoluyla geri döndüğünü ifade etmektedir. Osmanlılar döneminde kentlerde; Avrupa Kentsel Şartında yer alan birçok unsuru yerine getirmekle görevli unsurun vakıflar olduğu söylenebilir.

Geleneksel Türk kentlerinde mahalleler, sınıf ve statü farklarının olmadığı mekânları (Avrupa kentlerinde de olduğu gibi mahalleler cemaatlere göre ayrılmıştır, ekonomik değil etnik ve dini ayırım söz konusuydu), Ortaylı (2012: 305) bu durumu “*bir paşa konağının yanında mahalle su yolcusunun kulübesini görmek mümkündür*” şeklinde ifade etmiştir. Mimarlık ise eski Türk kentlerinde kendini mabet, imaret, hamam gibi kamusal yapılarda göstermektedir; Ortaylı (2012: 307), feodal toplumu merkantil toplumdaki ayıran temel özelliğin de özel mimarından çok kamusal mimariye para harcanması olduğunu belirtmektedir.

Osmanlı kentlerinden günümüzdeki kentlere kalan önemli bir miras da idari yönetim anlayışıdır. Türkiye’deki yerel yönetim anlayışında Avrupa’daki Orta Çağ komünlerine benzer bir geleneğin oldukça kısıtlı şekilde köylerde olduğundan bahsedilebilir (muhtarların konumu) bunun haricinde beldelerde Osmanlı Dönemi’nde merkezden atanan unsurlar yönetimde yer almıştır, buralarda komün geleneğinden bahsetmek mümkün değildir (Ertan, 2004: 212-213). Osmanlı kentlerinde en yüksek yerel yönetici olan ve padişahın beratı ile merkezden görevlendirilen kadı; idari, adli, askeri ve mali hizmetlerin yanında kentteki beledi hizmetlerinden görülmesinden sorumludur (Ortaylı, 2012: 261; 269; 281). Eski Osmanlı kentlerinde kırsalda köy en küçük idari birimken kentlerde mahalleler bulunmaktaydı. Mahallerin de yöneticisi Tanzimat’a kadar imamlar olmuştur, imam da tıpkı kadı gibi padişah beratı ile tayin edilmekteydi (Ortaylı, 2012: 305). Osmanlı kentlerinde yerelin ihtiyaçlarına öncelik verilmediğini söylemek yanlış olacaktır. Ancak kurumsal bir yerel yönetim birimi açısından merkeziyetçi bir anlayış görülmektedir. Bu noktada Türkiye’de yerel demokrasi geleneğinin bulunduğu söylenemez, ülkemizdeki belediye yapınının 1850 sonrası süreçte tepeden inme bir kurum olarak doğmuştur (Görmez, 1997: 13).

Geleneksel Osmanlı kentleri çoğunlukla kentsel yapılarını muhafaza ederek Cumhuriyet Dönemi’ne ulaşmışlardır. Bununla birlikte özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye’deki kentlerde önemli değişimler görülmeye başlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi kentleşmesini belirleyen temel etmen kırdan kente göç olgusu olmuştur, 50’li yıllarda başlayan göç olgusu 80 sonrası dönemde giderek hızlanmıştır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 101). Tarihsel süreçte bakıldığında Türkiye’deki kentsel mekân kullanımında ortaya çıkan değişimler ise; çoğunlukla savaşlar, ekonomik etkenler, demografik değişimler, değişen ihtiyaçlar ve yaşam biçimi gibi faktörlerden etkilenmiştir (Yavuzçehre, 2010: 29). 1980 sonrası dönemde Türkiye’nin dış dünyaya

eklemlenme sürecinin artması, beraberinde farklı gelişmeleri getirmiştir. Türkiye’deki kentlerin yapısı ve kentleşme süreci de küresel gelişmelerden payına düşeni almıştır. 80’li yıllardan itibaren neo-liberal politikalar Türkiye’de de özellikle kent merkezli uygulamalar vasıtasıyla kanunsuz ve usulsüz gelir yaratma biçimlerinin gelişmesine yol açmıştır (Aydın ve Yarar, 2007: 32-33).

Göç olgusu ve ülkenin küreselleşme⁶³ sürecinde dünya ekonomisine eklemlenmesi ile hızla büyüyen kentler, Türkiye’de kentsel sorunların/kent sorununun giderek öne çıkmasına yol açmıştır. Bununla birlikte Türkiye’de 90’lardan itibaren kent kültürü ve kentlilik kavramları kamu politikalarında yer almaya başlamış olup bu durum kalkınma planlarında da gözlenmektedir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 96). Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda (DPT, 2007: 43) kentleşme ve yerleşme vizyonu şöyle tanımlanmıştır:

“Bölgeler, yerleşmeler arası ve içi eşitsizlikleri azaltılmış, doğal ve kültürel mirasın korunup geliştirildiği, yaşam ve mekân kalitesi iyileştirilmiş, riskleri azaltılmış, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmış, yarışma gücü kazandırılmış, dengeli, tamamlayıcı, çok merkezli (yığılmayı önleyici) ve sürdürülebilir, bir yerleşme sistemine ulaşma.”

5.1.1. Sakin Kentlerde Belediye Kurumu

Belediyeler; bir yandan sermaye ve emeğin yeniden üretimini kent mekânı üzerinden gerçekleştiren kapitalist ulus-devlet aygıtının bir parçası olarak rol oynarken bir yandan da yerel halkın oylarına dayanmaları sonucu yerelin temsilcisi olarak yerel ittifakların ve merkezle yürütülen ilişkilerin önemli bir aracısı konumundadır (Doğan, 2007: 270). Sakin Kentler büyük ölçüde belediyelerin bu yöndeki çalışmaları ve gösterdiği ilgiye bağlı olarak şekillenmektedir. Kamusal mekân üzerinde yürütülen çalışmalar için de belediyeler başat rolü üstlenmektedir. Bu nedenle Türkiye’deki Sakin Kentleri değerlendirirken belediye kurumunun niteliği ve kapasitesi oldukça önem taşımaktadır. Türkiye tarihinde modern belediye kurumunun geçmişi 19. yy ortalarına uzanmaktadır.

⁶³ Küreselleşmenin ülkeler üzerindeki görülür etkilerini ifade etmek güçtür ancak bu alanda yıllık olarak KOF-Swiss (globalization.kof.ethz.ch, 2015) tarafından yayımlanan Küreselleşme Endeksinde, Türkiye 207 ülke arasında 44’üncü sırada yer almaktadır.

Tablo 5.1. Sakin Kentlerde Belediyelerin Kuruluş Tarihleri

Yalvaç	1864
Seferihisar	1884
Yenipazar	1884
Ula	1895
Perşembe	1922
Halfeti	1923
Gökçeada	1923
Vize	1923
Şavşat	1928
Taraklı	1954

Kaynak: *Belediyelerin resmi internet sitelerinden alınarak derlenmiştir.*

Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan belediyeler Cumhuriyet'e de değişime uğramadan aktarılmış ve merkezi otorite tarafından hizmet kuruluşları olarak görülmüştür (Görmez, 1997: 13). Türkiye tarihinde yakın dönemlere kadar belediyeler istisnalar dışında⁶⁴ merkezden gelen kaynağa bağımlı durumda olmuş ve kurumsal kapasiteleri sınırlı kalmıştır. Yerel yönetimlere yönelik süreç içinde yürürlüğe giren/değişen çeşitli yasal düzenlemeler olmuştur. Bu noktada Sakin Kentlerin de konumunu ilgilendiren 442 sayılı Köy Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu gibi önemli kanunlar belirtilebilir. Belediye Kanunu'nda belirtildiği şekliyle belediyelerin yapısı en üst amir olan başkan, karar organı olan belediye meclisi ve danışma organı olan belediye encümeninden oluşmaktadır. Bu noktada Sakin Kentler için üzerinde durulması gerekli önemli birimler ise belediye başkanı ve siyasi partilerin nispi oranda temsil edildiği belediye meclisidir.

20. yüzyılda devam eden süreçte Türkiye'deki yerel yönetim sistemini etkileyen başlıca dışsal faktörler küreselleşme ve AB üyeliği kapsamındaki reform süreci olmuştur (Toksöz vd., 2009: 8). Dünyadaki gelişmeler ışığında Habitat II (1996) sonrası kurulmaya başlanan Kent Konseyleri, Gündem 21 kapsamında hayata geçirilmiştir (Toksöz vd., 2009: 57). 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği'nin ilk maddesinde konseylerin kuruluş amaçları; *"kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma,*

⁶⁴ Türkiye'deki farklı belediyeçilik anlayışına istisna uygulamalardan biri Fatsa'da 1979'da görülen ve Fatsa Komünü olarak ifade edilen deneyimdir. Fatsa'da 1979 yılında bir yıldan az süreliğine katılımcı bir belediyeçilik anlayışını ele alan farklı bir yerel yönetim tecrübesi yaşanmıştır (Arslan, 2014: 58-60).

çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek” olarak tanımlanmıştır.

Yakın dönemde farklılaşan ihtiyaçlara göre kurumsal yapıları da değişim geçiren belediyeler, zamanla çeşitli oluşumlara katılarak ulusal ve uluslararası yapılarla kurumsal ilişkilerini geliştirme yoluna gitmişlerdir. 2000 yılında Bursa'da 52 belediyenin katılımı ile kurulan Türkiye Tarihi Kentler Birliği, Avrupa Tarihi Kentler Birliği'nin bir parçası olmuştur. Türkiye Tarihi Kentler Birliği; belediyeler, Mimarlar Odası, ÇEKÜL Vakfı, Marmara ve Boğazları Belediyeleri Birliği ve Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği'nin bileşenlerini oluşturduğu bir yapıya sahiptir. Türkiye'deki Sakin Kentlerin de (Perşembe, Şavşat, Ula hariç) üye oldukları Birlik, Türkiye'nin birçok yerinde kentsel koruma, kent tarihini ve kültür miraslarını yaşatma adına çalışma ve projeler yürütmektedir (tarihiKentlerbirliği.org, 2015). Ulusal nitelikli organizasyonların yanında Türkiye'den belediyelerin de üyesi olarak yer aldığı Avrupa Kaleli Kentler Birliği, UNESCO Kültür Mirası Kentler Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği gibi uluslararası oluşumlar bulunmaktadır. Ancak tüm bu yapılar üst ölçekte AB, BM veya çeşitli devlet bazında temaslar sonucu kurulmuş yapılardır. Bu bakımdan kentlerin kendi inisiyatifi ile doğan Sakin Kentler Birliği'nin ve onun içinde yer alan Türkiye'deki kentlerin buldukları konum, kendine özgü bir istisna taşıması bakımından önemli ve tek olduğu söylenebilir.

5.2. Türkiye'deki Sakin Kentlerde Kamusal Mekân ve Üzerindeki Etkenler

Logo salyangoz, isim gâvurca, Müslüman mahallesinde salyangoz satmaya başladık.

Başlangıçta çok zorlandık. Hâkim büyüme anlayışının dışında bir gelişmeden bahsediyorduk.

Tunç Soyer

Türkiye'deki Sakin Kentlerin kentsel ve kamusal mekânlarına yönelik incelemenin Türkiye'nin kendine özgü etkenler içinde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Türkiye tarihinde kentlerin geçmişten gelen mirası ve Sakin Kent üyeliğinin resmi temsilcisi belediye kurumunun Türkiye'deki durumu; Sakin Kentler ve kamusal mekânların dönüşümü üzerinde oldukça önemli iki etken olarak yer almaktadır. Bununla birlikte kentsel ve kamusal mekânın şekillenmesinde etkili olan çeşitli yerel

unsurlar da bulunmaktadır. Ancak bu unsurları belirtmeden önce kentlere özgü olmayan genel denebilecek faktörleri belirtmek gerekmektedir. Gelinen süreçte Türkiye'deki Sakin Kentlerin, dünyada ve Türkiye'de tarihsel süreçte yaşanan gelişmelerin dışında kalmayıp aksine bu süreçlerin etkisinde kaldığı görülecektir. Hızlı kentleşme süreci, göç olgusu, mekânın tüketimi/yeniden üretimi, küreselleşmenin etkileri gibi pek çok gelişme bu kapsamda düşünülebilecektir. Sakin Kentlerin yer aldığı protest çıkış noktası ile tüm bu dışsal etkenlerin sonuçları paralellik göstermekte ve aynı zamanda mekânsal bir boyut da içermektedir.

Büyük ölçekli kentler olmamalarına rağmen Türkiye'deki Sakin Kentler için de kırdan kente göç olgusunun ve kentsel yoğunlaşmanın varlığından söz edilebilir. Bu kapsamda Sakin Kentler, kentsel sorunların Sanayi Devrimi'nden günümüze dünyadaki gelişim evrelerinden ayrı düşünülemez. Dünyadaki değişim sürecine Türkiye'deki özellikle 50'li yıllardan itibaren görülen değişim süreci de eklenmelidir. Türkiye'de kent kültürünün varlığı ve niteliği noktasında kentleşme süreci içinde yer alan kırdan kente göç olgusu belirleyici durumdadır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 91). Her ne kadar nüfusları 3.000 ila 30.000 arasında değişen kentler olsalar bile Türkiye'deki Sakin Kentler de apartmanlaşma ve hızlı yapılaşma furyasından payını almıştır. Bu durum bir ölçüde olağandır çünkü nüfus ölçeklerine göre kentlerin genelinde, örneğin 1970'deki konumları ile şimdiki konumları arasında belirli bir nüfus artışı olduğu görülmektedir.

Tablo 5.2. Türkiye'deki Sakin Kentlerde Nüfus Değişimi

	1970	2012	Değişim Oranı (%)
Ula	5.019	5.682	13
Gökçeada	4.549	5.943	30
Halfeti	3.315	8.536	157
Perşembe	6.312	9.168	45
Seferihisar	5.670	27.849	390
Şavşat	3.376	6.753	100
Taraklı	2.998	3.017	0
Vize	6.766	12.543	85
Yalvaç	13.545	19.811	46
Yenipazar	5.586	6.688	19

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Türkiye'deki kentsel sorunların, Sakin Kentlerin de tecrübe ettiği ve dolayısıyla Sakin Kent ilkelerinin de çözmeyi hedeflediği sorunlar olduğunu belirtilebilir. Bu

kapsamda 2009 yılında düzenlenen Kentleşme Şurası sonucunda yayımlanan komisyon raporlarının; Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009: 1151-1160) kısmında ortaya konan kimi tespitler Türkiye’deki Sakin Kentlerin de karşılaştığı muhtemel sorunları özetlemek açısından yol göstericidir.

- Kentlerin özgün kimliklerini kaybetmeleri
- Toplumun geleneksel değerlerinin yok olmaya yüz tutması
- Ortak buluşma mekânlarının yetersizliği

“Kentsel mekânlarda kentli bireylerin buluşmalarını sağlayan ortak fiziki yapıların ve alanların çokluğu ve işlevselliği oranında ortak yaşam kültürü gelişecektir. Ortak buluşma mekânları, çağdaş kentleşmenin temel unsurlarından biri olarak algılanmakta ve uygulanmaktadır. Bunların başında park ve bahçeler, semt ve mahalle evleri, kültürel etkinliklerin gerçekleştiği mekânlar, kent meydanları, büyük alışveriş mekânları ve pazarlar, kentin tarihi ve geleneksel yapısının günümüzdeki kullanılan eserleri, piknik alanları vb. gibi fiziksel ortamlar gelmektedir. Ortak buluşma mekânları ortak bir kent kültürü içinde yoğrulma ve o kente aidiyet duyma bakımından önem taşımaktadır. Sosyal bütünleşme, yardımlaşma ve dayanışma, ortak buluşma mekânları sayesinde daha etkili ve kalıcı bir şekilde mümkün olabilmektedir. Ülkemizdeki kentlerde ortak buluşma mekânlarının yetersiz olduğu bilinen bir gerçektir. Bu anlamda geleneksel buluşma mekânlarının hızla ortadan kalkmasının yanı sıra çağdaş buluşma mekânlarının da kentsel büyümeye paralel bir şekilde oluşturulamaması, kentlileşme ve kentlilik bilinci açısından önemli bir handikaptır.”

- Yerel değerlere ve kaynaklara ilişkin veri tabanının yetersizliği/veri bankasının bulunmaması
- Mahalle Kültürünün dinamikliğini sağlayan sokak ve meydancıkların yok olmaya yüz tutması
- Anadolu kent dokularının ortak karakterlerini komşuluklar yaratan ve yaşatan yapı nizamlarıyla ‘mahalle’ kültürünü besleyen ‘sokak ve meydancıklar’ oluşturmaktadır. Ancak, ‘apartmanlaşma uğruna’ bu geleneksel dokular yok edilmekte, ‘kimliksiz kentleşme’ meydana gelmektedir. Hatta insanları yaşadıkları kente karşı yabancılaştıran ‘site’ler oluşturulmaktadır. Bu da insanlar arasında komşulukların unutulduğu, mahalle arkadaşlıklarının azaldığı bir sosyal

ortam yaratmaktadır

- Kentlerin korunması gerekli bölümlerinin imarlı kesimleri ile birlikte planlanmaları gerekliliğinin henüz anlaşılabilmesi
- Yerel yöneticilerin kent kimliğinin korunmasında görülen ciddi ihmalleri
- Kentsel yaşamda gerçek anlamda gençlerin katılımını mümkün kılan yapıların sayıca az olması
- Engellilerimizin kentten kopuk bireyler haline gelmesi
- Kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkında olunmasını sağlayacak eğitim noksanlığı
- Mahalle Kültürü içinde yerini bulan, eğitim kültür ve spor merkezleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanının eksikliği ve eğitimlerin yapılamaması
- Somut kültürel mirasın tahrip edilmesi ve kaybolması

Türkiye'deki Sakin Kentleri etkileyen bir faktör de merkezi yönetimin idari vesayetidir. Türkiye'nin kamu idare sisteminin sonucu olarak yalnızca seçilmiş belediye başkanlarının değil ilçelerde merkezden atanan kaymakamların ve hatta ildeki valilerin kent kapsamındaki çalışmalar üzerinde etkisi bulunabilmektedir. Öte yandan ilçelerdeki kamu kuruluşları kaymakamlık makamı üzerinden doğrudan merkeze bağlıdır. Sakin Kentlerin karşılaştığı sorunların bir kısmı da ulusal otoriteler ve bu kapsamdaki kamu mevzuatından doğan zorluklar olmuştur. Örneğin Seferihisar'da baz istasyonlarının taşınması, motorlu taşıtların azaltılıp yaya alanlarının dönüştürülmesi gibi konularda ulusal otoritelerle sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir (Üstündağlı vd., 2015: 138). Sakin Kentler yalnızca kentsel mekânlarda değil çevresel alanlarda da merkezden alınan kararlar sonucu ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Seferihisar'da orkinos çiftlikleri kurulma çabası, Vize ilçesinde ruhsat verilen taş ocakları, Halfeti'nin sular altında kalan tarihi dokusu gibi Sakin Kentlere etki eden kent ölçeği dışında sorunlar olmaktadır ve böyle riskler daima mevcuttur. Tabiatıyla ulusal ölçekteki yasalar da Sakin Kentlerdeki yapıyı doğrudan bağlayıcı niteliktedir. Örneğin Türkiye'deki Sakin Kentlerden Seferihisar, Ula (Akyaka), Yenipazar, Taraklı, Perşembe ve Halfeti 6360 sayılı Kanuna tabi Büyükşehir statüsündeki illerde yer alırken Gökçeada, Vize, Yalvaç, Şavşat kentleri bunun dışında yer alır. Bahsi geçen Kanuna tabi olmayan illerde İl Özel İdaresi ve nüfusu 2.000'nin üzerindeki belde belediyeleri varlıklarını sürdürmektedir, bu durum 6360 sayılı Kanuna tabi illerdeki Sakin Kentlerden farklı bir durum ortaya çıkarmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda belediyelere tanınan yetki ve

sorumluluğun Sakin Kent kriterleri karşılama ne ölçüde etkin konumda olacağı tartışmalı bir husustur. Bu noktada, 1992 yılında Türkiye'nin kabul ettiği Avrupa Kentsel Şartı'nın ortaya koyduğu ilkeler ile Sakin Kent kriterleri arasındaki benzerlikler düşünüldüğünde, Belediye Kanunu'nun Sakin Kent üyelik kriterleri için sağladığı zemine dair somut bir yaklaşım ortaya konabilir. Avrupa Kentsel Şartının içerdiği yükümlülüklerin Türkiye'deki belediyelerce karşılanmasında belediyelerin yetki ve kapasitesinde eksiklikler bulunmaktadır, özellikle Belediye Kanunu'nun kapsadığı çerçeve ve yönetim anlayışı belli konularda Avrupa Kentsel Şartı ile örtüşmemektedir (Torlak ve Yavuzçehre, 2007: 780-784). Dolayısıyla ulusal mevzuata göre şekillenen yapının Sakin Kentlerin kendilerini biçimlendirme kapasitelerini de doğrudan etkilediği belirtilebilir.

Belediyenin Sakin Kentlerde başat konumda yer alması nedeniyle kamusal mekânların kullanımı, düzenlemesi ve dönüşümünde kilit noktada olan yine belediyelerdir. Ancak zaman zaman (son seçimler de olduğu gibi) yerel yönetimlerin büyük ölçüde değiştiği Sakin Kentlerde bu durum, en başta soyut manada bir ideale yaslanan Sakin Kent hedefinin sürdürülmesi açısından daha büyük bir sorundur. Mutlu ve Batmaz (2013: 163) Türkiye'de yerel yönetimlerin kendilerine oy verenler-vermeyenler ayırımına gittikleri ve buna göre hizmet sundukları konusunun kent hakkı kapsamında sıkıntılı başlıklardan biri olduğunu belirtir. Bu durumun yol açtığı sıkıntıları başka alanlarda da aramak mümkündür. Örneğin Cansever (2013: 115) kent merkezlerindeki alanların belediyelerin elinde olması gerektiği gerçeğini yıllarca her siyasi görüşten belediye başkanına anlattıklarını fakat hiçbirinin buna yanaşmadığını belirtir. Belediyelerin oy kaygısı, rant ve kişisel ilişkiler uğruna kent merkezlerinde oluşan artı değeri belirli zümrelerin servetine dönüşmesine göz yumduğunu vurgular. Belediyelerdeki bu ve benzeri yaklaşımlar, belediye ağırlıklı yürütülen bir süreç olması nedeniyle Sakin Kent süreci için olumsuz biçimde değerlendirilebilir.

Ekonomik açıdan Türkiye'deki Sakin Kentlerin dünyadaki örnekleri gibi çoğunlukla tarım ve turizm sektöründen geçimini sağlayan bir görünüme sahip oldukları görülmektedir. Bu durumu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanan ilçelerin yer aldığı alt bölgelere ait 1/100.000'lik Çevre Düzeni Planları ve Kalkınma Ajanslarınca hazırlanan Bölge Planlarından da teyit etmek mümkündür⁶⁵. Sakin Kentler sanayinin

⁶⁵ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=banner&Id=37> (erişim 01.12.2015).

geliştiği yerler değildir, küçük ölçekli üretim tesisleri ve küçük sanayi siteleri görülmekle birlikte Organize Sanayi Bölgeleri bulunmamaktadır. Resmiyette sadece Yalvaç ve Vize'de OSB alanları bulunmakla birlikte bu alanlar yalnızca arazi olarak tahsis olunmuş olup tamamen boş durumdadırlar (sanayi.gov.tr, 2015). Sakin Kentlerde yaşayanların temel geçim kaynağı olması nedeniyle tarım ve turizm sektörlerinin varlığına yönelik yürütülen çalışmalar kamusal mekânlar üzerinde de etkiye sahip konumdadır.

Türkiye'deki kentsel mekânların kamusalılığında üzerinde durulması gereken en ayırt edici unsurlardan biri de kadınların kamusal mekânlardaki varlığıdır. Türkiye'deki Sakin Kentler için belki de dünyadaki diğer Sakin Kentlerden ayrışan bir parametre de kadınların sosyal yaşama katılması ve katkısı yönünde izlenecek politikalaradır. Türkiye'de kadınlar, cinsiyete dayalı iş bölümünde yeniden üretim işlevleri ile sınırlandırıldıkları ve politika ile mevcut erkek egemen kamusal yapının kendilerini dışlamaları sebebiyle özel alana hapsolmektedir (Bora, 2015: 687). Sakin Kentler yerel değerlere yaslanan bir kalkınma anlayışını ön plana alır, bu noktada kadınların kentin (ve vresinin) yemek, geleneksel ürünler, giyim vb. her türlü örf-detinin yaşatılması ve sunulmasında kilit konumda olduğunu söylemek yerinde olur. Bu nedenle yerel kültüre daha hâkim konumda olan kadınların, sürece katılımına yönelik adımlar Sakin Kent anlayışına yönelik çalışmaların başarisında belirleyici konumdadır. Türkiye'deki Sakin Kentlerde de buna yönelik uygulamalar artmaktadır. Evden çıkıp kamusal alana daha fazla dâhil olan kadınlar yemek yapımı, el işi üretimi, ağırlama, satış, sunum gibi konularda rol almaktadırlar. Sakin Kentler bu kapsamda kadınların aktif rol almasında önemli fırsatlar taşımaktadır (Sungur, 2013: 647). Kadınların katılımı konusunda Fidan ve Nam (2012) teşvik ve zorunluluk unsurlarının önemine vurgu yapmış ve Taraklı'daki bu konuda gerçekleştirilen çalışmalardan örnek vererek kadın girişimciliğinin kapalı bir toplumsal yapının bulunduğu Taraklı'da bu sayede arttığına dikkat çekmiştir. Fidan ve Nam (2012: 55) Taraklı'da görüştükleri kadın girişimciden şu ifadeyi aktarmıştır: *“Bizlerle toplantı yapıldı. Hepimizin bize ait olan yemek, el işi gibi şeyleri yapıp, gelenlere satmamız istendi. Evlerimizi misafir ağırlayacak biçimde düzenlememizi. Bu zorlamalar (stelemeler) olmasa ben hiç giremezdim bu işlere. Korkarım ben. Hele yabancı insanlarla konuşmaktan utanırdım”*. Sakin Kentlerin Türkiye'deki çalışmalarında kadınlara yönelik yürütülen girişimler dünyadaki bahsedilen örneklerden farklı olarak da kentler bazında değerlendirilmelidir.

Türkiye'ye özgü niteliklerin ışığında örnekleri çoğaltılabilmekle birlikte Sakin Kentleri içeren belirli bir kamusal mekân çerçevesi ortaya konabilir. Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlar çoğunlukla; meydanlar, sokaklar-caddeler, kaldırımlar, yürüyüş yolları, parklar, kahvehaneler, çay bahçeleri, yürüyüş yolları, müzeler, kültür evleri, ören yerleri, çeşitli kamu binaları (kütüphane, belediye, okullar ve bahçeleri, halk eğitim merkezleri, sağlık merkezleri vb.), pazaryerleri, camiler ve avluları, kafeler, restoranlar, plajlar, çeşitli sosyal-kültürel etkinlik ve eğlence yerleri gibi mekânlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte kente ve yöresel kültüre özgü kadın emeği evleri, taziye evleri gibi kamusal mekânlar da bulunmaktadır. Bir diğer nokta da Türkiye'nin kültürel yapısının bir sonucu olarak bazı kamusal mekânların toplumun sınırlı kesimlerine açık olması durumudur. Örneğin; çoğunlukla Sakin Kentlerdeki camiler ve kahvehaneler kadınların erişimine kapalı yerlerdir. Kadınların yanında, gençlerin, engelli bireylerin kamusal mekânlara erişiminde bir takım kısıtlamalar söz konusu olabilmektedir⁶⁶. Ayrıca farklı ayrımlar kültürel arka planın etkili olduğu bir takım kabullenmelerden ortaya çıkabilmektedir. Örneğin aile yeri tabiri kültürel yapı içinde Türkiye toplumuna özgü bir yanımızı göstermektedir (Aytaç, 2007: 216).

5.3. Türkiye'deki Sakin Kentlerin İncelenmesi

*Bana yaşadığın şehrin kapılarını aç / Başka şehirleri özleyelim orada seninle
Bu evler, bu sokaklar, bu meydanlar / İkimize yetmez...*

Özdemir Asaf

Türkiye'deki Sakin Kentlerde belediye kurumu esas olmakla birlikte kentsel çalışmalarda görevli çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Tamamı ilçe olan Sakin Kentlerde kaymakamlık makamı idari yapının bir sonucu olarak paydaşların başında gelmektedir. Hatta Halfeti, Şavşat gibi kimi ilçelerde kaymakamlıklar bu sürece önemli biçimde katılmış durumdadır. Bu durum örneğin ilçelerde kaymakamlık yapısının bulunmadığı İtalya'daki durumdan farklılık göstermektedir. Türkiye'de Sakin Kentleri değerlendirirken belediye dışındaki kamusal mekân/alan üzerinde etkin olan kurumları belirtmek zorunludur.

⁶⁶ Bu noktada ülkemizdeki örnekler çoğaltılabilir, belli yerlere yalnızca kadınların ve yanında kadın olarak erkeklerin girebilmesi, kadın-erkek ayrımı olan plajlar, yalnızca ailelere tahsis olunan yerler vb. Julie Marcus (Bora, 2015: 689)'un İzmir'de yürüttüğü saha çalışmasında kadınların ve erkeklerin kendi içlerinde ayrı kamusal ve özel alanlar oluşturduklarını gözlemlemiştir.

Sakin Kentlerdeki kamusal mekân üzerinde etkili olan kurumlardan biri kendi kamusal alanını oluşturan üniversitelerdir. Sakin Kentler arasında Yalvaç, Gökçeada, Vize, Ula, Yenipazar ve Seferihisar'da Meslek Yüksek Okulları bulunmaktadır. Şavşat MYO henüz açılmış olup, Perşembe, Halfeti ve Taraklı kentlerinde MYO bulunmamaktadır. Yalvaç, Gökçeada ve Seferihisar'daki yüksekokullarda turizmle ilgili bölümler yer alırken Ula'da tarımla ilgili bölüm bulunmaktadır; bunlarında dışında hizmet sektörüne yönelik bölümler yer alırken tarım ve turizm gibi Sakin Kentlerin geçim kaynağı iki sektörle doğrudan ilgili bölüm bulunmamaktadır⁶⁷. Üniversitelerin insan kaynağı da Sakin Kentler için ayrıca önemlidir örneğin özellikle Gökçeada ve Vize'de üniversitelerin de sürece olumlu katkılar yaptığı söylenebilir. Üniversiteler sürecin yerel yönetimlere ve halka benimsetilmesinde rol üstlenebilirler.

Sakin Kent kriterlerinde üzerinde durulan önemli bir husus da müzelerdir. Müzeler, kent kimliği ve belleğinin gelecek kuşaklara aktarılması açısından da öneme sahiptir. 1980'lerden itibaren ortaya çıkan yeni müzecilik akımına bağlı olarak gelişen kent müzeleri zamanla Türkiye'de de başta İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük kentler olmak üzere giderek yaygınlaşmıştır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 168). Sakin Kentlerde farklı alanlarda çeşitli müzeler yer alırken kent müzesi konseptinde düzenlenmiş müzelerin ancak Taraklı, Şavşat ve Seferihisar'da olduğu söylenebilir. Bunların dışında müzelerin ve ören yerlerin işletilmesinden sorumlu Kültür ve Turizm Bakanlığı kamusal mekâna etki eden bir kurumdur. Ayrıca Bakanlık çeşitli eserlerin korunması ve elden geçirilmesi konusunda tıpkı Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi rol üstlenebilmektedir.

Türkiye'deki Sakin Kentler başta Avrupa Birliği Hibe Programları ve Kalkınma Ajansları Mali Destek Programları olmak üzere çeşitli ulusal ve uluslararası fon kaynaklarından yararlanmışlardır. Bu destek mekanizmalarının bir bölümü doğrudan kamusal mekânların dönüşümünü planlayan projelerde kullanılmıştır. Bu nedenle zaman zaman çeşitli fon kaynaklarının da kamusal mekânlarda etkili olan paydaşlardan olduğu belirtilebilir.

Kamusal mekânlardan çok kentsel mekân üzerinde etkili olan bir başlık da konut sorunudur. Pek çok Sakin Kentte tip projeler şeklinde çeşitli gelir düzeyindeki gruplara yönelik toplu konut projeleri gerçekleştirmiştir. Yalnızca Yenipazar, Akyaka-Ula ve Şavşat'ta TOKİ tarafından yürütülmüş bir toplu konut uygulaması olmamıştır,

⁶⁷ Bölüm Bilgileri MYO'ların internet sitelerinden derlenmiştir.

Perşembe’de ise henüz inşa aşamasındadır. Vize de ise Roman vatandaşlar için küçük çapta bir proje uygulanmıştır (toki.gov.tr, 2015). Bununla birlikte zaman zaman TOKİ tarafından inşa edilen okul, hastane, stadyum, park gibi kamusal mekânlar bulunmaktadır.

Kamusal hizmet içeren eğitim ve sağlık konuları merkezi idareye bağlı yürütülen konu başlıkları olarak düşünölmelidir. Sakin Kent kriterlerinde sağlık hizmetlerini sağlamak konusunda Türkiye’de Sağlık Bakanlığı bünyesinde yer alan sağlık birimleri görevli olmaktadır. Bununla birlikte eğitim konusunda belediyeler; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullara ve halk eğitim merkezlerine çevre düzenlemeleri, derslik sağlama, taşımacılık gibi konularda yardımcı olmaktadırlar.

Türkiye’deki Sakin Kentlerde çeşitli amaçlarla kurulmuş kooperatiflerle de yer tahsisi ortak çalışmalar yürütmek gibi alanlarda belediyelerce işbirliğine gidilebilmektedir. Bunun yanında kentte bulunan sivil toplum örgütleri (özellikle faal dernekler) belediyelerle işbirliği yapabilmektedirler. Sakin Kentlerde festivaller, kültürel etkinlikler ve yerel değerlerin tanıtımı gibi çeşitli etkinliklerde dernekler rol almaktadırlar. Kendi içlerinde kamusal içeren bu oluşumlara belediyeler yer tahsisi konusunda da destek olabilmektedir.

Türkiye’deki Sakin Kentlere yönelik bu noktaya kadar belirtilen unsurların genel bir yaklaşımla tüm Sakin Kentler için göz önünde bulundurulması mümkündür. Ancak kamusal mekânların mevcut durumu ve kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerin kentler özelinde incelenmesinde çeşitli farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Ortaya konan tüm bu bilgi ve değerlendirmeler ışığında Sakin Kentlerde kent özelinde gerçekleştirilen çalışmalar daha sağlıklı ve belirli bir zeminde ele alınıp değerlendirilebilecektir.

5.3.1. Seferihisar

2009 yılında Türkiye’nin ilk Sakin Kenti olan Seferihisar, bağlı bulunduğu İzmir’in il merkezine 47 km mesafededir. Seferihisar yaklaşık 5 km mesafedeki Sığacık Mahallesi ile Ege Denizi’ne bağlantı sağlamaktadır. Akdeniz iklimine sahip Seferihisar’ın, ilçe nüfusu ise 35.960’tur (TÜİK, 2014). Üye olduğu tarihten itibaren Türkiye’nin Sakin Kent başkentliğini yaptığını söylemek doğru olacaktır. Bu nedenle en fazla örnek alınan ve Sakin Kent anlayışının Türkiye’de yayılması için çaba sarf eden

kurum Seferihisar Belediyesi'dir. Hatta Belediye Başkanı Tunç Soyer'in Uluslararası Sakin Kent Koordinasyon Komitesi'nde yer alan Başkan Yardımcılarından olması nedeniyle Seferihisar Belediyesi Sakin Kentlerin Türkiye dışındaki yayılmasında da öncü bir rol üstlenmiştir (seferihisar.bel.tr, 2015b). Seferihisar Belediyesi Sakin Kent konusunda kamusal mekânlar üzerinde de en fazla çalışma yürüten kent konumunda gözükmektedir.

Sakin Kentler içinde en büyük nüfusa sahip kent olan Seferihisar, bir tarım ve turizm kenti olmasının yanında yazlıkçı nüfusuna sahip bir yapıdadır. Sakin Kent anlayışı çerçevesinde öncelikle kentte yaşayanların yaşam kalitesini yükseltmek sonrasında tarım ve turizmi geliştirip daha nitelikli hale getirmek üzere önemli çalışmalar hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda yalnızca ilk Sakin Kent ve Ulusal Koordinatörlüğün merkezi olması değil aynı zamanda ilk uygulama örnekleri ve kriterlere uyum için hayata geçirdiği projeler Seferihisar'ı ayrı bir noktaya konumlandırmaktadır. Belediye Başkanı Tunç Soyer (Tükel, 2015: 59), Sakin Kent olarak izledikleri yöntemi şöyle açıklamaktadır:

“Her ne yaptysak, kısaca yaptığımız her şey bu kriterlerden bir bölümün gereği yerine getirerek yapılmıştır. Her kent kendi için öncelikli kriterleri seçip onları daha çok öne çıkartabiliyor. Biz yerel üretimin desteklenmesi kriterinin daha değerli olduğunu görüp onu tercih ettik. Her şeyi, Cittaslow şemsiyesi altında yaparken, kentin ihtiyaçlarından yola çıkarak tercihleri yönlendirdik”.

Seferihisar'daki kamusal mekânlara yönelik Sakin Kent kriterleri doğrultusunda yapılan çalışmaların başında yerel üreticiler için yapılan düzenlemeler belirtilebilir. Seferihisar'da en önemli projelerden birisi eski belediye binasının önündeki alanın yerel üretici pazarına dönüştürülmesi olmuştur (Doğrusoy ve Dalgakıran, 2011: 134). Bu kapsamda kentte merkezi bir konumda yer alan eski belediye binası dönüştürülerek haftanın 6 günü hizmet veren Köy Pazarı haline getirilmiştir. Burada Seferihisar'ın çevre köylerinden gelen üreticiler ürünlerini satmaktadır. Her Salı ise aynı meydanda Üretici Pazarı kurulur; bu pazar daha geniş kapsamlı ve daha fazla üreticinin katıldığı bir pazardır. Bu pazarlar için *“Köy pazarı binamız ve üretici pazarımız Belediyemiz tarafından hiç bir ücret talep edilmeksizin hanımlarımıza ve köylü çiftçilerimize tahsis edilmiştir”* denilmektedir (seferihisar.bel.tr, 2015e). Köy Pazarı'nın yanı başında ise Seferihisar'a ait yerel yemeklerinin sunulduğu Sefertası Lokantası yer almaktadır. Deniz kenarındaki Sığacık Mahallesi'nde kale içindeki dar sokaklar taşitlardan arındırılmış ve

kent sakinlerinin ürünlerini satabileceği biçimde dönüştürülmüştür. Belediyeler tarım üreticilerinin ürünlerini tüketiciye doğrudan ulaştırmasında rol oynayabilirler, Seferipazar uygulaması bu çalışmanın bir örneğidir. Üreticilerin ürünlerini doğrudan pazarlayabilmesinin tek yolu kamusal mekânlarda kurulan üretici pazarları değildir. Seferihisar'da 'seferipazar.com' internet adresi üzerinde üreticiler (kooperatif örgütlenmesi ile) doğrudan tüketiciye ürünlerini sunabilmektedirler (Üstündağlı vd., 2015: 134). Dolayısıyla yalnızca geleneksel kent pazarları değil e-pazarlama yöntemleri de üreticilerin teknolojik gelişmelerden faydalanarak tüketicilere ürünlerini ulaştırmasını sağlamaktadır. Seferihisar'ın en meşhur tarımsal ürünü mandalinasıdır. Belediyenin kurduğu mandalina işleme tesisi bu alanda yerel üretime katkı sunmaktadır.

Fotoğraf 5.1. Seferihisar'da Pazarlar ve Tohum Takas Şenliği

Kaynak: *seferihisar.bel.tr* ve *O. Donat Arşivi (18.12.2011)*

4

Seferihisar

HABERLER

Seferihisar Belediyesi "Cittaslow" kriterlerini yerine getirmek için hızlı adımlar attı, uygulamalarıyla yol kat etti

Değişim "köy pazarı" ile başladı

Seferihisar Belediyesi, Cittaslow'un en önemli kriterlerinden biri olan yerel üreticiyi koruma ve doğal, katkısız ürünler konusunu eski binasını Köy Pazarı'na dönüştürerek başardı. Seferihisar'a bağlı seçtik köyün muhtarlarının onayladığı üretici köylüler, halden mal girmesinin kesinlikle yasak olduğu Köy Pazarı'nda kendi ürettikleri ürünleri satıyor.

Köy Pazarında Köy Koop'un ürünlerinin satışına da izin verilerek kooperatif destekleniyor. Amaç üreticiyi doğal ürünleriyle birinci elden tüketiciyle buluşturmak.

Yerel üreticinin ürünlerini satabileceği yerler oluşturma kriteri çerçevesinde her köyde ürünlerini satabileceği bir oda tahsis edildi. Bu odada üreticiler ürünlerini satabiliyor ve karşı-

lığında belediyeye herhangi bir ücret ödenmiyor.

Açık pazar salı günleri

Salı günleri ise köylülerin katılımıyla "açık pazar" yapılıyor. Köy Pazarı içerisinde seramik, el sanatları, bez bebek ve resim atölyeleri bulunuyor. Açık pazar Seferihisarlılar tarafından benimsendi ve köylülere de ekonomik krizde nefes alma imkanı

sağladı. Cittaslow'un bu anlamda belki de en önemli katkısı köylülere, ürünlerini satabildiklerini göstermesi ve tekrar üretimi teşvik etmesi oldu.

Gıda güvenliği ve hijyen eğitimi

Belediye ve üniversiteler ortaklığıyla esnafa yönelik turizm eğitim programları düzenlendi. Bu programlar çerçevesinde kaliteli ağrılama, gıda güvenliği

ve hijyen gibi konularda esnafa eğitim verildi. Eğitime katılan esnafı desteklemek ve teşvik etmek için sertifika verildi.

Sığacık'ta yeni düzenlemeler

Güvenli ve düzenli trafik sağlamak ve araç trafiğini azaltmak adına yaz aylarında Sığacık'ın bir bölümüne araç girişi yasaklandı. İlk başta esnaftan tepki çekmesi beklenen bu uygulama zamanla sahiplenildi. Sığacık'ın insanların rahat rahat yürüyebildikleri, trafik stresinden uzak, gürültüden uzak bir atmosfere sahip olması hem gelen ziyaretçilerin sayısını arttırdı hem esnafın daha çok iş yapmasını sağladı.

Ana caddede düzenlemeler

Seferihisar merkezinin ana caddesi şu andaki haliyle çanak antenler, çeşitli boyalarda ve tipte

Şekil 5.5. Köy Pazarı'na Dönüştürülen Eski Belediye Binası ve Bahçesi

Kaynak: *Gazete Seferihisar (2010: 4), 1/1.*

Seferihisar'ın, üretime kadınların daha fazla katılımının sağlanmasına yönelik

yürüttüğü çalışmalar bulunmaktadır. Bunların başında gelen Kadın Emeği Evleri⁶⁸ Seferihisar Belediyesi'nin ilçe merkezi dışındaki iki köyünde (Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun değişmesiyle ilçe mahalle oldular) faaliyete geçmiş özgün bir uygulamasıdır. Tunç Soyer bu evler için *“bir toplumun ancak kadınlar tarafından dönüştürülebileceğini belirterek, yaptıkları bu çalışmalarla kadınları, evde çamaşır bulaşık yıkayan, yemek yapan kadınlar halinden çıkarıp, ekonomik hayata kazandırmayı amaçladıklarını söylemiştir”* (seferihisar.bel.tr, 2015c). Türkiye’de kahvehanelerin erkeklerin erişimine açık geçmişi çok eskiye dayanan kamusal mekânlar olduğu bilinmektedir. Ancak istisna olarak Sakin Kent Seferihisar’da Kadınlar Kahvesi de açılmıştır: *“Kadınlar Kahvesi ile kadınların ev dışında da vakit geçirebileceği bir alan yaratılması hedeflendi”* (seferihisar.bel.tr, 2015d).

Seferihisar’da başta Sığacık Kaleiçi olmak üzere farklı mekânlarda yayalaştırma, sokak sağlıklılaştırma, restorasyon gibi çalışmalara rastlanmaktadır. Sığacık Peyzaj Projesi gibi tarihi mekânların geliştirilmesi ve ıslah edilmesi için planlar hayata geçirilmiştir. Özellikle Sığacık kale içinde evlerin cephelerinde ve sokaklarda ciddi düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Sığacık kalesi geçirdiği dönüşümle beraber kültürel aktivitelere ev sahipliği yaparken, kale içinde yerel üretici pazarı da yer almıştır (Doğrusoy ve Dalgakıran, 2011: 140). Seferihisar’da kentin ana caddesi konumundaki Atatürk Caddesi’nde de peyzaj düzenlemesi ve iyileştirme yapılmıştır.

Şekil 5.6. Seferihisar’da Atatürk Caddesi Düzenlemesi Eskiz Çalışması

Kaynak: *seferihisar.bel.tr*

⁶⁸“Eğitim ve ekonomik yetersizliği nedeniyle aile bireylerine ekonomik anlamda bağımlı yaşamak zorunda kalan kadınların, öncelikle meslek edindirme çalışmalarından yararlandırılması sonucu topluma kazandırılmalarını, iş olanaklarının artırılmasını, gelir düzeylerini yükseltilmesini ve güç koşullarda yaşayan dezavantajlı grup ve bireylerin (işsiz gençler, çocuklar, yaşlılar, engelliler, kimsesizler) yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, çağdaş ve aydınlık toplum oluşturulması amaçlayan Kadın Emeği Evlerinin ilki 8 Mart 2010 tarihinde Ulaş Mahallesinde, ikincisi 17 Haziran 2010 tarihinde Atatürk Mahallesi Doğanbey Eski Köy’de açılmıştır” (seferihisar.bel.tr, 2015c).

Fotoğraf 5.2. Sığacık Mahallesi'nde Evlerin Cephe ve Sokak Düzenlemeleri

Kaynak: *seferihisar.bel.tr* ve *O. Donat Arşivi* (22.02.2011)

Ayrıca Seferihisar'ın muhtelif yerlerinde mahalle parkları, Dutlaraltı Meydanı, Çocuk ve Gençlik Meydanı, Okul Tarlaları, Eski Dostlar Kahvesi, Teos Doğa Parkı, Ürkmez Sineması, Cihan Ünal Tiyatrosu, Seferi Sinema, Yaşayan Kale, Can Yücel Tohum Takas Merkezi, Sığacık Meydan Parkı, Gençlik Merkezi, Kent Belleği Anı Evi (kent müzesi konseptinde) gibi kamusal mekânlar düzenlenmiştir/inşa edilmiştir (Seferihisar.bel.tr, 2015a; Seferihisar Belediyesi, 2010; 2011; 2012).

Fotoğraf 5.3. Sığacık Meydan Parkı, Eğitsel Okul Bahçesi, Kadın Emegi Evi

Kaynak: *seferihisar.bel.tr* ve *O. Donat Arşivi* (18.12.2011)

Fotoğraf 5.4. Teos Antik Kenti, Doğa Okulu, Sığacık Kalesi

Kaynak: *seferihisar.bel.tr* ve *O. Donat Arşivi* (22.02.2011)

Seferihisar'da üç adet Mavi Bayraklı⁶⁹ plaj bulunmaktadır (Ürkmez, Akarca ve

⁶⁹ Mavi Bayrak sahibi olmak için ise suyun temizliği, çevreye verilen önem, çevre bilinci oluşturmaya yönelik çalışmalar gibi uluslararası bir takım kıstaslar bulunmaktadır (Bilgi, 2013: 52).

Sığacık). Plajların plaj futbolu gibi sosyal etkinliklere göre düzenlendiği de görülmektedir. Seferihisar, hafta sonları İzmir kent merkezinden ve yaz dönemi boyunca tatil amacıyla gelenler nedeniyle yoğun bir yerli turist ve yazlıkçı nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu noktada kıyı turizmi, Seferihisar'da ön plana çıkmaktadır.

Seferihisar'da bünyesinde Mimarlık, Kent Planlaması, Güzel Sanatlar gibi disiplinleri içeren Cittaslow Üniversitesi kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir (Bilgi, 2013: 53). Seferihisar Belediyesi kentteki muhtelif yerlerde kablosuz internet erişim hizmeti sunmaktadır. İnternet sitesini aktif ve güncel tuttuğu ve iletişim için Twitter, Facebook gibi sosyal medya araçlarını kullandığı görülmektedir.

5.3.2. Akyaka (Ula)

1992 yılında kurulan Akyaka Belediyesi 2014 yılında kapatılmıştır. Günümüzde Muğla'nın Büyükşehir statüsü alması ile Muğla Büyükşehir Belediyesi ve Ula Belediyesi'nin idari hizmet alanı içinde yer alan Akyaka Mahallesi, 2011 yılında kazanmış olduğu Sakin Kent unvanını Ula Belediyesi'ne devretmiştir⁷⁰. 2014 yılı sonrası Sakin Kent unvanının resmi temsilcisi olan Ula Belediyesi'nin bulunduğu ilçe merkezi, Akyaka'ya 18 km mesafededir. Akdeniz ikliminin yer aldığı Ula'nın Akyaka'yı da içine alan ilçe nüfusu ise 23.610'dur (TÜİK, 2014).

Akyaka'nın Sakin Kent üyeliği sürecinde istisnai bir durum olarak üyelik başvurusunun referanduma giderek kent halkına sorulmuş olmasıdır. Sakin Kent hakkında yapılan ön bilgilendirmelerden sonra referandum düzenlenmiş ve 911 kişinin katıldığı oylamada %95'lik bir oranla Sakin Kent üyeliğine evet oyu çıkmıştır. Sakin Kent üyeliği için dönemin Akyaka Belediye Başkanı Ahmet Çalca'nın Marmaris ve Bodrum'un aksine Akyaka'yı daha spesifik bir şekilde nitelikli turizm anlayışı ile geliştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır (Bekar vd. 2015: 58-59). Bu noktada Türkiye'nin yoğun kıyı turizmi yapılan bir bölgesinde yer alan Akyaka'da turizm anlayışının Sakin Kent ilkeleri ile öncelik konusunda çatışma riskine sahip olduğu söylenebilir. Onaran (2013: 39)'ın Akyaka Yerel Yönetim Platformu sözcüsünden aktardığı ifade, turizmin Sakin Kent olgusunun önüne geçmesindeki sorunu ifade

⁷⁰ 12.11.2012 tarihinde yayımlanan 6360 sayılı Kanun sonucu 2014 yılındaki Yerel Seçimlerde belediye statüsünü yitiren Akyaka'nın 2011 yılında Sakin Kent üyesi olmasına karşılık mevcut yasanın çıkarılmasının o tarihlerde de gündemde olduğu düşünüldüğünde belediye vasfını yitireceği için Sakin Kent üyeliğine alınmasının doğru bir yaklaşım olmadığı öne sürülebilir.

etmektedir: “Ne zaman ki yavaş kent hedefine erişmek için yeni bir kent kültürü yaratılması için mücadele verenlerle kent kültürünü pazarlanabilir bir meta olarak görenler arasında ayrışma başladı, kent konseyi belediyenin bir uzantısı, göstermelik ve işlevsiz hale getirildi”. Sakin kent SOS vermeye başladı”. Bu noktada turizm sektörünün Sakin Kentler için riskler ve buna karşılık fırsatlar taşıyan tartışmalı bir olgu olmayı sürdüreceği söylenebilir.

Akyaka kenti, Özel Çevre Koruma Statüsü ve Sit alanı içinde yer almaktadır (Bilgi, 2013: 54). Akyaka'nın ön plana çıkan en belirgin özelliği, tıpkı beyaz Bodrum evleri gibi kendine has yerel mimari tarzında inşa edilen sivil mimari örneği evlerden oluşmasıdır. Bu noktada Nail Çakırhan⁷¹ tarafından planlanan ve inşa edilen Nail Çakırhan Evi⁷² oldukça önemli bir sivil mimari örneği olarak Akyaka mimarisinin oluşumunda dönüm noktası olmuştur. Nail Çakırhan'ın izinden giden Akyaka evleri zamanla Ula'da model olarak uygulanmaya başlamış ve belediye bu stile uymayan evlere inşa izni vermeyerek betonlaşmanın önüne geçmiştir (Bilgi, 2013: 54). Nail Çakırhan Evi günümüzde özel mekândan kamusal bir mekâna dönüşmüş durumdadır; dönemsel olarak çeşitli sergilere ev sahipliği yapan ev, Gökova Akyaka'yı Sevenler Derneğince kullanılmaktadır. Akyaka 1986 yılından itibaren kendine has mimari üslubunu koruyan yapılaşmasını günümüze kadar getirmiştir (Onaran, 2013: 38).

Fotoğraf 5.5. Akyaka'nın Yerel Mimaride Evleri ve Eski Belediye Binası

Kaynak: O. Donat Arşivi (26.07.2015)

⁷¹ Nail Çakırhan (1910-2008), Ula doğumlu olan gazeteci, şair ve mimardır. Türkiye’de çeşitli dergi ve gazetelerde çalışmıştır. Yaşamının bir bölümünü Sovyetler Birliği ve kısa süreliğine çeşitli Avrupa ülkelerinde geçirmiştir. 1970 yılında memleketi olan Ula'nın Akyaka beldesine yerleşir. Aslen mimarlık eğitimi almamasına rağmen bu alanda Türkiye'nin çeşitli yerlerinde önemli çalışmalar yapmıştır. En bilinen eseri de Akyaka'da doğayla uyumlu mimari ile yaptığı kendi ismiyle anılan evidir (Duruel, 1996).

⁷² Nail Çakırhan Evi, 1983 yılında içlerinde mimar Turgut Cansever'in (2013: 238) de yer aldığı jüri tarafından dünyadaki (özellikle İslam'ın yaygın olduğu coğrafyalardaki eserleri kapsar) en prestijli mimarlık ödüllerinden olan Ağa Han Uluslararası Mimarlık Ödülü'ne layık görülmüştür.

Fotoğraf 5.6. Akyaka Nail Çakırhan Evi

Kaynak: *O. Donat Arşivi (26.07.2015)*

Akyaka'nın yaz aylarında nüfusu 3000-4000 dolayına çıkarken kış döneminde nüfusu 1500 kadardır (Bekar vd. 2015: 57). Akyaka, yaz aylarında yoğun kıyı turizmine maruz kalmaktadır. Bu nedenle kış döneminde Sakin Kent yaz dönemi ise turistik bir belde olduğu söylenebilir. Akyaka'nın Mavi Bayraklı Halk Plajı bulunmaktadır ancak girişi ücretlidir. Plaja çıkan yollar araç trafiğine kapalı durumdadır. Kent merkezinde denize dökülen Azmak Deresi kenarında trafiğe kapalı bir yürüyüş yolu vardır. Kent merkezinde büyük otoparklar mevcuttur, bu durum yaz aylarındaki yoğun turist akımının bir sonucudur. Kent merkezinde trafiğe kapalı caddenin bulunması da bir takım düzenlemelerin yapıldığına işarettir. Akyaka'da yerel yönetim, civar köylerdeki üreticilere pazar yerinden ücretsiz yer tahsis ederek ürünlerini satabilmesine imkan sağlamıştır (Bekar vd. 2015: 61). Kent merkezinde bolca rastlanan oteller, yazlık evler ve turizm sektörüne hizmet veren mekânlar Akyaka'yı tam bir tatil beldesi görünümünde resmetmektedir.

Fotoğraf 5.7. Akyaka Halk Plajı ve Plaja Çıkan Araç Trafiğine Kapalı Yol

Kaynak: *O. Donat Arşivi (26.07.2015)*

Akyaka Belediyesi'nin Sakin Kent unvanını devrettiği Ula kenti için Sakin Kent üyeliği kapsamında yürütülmüş çalışmalardan bahsedilemez. Ancak önceden var olan kamusal mekânlar hakkında, gözlemlenen mevcut durum ortaya konabilir. Ula için göze çarpan ilk özellik bisiklettir; Türkiye'nin bisiklet dostu kentlerinden biri denebilir ki

belediye logosunda bile bisiklet görülebilir. Kentte bisiklet yolları olmasa da kent merkezinde bisiklet park yerleri bulunur. Pek çok vatandaş günün her saatinde bisiklet ile kent içi ulaşımını sağlamaktadır. Bu nedenle Ula, bisikletin spor amaçlı değil bir ulaşım aracı olarak kullanıldığı nadir kentlerimizden birisidir. Eski evleriyle tarihi görünümdeki kent merkezinde bulunan parklar ve çay bahçeleri, belediye meydanı, eski cami ve avlusu ile engellilerin erişimine uygun kaldırımları merkezdeki kamusal mekânları teşkil eder. Ancak gerek Akyaka'da gerekse Ula'da Sakin Kent kapsamında dönüşüm gören bir yapı bulunmamaktadır. Ula Belediyesi resmi sitesinde Ula'yı 'Huzur'un Başkenti' olarak nitelemiştir. Ula Belediyesi'nin sosyal medya kullanımı görülmemekle birlikte internet adresinde kent sakinlerine yönelik çeşitli bilgilendirme hizmetleri sunulmaktadır (ula.bel.tr, 2015).

Fotoğraf 5.8. Ula Kent Merkezi, Günlük Yaşamda Bisiklet Bir Ulaşım Aracı

Kaynak: *O. Donat Arşivi (26.07.2015)*

5.3.3. Gökçeada

2011 yılında Sakin Kent ve konumu itibariyle Türkiye'nin sakin adası⁷³ olan Gökçeada, Çanakkale iline bağlıdır. Nüfusu 8.644 (TÜİK, 2014) olan ilçe, merkezdeki Gökçeada kenti ve adada yer alan 10 köyden oluşmaktadır. Gökçeada, her şeyden önce ada kültürü ile farklı bir özelliğe sahipken geçmişten kalan Rum köyleriyle renkli etnik yapısı ve meşhur zeytinyağı, Adanın öne çıkan farklı yönlerdir. Genellikle gemi/feribot ile ulaşımın sağlandığı Ada, aynı zamanda havaalanına sahip olan tek Sakin Kenttir. Akdeniz iklimine sahip Gökçeada, Sakin Kent sürecinde özellikle gıda ve organik tarım konusunda ön plana çıkan bir özelliكتedir.

Ege Denizi'nde Lozan Antlaşması ile Türkiye topraklarında kalan Gökçeada'nın

⁷³ Kimi internet sitelerinde ve yazılarda dünyanın Sakin Kent olan tek adası olarak belirtilmektedir, ancak Güney Kore'de de ada üzerinde kurulu Sakin Kentler vardır: www.cittaslow.kr (erişim 16.12.2015)

(eski adı Yunanca rüzgârlı manasına gelen Imbros/İmroz'dur) 70'li yıllara kadar nüfusunun çok büyük kısmı Türkiyeli Rumlardan oluşan bir yapıda olmuştur. Zamanla Rum nüfusun adadan göç etmek durumunda kalması ve Türkiye'nin farklı bölgelerinden adaya iskân ettiren nüfusla demografik yapı farklılaşmıştır. Günümüzde Gökçeada'daki eski Rum köyleri olan Bademli, Dereköy, Tepeköy ve Zeytinliköy kentsel sit alanı konumundadır (Onaran, 2013: 45). Bulgaristan'dan göçen Türklerin yerleştiği Şirinköy, Muğla ve Burdur yöresinden gelenlerin yerleştiği Uğurlu (Türkiye'nin en batısındaki köydür), Trabzon'dan gelenlerin yerleştiği Şahinkaya köyü ve adanın farklı yerlerine iskân edilen Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve Çanakkale'den gelen yerleşimcilerle birlikte Ada, demografik açıdan hayli çeşitlenmiştir (Kahraman, 2005: 46-49). Günümüzde nüfus karakteri açısından Gökçeada, Çanakkale'nin en genç ilçesi konumundadır (GMKA, 2014: 37). Zamanla, Rumlardan kalan evlere Türkiye'nin farklı yerlerinden gelen vatandaşlar yerleştirilmiştir. Bu evler halen özel mekân olarak varlığını sürdürmektedir.

Fotoğraf 5.9. Ada'nın Rum Nüfustan Kalan Geleneksel Evleri

Kaynak: *O. Donat Arşivi (13.06.2015)*

Gökçeada Sakin Kentlerde genel olarak gözlemlendiği gibi tarımsal üretim ve turizm sektörü üzerine kurulu bir ekonomiye sahiptir. Özellikle yaz aylarında artan kıyı/deniz turizmi nedeniyle konaklama tesislerindeki açık ev pansiyonculuğu ile giderilmektedir. Gökçeada'da pansiyon sayıları kıştan yaz farklılık gösterir, yaz dönemine girilince pansiyon sayısı 156'dan 250'ye yükselmektedir (Onaran, 2013: 45). 2014-2023 Güney Marmara Bölge Planı'nda Sakin Kent olduğuna vurgu yapılan Gökçeada'nın turizm potansiyeline sahip ve bu yönde gelişim göstermesi tavsiye olduğu belirtilir. Ayrıca Tarım Bakanlığınca ekolojik tarım yapılmak üzere pilot bölge seçilmiştir (GMKA, 2014: 17; 195).

Gökçeada kent merkezinde kamusal mekânlar içinde geleneksel olarak parklar, kahvehaneler, kafeler, cami ve kilise olmak üzere ibadethaneler bulunmaktadır.

Gökçeada'nın merkezinde araç trafiğine kapalı yayalaştırılmış sokaklar bulunmaktadır. Kent merkezinde Büyük Kilise ve Fatih Camii, bahçeleriyle güzel biçimde düzenlenmiş olup kentteki Belediye, Kaymakamlık gibi devlet yapılarında da çevre ve vatandaşların erişimine yönelik düzenlemeler görülmektedir. Sakin Kent üyeliği sonrası dönüşüme uğrayan kamusal mekânlar; düzenlenmiş olan Balık Halini de içeren Sait Halim Ergör Çarşısı ve 2015 yılında açılan Üretici Pazarı'dır. İlçe merkezinde tahsis edilen alan pazar için düzenlenerek yerel üreticilerin satışına imkân sunulmuştur. Gökçeada'nın Üretici Pazarı, Yavaş Yemek hareketindeki Yeryüzü Pazarları uygulaması kapsamında bu unvana sahip Foça ile birlikte Türkiye'deki iki pazardan biridir. Kendine göre çeşitli kriterler taşıyan bu pazar için mekânsal düzenleme de yapılmıştır. Pazar günleri kurulan Gökçeada'nın kent pazarı içinse Nadir Nadi Caddesi araç trafiğine kapatılmaktadır.

Fotoğraf 5.10. Gökçeada Kent Merkezindeki Pazar ve Balık Hali

Kaynak: O. Donat Arşivi (13.06.2015)

Fotoğraf 5.11. Kamusal Mekânlardan Örnekler, Menekşe Sokak, Sosyal Market, Gökçeada Kaymakamlığı.

Kaynak: O. Donat Arşivi (13.06.2015)

Gökçeada'nın kent merkezinden uzakta, zamanında korsan saldırından korunmak amacıyla Adanın tepelik yerlerinde kurulu tarihi Rum köylerinde farklı kamusal mekânlar yer almaktadır. Buralardaki kafe, restoran tarzı sosyal mekânlar, köylülerin ortaklaşa kullandığı çamaşırhaneler, okul, kilise gibi yerler ve toplanma yeri olan köy meydanları Adanın farklı kamusal mekânlarını oluşturmaktadır.

Fotoğraf 5.12. Ada'nın Rum Köylerinde Bulunan Kafe, Okul, Kilise, Çamaşırhane gibi Kamusal Mekânlar

Kaynak: O. Donat Arşivi (13.06.2015)

Gökçeada'da merkezdeki sokak, meydan, park düzenlemeleri, Yeryüzü Pazarı düzenlemesi haricinde Sakin Kent ilkelerine yönelik çalışmalardan söz etmek güçtür. Gökçeada Belediyesi sosyal medyada aktif olarak yer almamakla birlikte resmi internet sitesi 2015 yılı boyunca hizmete alınmamış durumda gözükmektedir.

5.3.4. Taraklı

2011 yılında Sakin Kent unvanı alan Taraklı, sanayisiyle öne çıkan Sakarya ilinin en küçük ilçesi ve belediye nüfusuna sahip kentidir. İlçe nüfusu 6.993 (TÜİK, 2014) olan Taraklı'nın, Adapazarı'na uzaklığı 69 km'dir. Günümüzde ana ulaşım akslarının dışında kalmış Taraklı, geçmişte İpekyolu güzergâhı üzerinde yer alan Anadolu kentlerinden biridir. Taraklı kentine kimliğini kazandıran unsurların başında şimşir kaşık ve taraklar gelir. Bu durum 17. yüzyılda Evliya Çelebi'nin de anlatımında yer alır: *"Hepsi kaşık ve tarak yapımıyla uğraştıklarından, şehre Taraklu derler. Dağlar safi şimşir ağacıyla kaplı olduğundan halkı bunları işleyip, Arap ve Aceme gönderirler"* (Onaran: 2013: 42). Karasal iklimin egemen olduğu Taraklı'nın bitki örtüsü, bulunduğu yöre itibariyle çoğunlukla ormanlardan oluşmaktadır.

Taraklı'yı diğer Sakin Kentlerden ayıran en önemli unsur Osmanlı Dönemi kent dokusunu muhafaza eden yapısıdır. Bu durumun kentin nüfus artışı yaşamamış olmasından dolayı olduğu söylenebilir. Nerdeyse tüm Sakin Kentlerde olduğu gibi kent girişlerinde betonarme yapılar bulunsa da, kent merkezi tarihi dokusunu korumaktadır. Sakin Kentlerde kamusal mekânları doğrudan ilgilendiren tarihi kent merkezinin korunması konusu Türkiye'deki Sakin Kentler için sıkıntılı bir konudur. Ancak Taraklı bu açıdan iyi bir konumdadır, kentin Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanmış Taraklı Koruma Amaçlı Eylem Planı bulunmaktadır (Altunbaş, 2007: 641).

Taraklı kendine has mimarisi olan ve 19. yy Osmanlı sivil mimari örnekleriyle dolu 3 katlı ahşap karkas evlerden oluşmaktadır. 100'ün üzerinde tescilli tarihi evin bulunduğu kentte evlerin bir kısmı bakım-tadilatından geçmiş, çarşıdaki dükkânların ise büyük bölümü restore edilmiştir. Bunların arasında Küçükhan, Kale Han, Hacırifatlar, Çakırlar konakları gibi binalar restore edilip korunmuştur (Bilgi, 2013: 56; Onaran, 2013: 44). Kent merkezindeki binaların restorasyon işlerinin kamu otoritesince çoğunlukla Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Taraklı Belediyesi işbirliğinde gerçekleştirildiği eski evlerin üzerindeki bilgilendirme levhalarından görülmektedir. Belediye Başkanı Özkaraman Taraklı'daki koruma çalışmalarını şu şekilde ifade etmektedir:

“[...] 2005 yılından itibaren Belediyemiz öncülüğünde, tescilli binaların restorasyonlarına yönelik çalışmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sakarya Valiliği aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda yerel turizm konusunda sürekli bir gelişme sağlanmış ve bunun sonucu olarak da kültür turizmi önem kazanmıştır. Tescilli ve tescilsiz kültür varlığı binalarımız Taraklımız, Sakarya'mız ve ülkemiz için önemli mimari ve kültürel mirasımız olup, bu taşınmazların sürdürülebilir korunma, yerel sahiplik esasları dâhilinde değerlendirilmesi ve yaşatılarak gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanmasına yönelik olmak üzere; Fevzi Çakmak Caddesindeki 'Hacı Atıf Konağı' ve 'İrfan Özen Konağı' Santral Sokaktaki 'Ezancılar Konağı' için kamulaştırma kararı alınmıştır. Sakarya Valiliği Kültür Katkı Payı'ndan talep edilen ödenek ile adı geçen taşınmazlar Belediyemiz mülkiyetine alınacak daha sonra restorasyon işlemleri yapılarak kültür turizmine kazandırılacaktır” (Milliyet, 2014).

Fotoğraf 5.13. Restore Edilen Taraklı Evleri

Kaynak: O. Donat Arşivi (24.05.2015)

Kent merkezindeki Orhangazi ve Yunuspaşa Çarşılarının bulunduğu sokaklarda, sokak sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmış ve bu sokaklar araç trafiğine kapatılmıştır. Taraklı'nın tam merkezi denebilecek noktada bulunan park/çay bahçesi oldukça

kalabalık bir mekândır ve etrafındaki araç trafiğine kapatılarak yayalaştırılan alanda üretici pazarı kuruludur. Burada gerek gıda gerekse de yöreye özgü ürünler doğrudan yöre insanınca satılmaktadır. Meydanda yer alan 1516 yılı yapımı Kurşunlu Camii, avlusu ile beraber insanların toplandığı geleneksel kamusal mekânlardan biridir. Benzer biçimde merkezde bulunan kahvehaneler bu çerçevede yer alan geleneksel mekânlardır.

Fotoğraf 5.14. Taraklı'daki Geleneksel Kamusal Mekânlar

Kaynak: *O. Donat Arşivi (24.05.2015)*

Fotoğraf 5.15. Merkezdeki Pazar ve Trafığe Kapalı Alanlar

Kaynak: *O. Donat Arşivi (24.05.2015)*

Kent merkezindeki meydana bakan eski büyük bina, bugün kent belleğini aktaran ve bir kent müzesi işlevi gören Taraklı Kültür Evi'dir. Geçmişte okul, hükümet konağı, belediye olarak kullanılan bina müze konseptinde dönüştürülmüştür. Bunun yanında dönüştürülen eski konaklardan kimileri özel sektörcü işletilen butik otel olarak değerlendirilmişlerdir. Kent merkezinde Osmanlı Dönemi'nden kalan tarihi han restore edilerek kermes, sergi vb. gibi etkinlikler için bir kamusal mekân olarak düzenlenmiştir.

Fotoğraf 5.16. Taraklı Kültür Evi ve İç Mekânı

Kaynak: *O. Donat Arşivi (24.05.2015)*

Kentte kamusal mekânlarda işaret, logo gibi simgesel unsurları kapsayan Sakin Kent görünürlüğü neredeyse yok gibidir, bu durum diğer ilçelere tezatlık oluşturmuş durumdadır denebilir. Taraklı kentinde Sakin Kentteki kamusal mekâna yönelik yerel yönetim tarafından yürütülen çalışmalarla ilgili olarak Kültür Evi, yerel üretici pazarı için alan, peyzaj ve sokak sağlıklılaştırması, kadınlara yönelik çalışmalar, yayalaştırma, park alanı, tarihi mekân restorasyonu, kamu hizmetine dönüştürülen yapılar ve yerel üreticiler için dükkânların düzenlenmesi gibi uygulamalar olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında engellilere yönelik düzenlemeler, bisiklet yolları, kent meydanı düzenlemesi⁷⁴ bulunmamaktadır. Ayrıca kamusal bir alan olarak internet ve sosyal medyada belediyenin varlığına rastlanmamaktadır.

5.3.5. Yenipazar

Aydın ilindeki en küçük ilçelerden biri olan Yenipazar'ın ilçe nüfusu 12.963'tür (TÜİK, 2014). Aydın kent merkezine 39 km uzaklıkta bulunan ve Akdeniz ikliminde yer alan Yenipazar, turizmden çok tarımsal üretimdeki niteliğiyle ön plana çıkan bir kenttir. 2011 yılında Sakin Kent olan Yenipazar'ın en meşhur değeri Kurtuluş Savaşı'nda efsaneleşmiş Yörük Ali Efe'dir. Ayrıca kent merkezinde derhal göze çarpan restoranlardan da fark edilebileceği üzere Yenipazar Pidesi gastronomik açıdan ünü ilçe sınırlarının dışına çıkan kentin diğer bir değeridir. Nüfusu geçmişe göre artan Sakin Kentler arasında istisna denebilecek Ula ve Taraklı'nın yanı sıra Yenipazar kenti de nüfusunu koruma açısında sorun yaşamaktadır. Yenipazar son yıllarda göç veren bir konumdadır ve yaşlı bağımlılık oranında bölge ve Türkiye ortalamasının üstündedir

⁷⁴ Meydan düzenlemesinin proje aşaması için bkz. <http://www.sakarya.bel.tr/tr/Haber/tarakli-yeni-meydanina-kavusuyor/8541> (erişim 12.12.2015)

(GEKA, 2015: 49; 62).

Yenipazar kentinin merkezindeki kamusal mekânlar geniş bir kavşak noktasının etrafında yer alırlar. Büyükçe bir park ve çay bahçesi olan Turgut Özal Parkı, Merkez Çarşı Camii, çarşı ve çarşının araba trafiğine kapalı dar sokakları bu meydanı çevreler. Ancak Sakin Kente özgü kısmı ise meydana bakan üretici pazarı olan Ev Yapımı Doğal Ürünler Pazarıdır. Yerel üreticiler için kentin en merkezi yerinde düzenleme yapılmış ve yayalaştırılan alanda üreticilerin ürünlerine satmasına olanak sağlamıştır. Bu Pazar sürekli açık konumdadır. Pazarın yukarısından çıkan merdivenler peyzaj düzenlemesi ile boyanmış ve salyangoz resimleri ile Sakin Kente vurgu yapılmıştır. Bunların yanında kentte; araçsız köy pazarı, yaya alanlarının genişletilmesi, kadın kooperatifi kurulması, sivil mimari örneklerinin korunması, bisiklet istasyonları gibi projeler ortaya çıkmıştır (Bilgi, 2013: 55).

Fotoğraf 5.17. ‘Yenipazar’ın Üretici ‘Pazarı’

Kaynak: *O. Donat Arşivi (09.08.2015)*

Sakin Kent üyeliği kapsamındaki kamusal mekân dönüşümdeki en çarpıcı örnek belki de Yenipazar’da yaşanmıştır. 2013 yılında dönemin belediye başkanı tarafından açılan Orhtosia Kültür Evi/Merkezi; Yenipazar halkının evlerinden taşıyıp getirdiği kültürel ve yerel eşyalarla teşrifati sağlanmış bir kent belleği müzesi olarak açılmıştır. Ancak iki yıl içinde kapanarak bulunduğu bina Ziraat Banka’sına devrolunmuş ve banka şubesine dönüşmüştür.

Yenipazar’ın en önemli değeri olan Yörük Ali Efe’nin doğup büyüdüğü ev günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığınca Yörük Ali Efe Müzesi olarak halka açılmıştır. Yıkıntı bir ev iken oldukça köklü bir dönüşümden geçmek suretiyle hizmete girmiş durumda olan müze, ayrıca Yenipazar’ın geçmişine ışık tutan etnografik bir niteliğe de sahiptir.

Fotoğraf 5.18. Yenipazar'ın Kent Merkezinde Bulunan Yörük Ali Efe Evi

Kaynak: *O. Donat Arşivi (09.08.2015)*

Kentin gözlemlenen kamusal mekânları arasında yer alan Belediye Meydanı genişçe bir alanı kaplamakta ve etkinlikler için yayalaştırılmış durumdadır. Ayrıca Sakin Kent olmadan önce tamamlanmış kapalı pazar yeri ve kaldırımlarda araç işgallerinin önüne geçen büyük bir katlı otopark belediye tarafından hizmete sunulmuştur. Kentin tepelere doğru olan kısımlarında piknik alanları ve seyir terası gibi mesirelik yerler mevcutsa da belli bölümü özel işletmelere devredilmiş durumdadır. Çamlık mesire yerinde yer alan tarihi değirmen ise kentin günümüze dek ayakta kalan tarihi yapılarından.

Fotoğraf 5.19. Yenipazar Belediye Meydanı ve Çamlık'a Çıkan Merdivenler

Kaynak: *O. Donat Arşivi (09.08.2015)*

Özetle Yenipazar'da meydan ve sokak düzenlemeleri, yayalaştırma çalışmaları ve üreticilere alan tahsisi gibi uygulamalar yürütülmüşken bisiklet yolları, engellilere yönelik düzenlemeler, tarihi yapı restorasyonu gibi çalışmalar ve dönüşüm geçirmiş yapılar görülmemektedir. Yenipazar Belediyesi sosyal medyada Facebook kanalıyla iletişime sahip olup resmi sitesi ise 2015 yılı Aralık itibariyle yapım aşamasında bulunmaktadır.

5.3.6. Perşembe

Perşembe 2012 yılında Sakin Kent olmuştur. İlçe nüfusu 31.702 (TÜİK, 2014) olmakla birlikte bağlı bulunduğu Ordu ilinde, il merkezine en yakın ilçe konumundadır. Perşembe'nin plajları ve doğal güzellikleri ön plandadır bu nedenle Ordu il merkezinden günübirlik ziyaretçileri çekmektedir. Perşembe, sakinlik kavramını coğrafi tezatlığı ile bütünleştirmiş ve bu durumu benimsediği “Hırçın Karadeniz'in Sakin Limanı” sloganı ile ifade etmiştir. Kentin sakin limanından 17. yüzyılda Evliya Çelebi de ünlü Seyahatname'sinde Perşembe'yi betimlerken bahseder; *“kalesi, deniz kenarında eski yuvarlak bir kaledir. Dizdarı (kale komutanı) ve neferleri (askerleri) vardır. Ama cephanesi, o kadar iyi değildir. Camileri, hanı, hamamı, çarşısı vardır. Burası, güzel, demir tutar, büyük bir limandır. Gemilerin demir bırakmadan yatması mümkündür”* (Karadeniz, 2014: 89).

Perşembe ekonomisi 60'lı ve 70'li yıllardaki canlılığını önce Öğretmen Okulu ardından Hava Radar Komutanlığı'nın kapanması ile yitirmiş ve 90'lı yıllardan itibaren bir çöküşün içine girmiştir (Karadeniz, 2014: 92). Ancak Karadeniz sahil yolunun geçmediği az sayıdaki Karadeniz kıyı kentlerinden biri olması, Perşembe için olumlu bir gelişme olmuş zira ilçe yoğun araç trafiği ve ağır taşıt istilasına uğramaktan kurtulmuştur. Perşembe kenti içine düştüğü durağanlığı aşmak için turizme yönelmiştir. 2000'li yıllarda giderek turizme açılan Perşembe'de 4 kamping alanı, 14 restoran, 10 kafe çay bahçesi ve 5 adet de plaj bulunmaktadır (Karadeniz, 2014: 103).

Perşembe'nin tarihi, kültürel ve doğal değerleri kent merkezi veya hemen yakınında değil daha ziyade tıpkı Gökçeada'da olduğu gibi çevre köylerinde yoğunlaşmıştır. Perşembe'nin merkezini de kapsayan ilçe sınırlarında yer alan kıyı alanı (Efirli'den Bolaman'a kadar) 2009 yılında Kültür-Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmiştir (Karadeniz, 2014: 93). İlçe merkezi sınırlarında yer alan Yason Burnu geçmişte Rumların ikamet ettiği bir bölge olarak turizm açısından önemlidir. Restore edilmiş Yason Kilisesi, etrafında çevre düzenlemesi yapılmış ve kamunun erişimine açık durumdadır. Birkaç çay bahçesi de burada mevcuttur. İlçe merkezine yakın muhtelif yerlerde plajlar bulunmaktadır. Özel girişimciler tarafından işletilen bu plajlar yaz aylarında çevre kentlerden çok sayıda ziyaretçi çekmektedir, içlerinde yalnızca kadınlara tahsis olunan plaj da vardır. Ordu ilinde bazı plajlarda bulunmasına karşılık Perşembe sahillerinde Mavi Bayraklı plaj bulunmamaktadır. Perşembe'ye bağlı Efirli'de

yer alan eski Efirli Camii etrafında çevre düzenlemesi yapılmış olup ilçedeki önemli tarihi yapılardan biridir.

Fotoğraf 5.20. Perşembe'nin Tarihi Değerleri Efirli Camii ve Yason Kilisesi

Kaynak: O. Donat Arşivi (30.05.2015)

Fotoğraf 5.21. 'Kamusallığı' Yazın Artan Plajlar ve Hoynat Adası

Kaynak: O. Donat Arşivi (30.05.2015)

Geçmişten kalan sivil mimari örneklerinin zamanla silindiği görülen kent merkezi, yörenin topografyası nedeniyle kıyı boyunca uzanan bir yapıya sahiptir. Bunun sonucu olarak kamusal mekânlar sahil yolu üzerinde toplanmış durumdadır. Bisiklet ve yaya yolları, sahil boyunca uzanan park ve çocuk oyun bahçesi alanları bulunmaktadır. Bununla birlikte resmi kamu binaları, çay bahçeleri, kafeler, otopark ve düğün salonu gibi mekânlar sahil yolu üzerinde yer almaktadır. 2014 yılında hizmete giren ve yerel mimari ile uyumlu belediye hizmet binasının önünde genişçe bir meydan düzenlemesi yapılmıştır. Önceden araçların otopark olarak kullandığı alan dönüşüm geçirmiştir. Kent meydanının aksine yayalaştırma yapılmış sokak bulunmamaktadır, yol ve kaldırım gibi kamusal mekânlar mevcut görünümüyle kalmıştır. Ancak Kumbaşı ve Kalekaya mahalleri arasında sahil boyunca 10 km bisiklet yolu yapılmıştır (Yıldırım ve Karahmet, 2013: 18).

Fotoğraf 5.22. Perşembe Kıyı Şeridi ve Sahil Yolu

Kaynak: *O. Donat Arşivi (30.05.2015)*

Fotoğraf 5.23. Perşembe Belediye Binası ve Yeni Yapılan Kent Meydanı

Kaynak: *O. Donat Arşivi (30.05.2015)*

Karadeniz coğrafyasının etkisi ile kıyı boyu dağınık bir yerleşim görünümü alan Perşembe'de fazlaca kamusal mekândan bahsetmek mümkün değildir. Kıyı hattı dışında derhal yamaçların ve engin bir yeşil doğanın başladığı ilçede, eğimli arazilerde özel mekânlar giderek yayılmıştır. Sahil şeridi dışında modern bir görünümle düzenlenmiş belediye meydanı, cami ve etrafındaki kahvehane gibi mekânlar ilçedeki kamusal mekânların en görülür yerleridir. Sakin Kent görünürlüğüne sağlandığı ilçede, üyelikle beraber bisiklet yolu, belediye meydanı ve bazı ufak çevre düzenlemelerinin hayata geçirildiği görülmektedir. Bununla birlikte üreticiler için pazaryeri, sokak sağlıklaştırma ve yayalaştırma çalışmaları gibi planlanmış çeşitli projelerin önümüzdeki dönemde hayata geçeceği belirtilmektedir (perşembe.bel.tr, 2015).

Perşembe Belediyesi internet sitesini ve sosyal medyayı kullanmak suretiyle kent sakinleri ile iletişim sağlamaktadır. Ayrıca Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından Perşembe'nin kent meydanında ücretsiz olarak kablosuz internet hizmeti sağlanmaktadır.

5.3.7. Vize

Kırklareli ilinde yer alan Vize kenti 2012 yılında Sakin Kent olmuştur. Bu tarihten beri Türkiye Trakya'sındaki tek Sakin Kent olmasının yanında Balkanların da halen Sakin Kent unvanlı tek kentidir. Vize, tıpkı Seferihisar gibi metropol bir kentin yakınında yer almaktadır; Türkiye'nin en az sakini olan kenti denebilecek İstanbul'a 140 km mesafededir. Vize'nin kent merkezi denizden içeride olmasına karşılık ilçe sınırları içindeki Kıyıköy beldesi ile Karadeniz'e bağlanır. Dolayısıyla ilçede hem karasal hem de Karadeniz iklimi görülebilir. İlçe nüfusu 27.700 (TÜİK, 2014) olan Vize'nin en önemli özellikleri geçmişte Traklar başta olmak üzere çeşitli medeniyetlerin bıraktığı izler, Istrancaların doğası ve meşhur ıhlamurudur.

Fotoğraf 5.24. Vize İlçesindeki Istranca Ormanları ve Karadeniz Kıyıları

Kaynak: O. Donat Arşivi (07.06.2011)

Trakya 2014-2023 Bölge Planı'nda (TRAKYAKA, 2014: 83-84) Vize, bulunduğu bölgede turizm konusunda önemli değerler barındıran bir ilçe olarak belirtilmiş ve bu yönde geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kent genelinde yapılan araştırmada da Vize'nin tarihi kültürel değerleriyle ön plana çıkan bir kent olması Vize halkınca benimsenmiş bir durumdur (Malkoçlu vd., 2011: 240). Kültür ve turizm kenti olma hedefindeki Vize, Sakin Kent üyeliği ile bu konuda önemli bir adım atmıştır. Bu süreçte kamusallığın önemli mekânlarından kahvehanelerde bilgilendirme toplantıları düzenlenmiş, çeşitli sivil toplum ve kamu hizmeti veren kurum temsilcileri ile toplantılar gerçekleştirilmiş ve kamuya açık alanlarda çeşitli bilgilendirme faaliyetleri yürütülmüştür.

Sakin Kent üyeliği öncesi Vize kentinde ön plana çıkan kamusal mekânlar, belediye çocuk parkı ve çay bahçesi, Vize Halk Kütüphanesi, belediye tarafından inşa edilen Atatürk Açık Spor Tesisi, yeme-içme yerleri, engellilerin erişimine uygun kaldırımlar, belediye internet evi gibi mekânlardan meydana gelmektedir. Sakin Kent

üyeliği sürecinde Mimar Sinan Mahallesi'nde yürütülen sokak sağlıklaştırma çalışmaları önemli düzenlenmelerin başında gelmektedir. Bu kapsamda evlerin duvar ve cepheleri düzenlenmiş ve bölgede yer alan Vize Ayasofyası/Gazi Süleyman Paşa Camii, Hasan Bey Camii, Vize Kalesi gibi tarihi yapıların çevre düzenlemeleri yapılmıştır. Eski kent kısmının bütünsel biçimde yenilenmesi Sakin Kent kapsamındaki en önemli dönüşüm projesi olmuştur. Ayrıca Sakin Kent üyeliği ile birlikte Vize Kent Ormanı kurularak burada çeşitli sosyal etkinlik mekânları oluşturulmuştur. Bir diğer çalışma 2013 yılında belediye tarafından yapımına başlanan otel ve çok amaçlı kültür merkezi olmuştur (Vize Belediyesi, 2014: 7-8).

Fotoğraf 5.25. Vize Ayasofyası/ Gazi Süleyman Paşa Camii

Kaynak: *O. Donat Arşivi (30.03.2012) ve E. Trak Arşivi (25.09.2012)*

Fotoğraf 5.26. Mimar Sinan Mahallesi Sokak Sağlıklaştırması ve Vize Kalesi Çevre Düzenlemesi

Kaynak: *Vize Belediyesi Arşivi ve E. Trak Arşivi (25.09.2012)*

Fotoğraf 5.27. Belediye Çocuk Parkı, Kooperatif Satış Yeri, Vize Antik Tiyatrosu

Kaynak: *Vize Belediyesi Arşivi ve O. Donat Arşivi (18.03.2012)*

Vize İlçesi genelinde pek çok tarih eser bulunmasına karşılık bu eserler yurt içi ve dışındaki farklı müzelerde sergilenmektedir. Bu noktada kentte müze bulunmamasının yanında; kültür evi, üretici pazarı ve bisiklet yollarının bulunmayışı gibi eksiklikler de görülmektedir. Buna karşılık belediyenin etkinliklerde yer tahsis ettiği Trakya Slow Food Derneği/Convivia, Vize Sakin Kent Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarının gıda ve yerel ürünler üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Haftada bir merkezdeki Zübeyde Hanım Caddesi üzerinde kurulan pazarda yerel üreticiler de ürünlerini satma imkânı bulmaktadır. Ayrıca kent merkezindeki Haliçi'nin yeniden düzenlenerek yerel üretici pazarına dönüştürülmesi için de çalışmalara başlanmıştır. Vize'nin eski Trak Kalesi görünümünü canlandırmak üzere düşünülen arkeopark projesi henüz hayata geçmemiştir. Ayrıca tarihi Ferhat Bey Hamamı restorasyonu ve Vize Antik Tiyatrosu'nun düzenlenmesi planlanmakla beraber uygulamaya geçilmemiştir.

Kentte Sakin Kentin görünürlüğü muhtelif mekânlarda sağlanmıştır. Vize Belediyesi, Sakin Kent üyeliği kapsamında merkezde ücretsiz internet hizmeti sağlamıştır. Bununla birlikte internet sitesinden çeşitli hizmetler sağlanırken Twitter ve Facebook gibi sosyal medya ağları da aktif olarak kullanılmaktadır.

5.3.8. Yalvaç

Yalvaç, Anadolu coğrafyasındaki tarihi eskiye dayanan kentlerden biridir. Antiocheia Psidia antik kenti bugün Yalvaç'ın merkezinin oldukça yakınında yer almaktadır. Merkezine 108 km uzaklıkta yer aldığı Isparta'nın en büyük ilçesi konumunda olan Yalvaç, 2012 yılında Sakin Kent üyeliğine kabul edilmiştir. Karasal iklime sahip olan ilçenin nüfusu ise 48.803'tür (TÜİK, 2014). Yalvaç kenti yalnızca antik dönemden gelen değil, Osmanlı ve Beylikler Dönemlerinden gelen eserler de

barındıran tarihi dokusunu koruyabilmiş kentlerden birisidir. Yalvaç'ın bir özelliğe de yurtdışına önemli bir oranda göç vermiş olmasıdır. Yazın ilçeye çok sayıda gurbetçi vatandaş gelmektedir. Özellikle Fransa, Almanya ve Hollanda plakalı araçlar Sakin Kentin trafiğine egemen olmaktadır.

Antiocheia Psidia antik kentindeki eserleri sergilemek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığınca 1966 yılında kurulan Yalvaç Müzesi, yalnızca arkeoloji müzesi olarak değil aynı zamanda etnografik unsurları ile bir kent tarihi müzesi görünümündedir. Yalvaç'ın kamusal mekânları genellikle tarihi yerleridir, merkezdeki bu yerlerin etrafı çevre düzenlemesi yapılmış ve yayalaştırılmış durumdadır. Devlethan Camii, Hamidiye Camii, Yemeniciler Bedesteni, Demirciler Bedesteni, Ayakkabıcılar Arastası gibi tarihi yapılar bu düzenlemelere örnektir. İlk defa Osmanlı Dönemi'nde yaptırılan Ali Rıza Efendi İlçe Halk Kütüphanesi bugün halen faal biçimde hizmet vermektedir. Yalvaç'a özgü yerlerden biri kentin belediye binasının hemen karşısında yer alan büyük meydanıdır; Anlatan Meydan olarak adlandırılan bu yer, Yalvaç'ın geçmişi ve kültürü hakkında önemli bilgiler vermektedir. Miryokefalon Meydanı ise araç trafiğine kapalı yayalaştırılmış kamusal mekânlardandır, burada Kadınlar Pazarı adıyla kadınların yöreye özgü ürettikleri ürünleri satabilmesine imkân sağlanmıştır. Yalvaç'ın merkezindeki en önemli kamusal alanların başında Çınaraltı gelmektedir. Tarihi çınarın etrafı, burada bir araya gelen kent sakinleri ile günün her saati kalabalıktır. Çınaraltı birkaç adet kahvehane/çay bahçesinden oluşmaktadır. Tarihi çınar, antik kentin sütunlu kemerleri gibi Yalvaç Belediyesi'nin logosuna da geçmiştir. Tarihi çınarın Yalvaç'ta oldukça önemsendiğini söylemek yanlış olmaz. Ayrıca Yalvaç'ın özgün mekânlarından biri de yalnızca süt ve süt ürünleri satan üreticilerin yer aldığı Yoğurt Pazarı'dır.

Fotoğraf 5.28. Yalvaç Müzesi

Kaynak: O. Donat Arşivi (08.08.2015)

Fotoğraf 5.29. Yalvaç Anlatan Meydanı, Çınaraltı ve Yayalaştırılmış Miryokefalon Meydanı ile Arka Planda Hamidiye Camii

Kaynak: O. Donat Arşivi (08.08.2015)

Yalvaç'ın eski kent kısmının yer aldığı bugünkü adıyla Kaş Hacı Bey Mahallesi; eskiden kalan sivil mimari örneklerinin yer aldığı, tepeye kurulmuş bir mahalledir. Sakin Kent üyeliği kapsamında burada yer alan iki eski bina belediye tarafından restore edilip kamuya kazandırılmıştır. Bunların arasında Belediye Kültür Evi ziyaretçilere kapalı durumdadır. Ancak diğer restore edilen bina olan Geleneksel Yemek Evi ise Yalvaç MYO'nun katkılarıyla ile açık tutulmaktadır. Mahalledeki tarihi evlerin dış cepheleri yenilenmiştir. Bu dönüşümü anlatan mahalle sakini bir kadın *“dışları güzel oldu da içleri aynı kaldı keşke onları da yenileselerdi”* diyerek durumu anlatmıştır. Bununla birlikte belediyenin katkıları ile daha kapsamlı bir takım eski ev restorasyonları da yapılmıştır. Ayrıca bahçe duvarı, kaldırım, park ve cami-avlu (Kaş Hacı Bey ve Kaşşığı Camileri) gibi çeşitli mekân düzenlemeleri de yapılmıştır.

Fotoğraf 5.30. Yalvaç Belediyesi Geleneksel Yemek Evi ve Kültür Evi

Kaynak: O. Donat Arşivi (08.08.2015)

Fotoğraf 5.31. Kaş Hacı Bey Mahallesi'nde Mekânsal Düzenlemeler

Kaynak: *O. Donat Arşivi (08.08.2015)*

Yalvaç kentinin genelinde düzenlenen diğer kamusal mekânlara örnek olarak Turgut Özal Kent Parkı, Pelitaltı Spor Tesisi, Şehir Stadyumu, kanal boyundaki yürüyüş parkurları düzenlemesi, eski bir evin restore edilmesiyle açılan Keçe Evi ve Kadınlara yönelik Sanat Evi kurulması gibi çalışmalar gösterilebilir. Ayrıca Yalvaç'ın kent merkezi dışında fakat ilçe sınırları içinde yer alan, Eğirdir Gölü kıyısında geçmişte atıl olan ancak daha sonra Yalvaç Kaymakamlığı tarafından halk plajına dönüştürülen Taşevi Plajı da mevcuttur.

Yalvaç'ta engellilere yönelik çalışmaların eksikliği dışında kamusal mekânlarda kriterlere göre özgün çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Yalvaç Belediyesi internet sitesini güncel tutmakta olup, bazı sosyal medya araçlarını kullanmaktadır. Ayrıca kentte, Sakin Kent görünürlüğü sağlanmaya gayret edilmiştir.

5.3.9. Halfeti

2013 yılında Türkiye'den Sakin Kent üyeliğine kabul edilen 9'uncu kent Halfeti olmuştur. Aynı zamanda Orta Doğu'nun da tek Sakin Kenti olduğu söylenebilir. Şanlıurfa'nın ilçesi olan Halfeti, Fırat Nehri kenarına kurulu, bölgesindeki kadim kentlerden biridir. Halfeti'nin 102 km mesafe ile en yakın olduğu kent merkezi Gaziantep'tir. İlçe nüfusu 38.345 (TÜİK, 2014) olmakla birlikte ilçenin iklim yapısında denizden içeride olmasına karşılık Akdeniz ikliminin etkisi görülmektedir.

2000 yılından itibaren Birecik Barajı'nın faaliyete geçmesi ile birlikte tıpkı Zeugma Antik Kenti gibi Fırat Nehri kenarındaki bazı eski yerleşim yerlerinin bir bölümü baraj suları altında kalmıştır. Tarihi Halfeti de bu kentlerden biridir. Halfeti'nin %80'lik kısmı kentsel ve tarımsal alanları da içerecek biçimde sular altında kalmış ve

bu nedenle pek çok insan göç etmeye mecbur olmuştur (Gülbandılar, 2015: 18). Kentin yeniden kurulan kısmı Eski Halfeti'nin 8 km kadar uzağında nehir yatağından yukarıdaki düzlük alanda bulunmaktadır. İki Halfeti arasında sadece mesafe değil kentsel doku noktasında da ciddi bir fark bulunmaktadır.

Fotoğraf 5.32. Halfeti'nin Görünümü ve Suların Yükselmesi Sonucu Terk Edilmiş Yerleşimler

Kaynak: *O. Donat Arşivi (01.05.2015)*

Diyarbakır-Şanlıurfa Bölge Planı'nda (2014: 30; 56) Halfeti'nin, negatif göç hızı olan bir dezavantajlı ilçe konumunda olduğu belirtilmiş; Planda turizmin geliştirilmesine yönelik önlemlerin alınması ve organik tarımın geliştirilmesi tavsiye olunmuştur. Halfeti'nin öne çıkan özgün değerlerinin başında siyah gül, Antep fıstığı, yöreye özgü eski taş evler, Halfeti'ye hayat veren Fırat Nehri ile bölgenin meşhur gastronomik değerleri gelmektedir. Halfeti bulunduğu konumla özellikle hafta sonları ve tatillerde etrafından çok sayıda ziyaretçi çekmektedir. Ancak Eski Halfeti'nin mevcut yapısı turistik rant üzerine kurulmuştur. Göze çarpan planlama eksikliği ziyaretçilerin yoğun olduğu günlerde trafik ve gürültü sorunlarıyla birlikte kaotik duruma katkı yapmaktadır.

Fotoğraf 5.33. Eski Halfeti'ye Gelen Günübirlük Ziyaretçiler

Kaynak: *O. Donat Arşivi (01.05.2015)*

Sakin Kent üyeliği konusunda belediyeden ziyade kaymakamlığın görünürlük

ağırlıklı çalışmaları dikkat çekmektedir. Ayrıca Halfeti Kent Konseyi'nin çalışmaları etkindir. Özellikle GAP İdaresi ve Kalkınma Ajansınca alınmış desteklerin tanıtımları da göze çarpmaktadır. Halfeti'nin belediye hizmet binası yeni yerleşim yerinde bulunmaktadır. Zamanla kamu hizmeti veren diğer yapılar da Yeni Halfeti'ye taşınmıştır. Halfeti'nin yeni kısmında kamusal mekânlar park, yeme-içme yerleri, sokaklar gibi genelde rastlanan mekânlardan oluşmaktadır. Ancak bölgenin kendine has kamusal alanlar içeren ve belediye hizmeti ile sunulan mekânı Taziye Evi, kente özgü bir kamusal mekândır.

Eski Halfeti'de nehir boyunca oluşan kamusal mekânlardan bahsedilebilir. Bu mekânlar özellikle gününbirlik ziyaretçiler tarafından kullanılmaktadır/tüketilmektedir. Ancak Eski Halfeti'de nehir boyu bir bakıma işgal altında dense yanlış olmayacaktır. Alan darlığının da bulunması bu yapıyı meydana getiren nedenlerden biridir. İnsanların yürümesini güçleştiren tekne turu düzenleyen özel girişimler, kafeler, araçlar gibi unsurlar yaya yollarını ele geçirmiş gibi görünmektedir. Belediye otoparkı kalabalık günlerde yetersiz kalmaktadır. Buradaki en kalabalık kamusal alan park ve etrafındaki alanda yer alan çay bahçesi ile kafelerdir. Ayrıca çevre düzenlemesi yapılmamış kamusal açık alan olarak bir piknik alanı bulunmaktadır. Asma köprüyle ulaşılan bu alan ücretsizdir. Bunların yanında kaymakamlık tarafından yaptırılmış Çocuk Parkı, Marina, Organik Oyuncak Kursu ve Teşhir Salonu gibi mekânlar da yer almaktadır.

Eski Halfeti'de önemli tarihi yapılar ve özgün bir kentsel mimari doku bulunmaktadır. Kimi eski evler konaklama, yeme-içme gibi turizme dönük hizmetlerde kullanılmaktadır. Ancak Halfeti'de yeni inşa edilmekte olan beş yıldızlı bir otel binası, mimari görüntünün dışında bir özellikte olup kentsel dokuyu bozmaktadır. Gülbandılar (2015: 37) yerel halkın bu durumun farkında olmasına rağmen turizmden gelir getireceği ve ziyaretçilerin konaklama yapmasını sağlayacağı düşüncesiyle karşı çıkmadığını belirtmiştir. Kentin simgesel yapılarından biri de Ulu Camidir. Ancak yükselen nehir suları sebebiyle su altında kalan tarihi yapıların yanında girişi su seviyesinde olduğu için boşaltılmış durumda bulunmaktadır.

Fotoğraf 5.34. Eski Halfeti’de Kıyıda Yoğunlaşan Kamusal Mekânlar

Kaynak: O. Donat Arşivi (01.05.2015)

Fotoğraf 5.35. Halfeti’de Lüks Otel İnşaatı ve Artık Kullanılmayan Ulu Cami

Kaynak: O. Donat Arşivi (01.05.2015)

Üyelik sonrası Sakin Kent adına yapılan ciddi bir çalışmadan bahsetmek zordur. Bununla birlikte nehir kenarında kurulan marina ve yapılması planlanan kent müzesi gibi çalışmalar bulunmaktadır. Halfeti, Sakin Kent görünürlüğüünün en fazla sağlandığı kentlerden biri olarak gözükmektedir. Ayrıca Halfeti Belediyesi’nin, sosyal medyada aktif biçimde yer aldığı görülmektedir.

5.4. Sakin Kentlerdeki Kamusal Mekânlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Nulla regula sine exceptione

Anonim

Bu çalışma kapsamında Sakin Kent üyesi oldukları yıllara göre incelenen 9 kentin, ülkemizdeki birbirinden farklı coğrafi bölgelerde olması; Türkiye’deki Sakin Kentleri tamamen benzer özellikler altında tanımlamayı güçleştirmektedir. Bununla birlikte Sakin Kentlerde mekân üzerinde etkili faktörlerin, tarihsel süreçlerin (geleneksel Osmanlı kent yapısı gibi) ve özellikle idari yapının ortak olması da Türkiye’deki Sakin Kentleri bir çatı altında gruplandırmayı mümkün kılmaktadır. Bu bakımdan gerek genel yönden gerekse kent özelinde Türkiye’deki Sakin Kentlerin kamusal mekânları üzerine

Sakin Kent üyelik kriterlerinin de ışığında değerlendirme ve tespitlerde bulunulabilir.

Sakin Kent üyelik kriterlerinde ortaya bir yol haritası konmaktadır ancak bu yolda neler yapılabileceği kentlerin/belediyelerin inisiyatifindedir. Bu durum yapılan çalışmaları yoruma açık kılmaktadır ve net bir değerlendirme ölçütü sunmayı güçleştirmektedir. Ayrıca belediye yönetimince kamusal mekânda yürütülen çalışmanın arka planındaki motivasyon kaynağının Sakin Kent anlayışı ve kriterleri olduğunu tespit etmek zordur. Ancak Sakin Kent üyesi olarak; Birliğin getirdiği şartlara uymayı resmi biçimde taahhüt eden bir belediyenin hayata geçirdiği çalışmaların, Sakin Kent anlayışı kapsamında ele alınması tutarsız değildir. Zira bu kentlerin gerçekleştirdiği çalışmalar sonuçta Sakin Kent anlayışının başarı ya da eksiklik hanesinde değerlendirilmektedir. Kamusal mekânlarda simgesel biçimde zaman zaman göze çarpan salyangoz logoları da bu duruma katkı sunar niteliktedir. Sonuçta hayata geçirilen düzenlemeler Sakin Kent kavramının görünür yahut görünmez izlerini taşımaktadır.

Sakin Kent, belediyelerin gönüllü olarak üye olduğu bir yapıdadır ancak üyelik formatı kapsamında bir başarı ve devamlılık şartı getirmektedir. Bu nedenle üyelik kriterlerinin doğrudan ve dolaylı atıflar ile üzerinde düzenlemeler talep ettiği kamusal mekânlar için Türkiye'deki Sakin Kentlerde, Sakin Kent üyeliğinin etkisi bulunmaktadır. Bu durum kimi zaman kamusal mekândaki mevcut durumun Sakin Kent kriterlerinde hâlihazırda karşılık bulup onun tarafından kapsanmasından ileri gelebilir. Kendiliğinden bir benzerlik içeren bu durum olağandır. Sonuçta, Sakin Kentlerin üye olmadan önce Sakin Kent kriterlerine belli bir uyumu söz konusudur. Ancak bunun yanında özellikle yerel üreticilere dönük düzenlemeler, kentin geleneksel değerlerini ön plana alan uygulamalar, kadınlara ve dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar ve bisiklet yolları gibi alternatif ulaşımı teşvik edici düzenlemeler noktasında Sakin Kent üyeliğinin etkisinin daha hissedilir olduğu kriter göz önüne alınarak belirtilebilir. Bu yaklaşım, Türkiye'deki Sakin Kentlerin tıpkı bu kentler gibi küçük ölçekli, az bilinen ve pek turistik olmayan ilçe merkezlerinden farklı olarak hayata geçirdiği kentsel mekândaki düzenlemeler şeklinde de düşünülebilir.

Sakin Kentlerde belediyeler tarafından kamusal mekânlarda gerçekleştirilen çalışmalar, üyelik kriterlerinde farklı başlıkları kapsayan çok boyutlu bir nitelikte olabilmektedir. Ancak kamusal mekânların kent sakinlerince kullanımına dönük bir yaklaşım temel alınarak, bu mekânlardaki düzenlemeler üyelik kriterleri çerçevesinde

daha belirli sınırlar içinde değerlendirilebilir. Bu kapsamda saha çalışmalarından sağlanan izlenim sonucu genel bir değerlendirme ile Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekâna yönelik düzenlemeler üyelik kriterleri⁷⁵ ışığında şu başlıklar altında gruplandırılabilir:

- Yayalaştırma/ araç trafiğine kapalı sokak (1.9.-3.4.)
- Sokak iyileştirmesi/ sağlıklılaştırması (1.9.-1.10.-3.2.-3.4.)
- Meydan düzenlemesi (1.9.-3.2.-3.15.)
- Park ve spor alanları düzenlemesi (3.3.-3.4.-3.14.)
- Yerel üreticiler için alanlar sağlanması/ üretici pazarları (3.15.-3.16.)
- Kültür evi/ kent müzesi (3.2.-3.12.-4.2.-6.8.)
- Alternatif ulaşım yolları (bisiklet yolları gibi) (2.1.-2.3.)
- Restore edilerek kamuya açılan/ dönüştürülen yapılar (3.2.-3.5.-3.16)
- Kadınların ve gençlerin kamusal mekâna katılımına yönelik çalışmalar (3.12.-6.7.-6.11.)
- Engellilerin kamusal mekânlara erişimi (2.5.-6.3.)
- İnternet ile kamusal iletişim alanı kurulması/ sosyal medya kullanımı (3.6.-3.8.)
- Denize kıyısı bulunan ilçeler için Mavi Bayraklı plajlar (3.2.-3.4.)

Bu düzenlemeler, kuşkusuz çoğaltılabilir ve ileriye dönük değişime uğrayabilirler; çünkü Sakin Kent kriterlerinin gelecekte güncellenmesi ve belediyelerin bu alanda farklı çalışmalar üretmesi her zaman olasıdır. Buna karşılık mevcut durumda kamusal mekânlar üzerinde gözlemlenebilen çalışmaların (kahvehane, cami gibi geleneksel mekânlar ve kamu hizmeti sunan resmi kurum yapıları bakiyeden düşüldüğünde) bu başlıklar kapsamında belirdiği görülmektedir.

Türkiye’de Sakin Kentlerdeki kamusal mekâna yönelik düzenlemelerin, kentler özelinde değerlendirilmesi araştırmanın varsayımları hakkında daha net bir yaklaşım ortaya konmasını sağlamaktadır. Bu noktada, Sakin Kent üyelik kriterlerinde karşılık bulan, Türkiye’deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlar üzerinde gözlemlenen çalışmalar kentlerin özelinde farklı oranlarda dağılmaktadır.

⁷⁵ İlgili kriterlerin numaraları parantez içinde sunulmaktadır.

Tablo 5.3. Sakin Kentlerde Kamusal Mekânların Değerlendirilmesi

	Seferihisar	Akyaka/Ula	Gökçeada	Taraklı	Yenipazar	Perşembe	Vize	Yalvaç	Halfeti
Yayalaştırma/ araç trafiğine kapalı sokak	X	X	X	X	X			X	
Sokak iyileştirmesi/ sağlıklaştırması	X			X			X	X	
Meydan düzenlemesi	X				X	X	X	X	
Park ve spor alanları düzenlemesi	X	X	X	X	X		X	X	X
Yerel üreticiler için alanlar sağlanması/ üretici pazarları	X	X	X	X	X			X	
Kültür evi/ kent müzesi	X	X		X	X			X	
Alternatif ulaşım yolları (bisiklet yolları gibi)	X					X			
Restore edilerek kamuya açılan/ dönüştürülen yapılar	X			X		X		X	
Kadınların ve gençlerin kamusal mekâna katılımına yönelik çalışmalar	X			X			X	X	X
Engellilerin kamusal mekânlara erişimi	X	X					X		
İnternet ile kamusal iletişim alanı kurulması/ sosyal medya kullanımı	X					X	X	X	X
Denize kıyısı bulunan ilçeler için Mavi Bayraklı plajlar	X	X	X						

Çalışmada ortaya konan varsayımların başında yer alan; Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik gerçekleştirilen düzenlemelerde Sakin Kent kriterlerinin etkili olduğu varsayımı, Seferihisar kenti için geçerlidir. Türkiye'deki Sakin Kentler için Seferihisar'ın kamusal mekânlarda en fazla çalışma yürüten kent olarak merkeze konduğu bir değerlendirmede; kriterler kapsamında kamusal mekânlarda düzenlemelerin görece fazlalaştığı kentlerin başında, Yalvaç, Taraklı ve Vize geldiği gözlenmektedir. Tüm kentlerde belirli çalışmalar görülmekle beraber Akyaka/Ula, Gökçeada, Perşembe, Yenipazar ve Halfeti'de yürütülen gözlemlenebilir çalışmaların nispeten az oranda kaldığı ifade edilebilir. Bu durumun nedenleri arasında belediyelerin uygulama kapasitesinin yetersizliği yanında kentin kriterlere yönelik uygulamalarda farklı alanlara (gıda, sağlık, çevre, kültür vb.) öncelik tanınmaması da düşünülebilir.

Çalışmada ortaya konan varsayımlardan; Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik ortaya konan çalışmaların nitelik ve oranında, Sakin Kentler arasında ciddi farklar bulunduğu geçerli bir varsayımdır. Sakin Kentler arasında ortaya konacak bir karşılaştırmada, kamusal mekânlar üzerinde Sakin Kent kriterleri doğrultusunda en kapsamlı çalışmaları yürüten belediyenin ilk üye Seferihisar olduğu belirtilebilir. Bu durum Seferihisar Belediyesi'nin yalnızca Sakin Kent hareketinin Türkiye'deki gelişiminde değil aynı zamanda kamusal mekânlara dönük çalışmalar kapsamında da en fazla öne çıkan ve fikir üreten kurum olduğunu göstermektedir. Sakin Kent kavramını belediyenin vizyonu içinde değerlendiren bir yaklaşım ortaya konmuştur. Kentte kadınlara, çocuklara ve özellikle yerel üreticilere yönelik kamusal mekânda düzenlemelerin ön planda yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte özellikle deniz kıyısındaki Sığacık Mahallesi'nde yoğunlaşan sokak ve meydan çalışmaları yer almaktadır.

Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik ortaya konan düzenlemeler, yeni mekânların üretilmesi biçiminde gerçekleşmediği varsayımı ise kentlere göre değişmektedir. En başta Seferihisar olmak üzere, Gökçeada, Yalvaç, Taraklı kentlerinde başta üretici pazarları olmak üzere kültür evi gibi yeni mekânlar açılmıştır. Diğer kentlerde de mevcut mekânlar üzerinde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak Sakin Kentlerdeki çoğu kamusal mekânın Sakin Kent üyelik kriterleri kapsamında var kabul edildiği de görülmektedir. Örneğin sağlık kurumlarının varlığı, parklar, çay bahçeleri veya müze gibi üyelik öncesi dönemde kentte bulunan kimi yapılar hiçbir düzenleme olmaksızın kriterlerin içinde düşünülmüştür. Ziyaret edilen Sakin Kentlerde Seferihisar, Perşembe, Vize ve Yalvaç kentleri haricinde kamusal mekânlara yönelik yürütülen çalışmaların genellikle ufak çaplı düzenlemelerin ötesine geçmediği görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanayi Devrimi'nden itibaren kentler, geleneksel yapılarından uzaklaşarak hızlı bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç zaman içinde ivmesini arttırarak, küreselleşme olgusunun da etkisiyle giderek daha yaygın ve belirgin bir duruma gelmiştir. Kentsel yapı üzerinde görülen dönüşümün hissedilir olduğu alanların başında ise kamusal mekânlar gelmektedir. Kentlerin tarihi boyunca kamusal mekânlar; özel mekânın dışında kalan, insanların bir araya geldiği, iletişim kurmak suretiyle etkileşim ve paylaşımda bulunduğu ortak, aleni kullanım niteliğine haiz mekânlardır. Bununla birlikte kamusal mekânlar yalnızca kentsel yapıdaki değişimleri ortaya koyan alanlar değil aynı zamanda ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel pratikleri içinde barındıran alanlardır. Bu nedenle kamusal mekânlar kentsel yapıyı oluşturan unsurların başında gelmekle birlikte kent toplumunun gelişimi noktasında da büyük öneme sahiptir. Tarihsel süreçte çeşitli etkenlerle farklı coğrafyalarda farklı biçimde şekillenen kamusal mekânların önemli bir özelliği, dönüşen ve değişen bir yapıya sahip olmasıdır. Bu durum, gözlemlenebilir özellikleriyle kamusal mekânların nasıl bir anlayıştan etkilendiği ve ne tür düzenlemeler içinde yapılandırıldığı konusuna çıkış noktası teşkil etmektedir.

Sakin Kentlerin kökenleri, kuruluş tarihi olan 1999 yılından öncesine uzanan bir geçmişe sahiptir. Küreselleşmenin getirdiği olumsuzluklara tepki olarak gelişen hareketlerden biri olan Sakin Kentler, dünyada 70'li yıllardan itibaren kentsel ve çevresel konulara karşı yükselen hassasiyetin de etkisinde ortaya çıkmıştır. Sakin Kentler fikri temelde, kendisinde önce ortaya çıkan Yavaş Yemek ve Yavaş Hareketinden etkilenmiştir. Bu kapsamda, yerellik vurgusu, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve sürdürülebilirlik gibi yaklaşımları temel alan Sakin Kent anlayışı, başta doğduğu ülke İtalya olmak üzere çeşitli ülkelerde yayılmıştır. Bununla birlikte Sakin Kent hareketi; aradan geçen süre zarfında dünya genelinde 30 ülkeye yayılmasına ve belirli bir yol kat etmiş olmasına karşılık, halen genç bir harekettir. Sakin Kentlerin Türkiye'deki geçmişi ise, bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarih itibariyle 6 yıl kadar geriye gitmektedir. Sonuçta Sakin Kent unvanı alan kentler üzerinde yürütülecek her türlü inceleme, ancak bu sınırlı sürede gerçekleştirilen çalışmaları kapsayabilecektir. Bu durum konunun güncelliğini belirtmenin yanında, Sakin Kentlerin ülkemizdeki kısa tarihinde ortaya çıkan gelişmelerin değerlendirilmesi ve bu kentlerin geleceğine dair

tespit ve öneriler ortaya konması noktasında henüz geç kalınmadığına da işaret etmektedir.

Sakin Kent anlayışının kentsel gelişim yaklaşımında kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerin de yer aldığı görülmektedir. Bu noktada Sakin Kent kriterlerinde; üye kentlerce yerine getirilmesi talep edilen, kamusal mekânlarla doğrudan veya dolaylı biçimde ilgisi olan maddeler yer almaktadır. Sakin Kentler için ortaya konan kriterler, yalnızca uyulması/uygulanması gereken şartlar olmak yerine aynı zamanda yol gösterici bir nitelik de taşımaktadır. Dolayısıyla, dünyadaki ve Türkiye'deki Sakin Kentlerin kamusal mekânlara yönelik gerçekleştirdiği düzenlemeler noktasında kriterler, hem bir değerlendirme ölçütü olması hem de ideal olanı ifade etmesi bakımından önemlidir. Sonuçta tüm kentler için olduğu gibi Sakin Kentler için de, nasıl bir kamusal mekân yaklaşımına sahip olunduğu ile nasıl bir kent tasavvuruna sahip olunduğu arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır.

Türkiye'deki kentlerin yapısı özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sosyal ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle önemli bir dönüşüm süreci geçirmiştir. Türkiye'deki Sakin Kentler de çoğunlukla küçük ölçekli kentler olmalarına karşılık, bu sürecin etkisi altında kalmışlardır. Geçmişten gelen kentsel miras, kentlerin yaşadığı dönüşüm süreci ve başta belediye kurumu olmak üzere yerel aktörlerin konumu; Sakin Kentlerde mekân üzerinde etkili olan unsurlar olmuştur. Bu kapsamda, Sakin Kent sürecinde kamusal mekânlara yönelik yaklaşımın, mekân üzerinde etkisi olan diğer gelişmelerden bağımsız olmadığı belirtilmelidir.

Çalışmanın temel araştırma sorusu olarak, Türkiye'de Sakin Kent üyesi olan 9 kentte, Sakin Kent üyeliğinin kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerde etkisinin ne şekilde olduğu ve bu kapsamda ne tür düzenlemeler yapıldığı incelenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekâna yönelik ortak yahut birbirinin aynısı olan tip proje ve düzenlemelerden bahsedilemez zira her kentin ayrı bir sosyal, kültürel ve coğrafi yapısı, yerel yönetim anlayışı bulunmaktadır. Sonuçta bu durum, kentlerin kendine özgü sürdürülebilir bir yerel kalkınma anlayışında gelişmesini arzu eden Sakin Kent hareketi ile de tutarlıdır. Bununla birlikte, tüm Sakin Kentlerde belirli düzenlemeler olduğu belirtilse de, bu düzenlemelerin Sakin Kentler arasında oldukça farklı sayı ve niteliklerde gerçekleştiği de ortaya konmaktadır. Sonuçta Sakin Kent hareketinin belirli üyelik koşulları, somut uygunluk kriterleri ve soyut manada bir ideali

içerdiği göz önüne alındığında, bu oluşumun içinde yer almayı seçmiş Türkiye'deki Sakin Kentlerinde de bu yaklaşım çerçevesinde düzenlemeler gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ancak, üye kentler için denetim mekanizmasının eksikliği ve Sakin Kent hareketinin ülkemizde kurumsal bir çatısının henüz kurulmamış olması nedeniyle Sakin Kent üyeliğinin gerekliliklerini sürdürme konusunda, üye kentleri itici bir etken hâlihazırda bulunmamaktadır.

Araştırmanın diğer bir sorusu, Sakin Kent anlayışı ve kriterlerinin kamusal mekâna yönelik içerdiği yaklaşım ile Türkiye'deki Sakin Kentlerde kamusal mekânlara yönelik düzenlemelerin örtüşmesi veya farklılığı durumudur. Bu kapsamda öncelikle farklı Sakin Kentlerde farklı nitelikte çalışmalar ortaya konduğu gerçeği görülmektedir. Dolayısıyla Sakin Kent anlayışının tüm Sakin Kentlerce aynı ölçüde benimsendiği ve kamusal mekâna dönük kriterlerin Sakin Kentler arası eşit bir şekilde hayata geçirildiği söylenemez. Bununla birlikte, Sakin Kentlerde kamusal mekânda ortaya konan çalışmaların kentlere göre değişiklik göstermekle birlikte Sakin Kent kriterleri ile örtüşüğünü söylemek mümkündür. Sakin Kent kriterlerinin evrensel bir çizgide olması bu uyuma katkı sunmaktadır.

Sakin Kent anlayışının kamusal mekânların kullanımı konusunda üzerinde durduğu temel noktanın, bu mekânların kent sakinlerinin bir diğer deyişle kentin hak sahiplerinin yararına en kolay ve erişilebilir biçimde kullanımına dönük düzenlemesi olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla gelecek süreçte Türkiye'deki Sakin Kentlerin, kamusal mekânları turistlerin kullanıma veya çeşitli rant amaçlı çıkarılara göre değil bu doğrultuda değerlendirmeleri ve düzenlemeleri önem taşımaktadır. Bu noktada ortaya konacak ve tartışılacak öneriler önemli olacaktır. Sonuçta gelecekte de sayılarının artması oldukça muhtemel olan Türkiye'deki Sakin Kentlerin, önünde kat edecek uzun bir yol olduğunu eklemek gerekmektedir.

Sakin Kentlerin yapısındaki başat aktörün belediyeler olduğu, bu çalışmada yalnızca Türkiye'de değil dünya genelinde ortaya konan farklı örneklerde de görülmektedir. Buna karşılık Türkiye gibi sivil toplumun etkisinin kamu otoritesinin yanında cılız kaldığını kabul edebileceğimiz (en azından daha şeffaf ve demokratik kabul edilen ülkelere göre) ülkelerde, Sakin Kent hedeflerinin daha belirgin biçimde belediyelerin ukdesinde yürütüldüğü belirtilebilir. Dahası Sakin Kent sürecinde en büyük role sahip kurum en azından yakın gelecekte belediyeler olmaya devam

edecektir. Bu durumda Türkiye'deki Sakin Kentlerin geleceğinde belirleyici etkenin belediyeler olması Sakin Kent anlayışının ve kamusal mekânların bu kurumun getirdiği vizyon ve görüş çerçevesinde şekilleneceğine işaret etmektedir. Türkiye'deki Sakin Kentlerde belediyelerin kurumsal kapasiteleri, Sakin Kent üyeliğinin getirdiği gereklilikleri yerine getirmede ve bu yönde yerel niteliklere dayalı çalışmalar gerçekleştirmede bir açıdan sınırları belirlemektedir. Bu noktada Sakin Kent belediyelerinin vizyonunu tartışmak önemlidir. Türkiye'de yerel yönetimlerin başta ekonomik sıkıntılar ve altyapı yetersizliği olmak üzere yaşadığı pek çok sorunun temelinde vizyon eksikliği bulunmaktadır⁷⁶ (Yüksel, 2007: 401-410). Sakin Kentler örneğinde belediyelerin önünde halihazırda bir vizyon ve yol haritası bulunmaktadır. Ancak uzun soluklu bir yolculuk olan Sakin Kent sürecinin belediyenin kurumsal vizyonu haline dönüştürülüp belediye yönetimine ve kişilere bağlı kalınmaktan kurtarılması şarttır. Bu noktada Sakin Kentlerde bulunan Sakin Kent temsilcilerinin doğrudan belediye çalışanı olmak yerine kent konseyi, belediye meclisi veya Sakin Kent Derneği başkanı/üyesi olan kişilerden olması ve Sakin Kent anlayışı ile kriterleri hakkında bilinçli olması önemlidir. Belediyelerde ise mutlaka başkan haricindeki kamu görevlileri içinde konuya vakıf Sakin Kent irtibat görevlisi bulunması, çalışan personele Sakin Kentle ilgili rutin bilgilendirme eğitimleri yapılması ve bunun ilçelerdeki diğer kamu kurumlarına da aktarılması gerekmektedir. Başta belediye olmak üzere kamu idaresince tam olarak benimsenmemiş bir anlayışın toplumda yaygınlaştırılması oldukça güçtür.

Yerelde seçilmiş belediye kurumu olmasına rağmen onun da üstünde merkezi kurumların yaklaşımı ve Türkiye'de yerel yönetimlere yönelik merkezi idarenin vesayeti Sakin Kentlerin üzerinde etkili olmaya devam edecek etkenlerdir. Buna karşılık Türkiye'deki Sakin Kentlerin serencamını belirleyecek unsur ise kent halkının sürece katkısı olacaktır. Sonuçta Sakin Kent hareketini benimsetebilmenin en önemli yolu, onu kent sakinlerinin geneline yayabilmektir. Bu kapsamda Sakin Kentlerde 5 yıl gibi belirli sürelerde (yerel seçimleri takiben de olabilir) Sakin Kent üyeliği ile ilgili referanduma gidilmesi kent sakinlerinin bu konudaki ilgisinin yerel yönetimle uyum halinde olmasına olanak tanıyabilecektir. Bu konuda Akyaka'nın referandum örneği hatırdadır.

---

⁷⁶ Yüksel vd. (2005) tarafından Türkiye'de belediye başkanları üzerinde uygulanan bir ankette belediyelerin ne kadarlık süreleri kapsayan politikalar üretmeleri uygun olur sorusuna; 10 yıl ve üzeri yanıtı veren başkanların oranı %31 iken 10 yıl ve daha kısa süreli olması gereken başkanların oranı %64 çıkmıştır (Yüksel, 2007: 406).

tutulması gereken bir deneyimdir. Bunun yanında kentin gerçek hak sahipleri olan kentte yaşayanların kullandığı kamusal mekânlardaki düzenlemelerin ufak çaplı anketler ile halka sorulması hatta önemli mekânsal düzenlemeleri doğrudan referanduma götürmesi bu kapsamda önemli ve katılımcılık içeren uygulamalardır. Sosyal medya ve internet kanalının bu açıdan daha etkin kullanımını önemlidir. Sakin Kent sürecine kent sakinlerinin katılımı en fazla onların fikirleri sıkça sorularak sağlanabilir. Bu durum süreci daha sağlam bir zemine taşırken, Sakin Kentler için de şeffaflık ve farklılık göstergesi olarak ele alınabilecektir.

Sakin Kentler Birliği'nin uzun süredir Genel Sekreterliği'ni yapan Oliveti (2013) Sakin Kentlerin göreceli ve artan başarısının sırrını; üst yapıdaki demokratik biçimde seçilmiş yerel yönetim ve belediye başkanı ile tabanda yer alan toplumsal gücün birleşimine dayanan bir yaklaşımın benimsenmesi olduğunu belirtmektedir. Ancak kentli yurttaşların Sakin Kent kavramına dair bilinç ve farkındalığı yalnızca Türkiye'de değil dünya genelinde de örneğin Polonya, Yeni Zelanda üzerine yapılan çalışmalarda sunulduğu gibi kısıtlı gözükmektedir. Türkiye'deki Sakin Kentlerde her ne kadar Sakin Kent Derneği adı altında da olmak üzere Sakin Kentle ilgili çeşitli STK'lar bulunsa da bu oluşumların zayıf yapısı güçlendirilmelidir. Sakin Kentlerde kentli yurttaşların kent sorunlarına ve kent hakkına, 5 yılda bir düzenlenen yerel seçimlerde oy kullanmanın ötesinde demokratik ve sivil toplum ekseninde kurumsal düzeydeki katılımları, Sakin Kentlerin de başarısı için oldukça önemlidir. Bu noktada Türkiye'de Gündem 21 kapsamında çalışan kimi başarılı kent konseyleri gibi veya örneğin İtalya'daki mahalle meclisleri gibi çeşitli yapılarda uygulanan yerel ve daha doğrudan bir demokrasi anlayışına yönelik kentli yurttaş katılımı önemli katkılar sağlayacaktır. Sakin Kentlerin ilk kurucu başkanı Saturnini'nde Geç Orta Çağ dönemindeki Avrupa Komün kentlerine yaptığı atfın temelinde, kent sakinlerinin kenti sahiplenmesi ve özgür kent ortamında yurttaş lehine bir kentsel gelişimin önünün açılması olduğu belirtilebilir. Bu kapsamda kent sakinlerinin ortak mekânları olan kamusal mekânların daha fazla yerel değerlere ve kentli yurttaşların talepleri doğrultusunda şekilleneceği öngörülebilir.

Büyükşehir belediyelerinin Sakin Kentlerdeki rolü ve varlığı 6360 sayılı Kanun ile birlikte önemli bir konuma gelmiştir (6 Sakin Kent bu kapsamdadır). Bu kapsamda büyükşehir belediyelerinin Sakin Kent sürecine aktif biçimde katkıda bulunması olanaklı bir duruma gelmiştir. Örneğin kapatılan Akyaka Belediyesi'nin hizmet binası bugün Muğla BŞB'nin ek hizmet binasıdır. Perşembe'de kent meydanının da kablosuz

internet hizmeti sağlayan Ordu BŞB iken Taraklı'da ve Seferihisar'da meydan projeleri büyükşehir belediyelerince desteklenmektedir. Bu örneklerin yanında örneğin Sakin Kentlerden Yenipazar ve Halfeti kentleri buldukları illerin büyükşehir belediyeleri ile farklı siyasi partiden belediye yönetimlerine sahiptir. Bununla birlikte büyükşehir belediyelerinin, evrensel nitelikte değerler taşıyan ve buldukları iller için de tanıtım fırsatı ve örnek olabilecek Sakin Kentleri; parti farkı gözetmeksizin maddi yönden ve kurumsal kapasite açısından desteklemesi önemlidir. Elbette bu durum ilçenin geleceğini belirlemede tahakküm kurulmaması kaydıyla olmalıdır.

Sakin Kentlerde denetim mekanizmasının işlerlik kazandırılması oldukça önemlidir. Tüzükte üye kentlerin 5 yılda bir denetleneceği belirtilmekle birlikte dünya genelinde bu denetim mekanizmasını kuracak İtalya merkezli bir; insan, zaman ve para kaynağı bulunmamaktadır. Bu nedenle denetim görevi ulusal koordinatörlüğün olduğu ülkelerde bu yapı üzerinden sağlanmalıdır. Denetim ve beraberindeki yaptırım mekanizmasının varlığı önemsenmelidir. Sözelimi UNESCO bu konuda ciddi bağlayıcılık ve yaptırım içeren bir yapıdadır, örneğin İstanbul'da tarihi yarımada için uyarıda bulunmuş ve gerekli adımlar atılmazsa buranın tehlike altında kültür mirası listesine alınacağı duyurarak harekete geçilmesini sağlamıştır (Altunbaş, 2007: 637). Bu kapsamda Sakin Kentler için belirli çalışma alanlarından akademisyenlerin ve ilgili kentlerin yerel yönetimlerinin katılımıyla oluşan bir denetim mekanizması kurulması gerekmektedir. Bu durum, mevcut başvuruları incelemekle yükümlü hatta başta Kuzey Kıbrıs olmak üzere Türkiye'nin yakın coğrafyaları için Sakin Kentler konusunda görev almış Seferihisar Belediyesi'nin de yükünü hafifletecektir. Konunun Sakin Kentlerdeki kamusal mekân kısmında ise bu alanın Sakin Kent anlayışı ve kriterleri açısından önemi nedeniyle bu konudaki denetim mekanizmasında ilgili alandan akademik destek alınmalıdır. Bu noktada Sakin Kentlerin birçoğunun üye olduğu Türkiye Tarihi Kentler Birliği ile ortak zeminde çalışma yürütülerek bu yapının Türkiye'deki Sakin Kent hareketine düşünce ve plan düzleminde teknik katkılar sunması değerlendirilmelidir. Bununla birlikte İtalya'da Urbino Üniversitesi veya Güney Kore'de Seul Üniversitesi örneklerinde olduğu gibi Türkiye'de Kent Çalışmaları alanında öne çıkan bir üniversitenin Sakin Kentlere danışmanlık yapması için protokol sağlanabilir.

Günümüzdeki ana akım kentsel gelişim yaklaşımına alternatif bir model oluşturmak ve kentsel gelişim sürecine farklı bir deneyim sunabilmek için, kentler arası kurulmuş bağlantısız yapılanmalar önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu

yaklaşım elbette küresel metropoller arası tekil bir birlikten çok tıpkı Sakin Kentler gibi benzer bir kentsel gelişim idealine sahip kentler arasında sağlanabilecektir. Bu bakımdan her ne kadar merkezi idare ve farklı etkenlerin tesirinde olsa da Sakin Kentler özellikle daha organize olduğu İtalya genelinde önemli bir deneyimdir. Ortak idealleri savunan ve nispeten daha bağımsız kentler arasındaki işbirliği yapılarının, kamusal mekânlar özelinde de kentlerin sahipleri olan insanların ihtiyaçları konusunda yapıcı bir etki sağlaması beklenebilir. Bu nedenle gerek ülkemizdeki gerekse de dünya genelindeki Sakin Kentler arasında daha somut ve yakın işbirliği olanakları güçlendirilmelidir.

Sakin Kent anlayışını benimseyen kentlerin artması ve Sakin Kentlerin daha bilinen bir konuma gelmesi kuşkusuz mevcut Sakin Kentlerin başarısı ile doğrudan ilgili olacaktır. Sakin Kentlerin elde edeceği başarı onların alternatif ve sürdürülebilir bir kentleşme modeli olup olamayacakları sorusunun gelecekte yanıtını oluşturacaktır. Başarıya giden yolda öne çıkan unsurların başında, kamusal mekânların geçirdiği dönüşümlerin geldiği nokta yer alacaktır. Kentlerin en önemli mekânlarından olan kamusal mekânlar, gözlemlenebilir yerler olarak Sakin Kentlerin diğer kentlerden anlayış farkını pratiğe yansıtması bakımından önemlidir. Bu nedenle kamusal mekânların kullanımına yönelik düzenlemelerin Sakin Kent anlayışı ve kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesi ve hayata geçmesi Sakin Kentler için öncelikli hedeflerden biri olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acaralp, Ö. (2009). *Toplumsal Çeşitliliğe Bağlı Algısal Farklılıklar ve Kamusal Mekân Kullanımına Etkileri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altunbaş, D. (2007). “Yerel Yönetimlerin Koruma Politikaları ve Uygulamaları”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Editörler), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II Uygulama*, (25), s.629-658.
- Arıkanlı, M. (2015). “Başka Bir Dünya Mümkün mü? ATTAC, Porto Alegre ve Dünya Sosyal Forumu”, Meral Özbek (Editör), *Kamusal Alan*, (28), s.498-510.
- Arslan, E. (2014). *Kentli Hakları Kapsamında Kamusal Alanın Kullanımına Yönelik Katılımcı Bir Model Önerisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, S. ve Yarar, B. (2007). “Kentleşme ve Konut Politikaları Açısından Neo-Liberalizmin Eleştirel Bir Değerlendirmesi ve Sosyal Adalet Fikrinin Yeniden İnşası”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, (1), s.28-56.
- Aytaç, Ö. (2007). “Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17/2, s.199-226, Elazığ.
- Baydar İkbâl, A. (2013). *Değişen Kentleşme Yaklaşımları ve Yavaş Kent (Cittaslow) Akımı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Bayhan, V. (2006). “Postmodern Kamusal Alan”, Ahmet Karadağ (Editör), *Kamusal Alan ve Türkiye*, s.75-91.
- Bekar, A., Gövce, A. M., Sürücü, Ç. ve Yozukmaz, N. (2015). “The Concept of Cittaslow as a Marketing Tool for Destination Development: The Case of Mugla, Turkey”, *American International Journal of Social Science*, 4/3, s.54-64.
- Bıyık, Z. (2011). *Kamusal Mekânın, Kent Mekânından Soyutlanması ve Devlet Otorite’sinin Yaratmış Olduğu Dokunulmazlık Algısının Bu Süreçteki Rolü*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgi, M. G. (2013). “Türkiye’nin Sakin Şehirlerinde Perma Kültürel Koruma, Planlama, Yönetim ve Eğitim Pratikleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), s.45-59.
- Bora, A. (2015). “Kamusal Alan Sahiden ‘Kamusal’ mı?”, Meral Özbek (Editör), *Kamusal Alan*, (38), s.685-694.
- Broadway, M. (2015). “Implement the Slow Life in Southwest Ireland: A Case Study of Clonakilty and Local Food”, *Geographical Review*, 105/2, s.216-334.
- Cansever, T. (2013). *Osmanlı Şehri: Şiir’den Şehir’e*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Coşkun, M. K. (2006). “Toplumsal Hareketler ve Proleter Kamusal Alan”, *Ekonomik Yaklaşım*, 17/60-61, s.143-155.
- Çalışkan, M. (2011). *Kamu Yararı Bağlamında Kamusal Mekânlarda Bir Yayalaştırma Örneği: Eminönü Tarihi Yarımada (Hobyar Mahallesi ve Çevresi) Yayalaştırma*

- Projesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, A. (2006). *Kamusal Alan ve Kamusal Mekân Olarak "Sokak"*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dacheux, E. (der.) (2012). *Kamusal Alan*, (çev: Hüseyin Köse), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Dincer, B. ve Özaslan, M. (2004). *İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Doğan, A.E. (2007). *Eğreti Kamusalılık*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Doğrusoy Türkseven, İ. ve Dalgakıran, A. (2011). "An Alternative Approach in Sustainable Planning: Slow Urbanism", *International Journal of Architectural Research*, 5/1, s. 127-142.
- Ekinci, M. B. (2014). "Sürdürülebilir Turizm Kalkınması İçin 'Yavaş Şehir' ve Türkiye", *İktisat ve Toplum*, 4/46, s.47-57.
- Ercins, G. (2013). "Demokrasinin Bir Ön Koşulu Olarak Kamusal Alan ve Türkiye'de Kamusal Alan Algısı", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14/1, s.297-313.
- Ergüven, M. H. (2011). "Cittaslow – Yaşamaya Değer Şehirlerin Uluslararası Birliği: Vize Örneği", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3/2, s.201-210.
- Ertan, B. (2004). "Demokrasi ve Yerel Yönetimler", *Review of Social Economic & Business Studies*, (2), s.204-215.
- Fırat, B. Ö. (2015). "Gezi Komünü: Ortak Mülkler ve Müsterekleştirme", Meral Özbek (Editör), *Kamusal Alan*, (33), s.567-573.
- Fidan, F. ve Nam, D. (2012). "Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciler-Taraklı Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14/23, s.51-57.
- Gottdiener, M. (2015). "Castells'in ve Lefebvre'in Düşüncesinde Kentsel Toplumsal Hareketlerin Yeri", (çev: H. Çağatay Keskinok), *Kamusal Alan*, (29), s.511-521.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Grzelak-Kostulska, E. G., Holowiecka, B. ve Kwiatkowski, G. (2011). "Cittaslow International Network: An Example of a Globalization Idea?", *Researchgate*, s.186-192.
- Gülbandılar, G. (2015). "They Know Very Well What They Are Doing, But Still, They Are Doing It" *Turkish Cittaslow Towns of Gökçeada and Halfeti*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Lund University Center of Sustainable Studies, Lund.
- Güney Ege Kalkınma Ajansı (2015). *TR 32 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı*, Denizli.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı (2014). *TR 22 Güney Marmara Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı*, Balıkesir.
- Güven, E. (2011). "Yavaş Güzeldir: "Yavaş Yemek"ten "Yavaş Medya"ya Hızlı Tüketime Dair Bir Çözüm Önerisi", *Selçuk İletişim*, 7/1, s.113-121.
- Habermas, J. (2014). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, (çev: Tanıl Bora ve Mithat Sancar), İletişim Yayınları, İstanbul.

- Halaç Hanım, H. ve İlhan Özdemir, S. (2014). “Kentsel İmge Olarak Saat Kuleleri; II. Abdülhamit Han Dönemi Saat Kulelerinin İstanbul Dışı Türkiye Coğrafyasında Dağılımları ve Bir Tipoloji Denemesi”, *NWSA-Humanities*, 9/4, s.190-200.
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime*, (çev: Ayşe Deniz Temiz), Metis Yayınları, İstanbul.
- Honore, Carl. (2008). *YAVAŞ! Hız Çılgınlığına Başkaldıran Yavaşlık Hareketi*, (çev: Esen Gür), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu M.M. (2013). *Nöbetleşe Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kahraman Özözen, S. (2005). “Gökçeada’da Göçlerin Nüfus Değişimi ve Gelişimi Üzerine Etkileri”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3/2, s.39-53.
- Kara, İ. (2015). “Sabahın Bir Sahibi Var: TEKEL Direnişi, Taksim Meydanı ve ODTÜ Eylemleri”, Meral Özbek (Editör), *Kamusal Alan*, (32), s.556-566.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı (2013). *TRC 2 Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı*, Diyarbakır.
- Karadağ, A. (2003). “Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu Perspektiften Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s.171-195.
- Karadağ, A. (der.) (2006). *Kamusal Alan ve Türkiye*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karadeniz, C. B. (2014). “Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/29, s.84-107.
- Keleş, R. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Kent Konseyi Yönetmeliği, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 08.10.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26313.
- Knox, P. L. (2005). “Creating Ordinary Places: Slow Cities in a Fast World”, *Journal of Urban Design*, 10/1, s.1-11.
- Korkmaz, E. (2007). *Kentsel Kamusal Mekânda Değer Yaratma Yaklaşımında Katılımcı Bir Model Önerisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kundera, M. (2014). *Yavaşlık*, (çev: Özdemir İnce), Can Sanat Yayınları, İstanbul.
- Lefebvre, H. (2014). *Kentsel Devrim*, (çev: Selim Sezer), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Malkoçlu, K., Anıl, N. K., ve Bilgen, E. (2011). “Destinasyon Markalaşması: Vize’nin Turizm Destinasyonu Olarak Pazarlanması ve Markalaşması”, *Uluslararası II. Trakya Bölgesi Kalkınma-Girişimcilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı I*, Kırklareli-İğneada, s.231-245.
- Marrifield, A. (2012). *Metromarksizm: Şehrin Marksist Bir Hikayesi*, (çev. Nihal Ünver), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Mayer, H. ve Knox, P. L. (2006). “Slow Cities: Sustainable Places in a Fast World”, *Journal of Urban Affairs*, 28/4, s.321-334.
- Mayer, H. ve Knox, P. (2010). “Small-Town Sustainability: Prospects in the Second Modernity”, *European Planning Studies*, 18/10, s.1545-1565.
- McCarthy, T. (2015). “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü’nün 1989 İngilizce Baskısına Giriş”, (çev: Meral Özbek), *Kamusal Alan*, (2), s.91-93.

- Miele, M. (2008). "Cittaslow: Producing Slowness against the Fast Life", *Space and Polity*, 12/1, s.135-156.
- Mutlu, A. ve Batmaz Yücel, N. (2013). *Türkiye'de Kent Hakkı*, Orion Kitabevi, Ankara.
- Negt, O. ve Kluge, A. (2015). "Kamusal Alan ve Tecrübe'ye Giriş", (çev: Meral Özbek), *Kamusal Alan*, (5), s.133-139.
- Onaran, D. C. (2013). *Yavaş Şehirlerde Kentsel Kimlik*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Onat, N. (2013). *Kamusal Alan ve Sınırları*, Durak İstanbul Dizisi 1, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (2012). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara.
- Ökmen, M. (2005). "Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler", Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Editörler), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I Reform*, (24), s.539-564.
- Özbek, M. (2015). "Giriş: Kamusal Alanın Sınırları", Meral Özbek (Editör), *Kamusal Alan*, (1), s.21-90.
- Özcan, K. (2006). "Tanzimat'ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Plânlama Deneyimleri (1839–1908)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 7/2, s.149-180.
- Özkan, H. C. (2011). *Bir Sürdürülebilir Kent Modeli: Yavaş Şehir Hareketi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, A. (2012). *Bir Yerleşim Birimi Olarak Kent Anlayışında Yeni Politika: Yükselen Değer Olarak "Yavaş Kent" (Citta Slow), Hareketi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Palabıyık, H. (2004). "Kentli Hakları ve Avrupa Kentsel Şartı", s.1-11. <http://members.comu.edu.tr/hpalabiyik/makale/f9.pdf> (15.12.2015).
- Papila, A. (2011). "Osmanlı'da Kamusal Alan- Osmanlı Külliyesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), s.64-82.
- Pink, S. (2008a). "Sense and Sustainability: The Case of the Slow City Movement", *Local Environment*, 13/2, s.95-106.
- Pink, S. (2008b). "Re-thinking Contemporary Activism: From Community to Emplaced Sociality", *Ethnos*, 73/2, s.163-188.
- Pirenne, H. (2014). *Ortaçağ Kentleri Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (çev: Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Radstrom, S. (2011). "A Place-Sustaining Framework for Local Urban Identity: An Introduction and History of Cittaslow", *Italian Journal of Planning Practice*, 1/1, s.90-113.
- Sarıbay, A.Y. (2000). *Kamusal Alan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Seferihisar Belediyesi (2011). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*, Seferihisar.
- Seferihisar Belediyesi (2012). *2011 Yılı Faaliyet Raporu*, Seferihisar.
- Seferihisar Belediyesi (2013). *2012 Yılı Faaliyet Raporu*, Seferihisar.

- Semmens, J. ve Freeman, C. (2012). "The Value of Cittaslow as an Approach to Local Sustainable Development: A New Zealand Perspective", *International Planning Studies*, 17/4, s.353-375.
- Sert, E., Karpuz, H. ve Akgün, G. (2005). "Küreselleşme Sürecinde Değişen Kent Kavramı; Mekân ve Politikleşme Üzerine Bir Okuma Çalışması", *Planlama*, (2), s.101-110.
- Servon, L. J. ve Pink, S. (2015). "Cittaslow: Going Glocal in Spain", *Journal of Urban Affairs*, 37/3, s. 327-340.
- Sezgin, M. ve Ünüvar Ş. (2011). *Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması Ekseninde Yavaş Şehir*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Sungur, Z. (2013). "Türkiye'nin Sakin Şehirlerindeki Kadın Girişimciliğine Sosyolojik Bir Bakış", *International Conference on Eurasian Economies*, Session 3C: Girişimcilik, s.641-648.
- Şengül, T. (2001). "Sınıf Mücadelesi ve Kent Mekânı", *Praksis*, (2), s.9-31.
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2009). *Kentleşme Şurası Komisyon Raporları 2009*, Ankara.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2007*, Ankara.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Avrupa Kentsel Şartı, (Çev.) Zerrin Yener ve Kumru Arapkirlioğlu, Ankara, Yayın No: 10, 1996.
- Toksöz, F., Akalın, N., Atar, G., Koç, L., Özgür, A. E., ve Uluçay, Ö. (2009). *Yerel Yönetim Sistemleri Türkiye ve Fransa, İspanya, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Torlak, S. E. ve Önez, Z. (2005). "Bir Katılım Modeli Olarak Yerel Gündem 21'e Bakış", Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Editörler), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I Reform*, (29), s.649-674.
- Torlak, S. E. ve Yavuzçehre Savaş, P. (2007). "Belediye Yasalarımızın Kentli Hakları Açısından Değerlendirilmesi", Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Editörler), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II Uygulama*, (29), s.762-787.
- Trakya Kalkınma Ajansı (2013). *TR 21 Trakya Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı*, Tekirdağ.
- UNDP (2015). *Human Development Report 2015*, New York.
- Üstündağlı, E., Baybars, M., ve Güzeloğlu, E. B. (2015). "Collaborative Sustainability: Analyzing Economic and Social Outcomes in the Context of Cittaslow", *Business and Economic Research Journal*, 6/1, s.125-144.
- Vize Belediyesi (2014). *2014 Yılı Faaliyet Dosyası*, Vize.
- Vural, T. ve Yücel, A. (2006). "Çağımızın Yeni Kamusal Mekânları Olan Alışveriş Merkezlerine Eleştirel Bir Bakış", *İTÜ Dergisi/a*, 5/2, s.97-106, http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/view/912 (12.12.2015).
- Yalçın, A. ve Yalçın, S. (2013). "Sürdürülebilir Yerel Kalkınma İçin Cittaslow Hareketi Bir Model Olabilir mi?", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5/1, s.32-41.

- Yavuzçehre Savaş, P. (2010). *Kentsel Mekân Kullanımında Değişim: Denizli Kenti Örneği*, (Basılmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yıldırım A. ve Karahmet, A. (2013). “Yavaş Şehir Hareketinin Kent İmajına Katkısı: Ordu-Perşembe Örneğinin Yerel Basın Üzerinden Analizi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5/1, s.11-20.
- Yılmaz, H. (2006). “Kamu, Kamu Otoritesi ve Devlet: Habermas’ın Işığında Türkiye’yi Düşünmek”, Ahmet Karadağ (Editör), *Kamusal Alan ve Türkiye*, s.192-208.
- Yurtseven, H. R. ve Kaya, O. (2011). “Slow Tourists: A Comparative Research Based on Cittaslow Principles”, *American International Journal of Contemporary Research*, 1/2, s.91-98.
- Yüksel, F. (2007). “Türk Yerel Yönetimlerinde Vizyon Sorunu”, Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik (Editörler), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar II Uygulama*, (16), s.395-412.
- Yükselbaba, Ü. (2008). “Kamusal Alan Modelleri ve Bu Modellerin Bağlamları”, *İÜHFMC. LXVI/2*, s.227-272.
- 03.07.2005 Tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 13.07.2005, Resmi Gazete Sayısı: 25874.
- 12.11.2012 Tarih ve 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 06.12.2012, Resmi Gazete Sayısı: 28489.

İnternet ve Gazete Kaynakları

- Abbona, A. ve Nano, P. (2002). Slow Cities Update, Slow Food Press Office. <http://www.slowfood.com/slow-food-world-slow-cities-update/> (03.12.2015).
- Birleşmiş Milletler (2014). World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. <http://esa.un.org/unpd/wup/DataQuery/> (05.10.2015)
- Cittaslow International Association (2014). Charter Document, http://www.cittaslow.org/download/DocumentiUfficiali/Charter_2014.pdf (20.05.2015).
- Cittaslow International Association (2015a), <http://www.cittaslow.org/section/association> (20.06.2015).
- Cittaslow International Association (2015b), www.cittaslow.org/section/association/philosophy (27.05.2015).
- Cittaslow International Association (2015c). Cittaslow List, Aralık. http://www.cittaslow.org/download/File_News_Eventi/CITTASLOW_LIST_december_2015.pdf (23.12.2015).
- Cittaslow International Association (2015d). Italy Is Exporting the Cittaslow Idea All Over the World. <http://www.cittaslow.org/article/expo-2015-milan-italy-is-exporting-the-cittaslow-idea-all-over-the-world> (16.10.2015).
- “Cittaslow Yürüyüşünde Mutlu Son”, (Nisan 2010). *Gazete Seferihisar*.

- “Değişim ‘Köy Pazarı’ ile Başladı”, (Nisan 2010). *Gazete Seferihisar*.
- Duran, B. (2015). Yeni Bir Kent Modeli Olarak Sakin Kent: Midden-Delfland ve Seferihisar Kentleri Karşılaştırmalı Bir Analiz. <http://www.gencbaris.com/yeni-bir-kent-modeli-olarak-sakin-kent-midden-delfland-ve-seferihisar-kentleri-karsilastirmali-bir-analiz/> (29.11.2015).
- Duruel N. (1996). “Çakırhan Mimarisi ve Nail Çakırhan”. http://www.akyaka.org/cakirhan/cakirhan_mimarisi_duruel.htm (15.12.2015).
- Oliveti, P. G. (2013). “Cittaslow: A global “approach” to quality of living at local level.”, *FAD*, <http://fad.cat/welcomers/eng/?p=38> (09.12.2015)
- Gürallar, N. (2009). Kamusal Alan, Mimarlık, sayı: 350. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=364&RecID=2230> (12.11.2015).
- Güney, Z. (2007). Kamusal Alan Nedir? Kamusal Mekân Nedir? http://v3.arkitera.com/haber_21487_kamusal-alan-nedir-kamusal-mekân-nedir.html (12.11.2015).
- Marinetti, F. T. (1909). The Futurist Manifesto. <http://bactra.org/T4PM/futurist-manifesto.html> (06.06.2015).
- “Taraklı Belediye Başkanı Özkaraman: Bir An Önce Virane Evlerden Kurtulmamız Gerekıyor”, (17.12.2014). *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr/tarakli-belediye-baskani-ozkaraman-bir-sakarya-yerelhaber-526409/> (14.12.2015).
- “Sakin Şehir EBSO’da Tanıtıldı”, (13.01.2010). *Radikal*. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/sakin-sehir-ebso-tanitildi-974339/> (10.07.2015).
- ‘Situationists’: International Manifesto (1960). <https://hts3.files.wordpress.com/2010/12/situationist-international-manifesto.pdf> (16.11.2015).
- Slow Food International Manifesto (1989). http://slowfood.com/filemanager/Convivium%20Leader%20Area/Manifesto_ENG.pdf (28.06.2015)
- Tükel, C. (2015). “Tunç Soyer: Kazma Kürek Belediyeciliği Artık Yetmiyor”, *EGİAD Yarın*, (7), s.56-62. <http://www.egiad.org.tr/wp-content/uploads/yarin-dergisi/46-sayi.pdf> (16.12.2015).
- WEB_1. Aylsham Heritage, <http://www.aylshamheritage.com/> (04.12.2015).
- WEB_2. Cittaslow Espana, <http://www.cittaslow.es/> (05.11.2015).
- WEB_3. Cittaslow Norden, <http://www.cittaslow.com/> (01.07.2015).
- WEB_4. Cittaslow Türkiye, <http://cittaslowturkiye.org/uyelik/> (30.06.2015).
- WEB_5. Cittaslow UK, <http://www.cittaslow.org.uk/> (05.11.2015).
- WEB_6. Clonakilty, www.clonakilty.ie (07.12.2015).
- WEB_7. Etimoloji Türkçe, <http://www.etimolojiturkce.com/> (16.11.2015).
- WEB_8. European Walled Towns, <http://www.europeanwalledtowns.org/#!ewt-members/cons> (07.07.2015).
- WEB_9. Hersbruck Stadt, www.hersbruck.de (07.12.2015).

- WEB_10. Mold Town Council, http://www.moldtowncouncil.org.uk/Mold-TC/molds_markets-15425.aspx (04.12.2015).
- WEB_11. Perşembe Belediyesi, <http://www.persembe.bel.tr/projeler.php> (08.10.2015).
- WEB_12. Seferihisar Belediyesi (2015a). <http://www.seferihisar.bel.tr/tr/tamamlanan-projeler.html> (19.10.2015).
- WEB_13. Seferihisar Belediyesi (2015b). Başkan Soyer'den Uluslararası İki Büyük Başarı. <http://seferihisar.bel.tr/tr/tum-haberler/1147-baskan-soyer-den-uluslararası-iki-bueyuek-basar.html> (14.09.2015).
- WEB_14. Seferihisar Belediyesi (2015c). Kadın Emeği Evleri, http://www.seferihisar.bel.tr/tr/?option=com_content&view=article&id=404&Itemid=268 (19.10.2015).
- WEB_15. Seferihisar Belediyesi (2015d). Kadınlar Kahvesi. <http://seferihisar.bel.tr/tr/haber-arsivi/55-projeler/847-kadınlar-kahvesi.html> (04.10.2015).
- WEB_16. Seferihisar Belediyesi, Köy Pazarı (2015e). http://www.seferihisar.bel.tr/tr/?option=com_content&view=article&id=402&Itemid=266 (19.10.2015).
- WEB_17. Slow Food, <http://www.slowfood.com/international/7/our-history> (28.06.2015).
- WEB_18. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi, <http://www.toki.gov.tr/illere-gore-projeler> (08.10.2015).
- WEB_19. T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Organize Sanayi Bölgeleri, <https://osbbs.sanayi.gov.tr/citylist.aspx> (13.10.2015).
- WEB_20. Tarihi Kentler Birliği, <http://www.tarihiKentlerBirligi.org/hakkimizda/tarihce/> (15.06.2015).
- WEB_21. Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/> (20.12.2015)
- WEB_22. Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus İstatistikleri, Genel Nüfus Sayımları, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 (14.11.2015) ve ADNKS http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 (14.11.2015).
- WEB_23. Ula Belediyesi, www.ula.bel.tr (04.08.2015).
- Zelmanov, E. (2003). Preaching a Slow Approach. <http://www.motherjones.com/politics/2003/05/preaching-slow-approach> (03.12.2015).

EKLER

EK-1: Avrupa Kentsel Şartı (1992)

1. **Güvenlik:** Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent;
2. **Kirletilmemiş, Sağlıklı Bir Çevre:** Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;
3. **İstihdam:** Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;
4. **Konut:** Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması;
5. **Dolaşım:** Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması;
6. **Sağlık:** Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması;
7. **Spor ve Dinlenme:** Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması;
8. **Kültürler Arası Kaynaşma:** Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması;
10. **Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre:** Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânların yaratılması;
11. **İşlevlerin Uyumu:** Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması;
12. **Katılım:** Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;
13. **Ekonomik Kalkınma:** kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması;
14. **Sürdürülebilir Kalkınma:** Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması;
15. **Mal ve Hizmetler:** Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması;
16. **Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar:** Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi;
17. **Kişisel Bütünlük:** Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması;
18. **Belediyeler Arası İşbirliği:** Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;
19. **Finansal Yapı ve Mekanizmalar:** Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması;
20. **Eşitlik:** Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayırım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Avrupa Kentsel Şartı, (Çev.) Zerrin Yener ve Kumru Arapkirlioglu, Ankara, Yayın No: 10, 1996.

EK-2: Sakin Kent Üyelik Kriterleri

Enerji ve Çevresel Politika

- 1.1. Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi*
- 1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi*
- 1.3. Halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması
- 1.4. Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması*
- 1.5. Endüstriyel ve evsel kompostlamanın desteklenmesi
- 1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması*
- 1.7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu
- 1.8. Kamunun yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi
- 1.9. Görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması
- 1.10. Kamusal ışık kirliliğinin azaltılması*
- 1.11. Hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi
- 1.12. Biyoçeşitliliğin korunması

Altyapı Politikaları

- 2.1. Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları
- 2.2. Mevcut bisiklet yollarının araç yollarıyla kilometre üzerinden karşılaştırılması*
- 2.3. Metro ve otobüs durakları gibi aktarma merkezlerinde bisiklet park yerleri
- 2.4. Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması*
- 2.5. Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması*
- 2.6. Aile hayatı ve hamile kadınlar için girişimler*
- 2.7. Sağlık hizmetlerine onaylanmış ulaşılabilirlik
- 2.8. Kent merkezlerinde malların sürdürülebilir dağıtımı
- 2.9. Şehir dışında çalışan şehir sakinlerinin oranı*

Kentsel Yaşam Kalitesi Politikaları

- 3.1. Kentin direnci için planlama*
- 3.2. Kente ait değerlerin iyileştirilmesi, kent merkezlerinin ve kamu binalarının değerlerinin artırılması için programlar*
- 3.3. Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması*
- 3.4. Kentsel yaşanabilirliğin artırılması
- 3.5. Marjinal alanların tekrar değerlendirilip kullanılması*
- 3.6. Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması*
- 3.7. Sürdürülebilir mimari için hizmet masası oluşturulması*
- 3.8. Kentin internet ağına sahip olması*
- 3.9. Kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması*
- 3.10. Tele çalışmanın geliştirilmesi
- 3.11. Kişisel sürdürülebilir kentsel planlanmanın teşviki
- 3.12. Sosyal altyapıyı desteklemek
- 3.13. Kamusal sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki*
- 3.14. Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi*
- 3.15. Yerel ürünlerin ticarileşmesi için alanların yaratılması*
- 3.16. Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması*
- 3.17. Yeşil alanlarda kullanılan beton miktarı

Tarımsal Turistik Esnaf ve Sanatkârlara Yönelik Politikalar

- 4.1. Agroekolojinin geliştirilmesi*
- 4.2. El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması*
- 4.3. Geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatların değerinin artırılması*
- 4.4. Kırsal bölgede yaşayanların hizmetlere erişimini artırarak kırsal bölgelerin değerini arttırmak*
- 4.5. Kamuya ait restoranlarda (okul kantinleri, aş evleri vb.) yerel, mümkünse organik ürünlerin kullanılması*
- 4.6. Kişisel kullanımda ve yemek sektöründe tat eğitimlerinin verilmesi ve mümkünse organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşvik edilmesi*
- 4.7. Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması*
- 4.8. Otel kapasitelerin artırılması*
- 4.9. Tarımda GDO kullanımının yasaklanması
- 4.10. Önceden tarım için kullanılmış alanların kullanımı hakkındaki imar planları için yeni fikirlerin varlığı

Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim İçin Planlar

- 5.1. İyi karşılama*
- 5.2. Esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını arttırmak*
- 5.3. Yavaş güzergahların mevcut olması
- 5.4. Önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılım sürecini sağlayacak aktif tekniklerin benimsenmesi
- 5.5. Eğitimciler, yöneticiler ve çalışanların Cittaslow temaları hakkında sürekli eğitim görmesi*
- 5.6. Sağlık eğitimleri
- 5.7. Yöre halkına Cittaslow'un anlamı hakkında sistematik ve kalıcı eğitim vermek*
- 5.8. Cittaslow üzerine yerel yönetim ile çalışan derneklerin aktif varlığı
- 5.9. Cittaslow kampanyalarının desteklenmesi*
- 5.10. Cittaslow logosunun internet sayfasında ve antetli kağıt üzerinde kullanımı*

Sosyal Uyum

- 6.1. Azınlıklara yönelik ayrımcılığa karşı çalışmalar
- 6.2. Farklı etnik kökene sahip insanların aynı mahallede yaşaması
- 6.3. Engelli kişilerin entegrasyonu
- 6.4. Çocuk bakımının desteklenmesi
- 6.5. Genç neslin istihdam durumu
- 6.6. Yoksulluk
- 6.7. Toplumsal ortaklıklar/sivil toplum kuruluşların mevcudiyeti
- 6.8. Farklı kültürlerin entegrasyonu
- 6.9. Politikaya katılım
- 6.10. Belediyenin kamu konut yatırımı
- 6.11. Gençlik Merkezi ve gençlik etkinlik alanlarının varlığı

Ortaklıklar

- 7.1. Slowfood aktiviteleri ve kampanyaları için destek
- 7.2. Doğal ve geleneksel yiyecekleri Slowfood veya diğer kurumlar ile desteklemek
- 7.3. Eşleştirme projelerini desteklemek ve gelişmekte olan ülkelerin Cittaslow ve Slowfood felsefelerinin yayılmasını sağlayacak şekilde gelişmeleri için işbirliği yapmak

(*) Zorunlu kriterleri belirtmektedir.

Kaynak: <http://cittaslowturkiye.org/uyelik/> (20.05.2015).

EK-3: Cittaslow Bilim Komitesi Katılımcılar Listesi (İzmir, Aralık-2011)

Seferihisar Belediye Başkanı Tunç Soyer, Yaşar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Murat Barkan, Türkiye Cittaslow Koordinatörü Bülent Köstem, Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Prof. Dr. Tayfun Özkaya, Akyaka Belediye Başkanı Ahmet Çalca, Yenipazar Belediye Başkanı Yüsrar Erden, Taraklı Belediye Başkanı Tacettin Özkaraman, Gökçeada Belediye Başkanı Yücel Atalay, Yalvaç Belediye Başkanı Tekin Bayram, Vize Belediye Başkanı Selçuk Yılmaz, Perşembe Belediye Başkanı Selami Çarkçı, Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Prof. Dr. Ercan Tatlıgil, Dokuz Eylül Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü Prof. Dr. Ayşe Filibeli, Yüksek Teknoloji Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Prof. Dr. Cemal Arkon, Yaşar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Prof. Dr. Tevfik Balcıoğlu, Galatasaray Üniversitesi İktisat Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ahmet İnel, Mimar Çetin Öztürk, Boğaziçi Üniversitesi Turizm Hukuku Bölümü Av. İlker Ünsever, Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsü Prof. Dr. Sıddık İçli, Ege Üniversitesi Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü Prof. Ümit Erdem, Gazeteci-Yazar Nedim Atilla, Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü Prof. Dr. Melek Göregenli, Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi Prof. Dr. Korel Göymen, 19 Mayıs Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prof. Dr. Yavuz Demir, Doğa Derneği Başkanı Güven Eken, İzmir Ekonomi Üniversitesi Stratejik Planlama Müdürü Yrd. Doç. Dr. Melike Demirbağ Kaplan, Gazi Üniversitesi Sema Demir, Boğaziçi Üniversitesi Prof. Dr. Dilek Ünalın, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Gastronomi Bölümü Prof. Dr. H. Rıdvan Yurtseven, Yıldız Teknik Üniversitesi Yönetim Bilimi Bölümü Prof. Dr. Esin Can, Medipol Üniversitesi Sağlık Yönetimi Bölümü Prof. Dr. Huriye Çatalca, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Balıkçılık Teknolojisi Bölümü Prof. Dr. Bülent Cihangir, Arel Üniversitesi İstatistik Bölümü Prof. Dr. Hasan Çatalca, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Bölümü Doç. Dr. Şule Aydın, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Doç. Dr. Uğur Ömürgülşenel, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Prof. Dr. Ahmet Reşit Ersay, Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Prof. Dr. Dicle Oğuz, Trakya Kalkınma Ajansı Uzmanı Semiha Ahmet ve Onur Donat.

Kaynak:

http://www.seferihisar.bel.tr/tr/?option=com_content&view=article&id=633:bilim-adamlari-sakin-sehir-icin-birarada&catid=3:seferihisar-haber (19.10.2015).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Onur DONAT
Anne/Baba Adı: Nurten/Mustafa
Doğum Yeri/Tarihi: Denizli/1986
Lisans Eğitimi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
Mezuniyet Tarihi: 2009
Mesleği: Şef Yardımcısı / TCMB
Yabancı Dil: İngilizce